

Dosud vydané 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník IV.

Číslo I.

Ženská otázka.

Napsal
Dr. Frant. X. Novák,
C. Ss. R.

V Hradci Králové.

1900.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program. 2. Radikalismus a klerikalismus.* Encyklika Lva XIII. 3. O otázce dělnické.* 4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu. 8. Mají rodiče právo na školu dětí svých? 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin. 10. Poměr církve ku škole. 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty!* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád 7. Dobrodinečkové. 8. Otázka rolnická. 9. Naše státní právo. 10. Škola a mravnost. 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík. 2. Jan Hus (3 vydání v 16000 výtiscích)* 3. Církev a církev.* 4. Pastýřský list. Náboženství věci soukromou?* 5. Kněz a politika. 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.) 7. Ovoce husitismu! 8. Spiritismus čili medianství. 9. Základ otázky sociální a národnostní. 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Celoroční předplatné i s poštou 50 kr., jednotlivá čísla stojí 4 kr., na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko

*) Rozebráno.

Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvě ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

REDAKCE ČASOPISU „OBNOVA“ V HRADCI KRÁL.

J

Starší

c. k. universitní knihovně

v Praze.

Vzhledem k vašemu dopisu ze dne 18. května p. r.
dovolujeme si oznámiti, že novinné výtisky „Časopisů úvah
vždy společně vaší knihovně zasílány byly, o čemž nejlepší
svědčí stovgorací kniha „Hradec“, kde máme kapesní heslá
novinných výtisků poštovním předním posílány.

Kvůli asi 15 čísel „Čas. úvah“, a mezi nimi i „některé“,
jež jsou úplně zprohazované, že tudíž při nejlepší vůli ani
jediným výtiskem posloužit nelze.

Sprojeven řády

Administrace „Časopisů úvah“

Hradec Králové, 1. čerence 1901.

Jg.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

—❧ věnovaný časovým otázkám. ❧—

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.**Číslo 1.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Ženská otázka.

Napsal Dr. Frant. X. Novák C. Ss. R.

Ohražení.

Cílem této práce bylo podati lidu katolickému palčivější pořád otázky ženské. Proto též nejvíce o to nám běželo, podati jen hlavní obrysy celé důležité otázky, ale ty podati jasně, přesně, rozčleněně, methodicky a pokud možná i úplně. Na vědeckost ovšem brožurka naše nečiní nároků, ačkoliv bylo naší stálou snahou, založiti ji přesně na principech katolických, jmenovitě v části nejpálčivější na právu přirozeném. Též se jí nemá cesta raziti ku podnikům v tom oboru praktickým, ty předpokládají jiné práce a jiná studia. Apologetickým chce býti ten spisek jen potud, pokud je apologetickým každé určité konstatování pravdy.

Na Sv. Hoře u Příbrami, v červnu 1899.

I. Co rozumíme t. zv. otázkou ženskou.

1. „Otázkou ženskou“, jak obyčejně se o ní mluví a píše, rozumíme řadu požadavků směřujících ku změně, po případě ku zlepšení nynějšího postavení ženy jak v ohledu *národohospodářském*, tak v ohledu *politickém*, tak konečně co do *postavení ženy v rodině*.

2. Otázka ženská, jsouc *částí otázky sociální*, vztahuje se tudíž na tři obory působnosti a postavení ženy: a) na obor *národohospodářský*, na př. aby žena se mohla věnovati všude a ve všem těm samým zaměstnáním jako muž; aby měla stejný s mužem plat atd. b) na obor *práv politických*, na př. aby mohla voliti do sněmů; aby do nich mohla býti volena; c) na obor *práv rodinných*, na př. aby měla větší v rodině práva v případě, že muž je marnotratník atd.

3. Otázka ženská nazývá se též *emancipace* ženy od latinského slova *mancipium*, což značí tolik jako otrok, otrokyně. Po dosažení práv v otázce ženské dožadovaných má býti žena, dosud prý otrokyně (*mancipium*) mužova, toho otroctví prosta.

II. Otázky ženské původ.

Není tomu tak dávno, co byla u nás otázka ženská alespoň v širších kruzích úplně neznáma. Dneska pojednává se o ní stále a stále v listech socialně demokratických; ale i do tříd t. z. středních počíná ta otázka vnikati, a nebude brzo u nás listu, který by si jí občas nevšíml. Odkud ta náhlá změna náhledů? Snad jen v agitaci? Ovšem má nesvědomitá a vypočítavá agitace též svůj podíl na rozpovšechnění otázky ženské. Hlavní však toho zjevu původ a příčina tkví ve *změněném postavení ženy za časů nynějších*, které žel Bohu u nás vždy trpčeji počínáme pocítovati.

1. Až do časů nejnovějších platil zákon, že *žena patří do rodiny*. Alespoň ten zákon platil všude tam, kde se ještě zachovala pravá víra křesťanská. Tím zákonem nebylo řečeno, že se každá žena musí *vdáti*: ale bylo jím řečeno, že

každá má *přináležeti* k nějaké rodině, ať již jako matka, ať jako dcera a sestra, anebo jako sloužící. (Vždyť i ta sloužící podle křesťanského učení náleží k rodině, i na ni se vztahuje IV. přikázání Boží.) Jsouc pak členem rodiny, nalezla v ní žena :

a) *působišťe* nejkrásnější a nejpřirozenější : bylať v rodině *vychovatelkou* pokolení lidského, *chránilkou mravnosti* a čistých lidských *ideálů*. Byla věrnou *opatrovatelkou* mužovy práce, jeho úspor, jeho *těšitelkou* na trpké dráze života. A tak vykonávala tiše avšak jistě žena *ohromný vliv* na rodinu a skrze rodinu na lidstvo. A nejen působišťe nalezla žena v rodině, nýbrž i

b) *výživu* svou a *štěstí* své. Nechodila na výdělek do továrny, ale měla podíl na mužově, na bratrově práci, jimž chránila, jimž krášlila domov, jimž láskou ho činila příjemným. Jim budovala nejkrásnější štěstí, jaké vůbec na zemi je možné, *štěstí rodinné*, a sama toho štěstí první a nejvíce byla účastnou. Tak splnilo se na ní anglické přísloví : Domovem muže je svět, *světem ženy je domov*. Nalezši žena domov, rodinu, nalezla vše : působišťe, zaopatření, štěstí dočasné, *práva* svá Bohem jí dána.

2. Než za našich dob nastala v poměru tom jediné správném ohromná změna. Dnes *rodinný život* všude, i v zemích katolických, a ovšem též u nás je více méně *otřesen*, nalézá se ve stálém úpadku. Není nám tu možno všecky toho smutného zjevu *příčiny* zevrubně udati, avšak alespoň některé z nich budtež zde krátce poznamenány. Ty příčiny stálého klesání života rodinného *na venek* i *uvnitř* jsou :

a) *Nedostatečné výdělky mužovy*. Dříve vydělal dělník, otec, hlava rodiny tolik, že mohl,

sám bezstarostně žíti, a nejen on sám, nýbrž i *rodina*, žena a dítky. Stůjž zde příklad z časů čistě katolických. Na Rýně v Německu vydělal si v letech 1470—1510 (tedy ještě dříve než počal nešťastný rozkol Lutherův) *nádenník ve stravě* stojící průměrně za šest dní práce tolik, že si mohl za to koupiti: čtvrt míry žita, deset liber masa vepřového nebo dvanáct liber telecího, šest velikých konví mléka, dva svazky dřeva; kromě toho zbylo mu ještě tolik na penězích, že za čtyři až pět neděl si mohl za to zjednati obyčejnou kytli dělnickou, šest loket plátna a pár bot. Podobně platilo se v Rakousích v letech 1485—1509 *nádenníkovi kromě stravy* denně 14 denárů. Co takový plat značil, poznáme z toho, když uvážíme, že tehda stála libra hovězího (volového) masa dva denáry a že za 16 denárů bylo lze si koupiti pár bot. (*Janssen* Gesch. d. deutsch. Volkes. Freiburg. 1887. Bd. I. pag. 324. a n.)

Za takových okolností bylo ovšem lehké se oženiti a lehké rodinu vyživiti. Leč dnes následkem vynalezení stroje, konkurence, přebytku sil dělnických, ziskuchtivosti atd. přechásto *muž sotva tolik vydělá, aby sám se mohl nuzně uživiti*. Známe průmyslná města, kde život je drahý, a kde přece muž týdně sotva 3—4 zl. vydělá. Co tu muži takovému zbývá? Buď *se neženiti*, anebo pomyslí-li přece na ženitbu, poslati *ženu*, později syna i *dceru* do továrny, na výdělek. V obou těch případech však jest život rodinný i co jeho *podstatu* tvoří již napřed zničen.

b) *Nevěra vždy více se zmáhající*. Manželství, rodina, jak Církev od počátku jim rozuměla, nebylo nikdy pouhé spojení těl (což mylně tvrdí prof. *Masaryk*, viz. „Čas“, roč. XIII. 1899. p.

199. s.), ale ovšem spojení *těl a duší*, při čemž hlavní váhu dlužno klásti na stránku manželství neb rodiny *duševní*. Bádáme-li však dále, v čem to spojení rodinné, po stránce hlavní duševní, záleží, tu dospějeme k závěrku, že v *lásce* vespolečné, podmíněné především *obopólným věrným konáním povinností rodinných*, vzájemnou *vážností*, *snášenlivostí*, *obětavostí*. Avšak jen *sv. víra* vyslovuje jasně i důrazně důstojnost nejen *otce*, hlavy rodiny, nýbrž i *matky*, srdce rodiny, *dítek*, pokladu to rodiny největšího. Jen u *víře* nachází otec, matka nejen *poznání* povinností svých rodinných, ale též *sílu* a *milost*, věrně jich i stále plniti. Jen *víra* skytá dosti mocnou hráz proti návalu *vášni* blaho i trvání rodiny nejvíce ohrožujících, jako jen u *víře* *sv.* dovedou nejsnáze manželé *chyby své* navzájem *snášeti*, *neklesati v neštěstí* a pod. Nepravíme, že *víra* sama dovede založiti štěstí rodinné, ale to pravíme, že *víra sv.* je *základem všeho toho*, bez čehož *pravé* a *trvalé* štěstí rodinné je zcela nemožným.

Dnes ten základ pravého štěstí rodinného, vroucí živá víra je všude více méně otřesena. Odtud čistý, nezkalený, šťastný život manželský stává se pořád řidším. Odtud vnikají pořád hlouběji i širěji do rodin vášně hnusné a hanebné, veřejná pohoršení, tajná neb otevřená nenávisť manželská atd. Život rodinný klesá u nás nejen na venek, menším počtem manželství uzavíraných, nýbrž i do *vnitř*, menším počtem manželství v pravdě šťastných.

c) *Požíravost* věku našeho. I ta vzrostla měrou až úžasnou nejen v třídách t. z. vyšších, ale i ve stavu dělnickém (a zde ne bez veliké viny sociální demokracie). Ze stavů vyšších mobli by

mnozí založiti život rodinný, ale nečiní tak, aby volněji a nevázaněji hověli bujným chtíčům a hříšným prostopášnostem těla svého. Žel Bohu, že mají i ve stavích zvaných nižších dnes již dosti následovníkův. V hutích Vítkovických znal jsem dělníky svobodné, kteří vydělali měsíčně až 150 zl. a více. Ale oni spotřebovali jediné za pivo měsíčně 60—65 zl., tolikéž za maso atd. Kterak tu pomysleti na ženění. Víím zemi, kde by četní sloužící se mohli ženiti, aniž by se jim bylo obávat nedostatku a bídy v životě rodinném. A přece zůstávají skoro veskrze až do smrti svobodnými. Když jsem se jich častěji na příčinu toho tázal, odpověděli nepokrytě, že by jako ženatí mnohé na jídle a pití si musili odříci, čeho nyní hojnou měrou požívají. Tamtéž bývá místy až 50 a více procent dětí nemanželských.

d) *Pochybená výchova nynější ženské mládeže.* Naše ženská mládež má, zdá se, jen jeden cíl: aby jsouce *děvčaty* se líbily, nikoli však, aby jednou jako *manželky* a *matky* vážných povinností schopny byly. Třeba jen pohlédnouti na ten nynější městský dorost ženský s těmi tvářičkami bezbarvými a až nazelenalými, očima nervosně podmodralýma, s tou útlostí těla již skoro až vosí, a člověku maně napadne: to mají býti naše budoucí *matky*? ty mají dáti světu zdravé a šťastné dítky? Třeba k tomu notné porce *kuráže* nebo *hlouposti*, ku osůbce tělesně *tak* uzpůsobené připoutati život svůj a budoucnost svou. O vlastnostech jejich *duševních* lépe ani nezačínati, nedospěli bychom žádného konce. Umějí tančiti, umějí hráti, umějí mluvit o divadle, umějí se fintiti, *neumějí* psáti, *neumějí* hospodařiti, *neumějí* vařiti, *neumějí* krejcarem šetrně nakládati atd. atd. Víím

o úředníku s příjmy, které se ročně až do 4000 zl. páčily. A ten *netroufal* si oženiti se; „vždyť by to moje manželka potřebovala na šaty a na divadla, a já bych při ní se jen dřel a ještě nouzi měl“.

3. To vše tedy zavinilo úpadek rodinného života. Ten úpadek jeví se pravda *méně na venkově*, kde moderní život a jeho stinné stránky méně pronikl — ačkoliv i tu rodinné poměry počínají se horšiti. Dnes i selskou dcerku neuzříti na poli leč v rukavičkách a se slunečníkem v ruce. Vdávati se za rolníky, mají-li více peněz, již do konce nechtějí — zapáchaly by pak chlévem. — Ten úpadek jeví se nejvíce tam, kde život moderní *takořka ztělesněn: ve velikých městech, ve středistích ruchu fabričního, ruchu dělnického.*

4. Tím úpadkem rodinného života *stižen ovšem nemilosrdně muž*. Ale vlastně a hlavně, řekl bych *smrtelně jím zraněna žena: té odňata půda působnosti její vlastní, odňata možnost stěží nejkrásnějšího.*

5. Ztrativši pole působnosti i výživy vlastní, nucena jest žena, ač-li nemá zahynouti hladem, hledati si pole výživy mimo rodinu, *tam kde ji dosud hledal a nalézal muž*. Ty chudší jdou do továren, do obchodních závodů, šijí rukavice a pod. Zámožnější hledají spásu v obchodech, jako učitelky, v kancelářích poštovských, v úřadech, o nichž doufají, že za pomoci škol brzo se jim otevrou.

Pohledněme maličko, jak daleko se strany ženy v době nynější ten boj o chléb dospěl.

III. Některá čísla, která ukazují, jak daleko odcizena žena rodině.

1. Ačkoliv převaha mužova na poli národohospodářském v celku dosud jest nepopíratelna

i veliká, tož přece lze již dnes říci, že *nestává zaměstnání ani oboru, kde by žena s mužem nezávodila*. Ano jsou zaměstnání dříve čistě mužská, kde žena muže již předstihla.

a) Pohledneme-li na práci *tovární*, tu čteme, že na př. v Německu zaměstnáno bylo r. 1896 v továrnách

1969 děvčat ještě 14 let nedospěvších (!),
80.334 „ od 14—16 let (o 6.400 více než
r. 1895).

699 570 žen a děvčat dorostlých (o 53.463 více než
r. 1895.)

Kolik u nás v Rakousku pracuje žen v továrnách, nemohli jsme se dopátrati. Jistě že počet dělnic továrních ani u nás není mnohem menší, když jediné naše přádelny zaměstnávaly r. 1890 přes 184.000 žen. Továrny pak anglické dávaly již r. 1868 práci 525.154 ženám (a 467.261 mužům).

b) Vezmeme-li rozličná řemesla, průmysl a obchod, stoupají číslce žen v nich zaměstnaných ještě povážlivěji. V Německu bylo r. 1895 žen v průmyslu pracujících 1,521.133, žen pak v obchodech zaměstnaných 579.608. V Itálii věnuje se průmyslu asi 1,500.000 žen a děvčat po 14. roku. V Německu měli r. 1898 35 ženských *pokryvačů*, 7 ženských *puškařů*, 50 žensk. *dlaždičů*, 375 žensk. *kovářů*; 309 žen a děvčat zaměstnáno bylo v *kamenictví*, 2000 v *lomech mramorových*, tedy v povoláních zvláštní síly tělesné vyžadujících.

Celkem vydělává si chlébездеjší v Německu 5,264.408, v Rakousku 4,314.000 žen samých.

c) Též v povoláních vyšších, duševní práci předpokládajících, zmáhá se nával žen co rok více. Ženu *advokátku* nalézáme již v Rumunsku, v Ha-

vai, v Chili, v Japonsku, ve Finsku, v Norvéžsku, v Mexiku, ve Švýcarsku, v Indii, v Kanadě, v Novém Seelandě, ve Švédsku a ve Spojených státech severoam. Ve Švédsku nad to učí od nedávna doktorka práv na universitě v Upsale jako priv. docentka.

V Tasmanii v Australii ustanoveno před nedlouhým časem 12 paní za *státní úřednice*; — v Boix, stát Idaho, jsou ženy *přisedíci poroty*. Tamtéž měla paní, jakožto zastupitelkyně vladaře, po 12 dní *veškerou státní moc v rukou*. V Anglii jsou ženy *školními dozorci, lékařkami* a j. V celku zaměstnávalo se v Anglii r. 1891 v úřadech veřejných 8.546 žen. U nás bylo v 1890 ve veřejných úřadech (hlavně při poště) 54.815 ženských sil. I to třeba ještě tu podotknouti, že dnes skoro ve všech kulturních státech otevřely se ženám síně *vysokých škol*, i u nás v Rakousku smějí býti řádnými posluchačkami fakulty filosofické.

2. Klassickou zemí otázky ženské jsou *Spojené státy severoamerické*.

Tam pracovalo jediné v závodech průmyslových r. 1890 3,914.571 žen. Ve státech Unie jsou ženy *stavitelkyně* (r. 1890 bylo jich 22), *spisovatelkyně* (počtem 2.725), *kazatelkyně* (p. 1235), *inženýrky* (p. 127), *advokátky* (p. 208), *státní úřednice* (p. 4.875), *lékařky* (p. 4.555) atd.

Jediné při *poštách* severoamerických zaměstnáno jest na 80.000 žen, takže kromě míst poštovního dozorce, železničního poštovského a listonoše zastávaly ženy všechny jiné úřady poštovní, a že mnohé pošty obsazeny byly jen ženami. Tamtéž mají na 65.000 ženských *studentek*, na školách obecných vyučuje 238.333 *učitelek* (proti 125.602 učitelům).

Kromě toho „těší“ se ženy ve Spojených státech skoro všude aktivnímu *právu volebnímu*.

Jak „šťastná“ je při tom severoamerická žena a severoamerický lid vůbec, ještě uslyšíme.

3. Na doplnění celkového obrazu stůjž zde ještě alespoň *jedna* ukázka požadavků ženských v době nejnovější.

List „Frauenbewegung“ ohlašuje svolání ku ženám německým, ve kterém tyto čísti požadavky :

1) Zavedení továrních dohlážítelek. 2) Zvýšená ochrana pro dělnice. 3) Stejná s muži svoboda všech zaměstnání a všech škol i studií. 4) Boj proti veřejné nemravnosti. 5) Svoboda spolčování a shromažďování. 6) Volební právo žen.

IV. Důležitost otázky ženské.

Dosah otázky ženské větší jest a v následcích rozhodnější, než by se na první pohled zdálo.

1. Jdeť tu o přirozený vývoj, o působení a štěstí Bohem ustanovené celé *jedné polovice pokolení lidského*.

2. Jedná se tu zároveň o *blaho společnosti lidské vůbec*. Vždyť veškerá společnost lidská tvoří dohromady jeden jediný veliký celek, jeden organismus, takořka jedno tělo. Vytržen-li v lidském těle jeden úd z činnosti přírodou jemu ustanovené, trpí tím zároveň i tělo celé. I žena jako matka, jako vychovatelka dítek, jako strážkyně rodiny má v organismu lidstva úkol určitě vykázaný, úkol to nesmírně důležitý, jen jí jedině splnitelný. Učiněn-li jí ten úkol nemožným, odcizena-li povolání Bohem jí vykázanému, pak se ta věc musí zvrátiti na neštěstí pro *lidstvo veškeré*, neštěstí tím větší, čím vážnější a nenahraditelnější místo má žena v organismu lidském.

3. Běží tu o *civilisaci*, o *vývoj člověčenstva*. Dějiny vzdělanosti a dějiny lidstva vůbec počínají *teprv rodinou*. Národy kočovné neměly rodinného života v našem smyslu, ale též ne civilisace, ani ne dějin. A jako vzdělanost, civilisace rodinou počíná, tak rodinou se upevňuje a zmáhá. Rodina jest zajisté prvním pramenem, *kořenem jak církve tak státu*, tak vůbec všech společností lidských. Kde ten kořen je nahnílý nebo podřatý, pocítí následky toho brzo i společnost další. Byly mocné národy, které světem otrásaly, a klesly, poněvadž klesl v nich i čistý život rodinný; tak Římané a v době novější Turci. Avšak rodina bez matky, bez ženy je nemožná; ta má význam nej důležitější. Odtud z ničeho tak nepoznati výši vzdělanosti, kultury, mravů, na níž nacházela se jistá doba, jistý národ, jako ze stanoviska, které v té době, v tom národu vykázano ženě. Odtud závěrek i pro naše časy nutný, že kdyby poměry národohospodářskými vytlačena měla býti žena z rodiny, tím samým počneme na dráze pokroku a vzdělanosti couvati, a že *ve chvíli, kdy by to odcizení ženy rodině mělo provedeno býti všeobecně, v té samé chvíli rozhodnuto by bylo o návratu člověčenstva do stavu barbarství a zvířecí divokosti*.

V. Řešení otázky ženské.

O otázce ženské dnes mnoho se píše i mluví; různé též panují náhledy, jak by se měla řešiti. Uvedeme tu o řešení otázky ženské jen dvojí mínění sobě nejvíce odporné, *mínění socialní demokracie* a *mínění křesťanské, katolické*. Mínění jiná na př. našich pokrokářů, realistů a j. kloní se brzo k té brzo k oné z teorií právě jmenovaných, buď od socialních demokratů (hlavně), buď ze zásad křesťanských čerpajíce.

A. Náhled socialně demokratický o řešení ženské otázky.

Socialní demokratie uznává vlastně jen dvojí pramen nynějšího smutného postavení ženy: *poměry národohospodářské a manželství jediné i nerozlučné*. Vzhledem k těmto dvěma pramenům stanoví i lék, jímž by, po jejím náhledu, té nemoci společenské se mohlo odpomoci, a sice: 1) úplná rovnoprávnost ženy s mužem u věcech národohospodářských i politických, a 2) zrušení manželství jediné i nerozlučného, neboli jinými slovy, volnou lásku.

Podívejme se na oba ty požadavky soc. demokratie vzhledem otázky ženské poněkud blíže.

1. První tedy příčina, proč žena u věku nynějším tak těžkým často propadá osudům, je nynější **stav národohospodářský**. Ten stav nynější národohospodářský je ku dělníku vůbec, avšak *k ženě zvláště nespravedlivý*. Ten stav nynější prý

a) nepřipouští ženy ku *všem zaměstnáním, úřadům, důstojenstvím jako muže*, a to je první nespravedlnost: máť žena ku všem úřadům, zaměstnáním, jež zastávají pouze muži, tutěž jako muž schopnost.

b) Ten stav nynější nepodává ženě možnosti a příležitosti *vzdělávati se tak jako muž*, navštěvovati gymnasia, vysoké školy, odborné ústavy a pod., což je *druhá* nespravedlnost: vždyť nadání duševní ženy, třebas bylo zanedbáno, není menší než nadání muže.

c) Stav nynější národohospodářský vymyslí si vzhledem ženy množství ohledů, rozdílů, zvyků, kterých prý vyžaduje t. z. *ženskost*, ženský mrav, které však v pravdě nic nejsou, leč těžké jařmo

na ženu uvalené, které nedá vzniknouti pravé svobodě a pravému štěstí ženy, kterým vlastně muž ze ženy si učinil otrokyni; a to je *třetí* nespravedlnost na ženě páchaná.

d) Tuto tak obmezenou, zhloupělou, ujařmenou ženu vykořisťuje nynější řád hospodářský *malým platem, prostitucí* atd., což je *čtvrtá* nespravedlnost doby naší. Má-li tedy ženě zas lépe býti, musí ta všecka bezpráví býti odčiněna. Proto žádají soc. demokraté **naprostou rovnoprávnost ženy a muže**. Ta rovnoprávnost záleží v tom

a) aby ženy směly se oddati *těmže zaměstnáním, těmže řemeslům jako muži*; aby *všecky úřady, všecka důstojenství* ve státě ale i v církvi jim byly právě tak přístupny jako mužům.

b) Mají-li však ženy stejná s muži podniknouti zaměstnání, stejné úřady a důstojenství, musí se jim též i *stejného s muži dostati vychování, stejných škol*, nejen *středních*, nýbrž i *vyšších, odborných* atd.

c) Všecko to dá se však dosíci jen novými zákony, na jichž vypracování podle soc. demokracie i ženy mají míti účast; odtud žádají soc. demokraté pro ženy *stejných s muži práv politických*, jmenovitě aby ženy jako muži *volily* do všech *sborů zákonodárných*, do městských zastupitelstev atd., ale i aby do nich mohly býti *voleny*.

2. Za druhý pramen nynějšího „otroctví“ ženy pokládají soc. demokraté manželství **jediné a nerozlučné!** Věc na první pohled nevysvětlitelná. Vždyť bez manželství jediného, nerozlučného není vůbec rodiny, a rodina právě pro ženu je pramenem nejčistšího štěstí, nejvlastnějšího působení. Leč ta záhada rychle se vyjasní, uvážíme-li, *jaké vlastně rodiny* ti ze sociálních

demokratů znali, kteří tak o manželství psáli se osmělili. Ti svůdci socialně demokratičtí znali zajisté jen manželství, z nichž dávno již vymizela *křesťanská víra, křesťanský řád, křesťanská láska a ctnost*, ale v nichž zavládly *vášeň a náruživost*, ať *smilství a mravní spustlost*, ať *hrubost a krutá nenávisť*, anebo *zhýralost a opilství*. Zkrátka vůdcům soc. demokratickým tanula na mysli *manželství socialně demokratická*, nebo v nejlepším případě *manželství velkoměstská*, o nichž více méně totéž dá se říci, co o prvejších. V takových manželstvích je ovšem žena jako slabší „otrokyní“ darebáckého muže, jehož zhusta musí i živiti, a od něhož (nezřídka i od dítek) jen nejkrutějších mravních i tělesných hrubostí zakouší.

Když již tedy soc. demokraté a komunisté manželství, jak oni ho znali, prohlásili za pramen a příčinu nynějšího otroctví ženy, nedivno, že chtějí ženě pomoci tím, když dožadují se odstranění manželství svátostného, jediného, nerozlučného, hlásíce se více méně otevřeně ku principu t. z. volné lásky. Tak vůdcové soc. demokracie všickni a všade: ve Francii *Boissel, St. Simon* a jeho škola, *Enfantin, Bazard, Fourier, Cabet*; v Anglii *Robert Owen, Willian Thompson*, a j.; v Německu *Engels a Bebel*.

Ovšem strana socialně demokratická jako taková staví se tu (z vypočítavosti) do odporu se svými vůdci. Ta strana praví: socialní demokracie jako taková má za účel řešiti pouze otázku *národohospodářskou*, nikoliv však otázky *náboženské* ani *mravní*, k nimž oběma náleží manželství. Manželství jako takové netýká se pranic socialně demokratické strany, straně jako takové po něm nic není. Za to, co o manželství píší a prohlašují vůd-

cové jednotliví, *není zodpovědná strana*. Tak sociálně demokratická strana. Než od věků náležela hlava k tělu, a tělo nečinilo nic jiného, než co hlava myslila a chtěla. *Vůdcové* sociálně demokratičtí patří ku soc. demokr. *straně*, jsou její *hlava*, její rozum, její vůle. V theorii se to dá sice pěkně rozlišovati, kdyby však jednou mělo dojít k činům, bude *tělo* soc. demokratické (strana) *činiti*, *co uzná za dobré hlava* (vůdcové). Kdyby o tom vůbec nějaká pochybnost byla možnou, *nynější již zkušenosti* se sociálními demokraty na poli rodinném naprosto by ji odstranily.

B. Zásady křesťansko katolické o řešení ženské otázky.

1. Nepopíráme, že *žena stejně má s mužem vlohy a dary ducha*, stejnou **schopnost** ku všem zaměstnáním na světě.

a) Nevidíme tedy v tom nic zvláštního, když ženy dob minulých i přítomných *mimořádně* zastávaly tytéž ono i nejvyšší úřady, důstojenství jako muži, na př. Maria Terezia.

b) Nejsme tudíž ani nepřátelé *vzdělání ženského* v míře jak největší, které považujeme za důstojné přirozenosti lidské, za pramen štěstí a požehnání pro kruhy nejširší.

c) Přiznávajíce ženě stejně s mužem vlohy a dary ducha, nepravíme tím, že žena na poli práce duševní (všeobecně řečeno) těchže se dodělá *úspěchů* jako muž. Ten záleží nejen od ústrojí tělesného, při ženě ku studiu méně spůsobilého, nýbrž i od *náklonnosti* ženy, za jiným povoláním se nesusoucí, jak hned uslyšíme. (Příklad: muž čtyřicátník a stařec sedmdesátník tutéž mají duši, a přece jak rozdílné jich působení, snahy . . .).

2. Ale jiná otázka jest, má-li žena též ku všem zaměstnáním jako muž skutečně i povolání, naleznou-li v nich i své **pravé štěstí**. Příroda, která již *tělesně* jinak utvořila ženu a jinak muže, dala jim i do srdce tytéž vlohy ale *rozličná na svět nazírání, rozličné tužby a sklonnosti*. Jinak jeví se v celém svém chování již ten malý hoch, jinak to malé ještě děvčátko: onen neurvalostí, neohrabaností, kosmatostí svého jednání poukazuje na příští zápasy se světem a s veřejností, tato svou uhlazeností, tichostí, spořádaností na tiché konání lásky a míru v rodině, mezi drahými. Byl jsem kdysi přítomen, když četným (asi 15) sloužícím venkovským, mužským i ženským dána volnost, buď pracovati na poli (práce byla *lehká*, za mírného dne jarního, na zdravém povětří, v *překrásné krajině* alpské), nebo umývati doma v kuchyni, smejčiti podlahy a pod; a hle, ženské *všecky s radostí* zůstaly doma, kdežto naopak každý z mužů by byl považoval těžkou *obětí*, podrobiti se pracím doma vykázaným. Či není v tom hlas přírody, *hlas Boha*, který rozličná na světě *uvolnil* zaměstnání, rozličné stavy, ale i rozličné do srdcí lidských vložil sklonnosti, aby nehledali všickni v jednom druhu práce své štěstí, ale aby *každý ho našel tam*, kam hlasem přírody Bůh ho volá? *Smí* člověk toho hlasu přírody nedbati? Ovšem že smí (t. j. *může*), ale pak ničí řád a sklad Bohem prvotně ustanovený, a což pro něho hlavní, připravuje se sám o své vnitřní blaho a štěstí. Vrba je strom a třešně je strom a přece nikoho nenapadne tvrditi, že v stejné půdě oba druhy stejně budou prospívati, ale ovšem *k plnému rozvíti* potřebuje každý z nich půdu sobě přiměřenou. A tak pravíme: muž je člověk, a žena je člověk, ale

nerozumem by bylo tvrditi, že za stejných podmínek fysických a mravních i muž i žena *stejně rozvinou všechny síly své* duševní i tělesné, *stejně se budou cítiti šťastnými.*

3. Příroda tedy, která jinak učinila muže a jinak ženu, vykázała jiný obor práce *povšechný* muži a jiný ženě. a) Nemá tedy panovati mezi mužem a ženou *konkurence*, ale *dělení práce* (co *opáčně* o tom praví profes. Masaryk Srv. „Čas“ l. c. p. 199. je mělké — jako vůbec ta práce je plytká a nedůsledná). b) Vzhledem k tétož okolnosti nemůže nikdy býti řeči o „*rovnosti*“ (Srv. Masaryk, l. c. p. 185, kdež stanoví „úplnou rovnost“ mezi mužem a ženou); ovšem pak o *rovnocennosti* muže a ženy. „Práce“ oka a „práce“ ucha nikdy si nebudou rovny, ovšem pak jsou člověku stejně potřebny, stejně drahé, stejnocenné. Tak jiná jest tichá a skromná práce ženy při dítkách, v domácnosti. Ale byť se ženě i nestavěly pomníky, byť nevyhrávala v bitvách, pro pokrok a pravé blaho člověčenstva práce ta zapomenutá a skrytá právě tak je potřebná, jako skvělé skutky vojevůdců a státníků, ne-li potřebnější.

4. Tážeme-li se dále určitě, která to ta práce je, Bohem a přírodou ženě jako *vlastní* vykázaná, tu odpovídá nám jasně *rozum*, tu potvrzují *zkušenosti tisícileté*, stanoví nade vši pochybnost *sv. víra*, že práce ta je především *rodina* a vše co s ní souvisí. K té tedy a k schopnosti, v ní věrně zastávati povinnosti Bohem zřízené, musí se odnášeti nejdříve a nejvlastněji i *výchova* ženy a děvčete.

5 Na základě toho všeho stanovíme *pravidlo první*, které za dob *normálních* vždycky bylo v užívání, a které i dnes všude tam, kde vládou poměry

ještě spořádané, má právo, aby jediné bylo v platnosti. Pravidlo to zní:

Žena patří právem přirozeným a božským především do rodiny jako matka, vychovatelka národů, jako pěstitelka štěstí rodinného. Tam ji nikdo nenahradí.

V rodině však jest právem opět přirozeným a božským hlava muž. Branou rodiny je manželství svátostné, jediné nerozlučné.

Je-li žena právem přirozeným a božským povolána k rodině, kde hlavou je muž, pak tím též samým povolána jest žena býti muži podřaděnou, ne na prosto rovnoprávnou.

II. A. Pravidlo hořejší pro doby a poměry normální, spořádané, pravidelné. Než doba, v níž žijeme je doba mimořádná, doba převratu. Život a působení v rodině, vlastní to ženy říši, stává se jí vždy více *nemožným*, jak hned shora jsme podotkli. Nad to *vykořisťuje stav nynější národohospodářský* ženu skutečně nesvědomitě, bychomť i to vykořisťování nebrali ve všem tak, jak mu rozumí sociální demokraté. Jaké tu vůči této smutné skutečnosti zaujmeme stanovisko?

1. Především bude se nám všemožně toho domáhati, aby stav ten nezdravý jak nejrychleji a nejvíce se obmezil, odstranil. Aby tedy *muž opět tolik vydělal*, by mohl založiti vlastní rodinu a nemusil posílati do továrny ženu, později dceru. Aby *vychovávání mládeže* obojího pohlaví neslo se opět duchem *víry*, duchem vzdělávajícím muže na *pevné různé charaktery*, dívky na *ženy spořivé, pracovitě, domácnosti milovné*. Až jednou to vše bude provedeno, pak *největší a nejpalcivější část otázky žen-*

ské bude sama od sebe vyřízena. Toť po stránce pozitivní.

2. Po stránce negativní bude se nám jak nejrozhodněji brániti proti všemu, co by ženu dále odcizovalo rodině, nutíc ji hledati výživy mimo ni, ať to je již *nesvědomitá špekulace* na láci práce ženské, nebo vyděračské *snížování mzdy mužům*, nebo konečně duch *nevěry, zhýralosti, požívavosti* jak u mužů tak u žen. *Stanovíme tu již předem a co nejurčitěji, že každé další odcizování žny rodině a z ní následující konkurenci ženy a muže považujeme ne za řešení otázky ženské i sociální vůbec, nýbrž za zaviklání jich obou jen tím nebezpečnější a záhubnější.*

3. Než jakkoliv vypovídáme boj až na nůž poměrům odcizujícím ženu působišti jejímu Bohem ustanovenému, tož přece na jedné straně nevidíme prozatím boje toho konec a vítězství, na druhé pak straně miliony žen, jimž nezbývá leč hlad nebo prostituce, neb konečně stav otroctví ne nepodobný v továrnách a v těch málo zaměstnáních, které při nynějším řádu hospodářském a při nynějším způsobu vychování ženě jediné jsou přístupna. Máme tu v dovolávání se časů budoucích, dle všeho ještě dalekých, tyto miliony jen pod stavem *nynějším* trpících odmítnouti? To považujeme za nespravedливо a za nemoudro.

a) *Za nespravedливо.* Umírá hladem muž, co umírá hladem žena, a je tu k jich nasycení jen jeden pecen chleba (zaměstnání dosud skoro výhradně mužská). Klejeme poměrům, které i muže i ženu tak daleko přivedly. Ale odvážíme se říci, z toho chleba smí se nasytiti jen muž? Zákon přirozený praví, že za takového stavu věci, *oba* stejné mají naň právo.

b) *Nemoudro*. Zakažme dnes otci, který více má dcer, uzkoprse, aby nepomýšlel dáti dcerám svým vzdělání jiné, leč jaké potřebuje budoucí manželka, matka. Což neprovádají-li se, a nemají-li jmění? Co jim pak zbude? dítkám rodiny snad dokonce lepší? Hlad, továrna, prostituce — nic více. Který otec se na to shodí? Kdo z nás v praxi dovolil by se mu to doporučovati? A jak bychom, tak se chovajíce, *neodcizili si nejlepších*?

Jiná jsou pravidla míru, jiná zas války. A veliká část žen nynějších vede opravdu válku, válku o svou existenci, zároveň pak (ovšem bez své viny) válku proti prvotnímu svému určení. Budiž nám tudíž dovoleno, abychom ono první naše hlavní pravidlo (že žena patří především do rodiny) přiměřeně užili o poměrech našich mimořádných. Opačíme tu k vůli celku (a poněvač věc jest tolik důležitá) i některé výroky a věty již dříve učiněné.

B. 1. Stanovíme opětně a přesně, že považujeme stav, jímž žena nucena jest hledati si chleba mimo rodinu jako muž, za stav *nepřirozený*, za stav do jisté míry válečný. Tu jsme v *prvním* zásadním sporu se sociální demokracií a jejími stoupenci (po stránce *národohospodářské* — po stránce *manželské* odbyli jsme je již shora, principem naším prvním), kteří ten stav chtějí zavésti *trvale*, jakožto stav normální, *přirozený*.

2. Člověčenstvo není na světě, aby válčilo, avšak aby v míru žilo svým povinností a svému štěstí: odtud tím větším pokládáme zlem, čím větší počet lidstva vytrhuje se z míru a obětuje se nenasytné válce. Tím samým důsledkem myšlenkovým přejeme si vroucně, aby počet žen z rodiny do války o existenci vržených byl všude *co nej-*

menší, naopak zas vidíme v tom zlo tím větší, čím více žen z rodiny bývá vyháněno na pole konkurence s mužem. Zde jsme v druhém principiálním rozporu se sociální demokracií, která má snahu, otázku ženskou rozpovšechniti jak nejvíce možná.

Válka každá je stav nejen mimořádný, nýbrž i stav velice *smutný*, v následcích svých, by déle a všeobecně měla trvati, přímo *záhubný*. Mohou vyjímecně *jednotlivci* ve válce dojíti štěstí, pro celek nic se tím nemění. Podobně spatřujeme v tom neštěstí, odcizuje-li se žena rodině povoláními jinými. a) Nešťastna je *obyčejně* (jsouť tu i výjimky) *žena* taková sama. Kdo by chtěl důkazů, nechť si jen všimne žen pracujících v továrnách atd., nechť neopomene pohlednouti do rodin jejich. V Belgii zkoumal tu věc v některých prádelnách stát, a nalezlo se, že na *tři* děti matek tam pracujících sotva *jedno zůstává na živě*, ostatní umírají již *v prvním půl roku* po narození. U nás na př. mezi ženami v prádelnách brněnských pracujícími to vypadá *mnohem hůř*, ale u nás se úřady o takové „maličkosti“ nestarají. b) Neštěstí a konečně i záhubu by ten stav nutně přinesl i *pokolení lidskému*, což vysvítá z toho, jak dříve jsme již pověděli.

Tu jsme v *třetím* zásadním sporu se sociálními demokraty, kteří v tom stavu nešťastném spatřují štěstí ženy, vysvobození její z pout otroctví. Amerika, ona klassická země odcizení ženy rodině, světle dokazuje, na čí straně je pravda. O američankách vyslovil se 1874 jeden z nejslavnějších lékařů amerických, prof. Ed. Clarke: „Tato děvčata budou neschopna, státi se matkami, a potrvá-li nynější způsob výchovný ještě půl století, bude třeba do Ameriky přivážeti ženy z jiných

dílů světa.“ A opět jsou to Severní státy americké, kde bylo r. 1886 25.535 manželských rozvodů, a kde muž nezřídka i deset manželek po sobě bere a propouští.

4. Ačkoliv válku nenávidíme a odsuzujeme, přece byla li nám vnucena, *nezbytno s ní počítati*, nezbytno se *brániti*, nemáme-li podlehnouti bédám ještě hroznějším. Válka ženy o existenci, žel Bohu, na mnohých místech již vypukla a šíří se dále. Tu nezbývá ani ženě, než aby vzhledem k válce té se bránila, aby tam, kde běží o její bytí či nebytí, *nestála bezbranně a slabě proti poměrům bezcitným*. Pro tento případ a pro tyto okolnosti stavíme pravidlo druhé, řekli bychom zákon války a ten zní:

Žena nynější dobře učiní, když hned z mládí počítá s možností, že bude jednou musiti chléb si vydělávati sama, mimo rodinu. A proto i dobře učiní, když hned z mládí opatří si vědomosti, prostředky, aby případně mohla s jak nejlepším prospěchem nastoupiti zaměstnání jiná, dosud jen mužům obvyklá. Společnost pak je povinna je v tom podporovati.

Toť pravidlo naše druhé. Poněvač však v této své všeobecnosti k nedorozuměním by mohlo zavdati podnět, budiž nám dovoleno kratince je vysvětliti.

a) Připouštíme tedy možnost a *dovolenost konkurence* ženy s mužem na poli *národohospodářském*, v úřadech i postaveních veřejných, ale připouštíme tu dovolenost jen *podmínečně* a *ohraňovaně*. Toť *další* náš zásadný rozpor se socialistickými demokratií.

Podmínka, kterou té konkurenci stavíme, je, že žena (mluvíme tu *všeobecně*) nemohla najítí povolání Bohem jí daného v rodině.

Hranice však, kterou tu stavíme, vyplývá z toho, jak na tu věc se díváme, že ji považujeme za jakýsi způsob *války*. Ve válce nejde se dále, než nutnost sebeobrany káže, ve válce není se svévolně, co nám neškodí, případně co nám neprospívá zničeno byvši. A tak připouštíme-li konkurenci ženy úřednice, dělnice s mužem, připouštíme ji ne *bezmezně*, jako soc. demokraté, ale pokud *pro zachování ženy je nezbytna* a pokud se jí *nepoškozuje svévolně muž* v zájmech jeho oprávněných. Připouštíme ji konečně tak, aby vždy co nejvíce šetřeno bylo povolání ženy *rodinného a mateřského* a aby se dělo především v zaměstnáních ženě *blíže* stojících. Určitější hranice stanovití, bude vždy úlohou zákonodárství.

b) Postavena-li žena nynější smutnými okolnostmi do konkurence s mužem, musí mít i stejné s ním *vědomosti*, podobné jako muž *vychování*. Proto *uznáváme potřebu lepšího než dosud i všestrannějšího vzdělání žen*, hojnější i snadnější než dosud k tomu příležitost. Ovšem by se při tom nesmělo nikdy pouštět s očí zvláštního ženy povolání, aby ženy se vychovávaly i k zaměstnáním veřejným avšak hlavně k těm, které domácnosti stojí blíže atd. V Německu na př. snaží se dobře zřízenými ženskými školami hospodářskými ženě umožniti, v hospodářství jak nejvíce těžiti a se živiti. I zde by asi teprv zkušeností a společnou prací daly se časem najítí hranice pravé. Též zde lišíme se od soc. demokratů.

c) Co se týče *práv politických*, kdyby žena v boji o existenci plného svého práva bez nich se

dožádati nemohla, musili bychom i těch ženě dopřít. Leč jak věci nyní se mají, nevidíme v právech politických ani nutnost ani prospěch pro ženu, ovšem pak různice a sváry pro rodinu, ztížení existence pro muže. Jsme proto za daných okolností *proti nim* (při nejmenším pokud běží o ženy, dívky stojící *v rodině*), a tím arcit' též i proti soc. demokracii, která se jich pro ženu domáhá neohraničeně.

Ku konci stůjž zde ještě resoluce II. sjezdu katolíků českoslovanských v Praze (r. 1898), k jejímž zásadám i my plnou měrou se přiznáváme:

„V otázce ženské vychází II. katolický českoslovanský sjezd v Praze z toho stanoviska, že vztah *podřaděnosti, podřízenosti* ženy vůči muži, *zákonem věčným* určený a *přirozeným* a *křesťanským* prohlášený *sám sebou* k ženě není nespravedlivým, ženu ponížujícím, nýbrž mezníkem od Boha postaveným a k zachování společnosti lidské nutným, že však zlobou a zvlí lidskou státi se může nespravedlivým, ženu ponížujícím.

Proto zamítá II. katol. českosl. sjezd v Praze všecky snahy takové emancipace ženy, jimiž prohlašuje se vztah ženy k muži za vztah *sám o sobě* k ženě *nespravedlivý*, chce však účinně podporovati takové snahy, které prosty všech liberálně-socialistických poblouzení, na povznesení ženy a dívky křesť. v *řečené podřaděnosti* t. j. *ženy a dívky* jakožto *mužovy společnice a pomocnice* směřují.

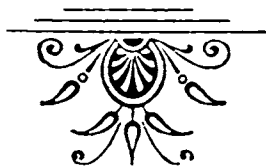
Prohlašuje tudíž:

1. Nároky žen na vyšší vzdělání za úplně spravedlivy a přirozeny předsudky proti nim za neoprávněny. Vzdělání ženy ať je *úměrné* vzdělání muže. Ženy nejen oprávněny, nýbrž povinny jsou

dbáti o své vzdělání a vyšší postavení, ovšem ne *jednostranně*, na újmu a škodu *zájmů domácnosti*. Ač není zásadně proti tomu, by též žena vzdělávala se v té oné vědě, tom onom umění, prohlašuje v celku za pochybenou moderní snahu uvésti ženu jako stejně oprávněného činitele a konkurenta s mužem do *všech* povolání mužových, k nimž třeba jest vědecké průpravy akademické.

2. Poněvač zdravé právo rodinné žádá na-prosto, by žena byla zachována rodině, domácnosti, a křesťanský názor o zastupování zájmovém je odpůrcem každého individualismu, prohlašuje II. katol. sjezd českoslovanský v Praze postulát so-cialně-demokratický, by žena účast měla na správě státní volebním právem aktivním i passivním, za útok na blaho rodiny a tím též společnosti státní.

3. Na poli národohospodářském snáší se II. katol. sjezd českosl. v Praze s těmi socialními politiky, jichž ideálem a cílem posledním jest, ženu a dívku z továrny vyvésti neb aspoň zaměstnávati doma a to prací polodenní — i žena industrielně s mužem činná budiž pouze *pomocnicí* mužovou a *nečin* zbytečných nezaměstnaných paží mužových.“

Slovo redakce.

Nastupující IV. svůj ročník, vzdáváme díky za přízeň podniku našemu věnovanou a prosíme za další podporu v zájmu dobré naší věci, které přinášíme ze své strany obětí značných. Vydáváme pravidelně publikace své nákladem 3 až 5 tisíc výtisků, ale mohli bychom lépe ještě působiti, kdyby význam časové brožurky byl náležitě v kruzích našich uznáván. Publikacím dostalo se vlídného přijetí u katolické žurnalistiky, která uznává podnik náš za dobrý pramen ku přednáškám v katolických spolcích. Přičiníme se i letos, abychom udrželi se na své výši. Nebude nám snad zazlíváno, že jsme letos podnikli nutnou revisi zanedbané administrační agendy, čímž některým pp. abonentům vznikly proti naší vůli nepříjemnosti. Ubezpečujeme, že se podobné nesnáze nebudou opakovati.

Redakce „Časových úvah“.

Modrá knihovna, vydává a rediguje Dr. V. Ře-
zniček, přináší čtení zábavné i poučné a jest proto hle-
dána do veřejných i spolkových knihoven, těšíc se přízni
zejména čtení milovných jednotlivců.

Na ročník (6—7 zajímavých knih) předplácí se 2 zl.

Všechny jednotlivé svazky jsou k dostání o sobě.
Administrace ochotně zašle seznam v „Modré knihovně“
doposud vyšlých knih, jež lze koupiti nebo objednat ve
všech knihkupectvích v zemích koruny České a zejména
pod adresou: **Modrá knihovna**, Praha, Král. Vinohrady
č. 347.

„**Potopa**“ velký historický román Henryka
Sienkiewicze, přeložil J. J. Langner. Vychází jako
prvá práce nové sbírky „Levná ilustrovaná knihovna“.
Vyšel svazek 3. o stu stránkách se šesti pěknými, umě-
leckými obrazy, z nichž jeden kolořovaný a dvoustranný.
Všechny obrazy jsou prací Venceslava Černého. Svazek
po 24 kr. Nemůžeme dosti doporučiti novou, ale pěknou
tuto sbírku, která praktickou úpravou a lácí vyniká a
velice cenné dílo přináší Radíme, aby každý z našich
čtenářů, komu nebyla ukázka zaslána, žádal o tuto na-
kladatelství Edvarda Beauforta v Praze, Jungmannova tř. 21.

Národní album, sbírka podobizen a životopisů
mužů a žen české práce národní, blíží se právě vydaným
sešitem 23. ku svému zakončení. Zmíněný sešit přináší
podobizny dramatických umělkyň, řadu podobizen našich
paedagogů, techniků, agronomů a skupinku dramatických
umělkyň. Národní album vychází nákladem Jos. R. Vi-
límka v Praze. Zvláště ještě připomínáme, že se dílo
toto po svém ukončení stane výborným dárkem k váno-
cům. Jak se právě dovídáme, podal mistr V. Oliva ná-
vrh na skvostné desky pro toto dílo.

Výhodná koupě dobrých knih
 při snížených cenách
jestliže se koupí celá kolekce:

1. **Štít víry.** Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych*. — II. vydání. Stran 108. velké 8°, brožov. místo 60 kr. jen 40 kr.
3. **Obrázky ze smíšené osady.** I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8°. Místo 43 kr. jen 30 kr.
4. „**Nezapomeň**“. — Šestero postaích řečí, které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Milítký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 30 kr. pouze 20 kr.
5. **Naši přátelé.** (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z venkovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)*. — Stran 100 — 8°. — Místo 30 kr. jen 20 kr.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897. a stojí 7 kr. — franko 12 kr.

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme
jen 15 proc. srážky.

Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Dosud vydané 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník IV.

Číslo 2.

Socialní úvaha

O významu katolických spolků.

Uvažuje
Th. Dr. Frant. Reyl.

V Hradci Králové.

1900.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

Výhodná koupě dobrých knih
 při snížených cenách
jestliže se koupí celá kolekce:

1. Štít víry. Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych*. — II. vydání. Stran 108. velké 8°, brožov. místo 1 K. 20 h. jen 80 h.
3. Obrázky ze smíšené osady. I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8°. Místo 86 h. jen 60 h.
4. „Nezapomeň“. — Šestero postav řečí které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Milítký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 60 h. jen 40 h.
5. Naši přátelé. (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z venkovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)*. — Stran 100 — 8°. — Místo 60 h. jen 40 h.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897. a stojí 14 h. — franko 24 h.

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme
jen 15 proc. srážky.

Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

—❧ věnovaný časovým otázkám. ❧—

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.**Číslo 2.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Význam katolických spolků.

Uvažuje Th. Dr. František Reyl.

I.

Rozhled po dosavadní činnosti spolkové.

Kdo bedlivě sleduje katolický veřejný život v království našem za posledního desetiletí, nemůže se ubrániti dojmu, že dosud utěšený ruch nabývá podezřelého nátěru tíšivého klidu. Upravujeme se opět do sladké dřímoty, v jaké jsme snili do let devadesátých.

Ještě do předlonska mohl katolický tisk zaznamenávat každoročně stále rostoucí počet katolických jednot, v uplynulém však roce stihla náš spolkový život hotová neúroda, proto zprávy o vzrůstajícím spolkovém životě nápadně stichly. Jest pravda, že jsme obraceli všecku pozornost na vnitřní organizaci a že jsme činili pořádek ve svých řadách, ale nemohu úplně věriti tomu tvrzení, že jen neblahé vnitřní spory zavinily povážlivou netečnost v katolické veřejnosti. Spíše soudím, že různé vnitřní hádky jsou zaviněny předčasným přeceňováním našich úspěchů a že jsou vlastně

následkem zavládající bezstarostnosti a netečnosti. Spatřujeme-li dnes v katolické veřejnosti jenom samé kritiky a málo pracovníků, pak se nemýlím, tvrdím-li, že katolický spolkový život ocítl se ve stavu silně povážlivém. Starší pracovníci, kteří již po několik let snášejí ve spolkovém životě bříme dne i horka, pozvolna ubývají a nových nepřibývá, ježto mladší síly zvolily si pohodlnější obor působnosti v posuzování dosud vykonané práce. A tak pozorujeme, že utěšený ruch spolkový, jenž byl předzvěstí lepší budoucnosti, ukládá se pozvolna v rubáš lhostejnosti a netečnosti.

„Máme těch spolků prozatím dost“, říká každý a zapomíná, že i těch „prozatímných dost spolků“ nebudeme míti v krátké době, protože potká je osud všech opuštěných a ztracených životů.

A což skutečně dospěli jsme dosavadním svým spolkovým životem tak daleko, že se můžeme oddati opět na čas úplné bezstarostnosti, aneb dovolovati si jen učené hádky o programové odstíny? Vešel již úplně náš katolický program v krev a v tuk všech našich stoupenců, takže lze nyní venkoncem jen věnovati se jeho prohlubování? Zařídily snad církvi odcizené společenské vrstvy svůj život již dle učení evangelia Kristova následkem naší působnosti? Těší se snad náboženské přesvědčení katolického lidu plnému respektu v parlamentě, v úřadech i ve školách? Rozboduje snad již ve veřejném životě vždy a všude učení Kristovo?

A tak bychom mohli do nekonečna klásti podobné otázky, na něž bychom musili k svému uzardění odpovídati: „Ne, dosud ne!“

Mohu tudíž zvolati: „Dosud není čas ani ku spánku ani ku sporům, a kdo spí aneb se hádá, zrazuje svatou věc.“

Žijeme zrovna v tak pohnutých dobách, jako před 10 lety, intelligence a lidové vrstvy dělnického lidu jsou zrovna tak odcizeny církevní pastýřské činnosti, jako před lety, proto třeba i nyní voliti mimořádné pastýřské činnosti a ducha katolického pěstiti nejenom v chrámě, ale i na tržišti, v dílnách, na náměstí i ve spolkových síních. Práci tuto před lety zatracovala pokroková nevěrecká společnost jako podnik nečestný, protože byla u nich nemravnou zásada: „Proti knize knihou, proti penězům penězi, proti spolku spolkem“, dnes však zásadu tuto veřejně odporučují pokrokáři na svých schůzích a ve svých listech, dodávajíce ještě ku svrchu uvedenému „klerikálnímu“ heslu větu: „Proti kazatelně veřejnou tribunou“. Všecka tato hesla byla bouřlivě přijata letos v srpnu na učitelském sjezdě v Červeném Kostelci a totéž heslo odporučuje „Čas“ v 38. čísle letošního ročníku. Nepřátelé kříže Kristova se tedy znovu kupí v pevný šik proti utěšeně založené naší práci, a my skládáme již ruce v klín.

Jest to odvěká chyba katolíků, že spoléhají více na podporu státních úřadů nežli na svou činnost a zatím zapomínají, že přesvědčení náboženské jest statkem ideálním a duchovým, proto nedá se udržeti ani vládními předpisy ani četnickou assistencí, nýbrž pouze obětavou, vytrvalou drobnou prací. Jest pravda, že by mohly státní úřady bedlivěji hájiti zákonem zaručenou nedotknutelnost náboženského přesvědčení, ale jest jisto, že daleko lépe zabezpečuje úctu k náboženství uvědomělost lidových vrstev, jež nutno poučovati a vzdělávati. Bude-li lid náboženským přesvědčením úplně pro-
dchnut, pak nepotřebujeme se dožebrať ochrany u státní moci, neboť uvědomělý lid bude sám strážcem svého náboženství, dokud však celé vrstvy li-

dové budou postrádati náboženského vzdělání, dotud i nejlepší zákony neudrží přechájecí křesťanství z naší společnosti. A že již hodně křesťanství nám ubylo, není nám tajno.

V září letošního roku přinesly „Katolické Listy“ (č. 247.) ukázkou děsné spousty mravní u odchovance sociální demokracie, která, jak jest známo, hodlá náboženství úplně odstraniti a nahraditi „vědou“. (Dietzgen, Religion der Socialdemokratie. Str. 38.) „Kat. Listy“ píší do slova:

Ačkoliv některé požadavky, jež sociální demokracie napsala na svůj prapor, může bez rozpaku podepsati každý katolický křesťan a vůbec každý spravedlivý člověk (vždyť křesťanství povždy je hlásalo a se jich domáhalo): přece způsob, jímž sociální demokracie neuvědomělé davy lidu vychovává a z nich své stoupence rekrutuje, je tak nemravný a bídný, že vůdcové sociální demokracie dříve nebo později musí rukama lomiti nad svým vojskem. Největší vymoženosti politické neprospějí ubohému, svedenému lidu pranic, nebude-li on v jádru svým mravným. A právě mravnost, tento podklad a základ všeho společenského života berou lidu socialisté svým bezuzdným protináboženským štváním. My vždy jsme toto přesvědčení hájili, ale liberální tisk viděl v našem jednání jen škarohlídství a přemrštěné citlivůstkářství.

Jak správným a střízlivým jest přesvědčení naše, toho pádný doklad podáváme dnes. Je to jeden ze sta a tisíců jiných. Je z něho viděti celá ta „práce“, kterou tisk sociální demokracie koná ve všech národech a tím i v mileném národě našem, národě to, oproti jiným evropským národům tak nečetném a tolika různými nepřáteli obklopeném. Snad otevře ten smutný fakt, který při-

nášíme níže, oči mnohým, kteří dosud ten zne-
mravňující vliv sociální demokracie viděti nechtěli ;
a snad přispěje k zachránění mnohých, což jest
naším nejvřelejším přáním.

Máme před sebou dva dopisy, psané synem
svojí matce. První dopis psal syn jako 15letý sa-
zečský učeň svojí matce ; psal přání k Velikonoč-
ním svátkům takto :

Drahá maminko !

Přeji Vám šťastné a veselé svátky, by Vám
Pán Bůh dal zdraví a štěstí a Boží požehnání.

To Vám přeje Váš syn

N. N.

Dopis druhý je psán čtyři leta později.
Neznabožským tiskem sociální demokracie byl ubohý
mladík „zpracován“ tak, že oddal se toulkám, pití
a karbanu. Za zásluhy byl zvolen i za předsedu
jedné předměstské „odborové organisace“. Ježto
mezi tím zbloudilému i otec zemřel, uznala matka-
vdova za nutné, napomenouti syna, aby nechal
spustlého života a stal se zas řádným člověkem
a poslušným synem, jako dříve býval. Ale 19letý
předseda socialista mimo ústních výtek zaslal ještě
matce toto psaní, jehož podškrtovaná místa na-
značujeme význačným tiskem :

Ctěná paní !

Vy jste začala vojnu, tedy ji dohrajeme. Já
Vám přisahám věčné nepřátelství, do své
nejdelší smrti s Vámi nechci mluvit ; pakli se
odvážíte vkročit do bytu našeho, nechám Vás hned
odvésti strážníkem.

V pádu, že byste se odvážila to učiniti, mám
napsanou žalobu pro ohrožování soukromého ma-

jetku, pro ohrožování života a pro urážku na cti, jež se trestá až do 15 dnů žaláře; jakmile překročíte můj zákaz, ihned žaloba bude podána k zemskému trestnímu soudu, a pakli budete odsouzena, ztratíte nárok na pensí a zároveň službu, tedy Vám dávám výstrahu.

Zároveň přestáváte býti u mne matkou.

— Mluvit s Vámi nechci do své nejdelší smrti.

Tolik Vám řeknu, že Vás neznám po celý svůj život a kdyby se stalo, že bych dříve zemřel, tak mi nedělejte tu hanbu, abyste šla na můj pohřeb; já bych na Váš nešel také.

Toť moje čestné slovo a to také dodržím.

Můžete se jíti modliti, nábožná!!!! ženo.

Matko — bestie!

N. N.

Dokládáme, že originály těch psaní máme po ruce, a bude-li nutno, uveřejníme pisatele plným jménem.

Tak tedy píše své matce jediný syn, jehož sociální demokracie takto „zpracovala“. A kolik set a snad tisíců podobných zvrhlých individuí učinila z jinochů a dívek, před tím hodných a pořádných!

I nerozumná nemá tvář ctí svou roditelku, a hle, tu člověk, tvor rozumný, zapírá ten posvátný cit, Stvořitelem do všeho tvorstva vložený a tak se chová k té, která mu jen lásku věnovala a jejíž celý život na něm lpěl!

A takové syny našemu milovanému národu vychovává sociální demokracie!

Svrchu uveřejněné dopisy nejsou snad jenom ojedinělým zjevem spustlosti pokleslého jednotlivce, nýbrž osvětlují celou tu společnost, která shromáždila se pod rudým praporem. Co může očekávat vlast, církev a vůbec celá společnost od člověka, který vlastní rodnou matku nazve bestií? Kterak lze nechápati při takových poměrech, že nutno zakládati katolický spolek proti nevěreckému spolku? Kterak může ještě intelligence stavěti se nepřátelsky aneb vůbec lhostejně ku katolickým jednotám, které na základě náboženském vedou členstvo své ku respektu autority otcovské i veřejné? Úkolem naším jest nastíniti význam a působnost katolických jednot, jejichž zdar a rozkvět jest zájmem celé křesťanské veřejnosti.

II.

Základ a úkol katolických jednot.

Nic tak často nebývá přetřásáno na katolických sjezdech a v katolických i nekatolických listech jako spolkový život katolíků. Nic tak nepodráždí liberální tisk jako nově založený katolický spolek. Kdyby se pořádala v kostele den co den církevní slavnost, nevyrusí zjev tento svobodomyslný tisk z pohrdavé nevšímavosti; založte však jen na menší osadě lidový katolický spolek, a máte proti sobě celou novinářskou válku.

O katolických spolcích panují různá mínění i v řadách duchovenstva. Starší páni, vyrostlí ještě v ovzduší náboženské víry, nemohou pochopiti, že by bylo ještě třeba vedle kostelní pastorace prováděti sociální pastoraci. Lid náš, matený liberálním tiskem, pochybuje téměř o pravdě, že ná-

boženství patří nejenom do kostela, ale i do veřejného života. A tak setkáváte se s nejrozmanitějšími náhledy o spolkovém našem životě.

„Což těch spolků nemáme již v Čechách dost a dost, máme ještě i my, katolíci, rozdrobenost společnosti novými korporacemi podporovati?“, odbude mne katolík staršího rázu.

„Jest to velmi ctihodné od tebe, příteli, že nechceš podporovati to, co dle tvého domnění jest škodlivu národnímu celku, ale jest to málo praktické, že jen pro katolíky máš tak úzkostlivý loket, kdežto ostatním stranám nemáš pranic za zlé, že zakládají o překot spolky ku šíření svých zásad“, odtuším na tato námitku.

Ostatně jest to ukrutný omyl, když někdo považuje spolkový ruch za tříštění společnosti. Nápadno jest to zajisté, že koncem našeho století množí se různé spolky jako houby po dešti, ale já v tom nevidím žádné choroby, nýbrž zcela zdravý normální zjev. Jest to mimovolný, ale výmluvný protest srdce lidského proti neblahé činnosti liberálního systému, který před 50 lety rozbil společnost lidskou na miliony jednotlivců, jimž udělil úplnou samostatnost, obdařil je nejen svobodou volné výrobní soutěže, nýbrž i plnou svobodou zemřítí bez cizí pomoci na tom místě, kde klesnou náhodou svobodní tito pracovníci únavou a hladem. Rozdrobenost tuto lidstvo nevydrželo ani půlstoletí, pročez kupí se opět dle zájmu práce a dle svého přesvědčení v nové organisace.

Vidím tedy ve spolkové moderní horečce protest proti liberální zásadě: „Člověk musí býti naprosto neodvislým od společnosti“ a spatřuji v tom upřímný hold výroku Hospodinovu: „Není dobře býti člověku samotnému“.

Společenská povaha lidská, mudrcem Aristotelem již před 2000 lety vylíčená, ztrácuje všechny blýskavé moderní frase liberálního systému a pojí lidi stejného smýšlení a stejných zájmů v dobrovolné spolky ku vzájemné pomoci, aby nemusil slabý jedinec podlehnouti v denním zápase se silnějšími. Schází, jak poznamenal jistý muž, společnosti naší křesťanská láska, proto tento nedostatek musí se nahrazovati spolky.

Z tohoto vyššího stanoviska nutno posuzovati na konci našeho století spolkový život vůbec a z toho stanoviska nutno posuzovati spolkový ruch katolický zvláště.

Z tohoto důvodu mohu také co nejostřeji odsouditi běžnou novinářskou frási nepřátelského tisku, jakoby zakládání katolických spolků bylo nějakým necírkevním a nevlasteneckým podnikem, čili t. zv. klerikální machinací. Nikoli, pánové, nepotkáváte se tu s přepjatými snahami některého bojovného biskupa aneb několika snaživých kněží, nýbrž zde vám jest počítati se silným přirozeným proudem časovým, který potřebuje z naší strany pouze nepatrného povzbuzení, aby elementární silou zachvátil celou katolickou českou veřejnost.

Že ne klerikální chytristika, nýbrž přirozené poměry a hrozná tvářnost situace shromažďuje české katolíky pod korouhev Kristovu, vysvítá již z toho, že žádný rozumný člověk nepřidělává si zbytečně práce, a vedení spolků vyžaduje přece od duchovenstva nejenom obětí času, práce a peněz, nýbrž způsobuje i mnoho nepřízně u vládnoucích tohoto světa. Zjištěno-li dále hojnost případů, že katolíci žádali několikráte své duchovní správce, aby se jejich spolku ujali a zjištěno-li, že na některých osadách přání tomuto nebylo ani vyhověno, aby prý se v osadě neustavil protispolek, pak

jenom slepá zášť aneb hloupost může spolkový ruch v táboře katolickém vykládati na vrub panovačnosti duchovenstva.

Tvrzení moje neseslabí ani námitka, že nejsou zakládány spolky katolické ve všech osadách. Námitka tato mohla by znamenati jen tolik, že nebylo všude se stejnou svědomitostí povšimnuto si epochální dělnické encykliky sv. Otce Lva XIII., jenž napsal o východisku z palčivé otázky dělnické tato zlatá slova: „Nemýlíme se, řekneme-li, že křesťansky smýšlející dělníci uspíší správné rozřešení dělnické otázky, jestliže se budou v dobře organisovaných spolcích za moudrého vedení ubíratí touže cestou, po které kráčeli první křesťané nejen ku svému blahu, ale i ku blahu celé společnosti lidské“. (Čas. úvah roč. I., č. 3. str. 43.)

Vyplývá snad již z mé úvahy jasně, že spolkový ruch katolický pramení z přirozeného půdu sebezáchrany a že jest tudíž zájmem celé katolické církve.

Co jest pak nehledáno, nýbrž zcela přirozeno, to jest zajisté dovoleno, ba nutno, proto mohu již přistoupiti k otázce: „Jaký úkol prisouzen jest katolickému spolkovému ruchu a jak má býti tento ruch se zdarem veden a organisován?“

Spolky naše mohou sledovati různé praktické cíle a mohou rekrutovati ze všech společenských stavů své členy, proto také volí různé prostředky ku dosažení cílů svých, takže měl bych promluvit n. př. o cíli spolků vzdělávacích, politických, dělnických, tovaryšských, rolnických, záloženských, výrobních atd. Klassifikace tato by však překročila rámec mé rozpravy, proto povšimnu si jen společného cíle, kterého dosíci jest každému katolickému spolku bez rozdílu programových odstínů.

Prvním úkolem katolického spolku každého jest dle dělnické encykliky pěstování náboženského přesvědčení a uplatňování náboženských zásad ve veřejném životě. „Náboženství, základ vši mravnosti, musí býti také základem každého spolku, neboť jinak by spolek v brzkú ztratil svůj původní ráz a ocítl by se na témže stupni s oněmi spolky, kteréž si náboženství úplně nevšímají a je zavrhují.“ (l. c. str. 40.)

„Ty vytykáš katolickým spolkům za přední úkol pěstování citu náboženského a přece víš, že značná část moderních lidí souhlasí s německým polomudrcem Büchnerem, že křesťanství uškodilo pokroku a že jest vlastně na překážku blahobytu lidského“, napadne mně některý referent liberálního žurnálu.

Přiznám se skutečně, že jsem si své tvrzení dobře rozvážil, neboť jsem sám slyšel továrního dělníka, kterak velebil svou nevěru pravě: Dokud jsem se modlil a chodil do kostela, vedlo se mně špatně, když jsem se přestal modliti, vede se mně lépe“. Dle jeho náhledu vedlo se mu proto lépe, poněvač svou nezměněně ovšem malou mzdu utrácel sám a již v neděli dopoledne, kdežto dříve, dokud se modlil, dělil se o svou mzdu s rodinou a nemohl v neděli v kostele nic utratiti. Jak si ovšem tento chudšas postavení zlepšil, o tom svědčily každodenní růzuice v klidné kdysi jeho domácnosti.

Skutečný tento výrok zaslepeného dělníka jest pádným důkazem, že nutno dnes důtklivěji než kdy jindy poučovati lid, že náboženství ukládá sice našim chtíčům nutnou úzdu, ale že přece jest základem v pravdě lidského a spořádaného života. Lidu musí se ukazovati na nešfalšovanou

historii, která učí, že právě od těch dob začalo vykořisťování pracujícího lidu, když náboženská nauka o lásce ku bližnímu vyloučena byla z průmyslové výroby a z obchodního světa.

Od té doby, kdy zaměstnavatel přestal spátřovati ve svém dělníkovi obraz boží a spolubratra v Kristu, cenil pouze vytrvalost jeho paží a přestal mu dávat mzdu k slušné výživě nutnou, nýbrž odbyl ho pouze almužnou, za kterou uvolil se mu hladovící dělník pracovati, aby nezemřel hladu. Když pozorujeme na jedné straně přebytek kapitálu, jenž nečinně se válí v bankách, a zase na druhé straně pozorujeme-li citelnou bídu pracujících vrstev, které svým potem kapitál vyrobily, pak nutno přiznati, že lidskost vystěhovala se z lidské společnosti.

A od které doby lidskost vystěhovala se z lidského srdce? Snad od té doby, kdy začali choditi velkokapitalisté do kostela, anebo od té doby, kdy naposledy se za nimi zavřela brána kostelní? Proto se snad zachází tak krutě s hladovícími vrstvami, že na branách našich obchodních domů a továren jsou veliké nápisy: „Hledejte nejprv království božího a spravedlnosti jeho a vše ostatní bude vám přidáno.“ Ba, ne! Spíše proto, že tam čteme: „Hledej nejprv výdělek za každou cenu a když to nepůjde cestou správnou, hled' toho dosíci i jiným způsobem.“

Spolky naše katolické vykonají velikou úlohu sociální, jestliže budou stále poukazovati v úpadku náboženském na kořen sociálního zla a budou-li zásadám náboženským platnost zjednávatí horlivým plněním osobních povinností nejenom ve vyšších kruzích, ale též i v nižších vrstvách.

Vždyť náboženství neschází jenom pánům, ale i pracujícím lidu. A chceme-li vypátrati příčinu tohoto podivného zjevu, že se lid vzdává dobrovolně blahodárného působení evangelia, které přece bylo jedinou vítěznou mocí nad zatvrzelým srdcem boháčovým, musíme si uvědomiti, že hlavně semitskými penězi podplacení žurnalisté a agitatori odčlověčili, abych tak řekl, prostého člověka, namluvíce mu, že není nic víc, než to zvíře, jež otroctví svého pána musí snášeti.

A kdo si zakládá na tom, že není stvořen od Boha, nýbrž že pošel postupem času z opice, nebude se přece modliti, vždyť ostatní zvířata se také nemodlí. Kdo věří Beblovi, že „člověk jest jen myslící zvíře“ (die Frau str. 248), uvěří snadno, že „krom lidského ducha nemůže býti místa pro nějakého vyššího ducha v přírodě“ (Dietzgen, Streifzüge str. 8.). Kdo sbankrotoval se svou lidskostí, musí zavrhovati též nauku o vykoupení a věčné odplatě jako zbytečnou báchorku. Křesťanství a náboženství vůbec může se udržeti jen mezi lidmi a ne mezi zvířaty, proto s nevěrou v lidskou důstojnost jde současně náboženský úpadek.

A jak jest šťastným sbankrotělý ubožák ten, jenž dosud hledal a nalezal posilu při těžké své práci v náboženské víře ve věčnou odplatu, možno se domysli. Uvěřil svědcům, že člověk nemá srdce, a přece je v těle cítí; uvěřil, že člověk má v sobě jen žaludek, a přece nemůže si tolik vydělati, aby všechny choutky svého žaludku upokojil. V takovém stavu upadá svedená oběť přímo v zoufalství a nelze se diviti, že oko jeho plane záštim ku dosud nesvedeným šťastným lidem a že pěst jeho malomocným hněvem se zatíná ku pomstě proti těm, kteří ho dovedli sice pravého štěstí zbaviti a k novému jemu nedopomohli.

Těmto svedeným ubožákům právě mají spolky naše vlídným poučováním klásti mosty, na nichž by mohli opět přervané styky se společností lidskou navázati. Mají býti tedy naše spolky se svými zásadami náboženskými spasným andělem, jenž navrátí časem tisíce bloudících své lidské důstojnosti.

Pravdivo-li jest slovo Kantovo, že „člověka jen tehdá lze učiniti šťastným, učiníme-li ho mravným“, budou naše spolky přispívati platným způsobem ku šíření blahobytu a spokojenosti lidstva, budou-li upevňovati ve společnosti základ nejvyšší mravnosti — náboženství. Na půdě náboženské odloží výrobce svou bezohlednou vykořisťovací praktiku a dělník bude vyléčen ze svého záští vůči ostatním vrstvám společenským a tak vrácen sám sobě a své rodině.

Vzdor tomu, že musí se věnovati v katolických spolcích přední péče důkladnému vzdělání náboženskému, přece nesmí se zaměřovati naše vzdělávací katolické spolky za kostelní náboženská bratrstva, která jsou výhradně založena k uctění některého tajemství naší sv. víry. Bratrstva jsou čistě náboženské spolky, které omezují svou činnost hlavně na katolické svatyně, života veřejného si nevšímajíce; katolické pak spolky jsou založeny hlavně pro veřejný život a proto mají více pěstovati náboženství v životě než v kostele. Nesouhlasím s tím, aby se působnost našich spolků posuzovala jen dle toho, jak často se účastňují kostelních slavností, nýbrž nutno od nich žádati, aby ve veřejném životě zjednávaly platnost katolickým zásadám. Členové spolků našich nesmí ovšem v horlivosti náboženské zůstávati za jinými křesťany, ale proto přece nesmíme pokládati členy

za kandidáty stavu řeholního, vždyť nám neběží o to, aby založen byl větší počet řeholních bratrstev, nýbrž o to, aby rozmnožen byl počet praktických křesťanů, kteří vždy a všude řídí se učením Kristovým a při tom přece nikde svou zbožnost na odiv nestaví. Dnes nemůžeme ani žádati mnoho následovníků rady Kristovy: „Chceš-li dokonalým býti, zachovej mou radu“, nýbrž jest nám žádoucí aspoň dostatečný počet těch, kteří řídí se příkazem Páně: „Chceš-li do života vejíti, zactovávej přikázání“. Ne řeholníky, ale dobré křesťany chceme.

Proto spolky naše nemohou se omezovati ve své činnosti výhradně jenom na náboženské výkony, neboť by tím jenom potvrzovaly zásady liberální, že náboženství patří výhradně do kostela a že v praktickém životě nelze jinak jednat, leč bez zásad náboženských. Spolky naše budou též starati se o povšechné a odborné vzdělání svých členů častými přednáškami a vážnou četbou, protože jeden uvědomělý a vzdělaný člen vyváží 10 neuvědomělých.

Spolky naše nesmí zapomínati, že člověk již z ustanovení božího má se starati nejen o duši, ale i o tělo, proto budou členstvo své naváděti ku pracovitosti, ku šetrnosti i spořivosti a budou spolkovými záložnami vymaňovati členy z područí liberálních záložen. Vím z vlastního názoru, jak by mnohý katolík hlásil se ku praporu našemu, ale nesmí, protože jest dlužen městské záložně nějakou stovku a liberální výbor by mu dluh tento ihned vypověděl, kdyby ho našel v našich řadách. V tom vězí klíč politické moudrosti našich nepřátel. Udržují své dlužníky v povinném respektu k svému programu. Kdybychom mohli své lidi vyprostiti z tohoto otrockého jha, sklesla by armáda moderních

husitů a antiklerikalů o hodný počet. Dokud nebudeme se moci postarati o společenskou neodvislost a samostatnost svých přívrženců, do té doby budeme trpěti nedostatkem členů.

Nechci odporučovati snad nemravnou zásadu zakupování duší, ježto vím, že jest se nejvíce obávati placených katolíků, ale chci na to položit důraz, že katolické spolky musí míti na zřeteli i hmotnou stránku svých členů. Dnes nemůžeme toho žádati, aby naši stoupenci obětovali existenci svých rodin pro své přesvědčení jako za dob prvních křesťanů, proto zaopatřujeme a fedrujme své lidi při nákupu, při obsazování služebních míst, při udílení podpor atd. Kdo n. př. žádá od katolíků, aby vstupovali do katolických spolků, snášeli při tom své potřeby od židů a od liberálů, ten zajisté vystavuje si vysvědčení duševní chudoby a zaslubuje nejhlubšího politování. A takových výtečníků máme ve svých řadách dost a dost. Naši lidé inserují v katolických časopisech a my zrovna kupujeme od firem, které udržují svými inseráty nevěrecký tisk. Pak ovšem zasloužíme, aby mrskali nás nejenom bičíky, ale biči uzlovatými. Hloupý nic jiného nezaslouží.

Poněvač dále pracující člověk potřebuje též vyrazení a osvěžení, nesmí spolky naše zapomínati občas na slušnou, ušlechťující zábavu. Není to snad bez významu, že Spasitel získal náčelníky své na veselce a že teprv z veselky vedl je ku vážným věcem. Ze své 10leté zkušenosti sděluji, že zábavnými podniky přilákali jsme více členů než sebe promyšlenějšími přednáškami. Nemíním snad zábavě určovati v našich spolcích místo přední, to bychom se nelíšili od ostatních zbytečných spolků, ale tvrdím, že na občasnou zábavu zapomínati se nesmí, protože i slušná zábava vzdělává.

Četl jsem kdysi, že jen ten dovede člověka náležitě vzdělati, kdo v něm vypěstoval též zálibu pro ušlechtilou zábavu.

Kdo pozoruje, že naše doba vyhledává zábavu duchamornou a hříšnou, která člověka neosvěžuje, nýbrž síly jeho mnohem hůře vyčerpává, než ta nejtěžší práce, ten doznává, že by spolky naše vykonaly značně záslužné, lidumilné a kulturní dílo, kdyby navykaly členstvo hledati zábavu v dobré četbě, ve zpěvu, v deklamacích a v divadelních představeních.

III.

Zakládání a vedení spolků.

Když jsem nastínil povšechnými tahy hlavní zásady a účely katolických jednot, přistupuji k otázce, kdo vlastně má tyto jednoty zakládati a vésti?

Dle sv. Otec Lva XIII. jsou to nejprv biskupové i kněží a poté všichni katolíci, kteří mají k zakládání a k vedení spolku potřebné vlohy a vědomosti. Čtemeť v dělnické encyklice: „Nechť veškero duchovenstvo věnuje všecky své síly jak tělesné, tak i duševní této důležité úloze a nechať pod vedením svých biskupů a dle jejich příkladu pracuje všemi možnými dovolenými prostředky ku blahu lidu“. (l. c str. 44.)

Nejvyšší hlava křesťanstva ukládá těmito slovy katolickému kleru povinnosti i právo pracovati o blaho lidstva i na tržišti života. A vším právem, neboť slovo Spasitelovo ku apoštolům a k jejich nástupcům: „Vy jste solí země, vy jste světlem světa“ neztratilo dosud nic na svém významu. Jestliže katolický apoštol naukou Kristovou měl

přispívati ku vyléčení poměrů společenských za dob Spasitelových, musí tak činiti za dnů našich. Působnost učenníka Kristova nedá se omezovati jen na kostel a na farní úřadovnu, jak by si rády předpisovaly liberalní vlády a neliberalní redaktoři, nýbrž musí pronikati i na veřejnost, protože nemá býti člověk ctitelem Božím jenom minuty v kostele, nýbrž po celý den i ve veřejném životě. Kdo odkazuje kněze a náboženské přesvědčení jenom do kostela, ten náboženským povinností nerozumí. Nejenom božským posláním, nýbrž státními zákony z r. 1868. zaručena jest katolickému duchovenstvu socialní i politická činnost. Katolický kněz jest podroben všem povinnostem státních občanů, má s nimi stejná práva. A kdyby kněz ani těch práv neměl, měli by se ho ti různí svobodomyslní a pokrokoví novináři a politikové ujeti, poněvač horlivě se zasazuje za politická práva i lidí nedospělých a nevzdělaných. Ovšem kde běží o katolického kněze, měří každá „svobodomyslná“ redakce jiným loktem.

Právě tohoto dvojšho lokte mnohý kněz se bojí, protože jest známo, že bývají napadáni v žurnalech z pravidla kněží, kteří zásadám Kristovým zjednávají platnost i ve veřejném životě pomocí katolických jednot.

Našim liberalům nepřekáží kněz, jenž svědomitě, ba i úzkostlivě vykonává pastorační činnost ve chrámě a ve farním domě; nemohou však snést kněze, jenž mohl by snad odhaliti jejich falešnou kartu. Proto, jakmile se někdo opováží vystoupiti se založením katolické jednoty, vystavil se za terč nejbrubší střelby spustlé žurnalistiky. Lituji každého takového nešťastníka, jenž má slabší nervy, neboť nepřátelé dovedou v mezích příliš volného tiskového zákona vychrliti na svého domně-

lého odpůrce tolik kalu a špíny, že by se takového odsouzence pomalu vlastní matka odřekla.

Dnes jest u nás v Čechách velmi snadný recept ku získání slávy ano i výnosného „vlasteneckého“ úřadu v tom, jestliže někdo ujme se vedení světského některého spolku. Každý může pozorovati ty četné námluvy, jaké konávají v místních spolcích nově příchozí advokáti, lékaři a jiní, kteří to chtějí někam přivést. Jsou příklady, že některý takový vlastenec řídí a ovládá třeba 5 spolků úplně různorodných. Takový jest recept ku slávě.

Podobný recept ovšem ku ostuzení jest v založení katolického spolku. Kdo chceš dobrovolně se postavit na pranýř nevlastenectví, tmářství atd., založ katolický spolek. Jest věru nepochopitelné, že v Čechách při úplně katolickém národě vítá nadšeně náš veřejný tisk založení každého světského spolku jako „kýžené zalepení dávno cítěné mezery,“ ale při založení katolického spolku přichází z duševní rovnováhy přímo až ku zbesilosti.

Zakladatelé spolků kosů, randalistů, lutristek, kuřáků, prázdných myslitelů, kneipianů, velocipedistů, filatelistů pojišťují si s blahosklonným povolením liberalní žurnalistiky nesmrtelné jméno vlastenců, životopisy jejich s podobiznami plní strany „Světózora“ a „Zlaté Prahy“, naše podobizny v uměleckém provedení přidou nejvýše do „Šípů“ aneb do „Rašple“.

Tak dvojí loket nesmí nás mýlit, ačkoliv nevděk a nespravedlivé útoky nejvíce bolí. Řiďme se heslem Braunerovým: „Kdo chceš vlasti dobře sloužit, přízně doby nehledej.“ — Právě tato nepřízeň posilniž naše vědomí, že jsme na dobré cestě, až nás začnou liberální listy chválit, pak

honem zpytujeme své svědomí, že jsme se odchýlili od církevní cesty. Štvaní proti našim jednotám jest důkazem, že se jich nepřátelé bojí, neboť bezvýznamným spolkům nevěnovali by tak pilnou pozornost.

Pronásledování tedy spolkům našim neublíží, ale jinak je to s osobami, které jsou v čele jejich. Jest sice pravda, že ten předseda, jemuž nemůže liberalní tisk vytknouti nic jiného, než klerikalní smýšlení a klerikalní agitaci, jest jistě povahou ryzí, vysoce mravní, neboť kdyby jenom vlásek podezření padal na jeho život, využitkovaly by toho honetní jeho přátelé měrou náležitou. Když by však takový oslavenec a „miláček“ liberální žurnalistiky stále jenom sám a sám dostával nežádaných pochvalných uznání aneb zvletných „básní“, mohlo by se posléze dostaviti ochabnutí, zvláště když by toto praněrování bylo ve vlastním táboře přijímáno s jistou škodolibostí. A tu by život náš spolkový mohlo potkati nebezpečí, že nejlepší naše síly byly by nepřátely odstřeleny prve než přišla v čas vydatná záloha pracovníků svěžích.

Aby takové nebezpečí nevzniklo, navrhoval bych, aby již jednou založen byl v každé osadě katolický spolek, pak nepřátelské strany upadnou v takovou strnulost nad všeobecným tímto hnutím, že by nechali všeho štvaní a smířili by se s tímto skutečným faktem.

Jiného prostředku věru nevím. Raditi jen k trpělivosti a horlivosti jest sice pěkná věc, ale proč mám pouze raditi 200 spolkům k trpělivosti, když téměř 5000 druhých se to netýče. Proč má zrovna těch 200 vybraných odnášeti všecku zlobu světa, a druzí nic? Dokud bude se vždy během roku zakládati pouze po jedné jednotě v di-

ecési, pak musí nepřátelé viděti v tomto počínání jistou osobní zálibu toho kterého velebníčka a musí to považovati za obyčejný sport, a poněvač sporty vůbec jsou nezdravy, mohou si nepřátelé jen za zásluhu to přičítati, jestliže horkokrevné snaživce svými důtklivými domluvami od nebezpečných podniků odvrátí.

Stojíme před vážným rozhodnutím: Budťo jsme přesvědčeni, že spolky naše životu katolickému jsou potřebny, a pak je založme na ráz všude; anebo nevěříme, že spolkový ruch mohl by zbytky prchajícího křesťanství zadržeti, a pak zrušme i ten trošek našich jednot. Polovičatost nenese nikdy uspokojivého výsledku.

Nenamítej nikdo: „U nás toho není ještě zapotřebí“, nybrž buď právě rád, aspoň ti nebude nikdo v zakládání překážeti. Kdybychom byli v Čechách před 30 roky již zakládali katolické spolky, nemusili bychom bojovati s takovou spustlostí jako nyní.

Když jsem dosud líčil zájem katolického duchovenstva na spolkovém životě, nechtěl jsem tím ze součinnosti vyloučiti ostatní katolíky. Chtěl jsem jenom říci, že kněžstvo musí bojovati ve spolkových řadách na prvním místě proti chladnoucímu přesvědčení náboženskému, ostatní věřící jsem však povinnosti této nesprostil. Jako na náboženství vůbec nemá snad jen kněz svůj osobní zájem, nybrž každý katolík a celá lidská společnost, tak také na rozvoji spolkového života, jenž má přivesti opět ku platnosti křesťanský řád, má a musí míti zájem každý pravý katolík.

Zvláště naše intelligence, naši vzdělanci měli by se ujímati katolických spolků, které vedle křesťanství a vlastenectví hájí vůbec základy kultury a osvěty. Naše intelligence zavinila svou

lehkomyšlností materialistický názor životní, jenž kromě žaludku a tělesných chtíčů nezná jiných idealů. Podryla tedy intelligence sama základy vzdělanosti.

Proto zase jest povinností těchto vzdělaných kruhů, aby napravily, co pokazily. Katolické spolky hájí idealismus a nadvládu ducha nad hmotou, proto u všech rozumných a předsudků prostých vzdělanců měly by býti takové spolky podporovány. A jestliže zrovna v přítomné době vlčí mlha obestírá veliký počet vzdělanců, nahlédnem v ne-daleké době svou chybu. A jestliže nechtějí páni uznávati svou povinnost ku katolickému spolkovému ruchu, musí je o ní poučiti prostý lid, jenž v dějinách obyčejně přiváděl svým hnutím nemy-slíci hlavy ku přemýšlení. Nebude to ani jinak při katolickém hnutí v době nynější. Vynutíme si krátce respekt ku svým požadavkům.

Proto, laskaví čtenáři — máte-li ve své far-nosti katolický spolek, nečekejte, až vás začnou verbovat, přihlaste se ihned za členy, pakli však dosud katolické jednoty u vás není, požádejte svého místního duchovního správce, aby podobný spolek u vás založil. Nečekejte na zvláštní pozvá-ní a nečekejte, až Vaše děti budou Vám psáti podobně něžné dopisy, jako onen „hodný“ syná-ček své matce.

Tu však položíte mně otázku:

IV.

„Jak pak přece spolky katolické se zakládají a vedou?“

Tou dobou není již tato práce tak nesnad-nou, jako před 10 lety, kdy bylo pouze všeho všudy as 20 katolických jednot v celých Čechách

a nebylo ani osobních zkušeností ani praktického návodu. Dnes za 25 kr. dostaneš v Praze u družstva „Vlast“ od Jirouška sepsaného „Spolkového rádce“, v němž důkladně se poučíš o zákonitých též předpisech vůči úřadům. Ostatně recept ku založení spolku jest náramně jednoduchý. Trochu chuti a několik spolehlivých lidí, kteří na tvé vyzvání zavázali se ke spolku přistoupiti, dostačí již ku zadání stanov. Když schválení dojde, pozvi si některého staršího již předsedu ku ustavující schůzi a jest spolek založen.

Založení není ani tak těžké, jako vedení. Ale ani to není věc nemožná, Jednou za týden aspoň členská schůze ku četbě a ku rozhovoru, jednou aspoň za měsíc přednáška, aspoň za 3 měsíce jedna zábava jsou dostatečnými pružinami ku udržení spolkové činnosti. Kdo může více, pracuje pro spolek více, kdo nemůže ani tolik, vyhledá si zase vhodného zástupce, jenž ho může částečně zastávat.

Jen si ty obtíže nepředstavujme zase horšími, než skutečně jsou. Z počátku půjdeš do spolku s jakousi obavou, za krátkou dobu zvykneš si na okruh prostých, ale upřímných členů tou měrou, že se ti spolkové schůze stanou příjemnou zvyklostí. Všude jinde nalezneš pod clonou společenské zdvořilosti neupřímnost a přetvářku, v katolických spolcích však nalezneš vždy slušnost a k tomu nelíčenou upřímnost. Tato oddanost členů ku svému předsedovi bývá též nejlepší odměnou za četné nepříjemnosti, spojené s vedením katolického spolku. To bývá útěchou duchovnímu správci, že kdyby celá osada proti němu dala se poštvaťi ničemnými štváči, katolický spolek zůstane mu vždy věrným zastancem, neboť zná svého vůdce z častého osobního styku důkladně, takže leckte-

rému poběhlíku nevěří každý klep. To jest světlá stránka spolkového života.

V.

Budoucnost našich jednot.

Milí čtenáři, dnes nebude snad nikoho z vás tajno, že se stahují nad sestárlou Evropou děsivé mraky. Ze všech stran se ozývají stesky na úpadek zbožnosti a mravů, což bývá obyčejně předebran ke krvavým společenským převratům. A tak smutné zjevy spatřujeme na generaci, která ještě ve svém mládí byla vychována v náboženských tradicích! Což můžeme očekávati od pokolení právě vyrůstajícího, které nemá již znáti ani Boha ani nesmrtelné duše?

Letos právě koncem srpna vyprší konkurs, jenž jest vypsán socialistickou stranou na novou dětskou čítanku, ve které moderní přírodovědné (rozuměj nevěrecké) nauky mají vytlačiti dosavadní báchorky náboženské o původu člověka, o životě posmrtném, o Bohu atd. Nynější pokolení při vší své spustlosti jest prý ještě málo bestialním, proto nová generace musí ve zhovadilosti pokročiti, což se stane, nebude-li vůbec ani ve škole slyšeti, že má člověk duši nesmrtelnou a Stvořiteli svému zodpovědnou. Tať jest vlastně příčina, pro kterou jest socialním demokratům a s nimi držícím učitelům katecheta trnem v oku. Chtějí-li rodiče dočkati se „radosti“ na svých dětech, nechť vyloučí náboženskou výchovu úplně ze školy.

Nynější hodně pokleslé pokolení přišlo o svou víru v různých spolcích špatnou četbou a frivolními řečmi, proto jest zcela správně, že se opět v katolických spolcích má navraceti ku víře svého mládí. Nastávající pokolení vyrostě vůbec bez ná-

boženské a mravní výchovy, čímž úloha našich spolků stane se obtížnější a jen hustší síť vzdělávacích našich ohnisek bude lze zvýšenému tomuto úkolu dosti učiniti

Žijeme v kritické době. Jak se k ní zachováme? Máme právě my býti těmi nešťastnými slabochy, jimž bude jednou budoucí věk klnouti, že jsme nepochopili vážnost svého úkolu a že jsme nestavěli zavčas ochranných hrází proti hrozivému přívalu? My nepochopíme, že mimořádná doba vyžaduje též mimořádných obětí?

Hleďme jen, kterak různé doby vyžadovaly různým způsobem obětavost od katolíků. V prvotních dobách vyžadovala církev od svých synů hrdinné mučennictví, středověk žádal od vyznavačů Kristových odříkání majetku, moderní doba žádá od nás sociální působnost. Poznejme jenom co nám jest ku pokoji a neodvolávejme se jen na skvělou svou minulost. Lid nechce jenom vědět, jak někdy v dávné minulosti katolické učení zhojilo schátralé poměry společenské, on chce též zřít blahodárné působení evangelické nauky v době přítomné. Nemluvme tolik, ale více pracujme! Sestupme všichni nejenom kněží ale i všichni vzdělaní katolíci mezi lid a poučujme ho o pravém lidském štěstí v jednotách, organizujme ho proti záplavě nevěry a surovosti, která hrozí krvavě zničit křesťanskou kulturu.

Ano sestupme mezi lid a rozniťme veliké lidové hnutí, neboť jenom všeobecné hnutí duchové může býti tím spasným andělem, který přišel ku sv. Petru v žaláři a zvolal: „Vstaň, okovy tvé jsou rozlámány“. — Náměstek Petrův, sv. Otec a celá církev sdílí esud vězně, jenž spoután jest jako sv. Petr okovy různých Herodů, kteří hledí církev katolickou vyhubiti, protože vidí,

že se to sfanatizovaným zástupům líbí. Ale jako Bůh poslal již v poslední noc před popravou sv. Petru svého anděla, aby roztříštil jeho kovy, tak také v době kritické posílá nám ve spolkové lidové činnosti léčivý prostředek, jímž lze zažehnati nebezpečí od křesťanské společnosti.

Nuže, váháme ještě? Promeškáme vhodnou náladu ku zakládání spolků, vyčkáme snad až částečná lhostejnost zachvátí celou společnost? Máme jistotu, že v době příští krev lidská po ulicích prolévána přinese aspoň takový užitek, jaký by mohlo přinéstí dnes ještě několik krůpějí potu spolkové práce?

Chceme-li kliditi jednou dobré ovoce, hledme již nyní setbu připravovati. Zkáza mravů a náboženské víry nepřikvapila na lidstvo na ráz jako horská lavina, nýbrž byla po leta pozvolna účelnou podkopnickou prací připravena; proto také nezmizí najednou po jednom snad novinářském článku aneb manifestačním sjezdu, nýbrž dá se odstraniti pozvolnou a vytrvalou prací. Proto pracujme, pracujme!

Ku sv. postní době odporučujeme případnou úvahu „**O sociálním významu sv. zpovědi**“. Napsal ThDr. Fr. Reyl. Brožura vyšla loni ve dvojím nákladě o 8000 výtiscích a doznala zvláště v kruzích laických vřelého přijetí. Máme ještě několik set na skladě a jsme ochotni zaslati ji po 2 kr., bude-li aspoň 50 výtisků objednáno.

Mimo to máme na skladě ještě několik set Sahalovy brožury „**O husitství a protestantství**“. Spisek velmi vhodný pro smíšené osady. Zasíláme rovněž ve snížené ceně po 2 kr. při větší objednávce.

Jiné brožury jsou jen v tak skrovné míře na skladě, že jich jednotlivě ani neprodáváme, vyjma encykliku sv. Otce Lva XIII. „O dělnické otázce“.

Modrá knihovna, vydává a rediguje Dr. V. Řezníček, přináší čtení zábavné i poučné a jest proto hledána do veřejných i spolkových knihoven, těšíc se přízni zejména čtení milovných jednotlivců.

Na ročník (6—7 zajímavých knih) předplácí se 2 zl.

Všechny jednotlivé svazky jsou k dostání o sobě ve všech knihkupectvích v zemích koruny České a zejména pod adresou: **Modrá knihovna**, Praha, Král. Vinohrady č. 347.

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program. 2. Radikalismus a klerikalismus.* Encyklika Lva XIII. 3. O otázce dělnické.* 4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu. 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých? 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin. 10. Poměr církve ku škole 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty!* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád. 7. Dobrodinečkové. 8. Otázka rolnická. 9. Naše státní právo. 10. Škola a mravnost. 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík. 2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích)* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list! Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika. 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.) 7. Ovoce husitismu 8 Spiritismus čili medianství. 9. Základ otázky sociální a národnostní. 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.

Celoroční předplatné i s poštou 50 kr., jednotlivá čísla stojí 4 kr, na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko

*) Rozebráno.

 Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvé ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

Dosud vydané 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Rey!**.

Ročník IV.

Číslo 3.

Články
apologetické.

Náboženství a lidstvo.

Napsal
Filip Jan Konečný.

V Hradci Králové.

1900.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program. 2. Radikalismus a klerikalismus. 3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické. 4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dětí svých?* 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin. 10. Poměr církve ku škole. 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty. 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a dce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové. 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík. 2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích)* 3. Církev a církev.* 4. Pastýřský list! Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika. 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.) 7. Ovoce husitismu. 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní. 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka. 2. O významů katolických spolků.

Celoroční předplatné i s poštou 50 kr., jednotlivá čísla stojí 4 kr., na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko

*) Rozebráno.

 Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvé ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

— věnovaný časovým otázkám. —

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.

Číslo 3.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Náboženství a lidstvo.

—* Časové články apologetické. *—

Napsal

Filip Jan Konečný.

I.

Všichni lidé mají náboženství.

Kamkoli se obrátíme na celé zeměkouli a kdekoli potkáváme lidi, všude nacházíme *náboženství*. Byly ovšem časy, ve kterých se popíralo, že by *všichni lidé* měli náboženství, avšak časy ty „byly“ a již nejsou, jelikož dnes téměř všichni učenci, kteří se záležitostí naší zabývali, v tom se shodují, že rozliční národové, o nichž se hlásalo, že prý nemají „docela žádného náboženství“, náboženství *mají* a veškerého o božstvu ponětí nepostrádají. Tolik jest jistojistým a to hlavně zásluhou *nekatolických* učenců, že dosud není ani jediného národa na celé zeměkouli nalezeno, o němž by bylo dokázáno, že žádného náboženství neměl a nemá; tolik jest jistojistým, že u všech

dosud prozkoumaných národů starých i nových nalezlo se náboženství, ovšem mnohdy velice znešvařené, jak nepokrytě doznává i Lubbock, jenž nejvíce o to se přičiňoval, aby ukázal, že *všickni lidé nemají náboženství*.

Dvě otázky staví se nám hned zde před oči. Proč záleží nám katolíkům tak velice na tom, že „*všickni lidé mají náboženství*“ a proč odpůrcové naši s takovým úsilím snažili se nalézti národy, o kterých by říci směli, že nemají náboženství? Odpověď zní: Mají-li *všickni lidé náboženství*, dlužno v tom spatřovati důkaz, že náboženství tak dobře náleží lidské přirozenosti, jak jí náleží živu býti, čili: náboženství jest částí člověka ne ledabylou, nýbrž částí význačnou a takovou, že by člověk nebyl čím jest a býti má, kdyby náboženství neměl, z čehož následuje, že *nikdo nemá rušiti ani podrývati náboženství, nechce-li rušiti a podrývati člověka*.

Tuto poslední myšlenku nacházíme také u všech vzdělaných i nevzdělaných národů hluboce zakořeněnu: největším *škůdcem* se jim zdál, kdo proti jejich náboženství špatně se zachoval. Na jubilejní výstavě království Českého přišel jsem jednou do obrazárny a zastavil jsem se u rozličných soch. Před jednou stály dvě dámy a dívaly se na ni s velikým zálibením. Po chvíli pravila starší dáma k mladší: To je krásný Kristus Pán! Pohlédl jsem na sochu a usmál jsem se, že starší dáma nerozeznává sochu ukřižovaného Krista od sochy ukřižovaného zločince. Mladší dáma zpozorovala můj úsměv a obrátivši se ke mně pravila: Nemohl byste nám povědět, co to jest? Mohl, odpověděl jsem, a poukázav na nápis, jakož i na *přivázané* (a ne jak bývá u Krista, na

přibité) ruce, řekl jsem: Socha představuje člověka, jenž se rouhal bohům, začez nazván byl bezbožníkem, jak ukazuje nápis nad hlavou. Proto byl jako zlý člověk k potupné smrti odsouzen a na kříži usmrcen, jelikož starší národové, hlavně Řekové (nápis byl řecký) největším zločincem považovali každého bezbožníka a za trest buď ho usmrtili nebo z vlasti vyhnali, jak víme o Prothagorovi a Sokratovi.

Jak bylo u Řeků tak bylo u jiných národů staropohanských, o čemž z domácích dějin českých svědectví dává mučnická smrt *sv. Vojtěcha*, jehož Prusové zabili za to, že se opovážil vkročiti do *posvátného* háje. Téhož dosvědčují až po dnes cestovatelé a missonáři o divokých národech afrických a amerických, pravíce, že houževnatě přidržují se pověry své a zuřivými stávají se, jakmile kdo dotekl se jejich náboženských zvyků, i když mnohdy zvykové ti velice jsou nesmyslní a směšní. Za nic a pro nic nestává se člověk zuřivým a nevrhá se na nikoho, aby mu třebaš i život vzal.

Kdyby počínali si tak zuřivě ve věcech náboženských nevzdělaní divoši, kteří v nedostupných lesích a pustinách žijí, nedivili bychom se tomu a neviděli bychom v tom nic zvláštního. Vidíme-li však, že podobně počínali si i národové nejvzdělanější, musíme v tom spatřovati důkaz, že náboženství jeví se člověku vzdělanému i osvěcenému, jakož i člověku nevzdělanému a divokému, jako předrahý skvost a vzácný majetek, jehož velmi potřebuje a nikým vzíti a porušiti si nedá beztrestně. Bezbožný člověk jest tedy nepřitelem nejen Boha, nýbrž i lidí a zasluhuje, aby se s ním jednalo jako s nepřitelem a ruši-

telem Božího práva a lidského majetku. Pravý přítel lidu musí proto býti i přítelem Boha a náboženství, musí zavrhovati a rozhodně potírati všelikou nevěru i bezbožnost dle lidového přísloví: bez Boha — bez blaha!

V tom máme však také odpověď, proč odpůrcové naši s takovým úsilím snaží se dokázati, že náboženství nemají všickni národové a že prý jsou tam a tam lidé, kteří nemají náboženství. Odpůrcové cítí totiž, že rozumný a nepředpojatý člověk, vida *celý* svět v úctě míti náboženství, pozná, že jen proto náboženství celý svět v srdci a v úctě má, poněvadž náboženství obsahuje *pravdu*, již každý kořiti se musí, kdo nechce *sebe samého* nad *všecky* lidi stavěti a *sobě samému* více důvěřovati než *veškerému lidstvu*! Kdyby *deset* anebo *dvacet* návštěvníků Národopisné Výstavy v Praze proti tolika tisícům a tisícům návštěvníků jiných tvrdilo, že Výstava není takovou, jak se o ní *všeobecně* vykládá a že hlupcem a zpátečníkem a tmářem jest, kdo ji v úctě má a rád na ni se dívá, zdažby nezdálo se několik takových návštěvníků směšnými a skoro nepřičetnými? Zdaž by se od nich všickni rozumní a spravedliví návštěvovatelé s politováním a odporem neodvraceli? A podobně, ano ještě hůře vedou sobě odpůrcové náboženství! Proti milionům a milionům lidí, co jich kdy na světě mezi rozličnými národy bylo a jest, opovažují se náboženství zlehčovati, snižovati, špinit, ba dokonce popírati! Všickni lidé se mýlili, jen tito „osvětáři“, — jejichž život však štítí se světla a cnosti, — jen tito „osvětáři“ našli „pravdu!“ Není to nezměrná drzost a urážka celého lidstva? Kdož by se pak divil, že lidé takové „osvětáře“ trestali jako drzé podvodníky,

blázny a šejdíře? Ký také div, že jim stavěli hranice, šibenice a žaláře, — když po dnes nevede se zlosynům a podvodníkům lépe? Ukradne-li někdo někomu kabát anebo připraví-li ho vůbec o čest a o majetek, dává se za mříže. Co jest však kabát a časný majetek kterýkoli proti náboženství, jež ušlechťuje a šťastným činí život náš časný i věčný? A nejsme svědky v soudních síních, že největší zločincové vyznávají, že příčinou jejich přečinů byla nevěra a bezbožnost, které propadli, když o náboženství byli oloupeni? Všecko to dobře vycitňují odpůrcové naši, proto, nechtíce státi jako drží zločincové proti *celému* lidstvu, shledávají nářůdky různých divochů, aby ukázati mohli, že nestojí proti náboženství *sami*, že nemají v té záležitosti proti sobě *celé* lidstvo, a že my, kteří k náboženství se hlásíme, nemáme pro sebe v té věci svědectví všech lidí a národů. O dvojí věc se tedy odpůrcům jedná: nás oslabiti a sebe rozmnožiti. Dosud nepodařilo se však ani jedinému stoupenci jejich ukázati nějaký kmen anebo národ, jenž by úplně a všeho náboženství postrádal; všecky také pokusy a nájezdy, které se dosud proti náboženství činily a činí, nedovedly věrou lidstva v Boha otrásti, z čehož plyne pro *nás* zajiště důkaz velmi dobrý a pro odpůrce kormutlivý.

Dobře bude vyslechnouti, co odpůrcové proti nám namítají a nač zvláště poukazují, chtějí dokázati, že všickni národové nemají náboženství, že tedy celé lidstvo proti jejich nevěře a bezbožnosti nesvědčí. Někteří odpůrcové poukazují především na to, že *někteří divoši nemají ve své řeči slova*, kterým by projádrili, že o Bohu a náboženství mají nějaké tušení. Ubohý důkaz! Náš slavný dějepisec Palacký o sousedních Němcích

říkával, že ve své řeči nemají vlastních slov, kterými by vyjádřili, co my zoveme: rodina, národ a náboženství. Kdyby „důkaz“ odpůrců našich pravdivým byl, musili bychom po Palackém uzavírat, že naši sousedé Němci neznají rodiny, nemají náboženství a nejsou národem, poněvadž jim podobně v jejich materštině jako jmenovaným divochům chybí zmíněná slova. Dr. Schneider vykládá, že prý Francouzové nemají ve své materštině slova, jímž by přesně vyjádřili, co my „kapesníkem“ nazýváme. Dle rozumu našich odpůrců, musili by tedy páni Francouzové buď býti bez nosu anebo jistou jeho „funkci“ odbývati — ubrusem! V naší materštině nemáme dosud slova, jímž bychom označili „fortepiano“. Našel se ovšem kterýsi purista (Čech, jenž chce vše počestiti a nejsprávněji česky jmenovati) a překřtil nástroj ten na jméno „silnoslabinec“, ale název ten se neujal (bohudík!) a my, ačkoli nemáme v řeči své slova vlastního, přece břínkáme a známe „fortepiano“ a vysmáli bychom se osvětáři, jenž by nám proto upíral, že známe a máme „fortepiano“, když náš „silnoslabinec“ se neujal. Mohli bychom pokračovati a „důkaz“ svých odpůrců ještě více osvětliti, aby zřejmo bylo, že nic neplatí, ale doufáme, že dosavadní ukázky dostačí, aby soudný čtenář věřil, že z nedostatku slova nesmí se souditi o nedostatku věcí. Ač tedy neměl by divoch slova, jímž by Boha označoval, nikterak by neukázal, že *ponětí* o něm taktéž nemá. Což nejsou i v naší duši začasto pocity, a to právě pocity nejmnocnější, kterých žádným slovem nedovedeme projádřiti? Což nestává se i nám, že v okamžiku největší radosti a bolesti otevíráme nadarmo ústa a hledáme marně slova, jímž bychom vyjádřili, co

cítíme? Aby tak přišel k nám takový mudrc, jakými se ukázali naši odpůrcové, a řekl nám, když ústa křečovitě otevíráme a srdce pohnuté rukama tlačíme, „nic necítíš a nic v srdci nemáš!“ — co bychom mu řekli? Velmi dobře poukazuje anglický jeden učenec na to, že naši odpůrcové nemohou ani říci, má-li divoch ve své materštině slovo, jímž by Boha a náboženství označil, poněvadž odpůrcové naši, nějaký čas mezi divochy na výletě pobyvše, *jejich řeči se náležitě nenaučili*, všecka slova a významy jejich nepoznali, s divochy mluvit o věcech nejobyčejnějších neumějí a docela neschopnými jsou rozhovořiti se s nimi o věcech nejvyšších, jako jest Bůh a náboženství. Jen tím prý se vysvětluje, proč tak mnozí národové divoci, o kterých se v Evropě psalo, že jsou zcela bezbožnými a že nemají o náboženství nijakého ponětí, později, když je druzí učenci a missionáři *náležitě poznali* a dlouho s nimi obcovali, nalezeni byli „zbožnými“ a mnozí velmi rádi křesťany se stali a víru novou i krví mučnickou zpečetili, což zajisté ukazuje, že zcela bezbožnými nebyli. I toho jest si všimnouti, dokládá Hettinger, že divoch mnohý v *takové* má úctě Boha a náboženství své, že se *bojí* s cizincem *o nich* mluvit a raději mlčí neb i uteče, než by něco prozradil, obávaje se, aby cizinec neudělal Bohu co udělal jemu (divochu), zbaviv ho rodné země, oloupiv o svobodu a zotročiv celou rodinu ano i celý kmen! Zdaž neukazují dějiny nově objevené Ameriky, že skutečně běloši velice nešetrně a nelidsky nakládali se vším, co bylo divochům drahým a svatým? Děláme my to jinak, my zde u nás v osvětářské Evropě, když nás osloví člověk, jenž nám ublížil a jenž úplně naší důvěry pozbyl? Svě-

řujeme i my tajemství svá a záležitosti vážné kde kterému zvědavému vetřelci? Nemá tedy ubohý divoch téhož práva a jest se diviti, že tají a zamlčuje své tajnosti a nejposvátnější city? Jsem tedy v nepravu, když se domnívám, že takové „důkazy“ odpůrců našich ničeho nedokazují než jejich nepravdy a kormutlivé sklíčenosti? Nemělo by právě toto vědomí vésti odpůrce naše k tomu, aby poznali, že na bludné cestě se nalézají a povinni jsou ustati v odporu proti Bohu a vrátiti se k milionům a milionům lidí hlásících se k Němu a ukazujících, že všickni lidé mají náboženství?

II.

Snahy ku zničení náboženství.

Naplňuje-li podivem myslícího člověka, když vidí, že všickni národové měli a mají náboženství, naplní ho zpříma úžasem, když uváží, co vše učiněno bylo, aby náboženství z duše lidské vyrváno a zaplašeno bylo! Tolik odpůrců, tolik prostředků (čestných i nečestných,) tolik svízelných, tolik protivností, a náboženství po dnes panuje, po dnes ovládá zbožné i bezbožné lidstvo! Není právě v tom zvláštní úkaz jeho *nezdolné* síly a *naprosté* na lidech nezávislosti? Není právě v tom důkaz naprosté povinnosti člověkovy náležitě chovati se k náboženství? Kdyby někdo hlavou a srdcem (hrudí) do skály tloukl, chtěje jí pohnouti, roztrhnouti nebo dokonce roztržiti a zničiti, zdaž bychom mu všickni *úzkostlivý* pohled nevěnovali, jednání jeho nerozumného nezatracovali a o jeho přičetnosti právem nepochybovali? Co dělá však bezbožec a nevěrec jiného, než že tluče rozumem a vůlí (srdcem) svým do náboženství, které po

tisíce a tisíce let stojí nehybno a neporušeno od-
rážejíc lehce všecky rány a zahanbujíc své pro-
tivníky? Velikolepý a úsilovný boj, který podni-
kají odpůrcové proti náboženství již tak dlouho a
zuřivě beze všeho trvalého výsledku, *nemohouce*
ani svého vlastního srdce odtrhnouti a zcela vyma-
niti z náboženství, velikolepý a úsilovný boj ten
zdaž není nejlepším důkazem „marnosti lidské“
a zvláštní nehynoucí síly náboženské? Nemusí tu
právě proto rozumný člověk sám sobě říci: Kdyby
náboženství jen lidmi bylo držáno, již dávno bylo
by také lidmi pochováno; co lidé zbudovali, lidé
ničívají. Neděje-li se tak s náboženstvím a trvá-li
přese všechny odpor světa neustále a v plné síle
i kráse, musí udržováno býti nadlidskou mocí, —
Bohem. Zdaž dobře a rozumně tedy nedělám,
když náboženství se přidržuji a je v účtě mám?

Abychom pověděným slovům dobře porozu-
měli, slyšme, kterak jich odpůrcové naši sami —
ovšem proti vůli — *dotvrzují*! Jak známo chválí-
vají se odpůrcové proti nám blavně tím, že uka-
zují na to, kterak prý v jejich táboře jsou velicí
učenci, slavní umělci, vyhlášení básníci, nejřed-
nější hudebníci, nejbohatší muži a nejosvícenější
dámy, a kterak v našem táboře vše se plní jen
prostým rolníkem, chudým řemeslníkem, nema-
jetnou služkou a starou pannou a shrbenou ba-
bičkou. Ubožáci, jak jste zaslepeni! Je-li pravda,
co povídáte — a my vám můžeme odporovati
ukazující vším právem na to, že *i v našem tá-*
boře jsou znamenití mužové a výtečné ženy, —
zdaž nevidíte, že právě tím náboženství našemu
nejkrásnější průkaz na *lidech* nezávislé pravdy
dáváte? Toť přece jisto, že prostý rolník, chudá
děvečka a stará babička proti vám vzdělaným

pánům, emancipovaným paničkám a učeným mudrlantům náboženství neuhájí. A přece náboženství proti vám dosud stojí a vámi zničeno není. Od-kud to a jak to? Což nevidíte právě v té své vychvalované převaze, — vlastní *slabost*, a v tu-pené chabosti náboženství jeho nezdolnou z lidí nepochodící a na lidech nezávislou sílu? Dívejte se jen dobře na voje své a na voje naše a brzo poznáte, na čí straně jest pravda a proti čemu bojujete!

Známý bezbožník francouzský *Voltaire* posmíval se a hanobil vše, co připomínalo Boha a náboženství. Jeho spisy plny jsou záští proti Bohu, plny nejjedovatější hany a nejizlivějšího posměchu proti náboženství. Při každé příležitosti ukazoval, že jest zuřivým nepřitelem Boha a jeho církve. Od něho pochází sprostácké napomenutí: Jen haňte a špiňte, něco z toho přece uvázne. A ejhle, ani tento nepřítel a zuřivec nedovedl se ve své duši úplně zbaviti náboženství, i on, ač na samém sklonku života, podléhal jeho neodolatelné moci! Vypravuje se o něm, že jedenkrát poslouchal jakéhosi mladíka, jenž se ve společnosti vychvaloval, že úplného přesvědčení nabyl o tom, že Bůh není. Voltaire popošel k němu a před celou společností se přiznal: Já jsem to tak daleko ještě nepřivedl! V jeho duši byl tedy dosud Bůh a všechno hanobení, nadávání a roubání nezatlačilo Boha z nitra Voltaireova. Tutéž pravdu, k níž se před mladíkem ve společnosti *slovem* přiznal, na smrtelné posteli *dvakrátě skutkem* vyznal. Když poprvé na smrt se roznemohl a v hrozných bolestech poslední okamžik v strašné duševní zoufalosti očekával, přišel k němu katolický kněz, a rouhavý Voltaire nejen všeho litoval a se zpovídal, *ale i pro-*

*jádření dal, že napraví, co bezbožnými spisy zpus-
tošil, a že je i do konce odvolá.* Bůh stal se mu
v okamžiku smrti tak brozným a mocným, že se
před ním třásl v hloubi duše a vyznal, co před
světem zatajoval: I já, nevěrecký rouhač, neubráníl
jsem se úplně náboženství a nedolal jsem jeho
podivné síle! Když se však Voltaire uzdravil, ne-
dodržel daného slibu zpovědníku a zuřil proti
víře dále. Nabyl snad zatím úplné volnosti od ná-
boženství a vymanil se úplně z jeho moci? Těžko
pověděti, když nikomu nedal do své duše na-
hlédnouti. Tolik však o něm od nevěreckých přátel
víme, že na novo onemocněv a smrti se přiblíživ,
zoufalostí a neštěstím děsným ve své duši stížen byl,
ulevuje si zvířeckým řvaním a šíleným řáděním.
Co ho asi k tomu vedlo? Kdy zuřívá a zešílí
člověk? Není-li Boha a není-li po smrti věčnosti,
jak učil za živa Voltaire, proč řval, proč se svíjel,
proč si zoufal, proč šlel? *Ničeho* se přece ani dítě
nebojí, před *ničím* ani klouček nezešílí, a Voltaire
byl mužem, jak říkali, filosofem a osvětářem, proč
by se tedy *ničeho* byl tak děsně bál, proč by před
ničím byl si tak děsně a zoufale počínal? Oj, věru,
nechybíme, řekneme-li, že Bůh stavěl se Voltairovi
v hodinu smrti jako *něco* velikého, mocného, spra-
vedlivého a přísného, stavěl se jako jasná a stra-
šlivá *pravda*, již celý život Voltaire odporoval, proti
níž celý život zuřivě bojoval, již celý život *marně*
ve své duši potlačoval. Jaká moc a síla blýská
tedy z náboženství, když i takový člověk, jakým
byl zlopověstný Voltaire, po zuřivém boji, který
po celý život neunavně proti náboženství bojoval,
z náboženství úplně se nevymanil a jeho moci ve
zdraví i v nemoci podléhal! Není tento úkaz
s to, aby otřásl nitrem tak mnohých moderních ne-

věrcův a utvrdil v náboženství všechny věřící lidi? Ano, ku smrtelné posteli Voltairově přitáhnouti moderní bezbožce a nepřátely sv. náboženství a nechatí je s ním zuřícím a řvoucím od rána do večera, *aby poznali, jak mluví a jedná nevěra, když se jí smrt do tváře podívá!* Příkladů podobných mohli bychom uvéstí značné množství z ciziny i z domoviny. A prohlédneme-li každý *upřímně* nitro své, zdaž v něm nenacházíme podivuhodné jistoty, zvláštní úcty a bázně k náboženství? Kdo z nás může na své dobré svědomí a podle celé nelíčené pravdy říci: Nemám smyslu pro Boha a má duše nepotřebuje modlitby ani víry? Zdaž každické hnutí našeho svědomí nehlásá nám *po-vinnost* Boha ctíti a náboženství prakticky a pilně vykonávati? Odkud to a proč?

Veliká moc a neodolatelná síla náboženství ukazuje se nejen tím, že tolik set, ano tolik tisíc let se mezi lidstvem udrželo, ačkoli mnoho příkoří bylo mu činěno, ale i tím, že srdce lidské, jemuž náboženství vládne, za často proti němu se vzpíralo. Kdo zná sám sebe, zajisté vyzná, že náboženství svými příkázanými mnoho poroučí a zakazuje, co se smyslnosti a naruživostem přičí. Člověk musí sám se sebou bojovati, musí se přemáhati, musí sobě odpírati a se na pozoru míti, chce-li se dle náboženství zachovati a proti němu nechybiti. Jaká to oběť, jaké svízele, jaké útrapy! A přece dosti jest, bylo i bude lidí, kteří vše to přetrpí a snesou, jen aby proti náboženství svému nechybili! Nevidíš v tom, milý čtenáři, zvláštní moc a sílu náboženství? Kdyby náboženství kázalo se hněvati, přes míru jísti a píti, nic nedělati, lenošiti, podváděti, krásti a smyslnému tělu se všemi jeho chtíči hověti, nebylo by divu, že lidé mají nábo-

ženství a že se jim náboženství líbí. Nic však z toho nečiní náboženství, ale vše proti tomu; odtud nutno vyznati, že náboženství není *z a c h o v á v á n o* libo *v ů l í* l i d s k o u, ale spíše *proti ní vlastní mocí a silou*. To také dodává důvěry věřícímu člověku v krutém boji, ve kterém vidí, že svět hledí náboženství dnešního času zničiti; dodává, opakujeme, věřícímu člověku důvěry, jelikož si myslí: *Marné jsou to snahy! Náboženství nezávisí na lidech, ale má sílu svou ze sebe* (od Boha svého původce) a všemu odolalo i odolá! Vzpomeňme si z dějepisu, co činil proti křesťanskému náboženství císař J u l i á n, odpadlík. Jak známo, byl z počátku křesťanem, ale stav se císařem, na křesťanství zanevřel a všecko konal, aby náboženství naše zničil. Křesťanům vzal školy, křesťanům zakázal býti úředníky, zrušil jim chrámy, posílal je do vyhnanství, bral majetek a šťval proti nim pohany, zvláště však *židy*. Za ním počínali si podobně i jiní císařové: křesťané trýznění a mučení několik set let a ejhle, náboženství *jejich zvítězilo a trvá po dnes!* Podobných odpadlíků jest dnešního času velmi mnoho mezi námi, ale marné jsou *dosud* jejich snahy. Co provedli? Kněze zahnobili, zbožným křesťanům se vysmáli, neznabožské spolky založili, všelijaké slavnosti nám na potupu konali, a *náboženství trvá dále*. Mnohý z takových dnešních nepřátel svatého náboženství leze ke kříži, když jest zle a vyznává, co vyznal Voltaire, že i v něm náboženství dosud *svou* moc má.

Drzým neznabohům dnešním a posměváčkům náboženství musíme na něco poukázati, na *divochy*, aby se od nich učili, jak se mají ku náboženství chovati. Znalci divochů vypravují o nich, že s neobyčejnou *úctou* přibližují se ku svým bůžkům

(kouskům dřeva, kamene), že snáší jim s největší *ochotou* předepsané dary (třebas i *život* lidský) a že nikomu nedovolí ze svých sourodákův anebo z cizinců, aby se nějak *drze* choval nebo něčemu posmíval.

Tak jednají pohané! A u nás? Každou chvíli čteme v novinách, že ten neb onen socialista a pokrokař odsouzen byl pro přečin rušení náboženství, pro křivou přísahu. A co máme říci o mnohých časopisech, novinách, obrazech a knihách, v nichž se buď tupí, buď zlehčuje anebo i popírá základ všeho náboženství? Jak zarmucující a zahanbující jsou to úkazy mezi těmi, kteří *vzdělanci* a křesťany se zvou! Kdybychom my věřící přesvědčení neměli, že moc a síla náboženství jest nepřekonatelná a že z náboženství a ne z lidí vyplývá, zdaž bychom se nemusili obávat, že náboženství návalu tomu neodolá, že podlehne a se ztratí? Jak neskonalé moudrým jest Bůh, že již tolik tisíc let stará se o to, aby náboženství prostřed bojů tak hrozných a dlouhých na světě stálo, podnes *vítězně* se drželo a *tím* do duše svých stoupenců nezdolnou naději lilo, že i nyní i v budoucnu všemu odolá, nového vítězství dobude a na novo nevěreckému světu ukáže, jak marně bojuje proti *nepřekonatelné pravdě!*

Shrneme-li vše, co dosud pověděno bylo, v přehledný celek, máme: Náboženství jest majetkem celého světa a odpůrcové jeho dosud nezničili je nejen v lidstvu nýbrž ani v sobě, jak viděti na četných příkladech, které z nich možno vybrati. Boj proti náboženství, hlavně křesťanskému, vede se od „vzdělců“ již dlouho s takovým úsilím, že kdyby náboženství z lidí a na lidech založeno bylo a neodolatelnou pravdou ne-

bylo, již dávno by zhynouti a ze světa vytlačeno býti musilo. Nestalo-li se tak dosud, jest v tom patrný důkaz nesmírné moci a vítězíci pravdy náboženské, jakož i úkaz marnosti a pošetilosti lidské, která po toliké zkušenosti smutné neustává bojovati proti tomu, co jest jí na největší dobro a slávu. Utvrzuje-li nás marná snaha odpůrců našich, najíti národy bez náboženství, v přesvědčení, že náboženství právě proto zasluhuje důvěry i úcty, poněvadž všickni národové náboženství mají a měli, musí nás podobně utvrzovati v úctě a důvěře k náboženství i bezvýsledný boj, který nevěrci proti němu dosud marně podnikali anebo jen s výsledky tak nepatrnými, že se jimi dosud neuspokojili, ale jen rozlobili a nové útoky proti náboženství na celé čáře nutnými považovali a považují. Praktické nevěry, to jest, takových lidí, kteří skutečně žijí jakoby žádného náboženství neměli, jest bohužel v nynějším světě dosti (a to jest smutnou zásluhou zřivého boje odpůrců našich!), ale takové nevěry, která by v duši lidské i poslední jiskru víry a náboženství byla zúplna zničila — (jak si odpůrcové naši snažně přejí a dle svých zásad práti musí), takové úplné bezbožnosti v lidstvu dosud není, a vyskytneli se tu a tam ojedinělý případ, že nějaký zločinec i v okamžiku smrti odmítá útěchu náboženskou, odmítá ji *čině si násilí* a *jsa v odporu s přirozeností* lidskou. Všichni lidé, kteří na to musí hleděti, zcela jasně v sobě pociťují *odpor* proti jednání tomu a poznávají právě z toho *zatvrzelost* a *duševní zvrhlost* zločincovu. A ostatně i takoví „hrdinové“ nejsou sami v sobě dosti pevnými a jistými, a že i jim strašlivě v duši bojovati jest, viděti nejen z přechetných úkazů, že

se chvějí a kolísají, nemohouce spáti ani jísti a přetvařující se tak nepřirozeně, že to kolem stojící lidé pozorují, ale i z toho, že mnozí z nich v poslední chvíli kněze si *přejí*, na modlitbách trvají a dokonce i lidi za odpuštění prosí. Ještě oněhdy přinesly noviny „Český Východ“ ukázkou ze soudní síně, v níž zarytý *vrah* stojí před soudem a očekáváje spravedlivý a strašlivý rozsudek se přiznal: „Kdybych byl více chodil do kostela než do hospody, byl bych to neudělal!“ Zdaž neozývá se v nás všech ozvěna po těchto slovích, že zločinec mluvil *pravdu*? Zdaž necítíme, že tak v něm promluvila *přirozenost* lidská vyburcovaná z hrobového spánku nevěry a mravní spustlosti strašlivou nastávající smrtí? Ano, utlumovati a násilím *potlačovati* třeba *přirozenost* lidskou, aby byl člověk nevěrcem a mravním darebákem. Není i to novým důkazem *pro* náboženství, novou pobídkou, abychom náboženství v důvěře a úctě měli? Jednáme tedy nerozumně a nepřirozeně, když se náboženství přidržujeme?

III.

Odkud náboženství?

Ještě větší důvěry k náboženství nabudeme, probereme-li názory, kterými odpůrcové *původ* náboženství vysvětliti chtějí. Nemohouce odpůrcové naši popříti světového a tisíciletého význam náboženství, snaží se snížití je pokud možno nejvíce. To především ukazují, majíce nám povědět, *odkud* a *jak* vzalo se v lidstvu náboženství? Jedni praví, že náboženství způsobily hrůza a strach; druzí tvrdí, že je vynalezli kněží, a třetí poukazují na zákonodárce, kteří prý toto „zlo“ (nábo-

ženství) do světa uvedli. Jaké mají odpůrcové proto důkazy? Asi tyto: Na počátku světa byli lidé velice hloupí, nezkušení a nevzdělaní, neznající přírody a zákonů jejích. Mnohým věcem a úkazům přírodním nerozumějící jali prý si je lidé všelijak „nadpřirozeně“ vykládati. Tím se stalo, že pohromy živelní, jako bouře, zemětřesení atd. strašlivě v nich působily. Nevědouce, co a odkud to jest, začali prý lidé přičítati zjevům těm vyšší moc; nemohouce jich zadržeti a se proti nim ubrániti a vidouce jaké spousty, škody a neštěstí jim způsobují, chtěli je udobřiti a si nakloniti, myslíce, že od nich budou míti pokoj. Tak vyvinula se „vyšší pocta“ tajných sil, která časem stala se zdrojem „všelijakých duchů“ a konečně vybájila i „bohy“, jimž vše na světě jest poddáno, z čehož povstalo „náboženství“, poroučející a vykládající, jak a proč bohové mají býti ctěni! Ptáme-li se se odpůrců, v které knize četli tyto „pravdy“ a kde se o tom můžeme i my ostatní smrtelníci přesvědčiti, spustí na nás nehorázný křik a mocnou sprchu výsměchu, z něhož nejraději a nejhustěji zaznívají „veleušlechtilá“ slova: hlupák, zpátečník, černokněžník, otrok, znalec, modlář. A ptáme-li se na novo: Co zlého jsme udělali, když jsme shora učiněnou otázku svým „osvětlovačům“ do-
brosrdečně předložili, spustí na nás na novo a „zabedněnost, tupost, nechápavost“ slaví právě triumfy. Takový „důkaz“ a takový výklad ovšem nás nenadchne, a my brzo rozpomínáme se na to i ono z náboženství, co usvědčuje názor odpůrců našich z očividných bludů. Především vzpomínáme si, že v náboženství strach a bázeň nejsou *hlavními* částkami a že také náboženství nikterak *nevypĺňují*. U všech národů starých i novověkých nacházíme,

že náboženství učí je *lásce*, dobrotě, spokojenosti, poctivé přímosti, pravdomluvnosti, dobročinnosti; u všech národů nacházíme, že náboženství učí je viděti v Bohu přelaskavého pečlivého Otce, opatrovníka, odplatitele a slitovníka; u všech národů nacházíme, že náboženství učí je znáti nejkrásnější a nejmilejší slavnosti. Kdyby strach a bázeň byly příčinami náboženství, odkud by se jmenované pravdy v náboženství vzaly? Jako ovesné zrno nepřináší žitné a ječmenné klasy, tak i bázeň a strach nepřinášejí radost, naději, dobrotivost, slitování a lásku. Které jest kde náboženství, jež by jen hrůze, bázni a strachu učilo? Vypravuje se, že když Alexander Veliký na válečných výpravách přišel na Rusko mezi staré Skyty a vydával se za boha, řekli mu Skytové: Jsi-li bůh anebo syn nebes, musíš nám prokázati *dobro* a nemůžeš nám učiniti nic zlého. Cítíš, milý čtenáři, kterak tito dávní pohané zahanbili dnešní osvícené odpůrce naše? Náboženství neseje strachu ani bázně, jak by síti mělo, kdyby z nich bylo pošlo; náboženství vtiskuje i divochu přesvědčení, „jsi-li bůh, musíš činiti *dobré*!“ Co také učí tak velice *lásce* účinné — almužně, milosrdenství, odpuštění a poučování, — jako náboženství, zvláště křesťanské? Nebylo to naše náboženství, které zbudovalo školy, nemocnice, siročince, opatrovny? Nebylo to naše náboženství, které základem života bohulibého prohlásilo zákon lásky? Kdo učí nás tak vznešené obětavosti, trpělivosti a shovívavosti jako náboženství? Které svátky a slavnostní národní a světské vlévají tolik potěšitelného a povznášejícího do duše boháče i chudáka jako svátky a slavnosti náboženské? A pak se řekne: Náboženství zplodily bázeň a strach!

Jest ovšem pravdivo, že náboženství učí nás *úctě* k Bohu i bližnímu, že hrozí nám tresty za špatné skutky, nebudeme-li jich litovati a se z nich káti, avšak to není hrozba, která způsobuje takový strach a takovou bázeň, o kteréž odpůrcové mluví, když bázeň a strach pohromami živelními a neobyčejnými úkazy přírodními na mysli mají, které prý náboženství způsobily, to jest strach a bázeň docela *jiná*, věrou živou, nadějí pevnou a láskou vřelou vyvolaná; bázeň způsobená ne nevědomostí, nýbrž jasným vědomím viny a přesvědčením, že jsme urazili nejlaskavějšího dobrodince a spravedlivého soudce. S bázni tou vždy jest spojena naděje, bázni té vždy předchází víra, bázeň tu vždy doprovází jistota *blaživá*, — Bůh mi odpustí! Kde mění se tedy bázeň v radost a strach v důvěru: zde vše povstává z nadšeného a dobře prozkoumaného vědomí, a nikoli, jak odpůrci učí, aby svého názoru ubájili, z nevědomosti a neznalosti přírodní síly. Ne příroda a její síly, nýbrž Bůh a jeho nejsv. vůle jest příčinou bázně i radosti, které v náboženství pocítujeme; bázně a radosti, které pocházejí z jasného vědomí a nikoli z neznalosti a duševní slepoty, jak chtějí naši odpůrcové, když mluví „o původě náboženství!“ Ať povídají co povídají, toho nikdy nedokážou, že naše náboženství jen anebo z hlavního dílu skládá se z bázně a strachu před neznámými silami přírodními. Všickni, co jest nás víme, že příroda a její síly nespůsobují našeho náboženství ani bázně, kterou před Bohem máme, když jsme něco zlého učinili, nýbrž že příčinou naší bázně jest vědomí a jistota spáchané viny, vědomí spojené s nadějí v odpuštění. Dlužno také i na to upozorniti, že strach způsobený v našem srdci živly přírodními jest docela

jiný, než strach čili lépe *uctivost*, kterou pocítujeme, když jsme Boha urazili, nežli bázeň, o níž se praví, že jest „začátkem moudrosti“. Strach, který živly způsobily, ku př. když žene se děsná bouře, když blesky se křížují a hrom bije, strach takový má i *zvíře*, ano má ho více než člověk, jak viděti z toho, že největší vůl a nejsilnější kůň se *třeše*, když hrom bije, a že začasto stávají na jednom místě nehybně řvouce a řičíce a nedbajíce ran, kterými je člověk pobízí, aby se hnuly a jinam zašly. Kdyby takový strach, nevědomostí a živly přírodnými způsobený, byl příčinou náboženství, tu by zvířata (vůl, pes, kůň atd.) byla daleko pobožnějšími než lidé a měla by mnohem více náboženství než jejich majitelé. Kdo v takové „důkazy“ věří a před nimi hlavu kloní, ať si věří; my zůstaneme v takové „osvícenosti“ rádi pozadu a jsme jisti, že všickni soudní a rozumní lidé dají nám za pravdu.

Jedinou vytáčku mají zde naši odpůrcové, že totiž mohou říci: Strach, který zvíře pocítuje za kruté bouře a řádění rozpoutaných živlů, jest *úplně týž* jako strach, který pocítuje člověk v náboženství, když se bojí Boha, jehož nějakým skutkem nedovoleným urazil. To *mohou* nepřátelé naši říci, ale nikdy toho *nemohou* dokázat. Každý z nás ví, že strach, který jsme pocítili za veliké bouřky, a strach, který jsme pocítili po spáchaném hříchu, jest něco docela *jiného*, a kdo tvrdí opak, ukazuje, že buď věci nerozumí nebo ji zúmyslně překrucuje, a s takovými „výtečníky“ nechceme se dále v ničem, tedy ani v náboženství obírat, dobře vědouce, že jako my jejich tlachům nevěříme, tak jim ani oni nevěří, když je činí. Slavný učenec francouzský, hrabě de Máistré,

poukázal v jednom spise svém velmi dobře odpůrcům našim na to, že každé náboženství přikládá Bohu taková jména, která strachu a hrůzy nejen neoznačují, ale pravý jejich *opak* znamenají, ku příkladu slovo „otec“, které všude a v každém náboženství Bohu se přikládá. Modlitby a oběti, které v každém náboženství se konají, zdaž neprozrazují, že lidé v Boha *doufají* a jeho *usmířiti* a si *naklonit* hledí? A to že prozrazuje bázeň a strach zvířecí? Všimněme si i toho, že lidé, zvláště pohané, hledí vždy a všudy náboženské svátky *slaviti* co možná *nejveseleji*, že to bývají pravé jejich *radovánky*. Co tu radostných zpěvů, veselých her, jásavých písní a veselých tanců. Může něco takového způsobiti strach? Ale nechme již názoru toho a řekněme raději odpůrcům svým: Abych se Boha bál, musím již v něho věřiti čili náboženství míti; není tedy pravda, že bázeň náboženství způsobuje, ale naopak: bázeň Boží náboženství předpokládá a náboženstvím způsobena bývá!

Jako nepodařil se výklad odpůrcům našim s bázní a strachem, tak nepodařil se jim výklad s neznalostí přírody, s kněžími a zákonodárci. Kdyby totiž neznalost přírody a jejich sil byla příčinou náboženství, musili by největší hlupáci a neznalci přírody býti nejvíce pobožnými. Můžeme-li věřiti dnešní zkušenosti ze soudní síně, musíme to však co nejrozhodněji popřít. Mezi bezbožnými atheisty, rouhači a tupiteli náboženství vidíme právě z těchto neznalců a nevzdělců nejvíce účastníků. Každou chvíli přivlekou do soudní síně nějakého krejčíka, ševce, cestovního, bývalého pomocníka, bývalého sklepníka, bývalého horníka, bývalého učeníka, jenž věru nikterak neukazuje zvláštní přírodní vě-

domosti, ale pravým nevědomcem v tom, jakož i v mnohém jiném jest, v náboženství však, či lépe v neznabožství velice se vyzná a i před soudem hlásá, že přísahati nebude, že jest neznabohem. Musí tedy neznabožství v jiném míti příčinu než ve znalosti přírody a světového pokroku, musí tedy i náboženství v jiném míti příčinu než v neznalosti přírody.

Co však řeknou odpůrcové naši oněm výtečným přírody znalcům, kteří, ačkoli celou moderní přírody vědu zbudovali, přece velice *zbožnými* a k náboženství na nejvýše uctivými byli, jak hlásají jejich knihy a skutky? Kdyby znalost přírody vedla k neznabožství, kde by se byl vzal nábožný Newton, Kepler a Koperník a Euler, abychom o jiných nemluvili? Známý u nás Dr. Lindner, jenž věru náboženstvím přesycen nebyl, napsal v jednom spise (v psychologii) o Newtonovi, že kdykoli jméno *Bůh* vyslovil, vždy uctivě se *uklonil*. Kepler pro náboženství velice od protestantských pastorů stíhán byl a aby jen proti náboženství nepochybil, i spisy své hvězdářské lutheranským theologům prohlédnouti dával a když mu je „opravili“ čili vlastně porušili, i tak je vydal a téměř po celý život (byl protestantem) náboženstvím se zabýval a v něm pravdu hledal, jak viděti z jeho korespondence s P. Pavlem Guldenem, knězem Tovaryšstva Ježíšova. Euler byl výtečným počtářem, ale při tom neobyčejně nábožným. Každý den na večer předčítalo se v jeho rodině z Písma svatého a nezřídka míval učený Euler ku svým domácím náboženské přednášky, aby je v lásce a v důvěře v Boha utvrdil. A kolik jiných výtečných učencův a přírody znalců hlásí se dosud pevně k náboženství a k Bohu.

Znám jednoho profesora na české universitě v Praze, jenž jednou před četným posluchačstvem přednášeje řekl: Za to, že dvakráte dvě jsou čtyři, život bych nedal; ale za to, že „Bůh jest“, život bych dal! A znám jiného profesora v Praze na universitě, jenž sice také špatně náboženství vykládá svým posluchačům, ale ve svém spise přece hlásá, že prý jen „nejšlechetnější duchové“ jsou schopni „pravých citů“ náboženských, z čehož zajiště uzavírá, že náhled odpůrců našich, jakoby hloupost a neznalost přírody byly příčinami náboženství, není správným, a že nenachází potvrzení právě v těch třídách lidí, jimž nejvíce podkuřuje.

Když už jsme u té věci, zodpovězme si otázku:

IV.

Co jest příčinou neznabožství a nepřátelství proti náboženství?

Odpůrcové naši vyhlašují, že prý pokrok, osvěta a moderní věda. Nechceme jim nikterak ubližovati, proto rádi uznáváme, že mnoho studování o rozličných věcech, které od rána do večera mysl člověkovu zaujímají, málo místa a času dopřávají přemýšlení o Bohu a o náboženství. Ano, i to rádi uznáváme, že mladý snaživý učenec, který musí pročísti spoustu nevěreckých knih, velice jest zdržován a od náboženství odpuzován, ale to vše nejsou pravé kořeny moderní nevěry. Máme-li pověděti, čeho jsme smutnou zkušeností nabyli, které jsou totiž pravé příčiny neznabožství a nepřátelství proti náboženství, musíme poukázati na staré dva svůdce u věci té, na *žádost* těla a *pýchu* života. Pokud jde o žádost těla, ne-

upře nám nikdo pravdy, jenž poctivě mluví a věc náležitě zná, a kdyby upřel, máme tolik materialu psaného a odpůrci náboženství potvrzeného, že bychom ho tisíckráte z nepravdy usvědčili. Jen z domácí naší literatury mohli bychom poukázati na četné spisovatele *nepřátele* náboženství a na jejich spisy, v nichž se nemrav a necudnost oslavují, což by stačilo prozíravému a spravedlivému soudci, aby myšlenku naši o žádosti těla pochopil a těmito spisovateli potvrzenou našel. Ale my můžeme učiniti více, my můžeme poukázati na spis čelného spisovatele (Jul. Zeyera), v němž se bez obalu ukazuje, co bylo příčinou pochybovačství a nevěry „Jana Marie Plojhara“, my můžeme ukázati na studentskou bibliotheku (mluvíme o studentstvu universitním), o níž francouzský auktor Pavel Bourget ve spise „Žák“ na několika místech ukazuje, že nevěra a odpor proti náboženství povstal v duši románového hrdiny, když se byl oddal a poddal smyslnosti a nemravnosti. Tím nechceme nikterak tvrditi, že všickni nevěrci a odpůrcové jsou „učinění nemravové;“ není tomu vždy tak, jelikož i jiné příčiny mohou zde působiti a často také působívají; zde jen chtěli jsme na to poukázati, co veřejně a písemně doznávají odpůrcové náboženství.*)

Má-li zmíněná příčina — žádost těla — hlavní pole činnosti mezi *mladými* nevěrci, má druhá uvedená příčina bezbožnosti — pýcha života —

*) Slavný apologeta francouzský, advokát Dr. Nicolas vypravuje ve svém známém díle o jednom obráceném nevěrci, bývalém svobodném zednáři, že o svých bývalých soudruzích nevěreckých vyznal: „Hledal jsem mezi nimi počestného muže, ale nenašel jsem ho!“ A znal je, vždyť byl léta jejich!

mezižďdospělými nevěrci nejvíce přívrženců. Sami nám to povídají, když na to ve svých útocích poukazují, že prý náboženství má v sobě mnoho *tajemství* a zázrakův a rozličných příkazů, které se jim zdají badavému duchu obtížnými, odpornými a nemožnými. Učení páni dobře vědí a také si na tom zakládají, že jsou něco lepšího a vyššího než obyčejní smrtelníci, kteří se od nich mnohému učití mají. Jejich badavému zraku a rozumu téměř nic v přírodě neuniká, všecko, zdá se jim, že pronikli pátravým duchem, a tu najednou předstoupí před ně náboženství se svými příkazy a záповěďmi, hlavně s rozkazem: Pánu Bohu svému *věřiti* a jemu *klaněti* se budeš ve všem i ve své vědě, protože *On* neomylná jest pravda, a cokoli zjevil, vše zachovávatí poručil. Věřme-li křesťanskému náboženství, nezjevil Bůh moudrosti své moudrým a velikým, to jest, domýšlivým tohoto světa, nýbrž maličkým, to jest, pokorným, a pokora jest věc, která nám všem, nad to pak učeným, dvakráte nechutná. Nejen víra, nýbrž i mravouka každého náboženství ukládá rozličné povinnosti a obtíže vyznavačům svým, a tu na novo dotýká se „drsnou rukou“ všech, zvláště učených „pánů“. Máme toho snad praxí do-
tvrditi? Které náboženství nekáže účastniti se náboženských slavností, obřadů, postů, poutí? A kolik jest učených pánů, kteří „horlivě“ si v tom počínají? Nebudeme ani připomínati, jaké v té příčině máme smutné zkušenosti u nás, kde přece náboženství máme, jež všickni uznávají nejlepším a nejkrásnějším, které se na světě spatřuje, a kolik „učených pánů“ chodí u nás každou neděli a svátek na celou mši svatou, kolik „učených pánů“ si pokorně v kostele klekne a před velebnou Svá-

tostí uctivě se v prsa bije uznávající hříšnost svou a velebnost Božskou? O sv. zpovědi a o postech ani nemluvíme, to jsou „učeným pánům“ lidské vynálezy a bloupé zbytečnosti. A což, když se stane, že takový učenec něco vymyslí, co náboženství odsuzuje, jako blud zavrhuje a odvolati káže? Máme ovšem důkazy v dějinách církevních, že i velicí učenci opravili své názory a podrobili se svaté církvi, jak na příklad učinil znamenitý učenec F e n e l o n, který na kazatelnu vystoupil a učení, které v jednom spise hlásal a v němž se s náboženstvím katolickým nesrovnával, odvolal přede všemi lidmi v kostele shromážděnými a prohlásil, že se úplně podrobuje svaté církvi; máme i z dob starších překrásný příklad na sv. A u g u s t i n u, jenž zajisté byl jeden z nejnadnějších lidí, kteří se po dnes na světě narodili, a jenž též celý spis napsal (Retractationes), v němž rozličné mínění své, které v mladších letech pronesl, opravoval, ačkoli toho od něho nikdo nežádal; máme ovšem i v nejnovějším čase krásný úkaz v dějinách církevních, o českém učenci G ü n t h e r o v i (narodil se v Čechách, ale psal německý), jenž se též podrobil církvi, když jeho učení v mnohých kusech neschválila a náboženství protivným vyhlásila, ale to jsou jen vzácné a velmi řídké výminky. Daleko větší počet nacházíme lidí, kteří na svém tvrdošijně stáli a stojí, a poznali-li, že jim náboženství odporuje, nikterak se nepoddali, ale proti náboženství tvrdošijně svého obhajovali. Mohli bychom za mnohé jiné uvést nešťastného mistra Jana Husa, ale necháme toho, majíce makavý toho doklad z doby nejnovější na odpadlém učenci německém D ö l l i n g e r o v i, jenž rozmrzev se, že nebyl povolán v roce sedmdesátém do Říma

mezi bohoslovce učené, jal se proti věroučnému článku brojiti a brzy po jeho prohlášení do konce ku starokatolíkům odpadl a učení církevní zavrhl. Jeden z četných jeho bývalých žáků dal si těžkou práci a sestavil veliký důkaz z přecetných míst, ve kterých nešťastný Döllinger dříve než odpadl, dokazoval papežské neomylnosti. Na ubohého učence učinila prý práce ta veliký dojem, a když i bývalí přátelé prosili, aby zanechal odporu proti církvi, byl prý Döllinger tak pohnut, že by se k tomu málem byl již odhodlal. Tu však vzpomněl si na lidi a řekl: Co by tomu řekly noviny? Ze strachu před veřejností jakož i před tím, že by se podložiti čili svou pýchu pokořiti musil, nepoddal se a zuřil proti církvi až do smrti dále. Podobně psalo a mluvilo více „učených pánů“ dosvědčující, že jim pýcha jejich zabraňuje pokorně podrobiti se církvi ve věcech víry. U nás v Praze „stěžoval“ si jeden takový pán velice do neomylnosti papežské pravě, že prý jest to „nejnerozumnější protest proti lidskému vědění“, čímž nejen ukázal, že papežské neomylnosti docela nerozumí (nemáť papežská neomylnost nic činiti s „lidským vědění“, poněvadž se zabývá jen vědění věroučným a mravoučným), ale že i „lidské vědění“ čili lidská domýšlivost a pýcha jest skutečnou a pravou příčinou, proč „páni učenci“ nechtějí přijati nábožen-ského učení našeho. Ostatně se tomu docela nic nedivíme. Tak bylo již za času Krista Pána, jak nám bible vypráví: nejvíce protivníků měla božská Pravda mezi učenými Zákonníky a Farizeji, a tak musí býti po dnes, musí býti do skonání světa, má-li Pán Ježíš býti oním „znamením, jemuž bude odpíráno“.

Pýcha života bývá však také doprovázena jinými vlastnostmi, které rovněž náboženství pro-

tivny jsou a přemýšlejšímu člověku ukazují, proč mnozí lidé náboženství nechťejí a proti němu jsou. Každé náboženství, zvláště ovšem křesťanské, vyžaduje od svých vyznavačů rozličná sebezapírání, přemáhání a spořádaný život. Pomněme slov Kristových o kříži, o pokušení a o pohoršení, a přirovnejme k nim rozmařilost a lehkomyšlnost života, se kterými napořád ve světě se setkáváme, a brzy poznáme, proč se světu takové náboženství nelíbí. Odpůrcové naši ovšem nám *pravé* příčiny svého proti náboženství odporu neudají a rozličné jiné důvody budou i na dále předstírat, ale v jejich srdci ozve se též hlas přesvědčení, kterýž ozval se v nás, když jsme řekli, že příčinami hlavními a pravými moderní nevěry a úžasného neznabožství jsou: žádost těla a pýcha života. Doka-
vad svět bude jen zkoumati a přemítati o pravdách náboženských, dotud nenabude o jejich kráse a pravdivosti úplného přesvědčení, poněvadž pravdy náboženské nechťejí býti jen jakousi teorií, nýbrž skutkem, jak důmyslně poznamenal již s v. A u g u s t i n, když napsal: Křesťanství nerozumí, kdo dle něho živ není! —

Námitky odpůrců, že v náboženství předkládá se mnoho nerozumných a s vědou se nesrovnávajících věcí, nejsou pravdivy, pokud dotýkají se křesťanského čili katolického náboženství. Že v pohanských náboženstvích mnoho jest bludů, nepotřebují nám teprve nyní vykládati moderní učenci; to víme již od časů Krista Pána a nejstarších církevních spisovatelů, kteří na to poukázali, proti tomu bojovali a právě proto naše náboženství světu doporučovali. My taktéž nekážeme moderním učencům, aby přijali a vyznávali náboženství pohanské, — a kdybychom jim to kázali,

mnozí by nás mnohem raději slyšeli, než když jim to zakazujeme, — ale chceme a voláme k nim, aby přijali náboženství křesťanské, tedy slova a učení věčné a neomylné Pravdy. Ať nám jmenují jediné učení katolické, které by po devatenácti letech bylo usvědčeno z bludu a nepravdy! Nedokazuje to ničeho? Slyšel jsem říci jednoho muže: Mně nejlepším důkazem prady katolického náboženství jest marná námaha, kterou si věda a rozličné sekty náboženské dávají a dávají, aby katolickou víru v něčem z bludu usvědčily. Výsledek dlouholeté (staleté) námahy dnes jest takový, že odpůrcové církve katolické pořád nové a nové věci proti ní vymýšleti musí, aby se aspoň na chvíli proti ní udrželi. Jejich potomci zase budou hledati nové a opustí i zavrhnou, co drželi a namítali jejich otcové. Tato neustálá změna nemá na sobě svědectví pravdy, poněvadž pravda jest jen jedna a to všude a napořád. Či neplatí snad v Americe anebo v Číně zásada početní: jedenkrát jedna jest jedna? A neplatila tak před tisíci lety jako platí dnes? Proč? Poněvadž jest pravdivá! Tak má se věc i s katolickou věrou: pořád a všude jest stejná. Dnes věříme, co jsme věřili přes 10 lety, a před desíti lety věřilo se totéž, co před 50, a před 50 totéž co před 100 atd. Proč? Poněvadž víra ta má pravdu, a pravda se nemění! —

Než, co jest s námitkou, že prý náboženství vynalezli kněží a zákonodárci? Jest úplně falešná a dosud ničím a nikým nedokázána. Ze starých spisů víme, kdo vynalezl kovářství, rolnictví, myslivectví, hudebnictví atd., ale nikde nic nemáme, kdo byl prvním, jenž vynalezl kněžství. Ano věříme-li bibli, byli staří lidé dosti dlouho bez kněžství a přece měli náboženství již od počátku v ráji.

Řekne-li se, že kněžím záleželo na náboženství, aby se dobře měli a nic nedělali, odpovíme, že bylo-li kněžské živobytí vždy tak příjemné a bezstarostné, jako jest nyní a jak bylo v minulém století (kdy kněžím uráželi hlavy!) a hned od počátku křesťanství, tu věru nemohl odpůrce větší hlouposti povědět. Lépe by udělal, kdyby nám toho kněžského Šalomouna *jmenoval*, který náboženství vymudroval. *Jmenovati* tedy, jmenovati kněze, jenž vyrobil náboženství. Dokud se tak nestane, nebudeme ničemu věřit. Podobně chceme, aby se *jmenoval* zákonodárce, jenž náboženství vynalezl, a nepřestaneme zavrhovati domněnky odpůrcovy jako bídné lži, dokud jí nedokáže. To se lehko řeklo, náboženství „vynalezli“ kněží a králové, aby se dobře měli, ale *dokázati* toho, to je jiná, protože naprosto nemožná věc. Proč naši odpůrcové dosud takového „vynálezce“ nejmenovali? Či neměli k tomu za tolik set ano tisíc let, co náboženství na světě se ukazuje, času a chuti? Měli obého dosti, proč tedy „nejmenovali“, a proč neustále tyto ničím nedokázané a věčně nedokázatelné nepravdy opakují?

Záleží-li na pořádku a bezpečnosti každému člověku rádnému, mělo by mu rovněž na tom záležeti, aby náboženství v lidstvu na novo k platnosti přišlo. Náboženství posvěcuje rodinu, náboženství vychovává dítky, náboženství urovnává sociální bídu, náboženství chrání mravnost, náboženství brání zákon a tím celou spořádanou společnost lidskou. V úkazech těch máme nejlepší vysvětlenou, proč celé lidstvo vždy a všudy náboženství mělo; proč celé lidstvo vždy a všudy všecky škůdce náboženské v opovržení mělo a je přísně trestávalo; proč celé lidstvo vždy a všude

náboženství v životě praktickém uskutečňovalo a je nejdražším klenotem považovalo!

Chránil-li Bůh až po dnes lidstvo, aby uprostřed bouří a bojů zachovalo si náboženství; vzbudil-li Bůh až po dnes výtečné muže, kteří prapor náboženský pevnou rukou nad hlavami lidí a pokolení udrželi vítězné, zachráně i dnes i budoucně náboženství a vzbudí mu obránce i nadšené stoupence, kteří tento klenot převzácný budoucnu zachovají a na dále staré pravdy dotvrdí, že nerozlučně jsou spojeny: lidstvo a náboženství!

Modrá knihovna, vydává a rediguje Dr. V. Řezníček, přinaší čtení zábavné i poučné a jest proto hledána do veřejných i spolkových knihoven, těšíc se přízni zejména čtení milovných jednotlivců.

Na ročník (6—7 zajímavých knih) předplácí se 2 zl.

Všechny jednotlivé svazky jsou k dostání o sobě ve všech knihkupectvích v zemích koruny České a zejména pod adresou: Modrá knihovna, Praha, Král. Vinohrady č. 347.

V Modré knihovně vyšel velmi zajímavý spis

Židé v zemích Českých.

Sestavil **Dr. V. Řezníček**.

Stran 208: Cena 60 kr.

Dílo toto v dobře přítomné jest vítáno každému, jenž chce si zjednati nestranný úsudek o otázce židovské. Dosud jsme postrádali spisu tak přehledného a nestranného. Odporúčujeme.

Přítele domoviny, velice oblíbené sbírky, vyšel svazek 4. r. XVI., ve kterém jest dokončen zajímavý histor. román „**Car a hetman**“ D. L. Mordovceva. Z ruštiny přeložil Jan Wagner.

Doporučujeme co nejvřeleji „Přítele Domoviny“ všemu českému čtenářstvu pro čistě slovanskou jeho tendenci. Úprava „Přítele Domoviny“ jest velice pěkná a praktická.

„Přítel Domoviny“ jest nejlacinější českou četbou, neboť na dvanácte 8 archových svazků v polotuhé vazbě předplácí se celoročně 1 zl. 60 kr. = K. 3.20. Ukázku žádejte v nakladatelství Edvarda Beauforta v Praze-II., Jungmannova tř. č. 21. n.

Výhodná koupě dobrých knih
 při snížených cenách

jestliže se koupí celá kolekce:

1. Štít viry. Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych*. — II. vydání. Stran 108. velké 8°, brožov. místo 1 K. 20 h. jen 80 h.
3. Obrázky ze smíšené osady. I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8°. Místo 86 h. jen 60 h.
4. „Nezapomeň“. — Šestero postavách řečí které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Militký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 60 h. jen 40 h.
5. Naši přátelé. (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z venkovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)*. — Stran 100 — 8°. — Místo 60 h. jen 40 h.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897. a stojí 14 h. — franko 24 h.

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme
jen 15 proc. sračky.

Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

očníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor Th. Dr. František Reyl.

Ročník IV.

Číslo 4.

Úvahy o tisku.

SVĚTOVÁ VELMOC.

Sebral

J. K. Podhorský.

V Hradci Králové.

1900.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

— — —
Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

2. Radikalismus a klerikalismus.*
3. O otázce dělnické. 4. O ultra-
sta. — Bílá Hora * 5. K přístím
olebního. 7. O svatém Vojtěchu.*
a školu dětí svých?* 9. Sv. Jan
ějin.* 10. Poměr církve ku škole.
Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

ých. 2. Co jsme si o klerikalismu
3. Zakládejme katolické jednoty.
4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a
dce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové. 8. Otázka
rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.*
11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík. 2. Jan Hus (3 vydání v
15000 výtiscích.)* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list!
Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O
zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.) 7. Ovoce husitismu
8 Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální
a národnostní. 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se
z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka. 2. O významů katolických spolků.
3. Náboženství a lidstvo.

Celoroční předplatné i s poštou 50 kr., jednotlivá čísla stojí 4 kr., na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko.

*) Rozebráno.

 Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvé ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

ČASOVĚ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

— věnovaný časovým otázkám. —

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.**Číslo 4.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Světová velmoc.

Úvahy o tisku; sebral J. K. Podhorský.

I.

O tisku vůbec.

Komu líto jest peněz na dobrou četbu: podoběn jest rolníku, který nechává pole pořád úhořem, že mu líto semene. Ale co bude sklízeti?

Fr. Doucha.

Mnoho ve světě zmohou peníze; vždyť již v národní písni se praví: že peníze světem vládnou, staré přísloví. A skutečně — penězi zmůže se ve světě mnoho. Kdo má peníze, může si obstarati blahobyť tělesný, může si opatřiti to nejlepších a nejskvělejších pohodlí, jaké jen svět dáti může. Penězi může býti a mnohdy i bývá pravda utlumená. A jak velikou moc mají peníze, nejlépe vidno z aféry Dreyfusovy, která dávno by bývala u konce,

kdyby nebylo peněz židovských. Peníze možno nazvati velmocí světovou.

Avšak mnohdy dobré, upřímné a v pravý čas pronesené slovo, promluvená řeč, mívá větší moc, než peníze; mnohdy odvrátí člověka i od toho nejhoršího skutku, ku kterému neměl již daleko. Známo jest, že Koriolán z Říma vyhnáný táhl na město toto, chtěje je potrestati; již stál před městem jsa postrachem obyvatelů jeho, ale na prosbu staré matky své zpět se obrátil, ač věděl, že ho to život státi bude. Dobré slovo působí mnohdy na člověka velmi, ba často mění i směr jeho života, buď k dobrému nebo ke zlému.

Avšak vedle moci slova živého má moc ještě větší slovo tištěné — tisk. Neboť tisknouti, psáti, není nic jiného než mluvit do dálky, mluvit k nepřítomným, mluvit najednou tisíci ústy, mluvit i k těm, k nimž by člověk jinak snad nikdy neměl ani přístupu. Nebo kam nevnikne časopis neb kniha? Od místa, kde byly tištěny, rozbíhají se na všechny strany, přicházejí do měst, vnikají do vesnic a zponenáhla nacházejí cestu i k nejchudším horským chatrčím; ani hory, ani řeky, ani hranice jednotlivých zemí, ba ani moře nemohou je zdržeti na jejich cestě, aspoň na dlouho ne. A jako samy vnikají tam, kam jejich pisatel ni nohou nevstročil, tak uvádějí i své čtenáře aspoň velmi často na taková místa, do takových krajín a do společností takových, do jakýchž by čtenáři — aspoň většinou — snad nikdy nepřišli, rozvíjejí před nimi celý vesmír se všemi jeho krásami a památkami, zabíhají i do minulosti a seznamují je s dějinami národů, s vědami a uměním, s literaturou a v slovech i obrazech staví jim před oči, čeho by ve skutečnosti nikdy neviděli.

Tiskem možno způsobiti mnoho dobrého, avšak způsobiti jím možno také mnoho zla; tiskem možno pracovati pro dobro a krásno, avšak možno jím též sváděti na cesty zlé. Slovo mluvené se vyslechne, vnikne snad i do srdce, avšak za nedlouho mizí a z paměti naší se vytrácí. Avšak slovo psané, tištěné — to zůstává, a možno je opět a opět čísti.

Tisk, totiž knihy a časopisy, působí nejvíce — zvláště mocně — na člověka v mládí. Jak důležitou jest první kniha a časopis pro jinocha, tomu nasvědčují životopisy výtečných mužů i lidí ztracených. Rozhodující vliv má na jinocha, co se mu ve mládí do rukou dostane. Slavný spisovatel Klement Brentano odstraňoval ze své a svých přátel knihovny neuprosně vše, co jen poněkud mohlo urazit zbožný cit a něžné srdce.

Franklin litoval času, který ve svém mládí věnoval takovému čtení, z něhož mu neplynul žádný užitek, a kterým se obíral proto, že neměl toho, kdo by jej vedl. Šťasten, komu v mládí — v rozhodné té době — dostaly se do rukou jen knihy dobré! Neboť jest pravdou: že takovými se stáváme, jaké jsou knihy spisovatelů, jež stále čítáme.

Voltaire, Rousseau a Viktor Hugo již ve mládí svým byli nevěrci, protože čítali knihy obsahu nevěreckého a nemravného; to potvrzuje jenom starou pravdu, známou již dávno ze zkušenosti, že knihy působí na své čtenáře mocí velikou. Zvláště jsou to knihy filosofické, jejichž moc a účinky jsou takřka nedožitelné.

Co napsal filosof, to považují za pravé světlo svítící v temnostech, za upřímně a bezelstně pověděnou pravdu, kteráž se jím jinde nikdež tak neřekne, za pravdu objektivní oproti falšování čistě

pravdy, oproti zúmýslnému zatemňování a ohlupování se strany jiné. Dle jeho systému tvoří si svůj vlastní názor o světě a o životě, z jeho vět vyvozují — ať již vědomky nebo nevědomky — praktické důsledky pro svůj život a veškeré svoje čínění a jednání. Hltavě ssaje především mládež ve své touze a snaze po vědění do sebe toto nové učení; a kdo nemůže oddati se studiu filosofie své doby, může si osvojiti buď z románů nebo z divadelních kusů, anebo ze článků novinářských alespoň jádro její . . . Je-li tudíž již jazyk člověka obyčejného podoben ohni malému, jenž velký les zapálí, čím více jazyk člověka filosofa, jenž stojí na řečništi tohoto světa? To platí tak dobře ve smyslu dobrém jak ve smyslu zlém. Čtenář vzpomene si mimovolně na filosofa Masaryka, jenž získal během 10 let veškeru naši intelligenci.

Z toho viděti, jak velikou moc má tisk. Tisk jest jak pro jednotlivce, tak pro národy velice důležitým. Tisk jest — a má býti — každému člověku jeho učitelem, jeho rádcem po cestě tohoto života, má býti jeho těшитelem v trdných chvílích, když strasti, nehody na něho doléhají, má býti povzbuzovatelem v beznadějných chvílích a dobách, když již zoufalost se ho zmocňuje.

Avšak čeho na světě se nezneužilo? Zneužilo se lásky otcovské, zneužilo se přátelství bližního, zneužilo se svobody, zneužilo se i svatého našeho náboženství; a tak zneužilo se také tisku. Jako stroj měl býti dělníku pomocníkem v těžkých pracích, na které síla jeho nestačila, tak i tisk měl nám býti pomocníkem a rádcem v těch věcech, na které naše vědomost a síla duševní nestačila. Avšak, jako stroj, když uchopil se ho vyděračný kapitalismus, stal se nepřítelem dělníka, jeho nej-

větším konkurentem, který mu práci z rukou bere a vystavuje vstříc bladu, bídě, tak i tisk, když dostal se do moci nevěrců: zednářů, liberálů, sociálních demokratů, když dostal se do rukou židů a protestantů, stal se velkým svůdcem, stal se přímo kletbou společnosti lidské.

A špatný tisk za našich dnů valně se rozmohl. Špatným tiskem bojuje se za našich časů proti každému; nikdo před ním není ušetřen. Špatný tisk jest vydatnou zbraní proti bližnímu, bojuje se jím proti národu našemu a hlavní boj vede se proti naší církvi katolické a jejím sluhům biskupům a kněžím. Špatný tisk dostane se všude, neboť on jest všemožně rozšiřován, podporován a protežován. Povodni snad utečete, před ohněm se zachráníte, před zlodějem se zavřete, ale špatný tisk vás bude všude pronásledovat — doma i na ulici, ve společnosti, všude jako tyran neuprosný vás stihá. Tak se rozmohl, tak úžasně vzrostl, že stal se takřka vzduchem společnosti, již úplně ovládá. Noviny, časopisy, knihy staly se dnes denním chlebíčkem. Od ministra až k písaři, od podnikatele staveb až k poslednímu pomahači při stavbě, od milostivé paní až k prodavačce na trhu — každý se shání po novinách, po časopisech.

Avšak, najímá-li hospodář čeledína, začíná s ním výslech: odkud jsi, kde jsi sloužil, jaký jsi a jiných otázek hejno. Při tom však se jedná toliko o čeledína, a přece taková pozornost. Bere-li kdo knihu neb časopis do ruky, také se má ptáti: co jsi zač, čím jsi dítě, jaký byl tvůj otec a jaký máš úmysl. Jestli kniha člověk. Tím nebezpečnější jest kniha a časopis, protože si zde člověk nebere služebníka do stavení, ale pána, kterému chce sloužiti. Snad se někomu zdá býti nepravdou, že si

bere kdo pána do stavení, bere-li nějakou knihu neb časopis. Nicméně má se věc přece tak. Když někdo pracuje s růžemi, načichne růžemi, má-li při sobě pořád tabák a dýmku — načichne tabákem a bývá-li někdo větší část dne ve chlívě, načichne chlívem a to na delší dobu. Také kniha dodává člověku jakýsi nádech, podle toho, jaká kniha jest. Vznešená kniha neb časopis povznáší člověka ku šlechtitným myšlénkám, sprostá kniha ho činí sprostákem, třeba měl leštěné boty a zlatý řetízek na hedvábné vestě.

Mnohý čtenář sáhne po knize, časopisu neb novinách, a dychtivě hlídá vše, co zde vytiskauto — mnohdy ani neuvažuje, může-li býti pravdou, co četl, anebo jen holou, vymyšlenou lži, vypočítanou na hloupost a nevědomost čtenářů. Mnohdy však takovýto čtenář dostane časopis špatný, nevědecký, ve kterém tupí a haní se vše, co každému jest svato, kde podrývá se veškerá autorita, — kde nalézají se smyslné obrazy a nemravné ilustrace. Poprvé čte jej s jakousi chladností, avšak přece něco uvízne v jeho hlavě; dostane časopis podruhé, čte jej již s chutí větší, a tak to postupuje, a časopis, který zprvu jenom náhodou dostal se mu do ruky, stane se mu nyní jeho největším přítelem a on dychtivě očekává každé číslo. Avšak následky nedají na sebe dlouho čekat. V srdci jeho počne se objevovati jakási chladnost, která čím dále tím více roste, až změní se v úplnou — nevěru. A člověk takový stává se pak horší než jinověrec, neboť: poturčenec horší Turka.

Tisk, vlastné zneužití tisku, jest největším nepřitelem blaha a štěstí národa. Proto pravi! arcibiskup malinský již před 30 lety katolíkům belgickým :

„Zneužití tisku jest velkým zločinem času. Tento zločin obnovuje se tisíckrát každodenně v časopisech oné barvy, která slouží velké apostasii moderní, která se zaprodala novému pohanství, které chce oddělit civilisaci od církve, dceru od matky.“

Snahy takové jsou nebezpečné. Sv. Otec pravil 22. února 1879 v allokuci k redaktorům katolických časopisů tato významná slova:

„Jsme přesvědčeni především, že doba katolické časopisy a ráznou obranu takového způsobu potřebuje. Když byla dána svoboda, dle libosti mezi lid rozhazovati tiskopisy, byli mužové podvrtní, neúměrně činní, rychle ohromné množství časopisů rozšířiti, jichž hlavním určením jesti základy práva a pravdy napadati, církev pomlouvati a osočovati a zhoubné bludy v myslích šířiti. Oni velice dobře prohlédli, jaké výhody a užítky k provedení jejich záměrů vydávání denních časopisů poskytuje a které jedem bludu ducha čtenářů nepozorované a povlovně nakazují a jejich srdce ukájením nízkých chťců a drážděním smyslnosti hubí. Všecko to se jim ale tak šťastně a zcela dle přání podařilo, že patrně pravdu má, kdo velkou část viny nynějších smutných poměrů a špatností připisuje špatnosti tisku. Protože jednou mrav, vydávati časopisy, zcela všeobecně zavládl, tedy jest hlavní povinností katolických spisovatelů, aby to, čeho se nepřátelé ku zkáze společenské církve zmocnili, v léčivý prostředek pro společnost a ochrannou hradbu pro církev proměnili.“

A dále, také říšský a zemský poslanec dr. Kathrein, bývalý předseda říšské rady, pravil na sjezdu katolickém ve Vídni tato pozoruhodná slova: „Moc novin ve smyslu dobrém i zlém pod-

ceňovati, bylo by právě tak pošetilé, jako by bylo zbabělé, skláněti se před špatným časopisectvem. Co špatné časopisectvo zkazí, musí dobré napravit. Čtení a hmotné podporování liberálních časopisů v katolických rodinách jest smutné svědectví nedostatečného porozumění pro požadavky doby aneb trestuhodné malomyslnosti. Jest zahanbující, sahají-li katolíci hned po ranní modlitbě po nevěreckých časopisech.“

Smutné to svědectví pro každého křesťana a katolíka, o němž platí slova právě pronesená. Kdyby každý uvážil, co tiskem spáše se zlého, snad by přece peníz, který věnuje na špatný tisk, obrátil na něco jiného. Obzvláště kdyby uvážil, jací lidé mnohdy za listy těmi stojí — které on odebírá — snad by přece upustil od listu takového. Lidé tací píší jak je potřeba. Dnes jednu věc chválí, a zítra jsou její největší odpůrci; dnes jsi nejlepším člověkem na světě, a zítra nezůstane na tobě poctivého vlásku; dobrá věc bývá mnohdy od takových lidí haněna, třeba byla sebe lepší, a věc špatná vynášena za tu nejlepší jaká jen může býti.

Alban Stolz o takových novinářích píše mnoho nechvalného, kteří denně z papírové kazatelny káží — jsouce placeni podle toho, jak umí tupit, hanět — po případě chválit, jak se hodí právě do čísla. A dále praví: „Jiný druh novinářů jsou zkažení studenti, kteří křesťanství právě tak odhodili jako židovští novináři mojíššskou víru. Také mnozí vysocce postavení píší jedovatě proti všemu duchovnímu ze špekulace a patolízalství. Jest dosti mezi novináři, kteří jak hadi se plazí před světskými pány a zuřivě hulákají proti katolické církvi a kteří v skutku a v pravdě horší jsou než mnozí ve cvílinkové kazajce v trestnici.“

Četní spisovatelé píší pouze na zakázku. Na samostatné tvoření, kteréž vychází z popudu srdce vlastního a kterým se člověk teprve stává dobrým spisovatelem, nelze skoro víc ani pomyslit. Máme velký počet zábavných časopisů, jejichž majitelé hledí z nich co možná nejvíc vytěžiti a jimž proto vše na tom záleží, aby vždy vyhověli vkusu svého publika, třebaš byl až na dno zkažený. Samo sebou se rozumí, že při této zásadě vylučuje se z takového listu všecko napořád, při čemž by milé, rozhýčkané publikum musilo trochu více mysliti a jemněji cítiti, nežli jest zvyklé, a teprve všecko, co by jeho bezmezná pokaženost a moderní lehkomyšlnosti nemilou řeklo pravdu.“ (Dr. Max Vogler.)

Z toho však nad světlo patrně vysvítá, že kdyby po takových spisech a novinách nebyla poptávka, kdyby takovéto literární zboží nemělo odbytu — také by se netisklo. Kdyby více podporoval se tisk dobrý nežli špatný, zajisté musel by více býti rozšířen a míti výhodnější postavení, a nemusil by se bráti trnitou cestou, jako až dosud. Avšak: pro pravdu se lidé nejvíce zlobí — praví přísloví, a jest také pravdivé. Že list katolický řekne mnohdy peprnou pravdu přímo a čtenáři svému nepochlebuje, že často mnohou vadu a nedostatek ve společnosti lidské bez milosti odkryje, že jedná dle toho: pravdu sobě mluvme, přátely si budme — bývá zneuznán, napadán, mnohdy i tím nejhorším způsobem, činnost jeho co možná nejvíce poškozována a rozšíření jeho co nejvíce obmezováno. A když se občas stane, že noviny katolické se někdy zmýlí, ihned jest toho na všech stranách využito, a každý i sebe menší lístek chápe se takovéto zprávy, aby ji využítkoval ve svůj prospěch a na škodu tisku dobrého.

Avšak každé noviny přinesou občas nepravdivou zprávu. Mýlíti se jest lidské, i noviny katolické se někdy zmýlí, ale rozdíl jest ten, že svobodomyšlní novináři ze svých lží dělají řemeslo a sobě slávu, ale katolický časopis nepřinese vědomě lží, a kdyby zprávu mylnou přinesl, také přinese opravu. Lžisvobodomyšlné listy přinesly mnoho lží, zejména o katolických osobách a katolické víře — a když se svobodomyšlným lež dokázala — nepřinesly odvolání, jak sluší počestnému muži každému, zvláště křesťanu. Ano ony se dají teprve soudně nutit, aby uveřejněnou lež odvolaly. Tedy se jim nejedná o pravdu, ale o zúmýslné štvání, překrucování a lhaní. Podle toho se poznají všechny nekatolické listy.

Listy svobodomyšlné, protestantské, sociálně-demokratické, židovské a všech jiných odrud, pracují všemožně proti listům katolickým a neštítí se ani těch nejhorších věcí. Ony však také bojují proti veškerému dobru a podrývají společenský řád, tupí sv. náboženství a snižují mravnost.

Napoleon I. pravil: „Čtyři nepřátelské časopisy učiní více škody, než stotisíc mužů v otevřeném poli“. A co když těch nepřátelských, těch zhoubných časopisů jest na sta, kdož sečte škodu, jaká z toho vzejde? Nedivme se tudíž, doléhá-li k sluchu našemu se všech stran nárek na úpad náboženský a mravný. Z toho následuje, že každý má hleděti, aby podporoval tisk dobrý a tím také pomáhal menšiti zlo, spáchané tiskem špatným.

Kdo nejdříve vystihl moc tisku a jí také nejlépe využítkoval — byli a jsou — židé. Oni řídí se radou, kterou dal jim r. 1864 na kongresu ve Varšavě jejich soukmenovec Montefiore slovy: „Opanujte tisk a Evropa je vaše!“ A židé také

dle slov těch věrně se řídí. Oni dovedli si zjednatí vliv na veškeré časopisy všech stran a národů, všech barev a směrů, neboť oni vědí, jak veliké služby jim může prokázati jak v ohledu politickém, tak hmotném politické, vědecké, odborné, národohospodářské, zábavné a poučné časopisectvo. V časopisech a ve spolcích, kde to jen poněkud možno, snaží se nabytí vlivu žid, buď zjevně se k své víře hlasící, buď křtěný, svobodomyšlně neb socialisticky obarvený. A kde ani to není možno, tam dopomáhají židovskému vlivu od nich placení, nebo v mnohém ohledu odvislí křesťanů.

Kde nemůže působiti vliv židovský v listě na stranách předních, tam působí na stranách zadních ve způsobě inserátů. Čili jinak řečeno: dle toho jak hojně inserátů té které strany v listě jest, v tom směru píší se také přední stránky listu. A že židé, majíce průmysl a obchod v rukou, v tomto směru velmi výhodně mohou působiti — a také působí — jest každému jen poněkud vzdělanějšímu člověku známo.

Dne 11. a 12. října 1890 přinesly brněnské noviny pro lid „Hlas“ překlad knížečky, která ve Vídni beze vší závady rozšiřována byla a obsahovala dvanácte rad židovských rabínů, již věřícím svým udělili. — A tu dvanáctá rada zní: „Jsou-li peníze prvou mocností světa, tož tisk jest druhou. Čím jsou pronešené zde myšlenky a rady bez něho? Jen tisk budeme-li míti ve své moci, dojdeme svého cíle. Našinci musí řídití deoní tisk; jsme obratni, chytří a máme peníze, jichž dovedeme k svým účelům využítkovati. Jest nám třeba velikých časopisů politických, které jsou veřejným míněním, musíme míti kritiku ve svých rukách, kramářskou literaturu (špatné spisy), telegrafy (pro

různé bursovní a pod. rejdy) a divadlo. Vypuďme odtud krok za krokem křesťany; pak budeme poroučeti světu. co má věřiti, čeho si vážiti a čím opovrhovati. Dáme zaznívati sterým způsobem nářku Israele a žalobě nad potlačováním, jež nás tíží. Neboť co zatím každý jednotlivec jest proti nám, bude massa ve své hlouposti vždycky při nás. (Vzpomeň jen na socialní demokraty!) Tiskem můžeme udělati právo neprávem, hanbu cti; tiskem můžeme otrásati trůny a rozváděti rodiny.

Můžeme pochovati všechnu víru v to, čeho si nepřátelé dosud velmi vážili; můžeme zničiti úvěr a rozpoutati vášně, způsobiti válku a mír, slavným učiniti a zhanobiti. Kdo má tisk, má ucho národa. Až bude míti židovstvo peníze i tisk, může se otázati: kdy se nám uráčí postavit si na hlavu korunu, jež jest naš, vstoupiti na trůn a zamávati mocným žezlem nad národy země?“

Nejsou li tato slova významná a zároveň také poučná? Tisk jest — dle slov těchto — velmocí světovou, a že jen budou-li židé míti tisk v moci, dojdou svého cíle. Avšak vyznívá také ze slov těchto, kterak strašný účinek má tisk, neboť možno jím otrásati trůny a rozváděti rodiny, možno jím pochovati víru — rozpoutati jím vášně — způsobiti jím válku a mír. Ze slov těch můžeme se i my naučiti vážiti si tisku, jej všemožně podporovati a do svých rukou dostati.

Žurnalistika za našich dnů nalézá se většinou v rukou židovských. Právě ty nejhlavnější a nejrozšířenější orgány jsou skrz na skrz v rukách židovských, počínaje od londýnského „Times“, který vychází v půl milionu exemplářích, až do „Neue freie Presse“, od berlínského „Tagblattu“ až do římské „Tribuny“. Vedle nich tisíce a

tisícere listy židovské vycházejí a dělají „veřejné mínění“ dle toho, jak právě židovstvu jest vhod. Že při tom nehrabou zadarmo a že švindl, jemuž slouží, bohatě je odměňuje, ukázalo se zvláště o krachu vídeňské bursy v letech sedmdesátých. Lid tehdaž ztratil na burse patnáct set milionů, které zmizely hlavně v kapsách židovských a z těch dostaly za reklamy nebo za mlčelivost tehdaž „Wiener Tagblatt“ 32.000 zl., „Neue freie Presse“ 25.000 zl., „Vorstadt — Zeitung“ 16.000 zl., „Fremdenblatt“ 12.000, „Tagespresse“ 10.000 a tak dále. (Pressjude, Berlín 1891 str. 41.)

A protikřesťanský, židovsko-kapitalistický velkožurnál, o kterém jest již zde zmínka, totiž „Neue freie Presse“ vynesl akcionářům r. 1897 čistých 345.376 zl. Akcionáři dostali 8 zl. na 100 zl. kapitálu. Z toho je vidno, kterak dobře vyplácí se židům jejich tisk, třeba byl to tisk špatný, otravující křesťanský lid, olupující jej o víru a svádějící k nemravnosti.

Redakce novin jsou obsluhovány namnoze židy, jak uvádějí „Nové Listy“ 1899 v č. 49.: V redakci „Neue Freie Presse“ sedí 24 židů, v „Extrablatt“ 21, v „Neues Wiener Tagblattu“ 20, ve vládním „Fremdenblattu“ 14, v „Reichswehru“, kam často i páni z pravice ukládají svoje rozumy, 8 židů, ve „Wiener Allg. Zeitung“ 10, „Oesterr. Volkszeitung“ 5 židů a úřední „Wiener Zeitung“ má 1 žida, „Szepsův Tagblatt“ vydává žid, v redakci tedy není o židy nouze, a v „Arbeiterzeitungu“ žid a spasitel dělnictva Adler má také svoje „soudruhy“. Celkem je pouze v redakcích vídeňských denníků půl druhého sta židovských „šornalistů“. A to jsou listy, jichž mínění je rozhodujícím ve vysokých a nejvyšších vídeň-

ských kruzích. „Korrespondenz-Bureau“, která rozesílá zprávy do celého světa a je úřednická, má redaktory téměř vesměs židy. Než v české žurnalistice to v tomto ohledu také není o mnoho lepší. O pražské „Politik“ vůbec nemluvíme. „Národní Listy“ však, které tak rády také si občas zahrají na antisemity, mají svého inspirátora v osobě pověstného záchodového hrdiny, cís. rady žida Penížka (vlastně Münzela), a celý svět ví, že vídeňskou politiku „Nár. Listů“ dělá vlastně on. Již víte, kdo je sedmou velmocí světa? A velmoc ta snad zmůže nejvíce! Dříve se říkalo: „Hlas lidu — hlas boží!“ Teď pomalu to dojde tak daleko, že se bude moci právem říci: „Hlas listů — hlas židů.“

„Židé podporují svůj tisk všemožně: hojným odebíráním a předplácením, peněžitými příspěvky, inseráty a podobně. Oni nasazují všechno, jen aby tisk svůj rozšířili.

Avšak u nás — mezi námi — něco podobného není. Mnohý katolík ovšem také s obětavostí nevšední zasazuje se o rozšíření tisku našeho, jak dalece prostředky jeho stačí, nikoliv ale všichni a všude, jak by to býti mělo. Biskup Ketteller pravil: „Kdyby jen stý díl toho, co obětováno jest na podporu lži a štvanic, obětováno bylo na rozšíření pravdy, dávno byla by lež potřena“. Mnohý však má za to, že učinil dost když přečetl list, který si vypůjčil, ačkoliv mohl by si jej sám předplatiti, aniž by tím byl nějak skrácen na svém majetku. Jak se má za takových poměrů šířiti tisk katolický, jak možno kráčet pak ku předu tempem rychlejším?

V tom ohledu na čase jest poslechnouti rady moudrého otce křesťanstva Lva XIII., jenž dí: „Ježto hlavním prostředkem ve službách protivníků

jest časopisectvo, nacházející se pod jich vlivem nebo jsouc od nich vydržováno, tož dlužno vážně vyzvati katolíky, aby špatnému tisku čelili dobrým ku obraně pravdy, ku ochraně náboženství, ku zastávání katolických práv.“ (Okružní list sv. Otce k biskupům, kněžím a lidu italskému 1890).

O tisku uvažováno a mluveno na sjezdech v Brně, Příbrami, Táboře, Hradci Králové a posledně na II. sjezdu katol. v Praze, a všude navrženy a přijaty vhodné resoluce, o kterýchž si je přáti, aby došly všestranného splnění. Řídíce se návrhy a resolucemi těmi, pracujme v ohledu tom s chutí, pevnou vůlí a trpělivostí a pak vyplní se i na nás: „Pevné vůli, tužbě ušlechtilé rádo dává nebe dojít cíle“. (Jan Kollár.)

Ku konci této stati nebude snad nezajímavo, podati něco o počátcích novinářství. Prvním týdeníkem byl list ve Štrasburce založený, jehož ročník 1609. dosud jest zachován v universitní knihovně heidelberské. — V Anglii nepotkáváme se s periodickými listy před r. 1622, ve Francii vyšel první týdeník r. 1631. Prvním německým denníkem byla r. 1660 „Leipziger Zeitung“, v Anglii r. 1702 „Daily Courant“, ve Francii r. 1774 „Journal de Paris“ — V Čechách začal vydávati první noviny r. 1719 Karel Rosenmüller v Praze s názvem „Pražské poštovské noviny.“

II.

O tisku dobrém.

„Kdo dobrou četbu šířiti pomáhá
— tent jest apoštolem.“

P. Roh.

Pojednavše stručně o tisku vůbec, chceme několika slovy zmíniti se o tisku dobrém a o tisku

špatném. Chceme stručně zmíniti se o tom, kterak působí tisk dobrý v ohledu náboženském a mravním, a jak ve směru tomto pracuje tisk špatný.

„Dobré knihy jsou nejlepší přátelé“, praví přísloví. A jest pravdou nezvratnou, že dobrá kniha jest mnohdy lepší, než člověk. Dobrá kniha zmůže mnoho, jest naším nejlepším učitelem, rádcem, těšitelem. Dobrá kniha osvěcuje rozum náš, povznáší mysl naši, poučuje vzdělává a zušlechťuje nás. Dobrá kniha zaplašuje bludy, kárá bez trpkosti naše poklesky, ukazuje nám, čeho bychom měli následovati a čeho se varovati. Dobrá kniha nás varuje a chrání před zlou společností a uvádí nás ve společnost dobrou, kdež obcujeme s duchy nejlepšími a nejslechetnějšími.

Dobrá kniha neb list způsobí u mnohého člověka i obrat v životě jeho; z člověka špatného stává se člověk hodný, ze surovce stává se muž dobrý — z nevěrce — upřímný katolík.

Vezme-li čtenář do ruky čtení obsahu náboženského, ve kterém pravdy svatého náboženství jsou způsobem slušným a lehce srozumitelným podány, čtením tím se vzdělává, pravdy našeho svatého náboženství v jeho srdci znova jsou oživeny, jako vyschlý pramen po vydatném dešti zase vodu vede a občerstvuje lučiny kolem něho se rozkládající. Utvrzeny jsou ty základy, jež do srdce jeho kladla matka již tehdáž, když rozumu počal nabývati a poznávati, že nad námi jest někdo vyšší než jsme my lidé, že nad námi jest bytost věčná, všemocná, svatá, že nad námi jest — Bůh.

A je-li čtenář mladší, utvrzeny jsou v něm ty pravdy, jež ve škole vštěpoval mu do srdce učitel svatého náboženství.

Čtení obsahu dobrého, náboženského vede ho k životu dobrému, ctnostnému a spořádanému, nabádá ho k tomu, aby konal dobré a vystříhal se zlého, aby plnil příkázání Boží, aby zachovával povinnosti, které se na něho, jako na řádného katolického křesťana sluší.

Čtení obsahu náboženského jest vždy doporučení hodno, neboť se jím člověk poučuje a zároveň vzdělává. Čtením knih náboženských, jak již z prvu bylo řečeno, čtením i jiných dobrých spisů mnohdy se člověk úplně změní.

Při obléhání města Pampelony raněn byl těžce na pravé noze Ignác z Loyoly, muž, jenž vynikal výtečnými vlohami, chrabrostí, zmužilostí a krásou tělesnou, zároveň však taky ctižádostí a náchylností k radovánkám světským. Francouzi a nepřátelé, vážili si jeho udatnosti a ze zvláštní úcty dopravili jej na otcovský jeho zámek Loyolu, aby se léčil v kruhu rodinném. Ignác trpěl mnoho, jelikož rána jeho byla velmi těžká a dlouho se nechtěla hojiti. Když bolesti trochu poulevily, žádal si ku čtení knihy zábavné, zvláště romány rytířské, jež bylo tenkrát čísti v obyčeji a jež tak rozkošně persifluje Cervantes ve svém Don Quijotu; ale knih těch nedostal. Místo románů dány jsou mu do ruky „životy svatých“. Ignác neměl do čtení příliš mnoho chuti, ale četl přec a čím dále četl, tím více poznával, že jest ještě mnohem šlechetnější a mnohem světlejší služba vojenská, než jaké se věnují dobrodružní rytíři, když bojují proti drakům a obrům, aby z moci jejich vymanili krásné princezny, jak čítával dříve v různých románech. Ve knize této byla řeč o zcela jiných obludách a dracích, o lidských totiž neřestech a hříších, jež číhají takřka jako by v

úkrytu, by duši lidskou neočekávaně přepadly a ubily, o duších zlých a odbojných, kteříž obcházejí jako lev řvoucí, hledajíce koho by mohli polhtiti. Též o mocných obrech četl Ignác, o mocných totiž a po vládě neobmezené toužících vášních a naruživostech, kteréž pustoší zemi Boží. Dále četl o pevných nepřátelských hradech, tmavých vězeních a sklepeních, v nichž sténají četní uvězněnci, o hradbách totiž hříchů a nevěry a o nešťastných obětech, jež hynou bídně v jejich okovech (Viz: W. H. Anderdon „Obrazy svatých“ str. 302).

A následek čtení tohoto? Ignác umínil si, že proti těmto „obrům a drakům“ a všem duševním nepřítelům bude bojovati, že vymaní napřed sebe samého z osidel hříchu a světských žádostí, že „vezme na sebe odění Boží,“ že se přepásá „mečem ducha, jenž jest slovo Boží“ a z vojína světského že stane se vojínem krále nejvyššího. Že tak učinil, že se stal horlivým rytířem Kristovým, že i řád založil, jehož členové v boji proti odpůrcům a nepřítelům učení Kristova a církve Kristovy vždycky stáli a stojí až dosud v řadách nej přednějších a proto též nejvíce od nich musí trpěti, jest každému známo.

Z uvedeného vidno, jak velikou moc má a jak mnoho zmůže četba dobrá.

Nyní však promluvme i o tom, jak působí tisk dobrý v obledu mravním.

Že člověk vždy ku zlému je spíše nakloněn než k dobrému, ví každý ze své vlastní zkušenosti. Jen dosti malá příležitost, několik málo slov od špatného přítele, a člověk ve své křehlosti je sveden. Špatná stránka člověka hledí

vždy nabyti vrchu nad vlastnostmi dobrými. Mnohdy jest člověku probojovati těžký boj, aby zvítězil nad svou náruživostí, nad stinnou stránkou svého života.

V takových chvílích jest každému zapotřebí velké síly mravní, velkého sebezapření, aby nepodlehl. A jedním z vydatných pomocníků v takovýchto dobách jest bez odporu dobrá kniha, časopis, brožura neb jiný spis, z něhož může čerpati posilu v boji tomto. Před oči staví se mu zde příklady dobré, z kterých vidí, že i jiným bylo s podobnými náruživostmi bojovati, zároveň však jakými prostředky a kterak oni v boji tom si počínali, jak velkého sebezapření a vytrvalosti bylo jim zapotřebí, aby zvítězili a cíle svého dosáhli. Příklad takový jest mu pobídkou, aby i on taktéž činil, řídě se dobrými radami a pokyny zde udělenými. Příklad takový jest mu pohnutkou, aby činil jako sv. Augustin, který říkal: „Mohli jiní, mohli jiné, proč pak ty ne Augustine?“ Když mohli jiní a jiné bojovati se svými náruživostmi, vášněmi a špatnými navyklostmi, proč bys nemohl i ty? A když jiní potkali se s dobrým výsledkem, proč nepotkal bys se i ty, když budeš činiti jako oni?

Tím, co jsme zde uvedli, nechceme tvrditi, že by tiskem dokázalo se všechno, že však mnoho se jím dokáže, ví každý.

Dalo by se ještě mnoho psáti o tisku dobrém, kterak působí ve směru národním, politickém, sociálním, avšak zabralo by to mnoho místa, a proto zůstaneme na tom, co jsme zde uvedli.

Když seznali jsme, kterak blahodárně působí tisk dobrý a jak mnoho dobrého jím působiti

možno, umění si každý, tisk dobrý všemožně podporovati: hojným odebíráním a předplácením dobrých knih, časopisů, novin a brožur, zadáváním inserátů katolickým listům, dále také zasíláním zajímavých avšak na pravdě se zakládajících zpráv, v kterémžto ohledu jsou významna slova sv. Otce, kterýž praví:

„Ač katolíkům není dovoleno, aby úskoky a lži dle vzorů svých nepřátel prováděli, mohou se jim přece vyrovnati, ba je předčiti výborným způsobem spisovatelským a horlivým zasíláním zpráv, ba oni mohou odpůrce svého překonati uveřejňováním skutečně potřebné látky. Nutno však, aby vynikali pravdou, po které duše přirozeným způsobem touží“.

Dále, nechť každý katolík hledí v praxi prováděti slova našeho nejdůst. vrchního Pastýře, který v prvním pastýřském listu vybělzel proti podvracenému směru nynější doby a udával některé prostředky, jimiž by působiti bylo proti němu a napsal: „Proti listu postavme list“. Z toho však důsledně plyne, že má-li list existovati, musí míti také podporovatele, kteří by list ten podporovali hmotně i mravně.

Kdyby každý vzdělaný katolík a zvláště učitel a kněz jen čtvrt hodinky týdně pracoval pro katolické listy, co by se tu mohlo dobrého pro národ vykonati. Podporoval by tím věc dobrou, užitečnou a prospěšnou, pracoval by tím jak pro blaho jednotlivce, tak i celého národa.

A proto, kdo podporuje tisk dobrý a jej také rozšiřuje, jest apoštolem.

O tisku špatném.

Tisk, který tupí sv. víru a
činí počestný křesťanský mrav
směšným — jest missionář satanův.

Vylíčovše stručně účinek tisku dobrého, přicházíme ku tisku špatnému. Špatný tisk: krátká slova, avšak co v sobě skrývají, o tom dlouze dalo by se psáti.

Působí-li mnohdy na člověka zhoubně jedině zlé slovo, jež byl uslyšel, strhuje-li mnohdy jinocha v záhubu jediná řeč zlá, již byl slyšel snad hned ve svém dětství a kteráž po léta spala v jeho duši, až se na ni opět upamatoval, tím zhoubněji musí působiti na čtenáře — obzvláště na mladší — špatná a zlá kniha. Mluvené slovo míjí a přechá, kniha zůstává, člověk ji může stokráte čísti. Kniha může s člověkem jíti na procházky, jíti na cesty, provázeti jej do společnosti; zůstává s ním doma, leží na jeho stolku pracovním, vniká i do ložnice, čeká v posteli za jeho hlavou, aby, jak se rozední, hned byla opět po ruce. Myšlenky v knize nejsou jen tak na rychlo hozeny, nýbrž promyšleny, uhlazeny a pečlivě urovnány, často i okrášleny všemi jen možnými vnadami svůdnosti. Kniha mluví k člověku ve dnech zármutku i radosti, od srdce k srdci, často jazyky tisícerými a její myšlenky a obrazy vtiskují se tím hloub v duši jeho, čím jest napnutější jeho pozornost, čím jest samotnější a čím méně tudíž ze čtení jest vyrušován. (Krier: Das Studium und die Privatlectüre str. 192—193.)

Co již zlého způsobil tisk špatný v ohledu náboženském! Obzvláště když zmocnili se ho nepřátelé naší sv. víry, tu stal se zbraní přímo

broznou. Oni neštítili se ničeho, jen aby zvítězili nad námi, jim bylo vše dobrým, co čelilo proti církvi, proti našemu sv. náboženství.

První zásadou každého, kdo pérem a tudíž i tiskem nebo slovem utočí na církev, jest pravidlo následující: „Každá zbraň jest dobrou proti náboženství a kněžím jeho. Klerikalismus jest nepřítel, kterého třeba za každou cenu potříti jakýmikoliv prostředky. Bůh jest zlo, pročez také vše, co lidí od Boha odvrací, jest v podstatě poctivé, a proto nelze mluvit o nepoctivosti beznáboženské. Odtud také lež, majíc úplnou schopnost škoditi náboženství a kněžstvu, jest úplně dobrou.“

Zde jest jasně vyloženo, kterak nepřátelé naši proti nám vystupují; lež a úskok jsou jejich hlavní pomocníci.

Za našich dnů tisk špatný je valně rozšířen a tiskem tím pracováno všemožně, aby vyrvána byla lidu ze srdce ta víra, v níž se zrodil, v níž byl vychováván, v níž jeho předkové žili a také spokojené umírali, kde směšnými se činí jeho sv. patronové, kde posměch se tropí ze svatých obřadů a kde ty nejhorší a nejrzejší pomluvy a historky jsou uveřejňovány jak o kněžích, biskupech, řeholnicích, tak i o papeži a veškerých křesťanských řádech.

Avšak za dnů našich nejen knihy obsahu špatného mnoho zlého způsobí, ale hlavně tisk drobnější jako: různé listy a noviny, časopisy a brožury, různé letáky a t. d. Největší pak podíl na tomto zlu tiskem páchaném mají noviny. A proto poněkud déle se u nich pozastavíme.

Za našich časů skorem každé větší město má svůj list, třeba dva i více, dále jsou listy

krajinské, různé strany mají své listy, které však vždy dobré a užitečné věci neslouží. Vycházejí listy různé. Jeden nese v čele nápis: „Časopis pro hájení pravdy“, jiný opět hrdě nese heslo: „volnost, rovnost, bratrství“, jiný zase: „Časopis pro šíření osvěty a svobody“ a tak to jde dále. Avšak když obrátí se tato první strana, a čtenář počne čísti, pozná, že mnohdy ta pravda, osvěta, vzdělanost a svoboda prašpatně vypadá. A na koho obyčejně zde čtenář přijde, jest ta tmářská církev, černí klerikálové, jezoviti, reakcionáři atd.

Mnohý list hrdě v čele nese nápis: „Časopis pro šíření osvěty a svobody“. Avšak bohužel kterak ta osvěta a svoboda vyhlíží. List takový — vlastně ti kteří za ním stojí — považují snad osvětu v tom, když co nejvíce tupí církev katolickou, když co nejvíce mohou zostuditi a zhanobiti biskupy a kněze katolické. Svobodou pak jest jim snad to, že svobodně mohou lháti a tupiti veškeren řád společenský, že svobodně mohou lháti o řádech katolických, uvádějíce stále to veliké jmění, jež kláštery katolické mají, neukazujíce při tom na miliony jinde se nalézající a všelijak nabyté, uvádějíce svobodně různé historky klášterní, kterými činí se posměch ze života klášterního. Zde listy takové pracují dle jisté šablony. Uvedou pikantní historku ze života klášterního, s neuvedením jmen ani místa, aby někdo přesvědčiti se mohl — avšak jistojistě se to stalo. A když někdy uvedou jména osob a místo — a katoličtí redaktoři ve věci té se informují, poznají, že jest to úplná lež. Když pak listům těm jest zaslána oprava, bývá často neuveřejněna, někdy zkomolena, a pravda málo kdy doznána.

Tak pracuje tisk špatný v ohledu náboženském. Tisk ten nejen že mnohému vyrval ze srdce víru, on za dnů našich tupí každého, kdo veřejně hlásí se ku víře své katolické, kdo nestydí se za své přesvědčení. Napadají vás při každé příležitosti, důvody k útoku přitahují za vlasy a nemohou-li jich nalézt, vymýšlejí si možné i nemožné věci, cuchají nás a smýkají blátem, ačkoli se pak ukáže, že útoky tyto byly naprosto bezdůvodné. Za to, že se bráníme a sem tam až příliš bujně výmysly odpůrců na pravou míru uvádíme a při tom třeba jen náhodou přes prsty klepneme, jsme nesnášliví, klerikální, bojovní kohouti, kalíme prý těm beránkům vodu.

Zajisté že smutná jsou to slova avšak pravdivá, která mnohými a mnohými důkazy a doklady dala by se potvrditi, jakožto svědecktví vůči tisku špatnému.

Při dražbě knih v Paříži přišla na řadu též kniha velmi vzácná od slavného spisovatele. Prosím — svolával dražebník, — je to kniha již velmi řídká, a je psaná v nejkrásnějším slohu. — Dodejte též, — pravil starší pán, — že obsahuje věci velmi pohoršlivé proti Bohu a dobrým mravům. — Však i přes to hodlám ji koupiti. — Dám za ni pět zlatých! Šest zlatých! — slyšel za sebou zvolati. — Ohlédl se a spatřil za sebou mladíka. — Rozhněval se v duchu na něho, že přiřazuje na knihu obsahu špatného. — Sedm zlatých! — pravil. — Osm zlatých! — znělo z úst mladíka. — Když už kniha vyšla na více než 50 zl., pravil mladík k staršímu pánu s tváří zamračenou: Já vám pane knihu tu nechati nesmím. Záleží mi mnoho na tom, aby kniha ta dále čtena nebyla. — Cítím se ve svědo-

mí zavázán, knihu tu koupiti a ji zničiti, proto že jsem synem toho, který ji napsal. — A já jsem jeho přítelem, odvětil starší pán a rád bych zastavil další pohoršení. — Na to oba si podali přátelsky ruce.

Přicházíme k dalšímu bodu a sice: jak působí tisk špatný v ohledu mravním. Smutná to kapitola pro toho, kdo píše o tisku. Co zkažených životů, co zmařených existencí, jaké množství hříchů a nepravostí má na zodpovídání tisk špatný — tisk nemravný. Zde může se plným právem říci: Běda tomu, skrze koho pohoršení přichází. Co dnes napáše se zlého tiskem špatným ve směru mravním, je těžko posouditi.

Nakladatelé knih špatných a nemravných jsou v ohledu tom velmi praktičtí. Oni na knihu obsahu nemravného dají pěkný obal, pěkné desky, třeba uvnitř byly nemravnosti druhu nejsprostšího. Zde pravdivá jsou slova, že dříve ve svinské kůži bývaly krásné myšlenky a nyní v krásné kůži jsou myšlenky svinské!

Tisk nemravný pracuje všelijak: nemravnými knihami, novinami a časopisy. A již v předu bylo řečeno, že jako zlé, špatné slovo působí neblaze, tím více že působí kniha špatná; neboť slovo promluvené mizí, avšak kniha neb časopis s námi zůstává.

Větší a jistější nebezpečí hrozí od špatné knihy, než od člověka špatně myslícího neb mluvícího. Mluvící jsou šípem, jenž v letu nás se dotkne, ale špatné knihy oštěpem, jenž zaráží se do srdce — praví F. A. Zaccaria. A slova ta jsou do poslední písmeny pravdiva.

Na koho však nejvíce působí tento tisk špatný — jest mládež. Ta hltavě ssaje do sebe

tyto výplody různých pochybených autorit, ne o-
blízejíc se, je-li to dobré nebo zlé.

Kliment Brentano vypravuje: Jako hoch asi
desítiletý byl jsem na vychování i na stravě u
jistého starého, velmi zbožného exjesuity. Ve sbírce
jeho knih našel jsem německý překlad Tassova
„Osvobozeného Jerusaléma“ a četl jsem ho tajně
k mé největší škodě. Zamilované plotky Rinalda
a Chlorindy a ještě více krásné čarodějnice Ar-
midy popletly celou mysl mou a položily hluboký,
vážný, nezrušitelný základ, z něhož mi vzešlo
mnoho zhoubných vášní, tak že považuji od těch
dob až po dnes Tassa za knihu pro mládež ne-
bezpečnou. Sveden byv Tasseem stal se Kliment
Brentano i sám svůdcem jiných. Jako mladý muž
napsal totiž román, jenž obsahoval bez mála
všechno, čím se nynější literatura chlubí jako
něčím novým: světobol, emancipaci těla a ženy,
pessimismus a revoluční snahu po všeobecném
převratu věcí. Tato kniha dělala mu však ve vě-
ku pozdějším, když lepší cestu našel, mnoho sta-
rostí. Zavrhl knihu jako hřích mladosti své, bo-
lelo a hnětlo jej to, že se dostala do rukou nevinné
mládeže, spálil každý výtisk, jenž mu přišel do ru-
kou, a kdyby byl mohl, byl by spálil celý její
náklad.

Vyjádril-li mu někdo svůj obdiv nad prace-
mi jeho mladosti, říkával rozhorleně: „Mlíte mi
s tím! Z toho jsem se, Bohu dík, už dávno vy-
znal a pokání činil“.

Blaze tomu, kdo takto k poznání přijde,
avšak mnohem hůře je s tím, koho četba takováto
úplně ve svá osidla dostane; bývá často na dobro
ztracen. Proto mají rodiče bedlivý pozor na to
dát, co dítky jejich čtou.

Jeden vyhlášený románopisec, jehožto péro mnoho zla způsobilo, navštívil trestnici a věnoval zařízení jejímu pečlivou pozornost. Chtělť toho zase v románu použiti. — V jedné místnosti poznali ho dva mladíci, kteří právě vedeni jeho spisy zde se ocitli. Ihned ho vzali za ruce a nutili ho, aby si mezi ně sedl. — Děkuji, děkuji, bránil se spisovatel. Nemám času k tomu. — Tak, vy tedy nezůstanete mezi námi? zvolali udiveně. — Jak to? — Nu, my jsme mysleli, že nám okovy nésti pomůžete? — A k čemu? Což jsem něco udělal, abych byl vaším společníkem? — Ba, vy okovů zasluhujete více než my. Že jsme dle vašeho učení jednali a více jiných k tomu svedli, ocitli jsme se ve zdech žalářních. Vy však jste tisíce mladých zkazil a svedl a deště svádíte. — Jak? Já že bych měl v úmyslu někoho zkaziti? — zvolal rozčileně spisovatel. — Ano, vy, jedině vy jste spisy svými mnoho zločinů spáchal a působil, že jiní za ně pykají. — Počestní lidé jinak soudí, než vy bídáci, které spravedlnost sepnula. Mne velebí a oslavují, ale vámi pohrdají. — Bohužel, zvolal jeden z vězňů, jsou tak lidé nespravedliví. Ale před nebeským soudcem budete mnohem přísněji souzeni — vy „proslavený“ svůdče! Neboť tehdy váš trest začne, kdežto my se budeme radovati. Na shledanou!

Proto, rodičové, pokud jen můžete, chraňte své děti před špatnými spisy. Lehčeji je zachrániti před špatnými kamarády, než-li před špatnými spisy. Pečlivé oko mějte na to, co děti čtou, jmenovitě na to, co před vámi hledí ukrýti.

Konečně musíme se zmíniti také o tom, co nemálo přispívá k ničení ctnosti a mravnosti. Jsou to dnešní noviny se svými zprávami o rů-

zných vraždách a sebevraždách z nešťastné lásky, se svojí „soudní slů“, kde mnohdy do podrobností bývají líčeny choulostivé věci, které nikdy na veřejnost by přijíti neměly, a svými inseráty kde odporučuje a podporuje se četba špatná. Pilně zaznamenávají se všechny zprávy o vraždách a sebevraždách z nešťastné lásky, kde dopodrobna se vypisuje, kterak milenci k sobě se chovali, jak poměr jejich se vyvínoval až dospěl k onomu kritickému bodu, ve kterém sáhli ku zbrani smrtelné. Lidé ti jsou vynášeni jako praví hrdinové, kteří nebáli se smrti, kteří odhodlaně hleděli jí vstříc. Do těch největších podrobností popsáno jest všechno a s věrností až podivuhodnou jest vyličeeno všechno, co s tím souvisí.

A podobně jest i při inserátech; zde rovněž rozhodují peníze, a nikoliv dobro a zlo. Jim jest to stejné, uveřejniti inserát dobro podporující, tak jako inserát zlé rozšiřující. Kdo dnes vezme některý větší list a nahlédne v zadu mezi inseráty, uvidí kterak se tam podporuje nemravná četba různým doporučováním ku př. „Pikantního kalendáře“, knihy o „pohlavní zdravovědě“ a t. d.

A následky nedají na sebe dlouho čekat. Mezi mládeží zmáhá se nemravnost a veškerá slušnost mizí. A když pak následkem této nemravné četby octne se nějaký zhýralý mladík nebo dívka před soudem pro nemravné činy, honem si ty které listy, jež četbu tuto podporovaly a odporučovaly, přispíší, aby jeho „zvrhlost“ do podrobností vyličily, a listy obrázkové přinesou o nich ilustrace a jich podobizny; to ovšem nenapíší, že lví podíl na těchto zločinech nesou samy. A když někdo na to poukáže a listům těm připomene, kterak ničí a podrývají veškerou

mravnost, jak špatně používají tisku rozšiřující jím mezi lidem nemravnost, tu ihned listy tyto proti tomu se obražují.

A proto, když seznali jsme alespoň stručně, jak působí četba špatná ve směru mravním, když seznali jsme, jaké neblahé následky a účinky má četba ničící veškerou mravnost, činící si posměch ze ctnosti, podrývající věrnost manželskou, lákající a svádějící ku hříchu a nemravnosti — musí býti naším nejlepším úmyslem, četbu takovou ani dost málo podporovati, jiné před ní chrániti a od ní odvracet, a zlo četbou touto působené co nejvíce umenšovati rozšiřováním četby dobré, četby mravné.

Naším heslem musí býti: Ven s nemravnou literaturou z našich rodin a nahraďme tuto zdravou literaturou katolickou. Neboť: co špatný tisk zkazí, musí dobrý napravit.

Ku konci své stati uvedu ještě, co praví ruský básník Krylov v bajce o lupiči a spisovateli. Obsah její jest následující: Před soud Boží přišel lupič, který na silnici lidi přepadal a vraždil, a skončil na šibenici; přišel také spisovatel slavný a chválou lidskou zabrnutý, který ve spisech svých hezky psaných šířil nevěru a nemrav. Na Božím soudu není okolků. Dva kotle zavěšeny na řetěze. Do každého dán hříšník. Pod lupiče rozdělán oheň prudký, že vše praskalo. Pod spisovatelem jen plamen malý, který ale stále rostl. Minula století: oheň pod lupičem uhasl, ale pod spisovatelem hoří víc a více. I naříkal si spisovatel na nespravedlnost soudu. Lupič jest prost trestu a on slavný muž v ohni dosud. Tu objevila se před ním jedna z pekelných dcer a volá k němu: Bídniku — horší jsi než lupič, který

jen za živa škodil, ale ty škodíš i po smrti. Tam se dívej — viz děti, které uvedly rodiny v hanbu a rodiče v zoufání. Kdo zkazil jich hlavy a srdce? Tys to spáchal. Tys se posmíval manželství, právu a zákonu, nevěru jsi nazýval osvíceností, nepravost a vášeň jsi krášlil svůdnými slovy. Tys pomátl zemi svým učením, že jest plná vražd, lupičství, svárů a bouří. Za každou slzu a krůpěj krve budeš ty zodpovídati. Trp tedy dále! Tak promluvila pekelná dcera a přirazila víko ke kotli.

* * *

Vážná je doba, v níž žijeme. Nevěrecký tisk uchvacuje vždy širší a širší vrstvy. Na katolickou církev se sápe kde kdo. Rozšiřují se o náboženství katolickém nepravdy a báchorky, jež stokrát a vícekrát vyvráceny byly, ale nevěrcům to nevadí, aby je opět a opět ohřívají.

Snad i tobě, milý čtenáři, přišel do rukou mnohý spis, kde se uráží Bůh, kde se tupí církev, kde se haní kněžstvo, kde se namlouvá: Víra jako víra, pryč s náboženstvím, kde se mluví děsnými slovy o klerikalismu, zpátečnictví, o škole náboženské, o tmářství atd. Jsi li dobrý katolík a držíš-li se víry svých otců, jistě jsi se zamyslel a také zarmoutil. Možná, že i skrytý červ pochybnosti zahlodal v nitru tvém a ty jsi se tážal: Ty hany, ty urážky, že smějí se tisknout a rozšiřovat? Což není víra naše zákonem uznána a chráněna? Neplatí pro tu víru § 303 tr. zákona, jenž zní: „Kdo veřejně nebo před více lidmi nebo v dílech tiskových, rozšiřovaných vyobrazeních nebo spisech posmívá se učení, obyčejům,

aneb zřízením církve, nebo společnosti náboženské ve státě zákonně uznané, nebo je zlehčiti hledí, anebo kdo některého jich služebníka náboženského u vykonávání bohoslužebných obřadů urazí, nebo v čas veřejného vykonávání náboženství tou měrou neslušně se chová, že z toho jiným vzejíti může pohoršení: dopuští se přečinu, ač není li ten čin zločinem rušení náboženství (§ 122) a potrestán býti má tuhým vězením od 1—6 měsíců“.

Kdyby na tom nebylo něco pravdy, — nesmělo by se to ani tisknout! tak jsi sobě snad pomyslí. Avšak uikoliv tak. Tisk nevěrecký za našich dnů neštítí se ničeho a uveřejniti možno i ty nejhorší lži. Vždy zuřivěji doráží nevěra a bezbožnost na svatou víru. Boj na život a na smrt vypovězen jest církvi katol. na všech stranách — ovšem někde boj zjevný — jinde tajný. Staré, tisíckrát vyvrácené lži opět a opět se ohřívají, malicherné fráze o „tmářství“, o „zpátečnictví“, o „reakci“, o „klerikalismu“ a pod. v neuvědomělý lid se vrhají. Již zjevno jest, že zaprodané internacionále jedná se o to, kříž Kristův poraziti a veškerý křesťanský řád zničiti. Laciným tiskem vzniká nevěra v nejširší vrstvy lidu, který nepovčen, snadno v zásadách křesťanských se nechá zviklati. Kolísá, neví si rady. A tu na pravém místě jest tisk dobrý. Zažene pochybnost, upokojí srdce a pak častěji sáhne po knize poučné nebo listu dobrém — vzdělávajícím. Jest potřebí na ty „pokrokové“ a „osvětáře“ si posvítiti, jich lži a povrchní vzdělanost na pranýř hanby přibíti. — Šv. Otec v rozmluvě s redaktorem Finettim od časopisu „Italia reale“ pravil mezi jiným tato slova: „Dnes jest tisk nejvydatnější zbraní a proto třeba obětovati všechno pro jeho udržení a rozšíření“.

Tak ocenil sv. Otec důležitost tisku. Proto podporujme, jak můžeme, tisk dobrý, a vzdělávejme se, neboť: jen uvědomělý katolický lid dovede nedoukům a polovzdělcům s prospěchem čeliti.

Vzorem v podporování tisku dobrého buďtež nám katolíci v Německu. Před 14 roky nebylo v Německu snad ani 10, v Badensku pak ani jediného zřejmě katolického časopisu a dnes? Dnes mají jich — 318! Jak utěšený to pokrok! Podobně hleďme i my prospívati. Braňme víru svou proti nájezdům tisku nevěreckého, stujme na stráži a nedopusťme, aby víra sv. Cyrilla a Methoděje, víra sv. Václava dána byla na pospas a vyhynula. Nedejme si haniti a tupiti svoje přesvědčení, hajme si své víry a kde to možno, zastaňme se jí. Nedejme si tupiti naše světce sv. Václava, sv. Vojtěcha a Jana Nepomuckého od tisku svobodomyšlného a ničiti tak úctu jejich.

Naproti nevěreckému tisku rozšiřujme tisk katolický, neboť: „Kdo dobrou četbu šířiti pomáhá — tenť jest apoštolem“, praví P. Roh. Buď tedy jeden každý apoštolem — tisku dobrého!

Poznámka. Autor použil ku svrchu uveřejněné práci různých katolických časopisů, zejména „Vlasti“, „Děl. Novin“, „Slov Pravdy“ a protokolu katolického sjezdu hradeckého.

Modrá knihovna, vydává a rediguje Dr. V. Řezníček, přinaší čtení zádatné i poučné a jest proto hledána do veřejných i spolkových knihoven, těší se přízni zejména čtení milovných jednotlivců.

Na ročník (6—7 zajímavých knih) předplácí 2 zl.

Všechny jednotlivé svazky jsou k dostání o sobě ve všech knihkupectvích v zemích koruny České a zejména pod adresou: Modrá knihovna, Praha, Král. Vinohrady č. 347.

V Modré knihovně vyšel velmi zajímavý spis

Židé v zemích Českých.

Sestavil **Dr. V. Řezníček**.

Stran 208 Cena 60 kr.

Dílo toto v době přítomné jest vítáno každému, jenž chce si zjednatí nestranný úsudek o otázce židovské. Dosud jsme postrádali spisu tak přehledného a nestranného. Odporúčujeme.

Národní Album, sbírka podobizen a životopisů mužů a žen české práce národní, bylo právě vydaným sešitem 24. zakončeno. Národní Album vychází nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. Hodí se dobře za novoroční dárek české mládeži. Odporúčujeme.

Povinnosti katolíků za našich dob.

Napsal Th. Dr. M. C. **Kubíček**, kooperátor ve Svitavách.

Stran 80 velkého formátu. Cena 40 kr.

Autor pojednává o hlavních bludných zásadách moderní doby, poukazuje na moderní prostředky, jimiž mají katolíci zlu tomto čeliti. Spisek veskrze praktický a hojněho rozšíření zasloužilý.

Výhodná koupě dobrých knih
 při snížených cenách
jestliže se koupí celá kolekce:

1. **Štít víry.** Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají. s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych.* — II. vydání. Stran 108. velké 8°, brožov. místo 60 kr. jen 40 kr.
3. **Obrázky ze smíšené osady.** I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8°. Místo 43 kr. jen 30 kr.
4. **„Nezapomeň“.** — Šestero postavě řečí, které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Milítký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 30 kr. pouze 20 kr.
5. **Naši přátelé.** (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z veukovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)* — Stran 100 — 8°. — Místo 30 kr. jen 20 kr.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897. a stojí 7 kr. — franko 12 kr.

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme jen 15 proc. sračky.

Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Dosud vydané 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník IV.

Číslo 5.

Historická studie.

Husitství a protestantství.

Srovnává

Jiří Sahula.

V Hradci Králové.

1900

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.

Nákladem vlastním.

VYSLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program.
2. Radikalismus a klerikalismus.*
3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické.
4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.*
5. K příštím volbám.*
6. Do boje volebního.
7. O svatém Vojtěchu.*
8. Mají rodiče právo na školu dětí svých?*
9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.*
10. Poměr církve ku škole.
11. Slavnostní dny.*
12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových.
2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.*
3. Zakládejme katolické jednoty.
4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.*
5. Kříž, kotva a srdce.*
6. Nový soudní řád.*
7. Dobrodinečkové.
8. Otázka rolnická.*
9. Naše státní právo.*
10. Škola a mravnost.*
11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.
2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)*
3. Církev a církev.*
4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou?*
5. Kněz a politika.*
6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)
7. Ovoce husitismu.
8. Spiritismus čili medianství.*
9. Základ otázky sociální a národnostní.
10. Raiffeisenovy záložny.
11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.
2. O významů katolických spolků.
3. Náboženství a lidstvo.
4. Světová velmoc (o tisku.)

Celoroční předplatné i s poštou 50 kr., jednotlivá čísla stojí 4 kr., na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko.

*) Rozebráno.

Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvé ročnísky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

— věnovaný časovým otázkám. —

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.

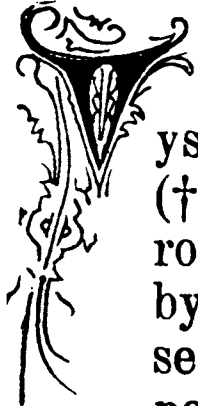
Číslo 5.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Husitství a protestantství.

Srovnává Jiří Sahula.

I.

ystoupením bludaře anglického Viklefa († 1384) byl učiněn počátek hrozných rozvratů církevních. Jiskra bludařství byla v samé Anglii lehce udušena, a tak se zdálo, že vzdor fanatického Viklefa jest pouze bezvýznamnou epizodou v proudu dějin církevních.

Leč ve skutečnosti bylo bludařství Viklefovo pochmurnou předzvěstí dalších útoků proti katolicismu; jím zahájena nová doba dějin církevních, doba bojů proti autoritě papežské, jimiž zasazeny krvavé rány nejen Římu, ale i klidnému rozvoji náboženskému i sociálnímu mnohých států evropských.

Revoluční myšlenky Viklefovy našly bouřlivou ozvěnu v Čechách. Jejich pokračovatelem se stal mistr Jan Hus a sto let po něm německý mnich Martin Luther. Klamal by se však každý, kdo by se domníval, že boj proti katolicismu vy-

šel v Čechách i Německu za zcela stejných pohybů a že se bral zde i onde stejným směrem.

Probíráme-li nauky rozličných bludařů, postřehneme snadno, že každý rozuměl „tomu pravému učení Kristovu“ jinak.

Ano i na to máme mnoho dokladů, že ti průkopníci bludů, kteří právě náhodou současně žili, stíhali se pro různé své náhledy vzájemně nadávkami a odsuzováním k věčnému zatracení. Vždyť chtěl mít každý sám výlučně privilej na vykládání Božské nauky a jen sebe každý považoval za neomylného.

Neshodují-li se ve svých názorech všichni jiní bludaři, není při Husovi a Lutherovi výjimka. Nauky těchto dvou mužů jsou v mnohých bodech zcela odporné.

Rovněž tak i sekty, které působením jejich vznikly, liší se ve své povaze měrou velikou.

Hledíme-li k počátku, podstatě a rozvoji husitství (utrakvismu) a protestantství, *vidíme české sektářství v daleko jiném, lepším světle než pověstné protestantství* (lutheranism).

Urážkou by bylo pro první husity, kdybychom chtěli jejich plány a tužby ztotožňovati s úmysly, jakéž měli průkopníci protestantismu.

Berouce si za úkol srovnati protestantství s husitstvím přiblížeti budeme hlavně k těm stránkám obou těchto historických zjevů, v kterých se navzájem liší.

* * *

Jest nutno ovšem předem již doznati, že husitství i protestantism v mnohém se velice sobě podobají. Pohlédneme-li však jen trochu pozorněji na oba zjevy, neujdou nám do očí bijící rozdíly.

Za jakých poměrů se zrodilo husitství? Jaký byl podnět v Čechách k náboženské revoluci? Horečná nakvašenost náboženského citu našeho národa ke konci stol. XIV. a vystoupení Husovo padá do času nejžalostnějšího úpadku autority papežské. Celý tehdejší křesťanský svět sténal pod tíhou osudného schismatu (rozdvojení) papežského.

S počátku dva, později tři mužové se hádají mezi sebou, komu náleží právo na stolec sv. Petra. Z toho vznikalo všeobecné pohoršení. Ve zmatku nastalém ani lidé svatého života druhdy nemohli poznati, kterému muži mají prokazovati svou poslušnost jako nejvyšší viditelné hlavě církve. Hrozná znemravenlost z osudné krise papežské vznikala ve všech údech církve.

Býlí, které králové francouzští dlouholetými sobeckými intrikami na vinici Páně zaseli, neslo smutné ovoce.

Ze všech stran se volalo po nápravě. I ti mužové, kteří nechtěli nikterak upadnouti do bludů a hlásili se vřele k věrným a poslušným synům církve katolické, neuvarovali se ve všeobecné rozháranosti oné některých i věroučných chyb, které ovšem po upozornění církve odvolali. Vždyť do nich upadli jen z vroucí touhy po reformaci církve a nikoliv ze sobecké nadutosti.

Náš národ tehdy visel celým svým bytím na božské nauce. V náboženství viděl svůj život, na jeho základě budoval i své pozemské blaho. *Poněvadž však pohlížel na církevní rozvoj právě se stanoviska praktického*, není divu, že jeho trpělivost v přítomné mdlobě vůdčích orgánů zne-
nábla klesala.

Horliví arcipastýřové pražští a biskupové olomoučtí přikládali ovšem pilnou ruku k žádoucí reformě. Leč všecky jejich práce mýjely se trvalým úspěchem, pokud kořen všeho zla — rozkol papežský — nebyl vyfat.

Některým Čechům se již zdálo, že náprava s hora od vůdčích orgánů jest v této době nemožná. Vrhli se tedy k vůli církevní reformaci na dráhu mimozákonní, chtějíce si z tísně sami pomoci. Vlastním průkopníkem revolučního hnutí byl ovšem Jan Hus, jenž počal bezohledně poukazovati na vady vysokého kněžstva, při čemž lid nazýval svatým. Není divu že laikové omámení pochlebenstvím Husovým počali se cítiti oprávněnými reformovati sami bez ohledu na vůli vyšších hodnostářů. Jest pravdou, že již před Husem někteří učenci čeští upadli ve svých názorech reformačních do některých výstředností, ale poznavše své vady, neváhali je odvolati. Hus však přimísiv k svému horlení po nápravě mnohé bludné zásady, *jež na mnoze byly hotovými protimluvy*, v bludech svých setrval, dávaje přednost hlučné oslavě lidu před poslušným uznáním svých chyb.

A bludy Husovy našly brzy v posluchačstvu obliby. Nedivíme se, že horkokrevná povaha vedla Husa v jeho reformování k některým přehmatům. To však bylo skutečnou vinou, že i po mnohém napomenutí a po domlouvání vlastních učených rodáků zdráhal se jalovost svých zhoubných náhledů uznati.

Proud revoluční oposice německých mistrů a studentů jen více mravně posílila. Národ český učinil tak myšlenku reformační výlučně svým majetkem. Myšlenka vlastenecká s náboženskou se vzájemně v Čechách podporovala; boj proti opo-

sici německé měl za následek oslabení vlivu německého na universitě, největší část německých příslušníků university se z Prahy vystěhovala a tím konservativní duch ztratil velikou oporu. Však přes tvrdošijnost Husovu nemusilo dojíti v Čechách k tak smutným koncům, kdyby byl král Václav IV. pochopil vážnost situace. Tento panovník kněžstvu vyššímu nebyl nikdy příliš nakloněn a Husa před stolicí papežskou i před arcibiskupem Zbyňkem hájil. Husovy věroučné hádky považoval za bezvýznamné třenice mezi vyšším duchovenstvem a Husem. Ano byl i uražen, když mu bylo sdělováno, že v jeho zemi se rozmáhá kacířství. Arcibiskup Zbyněk pak důvěřoval Husovi příliš dlouho a snadno se dával ve své neprozíravosti s počátku přemlouvati, že Hus nemá s bludy Viklefovými nic společného.

Kdyby byl Václav IV. rázně zakročil a zakázal Husovi pobuřující řeči, byli by se Čechové dříve církvi tolik oddaní vzpamatovali brzy a národ náš by byl jistě hledal šťastné vyvážnutí z dusivé krise ve spojení s církví, na zásadách čistě katolických.

Hus však měl ve svých přehmatech úplnou volnost a lid, pozoruje bezúhonnost jeho života, snadno se dal od něho vléci na dráhu revoluce. Vždyť Hus sliboval, že na základě jeho názorů bude mravní náprava duchovenstva a lidu úplná. A Čechové o úplnou a trvalou nápravu církve co nejvíce stáli.

Z toho všeho vidíme, jaké prvky zkypřily v Čechách půdu sektářství. Byl to nebývalý, pohoršlivý úpadek stolice papežské a z toho nastavší znemravenělost v duchovenstvu. Byla to liknavost Václavova, malý důvtip arcibiskupův, vzplanutí citu vlasteneckého, jenž vznítil pochopitelný odpor proti so-

beckým Němcům, hlavním to představitelům katolického konservatismu v zemi. Kýžená náprava přes úsilné snahy horlivých katolíků připravovala se loutdavě, čímž trpělivost Čechů byla velice drážděna.

II.

Nyní pozorujme, co zavadalo příčinu o sto let později k vášnivému rozvratu náboženskému v Německu. Dlužno doznati, že ku konci století XV. přes všecky výborné dekrety sněmu Kostnického, Basilejského a Lateránského lodička Petrova jak přívalem vnějších nárazů, tak pro slabou ruku její kormidelníků se ocitla opět v tísní; než spolu dokládáme, že *krise tato byla daleko menší než ona v století XIV.*

K vnitřnímu neduhu valnou měrou přispělo obmezení moci papežské různými vnucenými konkordáty (smlouvami mezi papežskou stolicí a státy). Živel světský vplétal se do záležitostí církevních nikoli z lásky ke katolicismu, ale ze sobeckých choutek. Nyní již se nestarali laikové o zdravou nápravu církve jako dříve. Spíše se pohlíželo s netajenou škodolibostí na úpadek instituce Bohem založené. Milovníci věd a umění, kteří se ocitli na prestolu papežském, usilovali o vzkříšení studií humanistických.*)

Humanisté pak se odměňovali církvi za její péči brzy tím, že hledali ve spisech pohanských filosofů větší pravdy, než jaké byly uloženy v písmu sv. Spyšnění učenci s pobrdáním počali pohlížeti na prosté pravdy Kristovy, posmívali se křesťanské scholastické filosofii a upravovali půdu

*) Studium humanistickým se rozumělo čtení spisů řeckých a latinských, jež byly sepsány v dobách, kdy ještě římská říše byla pohanskou.

pro náboženskou lhostejnost. Z nejvážnějších zásad křesťanských si stropili leckdy humanisté posměch.

Co dříve otázka náboženská v životě národů byla prvkem rozhodujícím, hledalo nyní lidstvo luštění svých snah na jiných základech.

První rázné kroky ustrojení husitismu se staly po delších teprve rozpacích. Nyní však se čekalo jen na malou záminku, aby revoluce proti autoritě papežské vzplanula na všech stranách. I mnohé kláštery holdovaly za těchto časů přepjatě pohanskému humanismu a sledovaly více cíle čistě světské než čistě církevní a náboženské. Proto mezi nižším duchovenstvem a vyššími orgány panovalo napjetí. Pokročilá a příliš hrdá věda hrozila odtržením od církve.

Pravdou jest, že husitismus podporovalo v Čechách panstvo hlavně proto, *že se chtělo skonfiskovanými statky duchovenstva obohatiti*. Však jádro národa, jež hlavně zde rozhodovalo, nehnalo se ku předu v odboj s vypočítavou chladností. V Čechách výlučně způsobil revoluci podrážděný cit náboženský.

Síla husitismu kotvila v lidu; jeho jarý rozmach byl podmíněn úsilím širokých vrstev národa. Vždyť právě prostý lid selský udržoval hmotně i mravně jeho mohutný rozběh, proti němuž byla Evropa malomocná.*)

V počátcích protestantismu byl však souhlas prostého lidu věcí vedlejší. Zde hrála hlavní úlohu vypočítavá politika panstva. Hltavá lakota šlechticů měla zde slovo rozhodující. Pod pláští-

*) Nebýti intrik panských, kteří s počátku hnali revoluční proud ku předu a v době nebezpečí se skryli, nebyl by sám lid zašel tak daleko, jak se stalo.

kem hájení „svobody víry“ byly zde podporovány začasté snahy nejsobečtější a nejničemnější.

V Německu právě ti lidé, kterým prospěch náboženství nejméně na srdci ležel, podporovali v první řadě počáteční pokusy k ustrojení církve „svobodné,“ jež by se z dohledu papežského úplně vyzula a která by se řídila novou věroukou.

Podali ochotně ruku zpyšnělým vzdělancům, které vedl v odboj proti papežství marnivý slá-
vomam a kteří otvírali volnou cestu k pohrdání autoritou každou. Spodní massy se při tom musily řídit hlavně vůlí svých vrchností. Nebylo též divu. *V Čechách byl lid při počátku bouří husitských samostatný a bylo nutno míti zřetel na jeho mínění.* V Německu však na počátku „reformace“ nebylo nutno příliš přihlížeti k tomu, jaké mínění v náboženském převratu bude míti ujařmený robotník.

Proto Hus musil nutně získati pro svou věc v Čechách lid, kdežto Luther se mohl spokojiti úplně již tím, získal-li pro své náhledy revoluční učence a pány.

Hus si musil dopomoci k své oblíbenosti bezúhonností života a dlouhou záslužnou prací. Delší čas v tomto směru pracoval, než si zjednal zcela oddané stoupence, kteří by za ním volili jíti i na scestí.

Špatný charakter by v tehdejších dobách nikdy nebyl proklestil cestu v Čechách jakémukoli sektářství. Horlení pro odstranění mravní porušenosti a posilování vlasteneckého citu, to se stalo Husovi dvěma základními sloupy, na nichž mohl později stavěti, co se mu líbilo.

Za to německý lžireformator se dopracoval k titulu „muže Božího“ daleko pohodlněji. Vždyť davy jizlivých čekaly jen na obratného smělce,

který by se první vzepřel autoritě církve. Ochranu jejich měl zabezpečenou, ať byl charakterem jakýmkoli. Byl jím vítán každý revolucionář, jenž by do klidného toku dovedl vhoditi hrst rmutu, aby se dalo v kalných vodách pohodlně lovit.

Ještě dříve, než vystoupil před veřejnost, jeví se Luther ve své povaze mužem vratkého charakteru. Z pouhé tvrdošijnosti, proti vůli svých rodičů vstoupil do kláštera a sám cítil, že k duchovnímu stavu není uschopněn. Ještě jiskry jeho novotářství doutnaly pod popelem a již se přiznával, že jest náchylný k pokrytectví a vášním různého druhu a že lásky k Bohu nemá. Již tehdy si zamiloval jeho rozháraný duch pro vlastní upokojení nemravnou a nesmyslnou zásadu, dle níž pevná víra a důvěra v moc Kristových zásluh *bez ohledu na dobré skutky* jest jedinou bezpečnou branou do nebes.

Takto připraven vystupuje pojednou r. 1517 útočně proti udílení odpustků Lva X. To byl jeho první ráznější krok na dráhu revoluce. I Hus ovšem vystoupil důrazně proti odpustkům, ale jeho počínání daleko spíše nalezne omluvy než vzdor Lutherův.

Nezákonný papež Jan XXIII. vyhlásil odpustky hlavně k vůli tomu, aby sehnal peníze k válce a tím dodával novou ránu mravní pokleslému papežství. A proti tomuto muži se postavil Hus.

Za to horlivý a uměnímilovný papež Lev X. nabádal svými odpustky věřící k příspěvkům na dostavbu velechrámu sv. Petra. Luther v 95 kusech učinil na odpustky vyhlášené útok a přibil je vlastní rukou na dvou chrámech. Když mu bylo na jeho vyzývané články odpovídáno, seznalo se, že tytéž jsou snůškou nesmyslných protimluvů a sám Luther musil uznati, že pravé podstatě od-

pustků nerozumí. Leč jiskra do světa vržená vznítila se v plamen.

Nehodní mnichové, jichž příjmy měly býti novými odpustky stenčeny, uvítali vyzývavost Lutherovu rádi. Ještě více vzdornému knězi přisvědčovalo lakotné panstvo a jizliví humanisté. Toužili dávno, aby se stát úplně oddělil od Říma a nyní jim byla poskytnuta k podkopné práci vítaná příležitost.

Počáteční couvnutí Lutherovo před vůlí papežskou bylo jen lišáckou opatrností. Když ucítil pevnou půdu pod nohama, navázal hned niť své vyzývavosti znova.

Poslal ovšem pokorné psaní Lvovi X., v němž se omlouval, že neměl nikdy v úmyslu autoritu svatého stolce porážeti, která jest po Kristu na nebi i na zemi nade všecko. Slíbil, že v jednom spise vybídne lid k pravé účtě před vůdčími orgány církve. Několik dní na to však psal svému příteli Spalatinovi, že neví, je li papež sám Antikristem, či jen jeho apoštolem.

Obratnou lstí a překvapující drzostí se stal střediskem všech nábožensky anarchických živlů v Německu. Jeho zhoubné snahy se ovšem lehce ujímaly, když celým svým počínáním přesvědčoval své mocné stoupence, že vlastně největší ctnost pravého křesťana záleží v zášti proti římské stolici.

Hus bojoval proti nehodnému osobiteli trůnu papežského, kterého sám sněm církevní v Kostnici svrhl se stolce Svatopetrského. Luther však vedl tvrdošíjný spor s papeži zákonitými, kteří vynikali jak učeností tak mravy a o nápravu církevní se upřímně vynasnažovali.

Když učené university, jako lovaňská a pařížská, odkrývaly nesmyslnost jeho nájezdů, odpovídal jim jen sprostými nadávkami.

„Bůh vás naplň nenávistí proti papeži“, tak zvolal jednou Luther ke svým stoupencům a toto heslo bylo hlavním těžištěm náboženského jeho programu.

III.

Husovo působení směřovalo výlučně k umravňení duchovenstva a lidu. Hus, ač mylnými stezkami, chtěl uvést církev do onoho vznešeného stavu mravní povýšenosti, jaké se těšila za dob apoštolských.*)

Luther však povahu starobylého křesťanství prvních dob zavrhl. Sám vyznal, že onu dobu křesťanství dobře nezná. Viděl nad to přece tolik, že povaha prvotní církve jest v přímém odporu s jeho náboženskými smyšlenkami. Co první křesťané volali, že víra bez skutků jest mrtvá, odvážil se Luther právě naopak proti všem svým rozumným odpůrcům tvrditi, že dobré skutky k spáse nedopomohou: že jest potřebí jen silné víry (ovšem dle smyslu Lutherova). Proč by tedy nepokojné, sobecké panstvo takovouto pohodlnou naukou pohrdlo? Vždyť smyšlenky reformatorovy dovolovaly pánům, aby hověli neřestem. Proto se učení Lutherovo šířilo snadno mezi ty vrstvy národa ně-

*) Měl si však býti vědom, že celý kolos křesťanstva nelze z mravního marasmu povznést. Papež Urban VI. počal příkrými slovy odsuzovati rozmařilost kardinálů a tím způsobil — rozkol. Francouzští kardinálové zvolili papeže nového a řádný papež přišel o svůj vliv. Oč si rozbil čelo sám vrchní, bezúhonný papež, to chtěl proraziti Hus — prostý kněz.

meckého, kterým byla mravouka katolická příliš obtížná. Luther sám svým charakterem nejlépe „dokazoval“, že mravní stránka u křesťanů má býti jen věcí podružnou, bezvýznamnou. Již zbožný císař Karel V. pozoruje r. 1521 při urovnání sporů náboženských Lutherovu drzost a přehli-
vost, zvolal s důvodem: „*Tento člověk by ze mne nikdy kacíře neudělal.*“ Samozvanému reformatorovi bylo největší nemravností „povyšování papeže“. Nad vlastní mravní zvrhlostí i nad hříchy svých stoupenců zamhouřil rád oči obě.

Vážné svědectví pro Husovu mravní bezúhonnost nám podává ta okolnost, že nejen proti kněžskému bezžerství nevystupoval; naopak jest známa jeho čistota. Luther však proti coelibátu kněžskému úsilovně bojoval a sám se oženil s Kateřinou z Bory, jež bývala jeptiškou. Sám Luther, který nikomu nechtěl snadno ustoupiti, musil pak často tančiti podle noty své nevzdělané ženy. Ještě dříve, než si Luther Kateřinu vzal, měl ji při sobě jako svou nevěstku. Sám „reformator“ dosvědčuje že již dávno před svým „oženěním“ hanebnému smilstvu docela se odevzdal. Vyjádřil se, že i tři ženy najednou měl a „silně miloval.“ I po svém sňatku dával odváděti z klášterů zvrhlé jeptišky a tyto „kořisti Kristovy“ u sebe ubytovav, hřešil s nimi.

Hus ještě z vězení kostnického napomínal své přátele k čistotě mravů a prosil, aby si nebrali příklad z některých jeho menších poklesků, jimž někdy byl podlehl. Luther však dopouštěl mocným příznivcům svým vše, aby si jejich hmotnou pomoc zajistil. Lantkrabě Filip Hesenský, ačkoli měl řádnou manželku na živě, žádal Lu-

thera, aby mu dovolil vzíti si „Zufran“ (druhou choť). A Luther svolil.*)

Tento „reformats“ rád se po krčmách potuloval, bavil, zpíval, na loutnu brával — i v rouchu řeholním!

Co Hus vedl až do smrti život chudobný a prostý, Luther s rodinou svou žil v přepychu a okázalosti. Zabral pro sebe bohatý klášter, z něhož ponenáhlu všechny mnichy vypudil. Od magistrátu witenberského přijímal dary, jako pivo, víno, peníze. Od kurfirsta dostával od sňatku svého ročně 200 dukátů přídavku. Z tohoto velkého jmění svého pořádal nákladné hostiny a hostil postupně celé zástupy zvrblých mnichů a jepišek. A když mu nechtěli poplatníci bývalého kláštera vysoké činže platiti, světskou mocí je k tomu doháněl.

Z pravidla při hostinách přebral až k onemocnění. Sám o sobě neomaleně propověděl: „Žeru jako Čech a cůlastám jako Němec. Na svých cestách brával s sebou i vlastní kuchyňské a stolní náčiní. Pověstné jsou jeho Tischreden (stolní řeči), jež v opilství pronášel. Řeči ty, zaznamenané společníkem jeho Janem Aurifabrem

*) Bylo ovšem lantkraběti nařízeno, aby ten sňatek zachoval v tajnosti. Filip pak byl oddán od protestantského duchovního Dionysia Melandra, který sám měl tři ženy. Sám učený přítel Lutherův Melancton se trápil pro tuto hanebnost tak, že až onemocněl, když se vše rozhlásilo. Přece však se odhodlal „na vzdor ďáblu a papežencům“ svou bolest tajiti. Filip žil pro pohoršení všech mravných lidí s oběma svýma ženama a zemřel na ohavný neduh, jež si byl smilstvem přivodil. Na podobnou nemoc zemřel i Ulrich z Huttenu, jiný mocný příznivec Lutherův.

obsahovaly tolik nestoudností, že až do r. 1891 bylo jejich rozšiřování v Rakousku úřady zakázáno.

Nebudeme tratiť čas vypočítáváním jiných neřestí Lutherových. Postačí nám věděti, že z těžka si lze představití mravně schátralejšího muže, než jakým byl Luther.

Zda by byl Hus mohl v Čechách se svým odbojem pochoditi, kdyby býval vedl tak pohoršlivý život jako německý reformátor? „Varujte se falešných proroků, po ovoci jejich poznáte je,“ tak pravil Kristus. Kdyby bývali přívrženci Lutherovi v skutku pamětlivi těchto varovných slov, ani jeden by se nebyl k Lutherovi přidružil.

Hus chtěl starou církev mravně povznést; chtěl, aby se zastkvěla opět mravním leskem, v jakém byla za časů apoštolských. Luther však neměl dle svého života ani práva ani skutečného úmyslu mravy křesťanstva napravití. Hlavním jeho cílem bylo pošlapati, zdrtiti vše, co mělo podobu starých, dobrých církevních řádů.

Jeho počínání směřovalo spíše k náboženské anarchii než k ustrojení církve nové. Více se staral o byzdění autority papežské než o plodnou kladnou práci. O ustrojení nauky musil se starati více jeho přítel Melanchton. Luther spaloval za sebou vášnivě všechny mosty, po nichž by mohl couvnouti v příznivé chvíli zpět v jednotu s církví.

O Husovi praví francouzský dějepisec, že chtěl býti svobodným synem církve, tedy že se naprosto společenství s katolicismem nezříkal. Proto po několikerém vyzvání se přec odhodlal před soud církevní se dostaviti s prohlášením, že chce snést všechny tresty, jež na bludaře přísluší, bude-li z bludů usvědčen.

V Kostnici několikrát byl i poněkud náchylen scestné své zásady odvolati. Byl muž srdce

měkkého, citlivého. Jednoho kardinála, jenž mu domlouval, aby se podrobil, nazýval svým otcem. Před svým upálením loučil se tklivě s odpůrcem svým, rodákem Štěpánem Pálčem, a plačky ho objímal.

Luther však, ač se s počátku na sněm církevní odvolával, zpěchoval se na sněm církevní přijíti a vášnivě vší mocí usiloval koncil církevní překaziti, ač byl zcela ubezpečen, že se mu na sněmu ničeho nestane.

Jeho domýšlivosti musilo sloužiti vše i Písmo samo. Kladl Písmo nad papeže, sebe pak nad Písmo. Nejdříve si vždy předem něco vymyslíl a pak teprve z bible překrouceně „dokazoval“. Aby „obrní“ svou nauku, přeložil znovu bibli do jazyka německého, při čemž se dopustil mnohého falšování pravého smyslu. Nad to epištolu sv. Jakuba z knéh sv. Písma vyloučil, nazvav ji epištolou „slaměnou“, poněvadž tato nejvíce proti jeho bludům svědčí, hájíc výslovně správnou zásadu, že ke spáse mimo víru jest nutně potřebí dobrých skutků.

Ve svých nájezdech i písemných proti papežům užíval takých nestoudných výrazů, že jich nelze před slušnou společností opakovati. Místo důvodů odpovídal obyčejně svým protivníkům jen nadávkami.

Odpůrcové jeho mají prý „vdáblené, proďáblené i naddáblené rouhavé srdce a huby lživé!“ Papežové mu byli „probuaní taškáři, vrazi, plní nejhoršími ďábly v pekle; plní, tolik plní, že ničeho leč ďáblů nevyplivají. Papež jest apoštolem ďáblů, a otcem sodomitů.“ Vyzýval císaře a pány, aby tehdejší v skutku mravné papeže a kardinály „i s celou holotou jejich do moře vehnali a uto-

pili, anebo jim jakožto „rouhačům“ jazyky v zadu vytrhali, a řadou na šibenici jich přibili!“

I švýcarské lžireformáty, že nezpívali zcela dle jeho noty, zatracoval do pekla. Zwingliho nazval „lživou držkou, nejzáhubnější kacířem a pravým Antikristem, proti němuž i papež jest andělem světla.“

Ač „povyšování papežovo“ proklínal, přece si počínal ve všem všudy sám jako papež. Vydával „bully“, vylučoval z „církve“ své, visitoval, v dopisech psal o sobě jako papež v množném počtu, říkáje „my“ na místo „já“.*)

Hus nebyl takovým duševním rozervancem jako Luther. Kdykoli se v Lutherovi ozvaly výčitky svědomí, prohlašoval to za pokušení ďábelské. Upadal až do směšné pověrčivosti; všude viděl ďábla, jenž mu prý úklady strojí a i o život ho chce připravit.

Dle povahy průkopníků obojího hnutí lze ovšem pak mnoho souditi i na povahu těch, kteří tyto muže za své vůdce uznali.

Patrně dle vůdců, kde byla reformace upřímnější. Hus kladl důraz na umravňení, Lutherovi i jeho stoupencům byly mravy církve prvotní věci vedlejší. Muž takého charakteru, jakým byl Luther, nebyl by žádným způsobem za dob Václavových vznítit vzpouru církevní.

IV.

Známo jest, že kališníci čeští byli horlivými vlastenci, že svým rozmachem náboženským se

*) Měl i své „kollegium kardinálské“. Také po způsobu „prelátů“ nosíval košili kolem krku červeně lemovanou a udílel i slavné „audience“.

snažili i podporovati dobro svého národa. Lutheránům však byl cit vlastenecký věcí vedlejší. Papež Hadrian VI. (1521—1523) nabádal stavy německé, aby zatím sporů náboženských zanechajíce přispěli pomocí svou proti vpádům tureckým do Uher. Poukazoval na to, že po podrobení Uher dostanou Turci snadno ve svou moc i Německo.

Lutheráni na to odpověděli, že spíše chtějí Turku sloužiti než papeži, „nepříteli Božímu“.*) Sám Luther podněcoval šlechtice, aby se Turku neopírali. I papeže hrozně zneuctíval, že týž vybízel na sbírky proti Turku. Za to kališníci proti „nepříteli všech věrných křesťan“ často potoky krve prolévali.

Mravní rozdíl mezi povahou husitství a protestantství vysvětluje též z toho, proti jakým odpůrcům se odvážili bojovati protestanté a proti kterým se stavěli husité. Husitismus se snažil potříti král Sigmund, k němuž čeští sektáři mnoho lásky míti nemohli.

Když jej pokorně v Kutné Hoře žádali, aby byl milostiv k jejich požadavkům, odbyl je drsně. I když zemi českou hrozným způsobem s cizími voji poplenil a mnohých jiných násilností se dopustil, byli později ochotni mírní husité přijati jej za krále.

R. 1421 stýskali si Čechové v listu k Sigmundovi mimo jiné: Ta kniežata a cizozemci Tvú milostí a vedením zemi Českú pálili, hubili a lupili, věrné Čechy, duchovníe i světské, muže i ženy i dietky pálili

*) Na to ovšem „vděční“ protestanté zapomněli, že v dřívějších letech papežové veliké sumy peněz vynakládali k tomu účelu, aby byly zastaveny loupeživé útoky Turků a aby stát německý jim nepadl v plen.

Mnohé měštěňiny vratislavské Vaše milost kázala stínati pro viny slavné paměti králem Václavem odpuštěné a druhé vyhnala a šacovala k všelike škodě a hanbě české. Korunu Českého království k velké hanbě a potupě království Českého beze všeho povolení obecného, panského, města Pražského, rytířského, panošského i jiné všie obce české vyvezl z království proti všemu řádu a mimo svoj slib atd. A ačkoli proti Sigmundovi panovalo dlouho v Čechách roztrpčení, přece na sněmu Jihlavském (1436) bez váhání přijat tento muž za krále českého, když slíbil, že bude bdíti nad zachováním smluv, v které Čechové vešli s koncilem basilejským.

Za to císař Karel V. se choval k německým revolucionářům až příliš mírně. Ustupoval jim i v nespravedlivých požadavcích, ale tím lutheránskou hltavost a panovačnost neukojil, ač se horlivě staral, aby všechny rány katolicismu zacelil a tím protestanty pro starou církev získal.

Čechové se vynasnažovali horlivě s církví katolickou vejíti ve spojení a protestovali proti názvu kacířů. Protestanté nejen vším katolickým pobrdli, ale starali se nad to, aby církev římsko-katolická propadla úplné zkáze.

Když pozorovali, že koncilem tridentským církev směřuje k novému obrození, že některé reformy ji opět mravně povznesou, o závod se svým vůdcem usilovali, aby spásonosný sněm byl rozprášen.

Jest dojemno stopovati jednání Čechů při počátku koncilu basilejského. Když dokázali, že žádné vnější násilí je nepřinutí k podrobení se Sigmundovi a církvi, rozhodli se svobodně jednati přec o sjednocení s církví a o přijetí Sigmunda

za krále.*) Nad to nejevili zásadní odpor, když otcové basilejští jejich požadavkům úplně nevyhověli a přijali z rukou koncilu po delším vyjednávání jen skrovné privileje.

Z čeho vznikl vlastně odpor Čechů proti církvi?

Příčina toho u širších mas nezáležela v tom, že by si Čechové již předem umínili pohrdati věroukou a mravoukou církve obecné.

První faktické kroky k revoluci zavedlo upálení Husovo. Čechové se mylně domnívali, že Hus byl hlavně proto popraven, *že kázal zlořády církevní a že jen na křivé obžaloby byl od sněmu odsouzen.**)* Sněm na druhé straně klamně měl za to, že se Čechové všech bludů Husových drží a proto proti přátelům Husovým přísně zakročoval, čímž hněv Čechů proti církvi tím více byl podnícen.

Ve skutečnosti však v zdravém jádru národa nenalezly bludy Husovy trvalého přijetí. Kališníci, jsouce vedeni hlavně umírněnými mistry universitními, *vzpomínali na Husa spíše jako na mravokárce než jako na razitete nových věroučných článků.*

Mistrem Jakoubkem bylo zavedeno (1414) za nepřítomnosti Husovy sice přijímání podobojí proti přítomné církevní praxi; spolu však mistrové dodali, že nutno s církví věřiti ve přítomnost celého Krista pod kteroukoli způsobou.***) *Zvyk tento*

*) Když otcové basilejští pozvali Čechy k vyjednávání, přijali kališníci pozvání toto plačíc radostí. Jen Táboři kleli.

**) Toto lživé mínění troušilo do lidu panstvo, ač se koncil kostnický několika listy spravedlivě hájil.

***) A přijímání podobojí nepřešlo ve zvyk bez akademických hádek.

zaveden spíše z vroucí úcty k svátosti oltářní než ze vzdoru proti církvi.

Když se počala nejsvětější svátost podávati i dítkám, vznikaly z toho tuhé spory i mezi mistry samými.

Tyto odchylky málo ukazovaly na bludařství. Ovšem že vášnivá sekta Táborů se zcela ve věrouce od církve odtrhla, a že i jiné výstřední sekty v Čechách mařily dobré kroky mírných husitů, kteří byli ve většině. Kdyby byl však sněm kostnický seznal pravý stav věcí na straně kališníků, mohl lehce stranu mírnou pro sebe získati a ve spojení s ní snadno přemoci rakovinu bludařství tábořského. Pražané s hněvem pohlíželi na výstřednosti Táborů a jen společné nebezpečí je dohánělo zatím ve spolek s nimi proti Sigmundovi. Aby zabránili šíření bludů v Čechách, vydali již r. 1418 23 článků, jimiž dosvědčili, že jim spíše náleží jméno pravověrných než bludařů.

Články těmi mimo jiné rozhodnuto: ne toliko Písmo sv., ale i tradice (ústní podání) církevní jest pravidlem víry křesťanské.*) Nesluší zapíratí očištec a zamítati mše zádušní. Nemají se tupiti modlitby, almužny a jiné dobré skutky za zemřelé. Svatí mají býti za orodování vzývání. Kněz, i když se nachází ve hříchu smrtelném, platně přisluhuje sv. svátostmi.**)

Laik ani sebe pobožnější nemá světiti ani přisluhovati svátostí večeře Páně. Svátosti, při nichž se sv. olejů užívá, budtež v dalším užívání. Duchovním představeným, třeba i ne-

*) V tomto bodu se odchýlili od učení mistra Husi, který tvrdil, že jedině v Písmě jsou uloženy pravdy Kristovy.

**) Hus hlásal, že smrtelným hříchem pozbývá kněz vší moci.

pobožným má býti prokazována poslušnost.*) Jest třeba plniti církevní nařízení. Naukám prvních otců církevních jest nutno věriti.**)

Mše svatá ať se odbývá dle starobylého způsobu. Posty od církve předepsané mají se zachovávat. Kněží pracujícím ve slově Božím náleží právem Božským i přirozeným, aby požívali opatření slušného pro sebe i pro chudé, ačkoli se mají odříci zcela světského zboží a panování, a j. v.

Hus by byl tyto články nikdy nepodepsal.

Později ovšem Čechové od církve opuštění zašli ve svých tužbách od katolických zásad dále. *Pak již formulovali společně s Táborý památné čtyry články*, k nimž při lepší opatrnosti Sigmundově dojíti nemusilo.

Žádáme jimi: „Najprve: aby slovo božie svobodně od křesťanských kněží bylo zvěstováno. Druhé: aby velebná svátost pod oběma spůsobama svobodně byla dávána. Třetí: že mnozí kněží i mniši světským právem panují nad velikým zbožím tělesným; aby takovým kněžím to neřádné panování odjato a staveno bylo. Čtvrté: aby všichni hříechové smrtelní a zvláště zjevní v každém stavu byli stavováni a kažení.“***)

Toto byl program všech českých sekt. Vidíme, že články ony hlavně směřovaly k napravení církevní kázně.

S katolickou věroukou nechtěli jimi aspoň mírní Pražané vejíti ve spor. Ku konci čtyř článků poznamenali: „A nade všecko vyzýváme, že zdá-li

*) Hus naopak prohlásil, že hříšných představených netřeba poslouchati.

**) Hus věřil svědectvím církevních doktorů jen potud, pokud neodpírali jeho vlastním názorům.

***) Každý článek hleděli obrniti svědectvím církevních doktorů.

se do nás komu co zlého, hotovi jsme; polepšiti a ve všem zprávu a naučení z písma svatého přijeti.“

Když pak sněm basilejský počal rokovati s mírnými husity o jednotu, spojili se kališníci s katolíky proti Táborům a moc jejich v zájmu obecného dobra víry a pořádku u Lipan (1434) ochromili. Tak učinili proto, aby překážka Čechů s církví byla odstraněna.*)

Patrně již z tohoto skutku, jak vroucí touhu měli kališníci po jednotě s církví; zřejmo též, že česká církevní revoluce nebyla bezuzdná, že kališníci nezapomněli v dlouhých obranných bojích na to, že v církvi dlužno hledati spásu.

Strana husitů nejmírnějších, jichž hlavním representantem byl mistr Příbram, jevila k církvi povolnost téměř naprostou. Prohlédajíc sobecké intriky panstva kališného, často se šlechtou spory sváděla.**)

Ctihodný a učený mistr Křišťán z Prachatic spolu s Petrem s Mladenovic, s jinými kněžími nechtěli se v ničem od církve dělití mimo přijímání podobojí.

Když někteří kněží kališní počali čísti epistolou a evangelium v jazyku českém, nesouhlasili jiní ani s touto novotou.

*) Panstvo české stálo o potlačení Táborů ovšem hlavně z té příčiny, aby mohlo svých úchvatů církevních klidně užiti. Husitství demokratické a s druhé strany aristokratické stálo proti sobě jako oheň a voda. Politické zásady Táborů nemínilo panstvo přijati nikdy.

**) Páni byli ovšem náchylni k smíru s církví; ale statků lehce získaných se odříci nechtěli. Ti husité, kteří se přidrželi mistra Rokycany, nepřekáželi šlechtě v její světských žádostech. Příbramovci však vedli proti sobeckým choutkám panstva boj otevřený; viděli, že pro tyto choutky se smírné jednání s církví velice stěžuje a že panstvo o skutečnou reformaci málo dbá.

Mírní kališníci též počali nazývati uchvacování statků svatokrádeží. I úřad ustanovený k trestání hříchů veřejných se všem nezamlouval.

Z toho patrno, jak se mnozí husité střežili až úzkostlivě pohrdání zásadami konservativními. Příbramovci konečně na základě kompaktat vešli v úplné poslušensství církve a sváděli po té akademické hádky se stranou radikálnější, v jejíž čele stál Rokycana.

V.

Jest pravdou, že mnozí i z mírných husitů časem se utvrdili v mínění, že přijímání pod obojí jest nutné a že jest potřebí podávati nejsvětější svátost i dítkám, což bylo proti smyslu učení katolického. Však po sjednání kompaktat (smluv mezi koncilem a Čechy) mohli býti Čechové lehce přivedeni i v této věci k pravověrnosti. Vlídny biskup Filibert, člen vyslanectva basilejského zůstal po sněmu jihlavském již v Praze až do své smrti (r. 1439) a bděl nad přesným zachováváním kompaktat. Ačkoli pak mistr Rokycana byl v Čechách všeobecně vážen, přece Filiberta kališníci poslouchali *i proti vůli Rokycanově a zaváděli na jeho popud rozličné ceremonie, jež byli před tím opustili*. Všecky neshody se mohly časem urovnati, kdyby byli papežové kompaktata potvrdili a Čechy za syny církve přijali.

Vliv vášnivého Rokycany ovšem byl značnou překážkou. Leč mnozí kališníci dobré vůle houfně přebíhali ke katolictví. Dle povahy Roky-

canovy se nedalo souditi ještě na charakter kališníků jemu podržzených.*)

Pohledme nyní důkladněji, jak si počínalo protestantství vůči orgánům církevním a věrouce katolické.

Papež Hadrian VI. sliboval protestantům, že všechny nepořádky v církvi, proti nimž se vedly stížnosti, překazí. Aby pak dokázal svou pevnou vůli, učinil předem na vlastním svém dvoře papežském tak radikální nápravu, že se Římané až bouřili, když množství nepotřebných úředníků z Vatikánu odstranil. Tím vším však lutherány si nemohl nakloniti. Vždyť tito nechtěli, aby se církev vzpamatovala. Všecky její opravné kroky jim byly trnem v očích. Chtěli trvati v revoluci za každou cenu.

Když Pavel III. (r. 1535) se snažil lutherány přiměti k tomu, aby se na sněm církevní dostavili, vyjádřili se revolucionáři, že papežem řízený koncil není svobodný; lépe by prý bylo, kdyby knížata vyvolila muže, kteří by „podle slova Božího“ rozhodli.

Tedy znemravnělá šlechta měla rozhodnouti v záležitostech církevních lépe než nejvyšší duchovní hlava církve.

Kazatelé protestantští neměli nic pilnějšího na práci, než zuřiti proti Římu a chystanému sněmu. Nejvíce řádil ovšem Luther sám, který volal, aby všechny sněmy vzal čert a v papeži viděl vtělení ďáblovo. Papež nazýván Antikristem, který lže a „vraždí“. —

Nebudeme v tomto spisku vykládati do po-

*) A i tento radikální kněz nechtěl se odtrhnouti od církve zcela; i on toužil po spojení Čechů s církví, ač jeho skutky spíše ukazovaly na sektářství než pravověří.

drobna učení Lutherovo. Postačí jen věděti, že celý ráz nauky Lutherovy jest v přímém odporu s naukou církevní a že v mnohém odporuje i zřetelným slovům písma svatého. Německý dějepisec Hergenröther nás seznamuje, jak „pevných“ zásad Luther byl. Praví totiž, že ve 24 letech „reformátor“ čtrnáctkrát své přesvědčení změnil.

Kališníci měli nejsvětější svátost v největší úctě a houfně s největší nábožností obcovali mši sv.

Protestant Karlstadt však počal již r. 1521 v kostele podávati podobojí i takovým, kteří se napřed nezpovídali. Ze mše pak vypustil vše, co k ní jako k oběti patří. Pastoři rozdávali přijímání ve studentských kabátcích. A k takovému přijímání přistupovali v celých houfech se smíchem lidé, kteří před tím byli celou noc při víně a ve smilstvu strávili. Ani si nedávali sloužiti, nýbrž každý bral si do ruky chléb a víno sám.

Luther jednou nazval mši svatou docela obětí Molochovou, v níž se duše obětují ďáblu. Přiznal se, že mše nikdy rád nesloužil a později pronesl i toto hrozné přání: „Chtěl bych raději, abych býval přechovávačem nevěstek a lupičem, nežli že jsem po patnáct roků skrze sloužení mší Krista obětoval!“ Svátost prý jest vlastně jen jedna, jež se má nazývati „hlásání slova Božího.“

Hus sám naproti tomu všecky svátosti měl v úctě a rovněž tak i pozdější representanti kališnictví. Hus se stále odvolával na své svědomí, ale Luther se vyjádřil, že „svědomí má v Kristu usnouti a nepociťovati více ani zákona, ani hříchu, ani smrti.“ Desatero jest prý nejpodezřelejším kacířem, ba stokou všech kacířství. Proto prý jest Mojžíš, jenž desatero se Sinaje přinesl, „nejhorším kacířem a prokletým člověkem, jenž jest

horší než ďábel a papež sám.“ Co by tomu byli řekli přední představitelé kališnictví, jako Příbram, Jakoubek, Rokycana, kteří nepřestávali nabádati k ostříhání desatera?

Jednou z nejobtížnějších a spolu nejblahodárnějších povinností kněze jest úřad zpovědní. Husovi ani nenapadlo proti zpovědi vystupovati; nad to pilným zpovídáním přispíval značnou měrou k umravení kajicníků. Pro Luthera však a jeho nohsledy byl zpovědní úřad příliš nepohodlný. Vždyť byla konečně zpověď pro jeho věroučný systém zcela bez významu. Proč se zpovídati, nač se káti, je-li dovoleno hověti všem neřestem? Lutherovým heslem přece bylo: „Statečně hřeš, ale statečněji věř, a v ničem ti neuškodí tisíc vražd a steré smilstvo!“ Proto zpověď zavrhl.

Celá nauka Lutherova byla spíše rouháním se Písmu, než jeho výkladem. Vždyť nejen církev, ale i Písmo zřetelně Luthera obviňovalo ze lži naprostých. Mnohé bludy vyřkl Luther jen proto, že chtěl před zrakem křesťanstva omluviti a ospravedlniti vlastní hříchy.

Vyhlásil svobodu u výkladu víry.

Leč roku 1527 vydával již určité rozkazy, čemu třeba věřiti a jak mají pastoři učit. Aby se poněkud vymluvil, že jeho nařízení nejsou taková jako papežské dekrety: Má se prý na ně hleděti, jako na „historii svědectví a vyznání víry.“ Ale přes to predikanty a obce přísně k svým rozkazům zavázal, dokud Duch sv. a reformátoři něčeho nezmění.

Když se opovážil „spolureformator“ Karlstadt jinak učit než Luther, posílal ho tento do pekel, z Wittenberku ho vypudil a provedl (1524) i to,

že byl ze země kurfirstovy vyhnán. Ba i v cizině ho ještě pronásledoval.

R. 1523 se vyjádřil: „Mezi křesťany nemá a nemůže býti žádné vrchnosti, nýbrž každý jest druhému stejně poddán.“

Když však prostí sedláci, odvolávající se na tato slova, vzbouřili se proti nelidským svým pá-
nům, změnil Luther k vůli svým mocným přízniv-
cům ihned své „přesvědčení o svobodě křesťanů.“
Sedláci ze Švábska prohlásili, že mají-li v skutku
„dle evangelia“ žíti, jest třeba: aby každá obec
měla právo na dosazování svých kazatelů. Tyra-
nie pánů budiž odklizená a desátků obilních buď
použito k placení na nové predikanty a užitečné
ústavy a j. v. Prohlásili, že se těchto požadavků
vzdají, dokáže-li někdo, že jsou proti Písmu.

Tyto petice podávali i Lutherovi s nadějí,
že se jich zastane. Páni ovšem nemínili sedlákům
ničeho sleviti. Dle jejich názoru sloužilo Písmo
jen jejich zájmům. Kdež by pomněli aspoň s čá-
sti lásky k bližnímu! Proto nastal vražedný boj
mezi německou aristokracií a demokracií. Luther
se ocítil v postavení choulostivém. Nadával s po-
čátku oběma stranám. Později však se přiklonil
k té straně, kde mu kynul větší zisk a vybízel
šlechtice, aby „bez milosti lupičské a vražedné
sedláky jako divoké bestie a vzteklé psy pobíjeli
a škrtili.“ I ti prý, kteří by se nad nimi smilo-
vali, mají býti trestáni jako rebellové.*)

Pánové tak ochotně rozkazu Lutherova po-

*) Když se útlocitný falckrabě rýnský tázal Me-
lanchtona, zda má býti sedlákům milostiv, prohlásil tento,
že lid německý svobody nezasluhuje: že všechny činy
vrchnosti mu musí býti po chuti.

slechli, že přemožené sedláky po tisících věšeli. A právě v tomto pohnutém čase se Luther „ženil.“

Barbarské zacházení se sedláky zůstane věčnou skvrnou na protestantismu, jenž o sobě hlásal, že dopomáhá k „svobodě“. Již nyní bylo zcela patrné, komu nová víra slouží, v čí prospěch jest zákon Kristův vykládán a jaké užitky z „reformovaného křesťanství“ pro širší vrstvy národa plynou.

VI.

Z tohoto fakta též si můžeme odvoditi rozdíl mezi husitstvím a protestantstvím. V Čechách sedlák, měšťan i pán svorně povstali k hájení svého novotářství. Osud kališnictví závisel v prvním rozmachu hlavně na souhlasu lidu a šlechta se musila dlouho skrývati před mocí Žižkovou se svými čistě sobeckými cíli. V Německu však rázem pánové lid odstrčili od vměšování se do „evangelické svobody.“

Hus ovšem nabádal pány, aby „neřádnému duchovenstvu“ statky odňali a nad správou církevní dohled měli. To však činil z té prosté pohnutky, aby kněžstvo bylo přivedeno k příkladnějšímu životu. Nevěděl, jak smutné následky za sebou povleče tato zásada.

Luther však dával statky kněžské na pospas zcela chladně lakotným knížatům, o nichž předem věděl, že svého nového bohatství a z toho plynoucí moci rozhodně použijí na potlačování zdravého vznětu náboženského a na zhoubu německého státu.*)

*) Hus by byl po bedlivější úvaze ovšem též nahlédl, že panstvo české mravní reformaci z těžka provede; leč pohnutky, které ho vedly k náhledu, že panstvo má statky církvi odníti, byly rozhodně ideálnější než u Luthera. Pobouřený cit vítězil u Husa nad rozvahou. Luther však dobře znal mravní kvalitu svého jednání.

Pánové si mnoho hlavu nelámali přemýšlením, zda nauka Lutherova obstojí před soudem zdravého rozumu. Bez rozpaků souhlasili již předem se vším, co si Luther vymyslí. Vždyť jim bylo jedno stejné, jaké nesmysly víří zarputilou hlavou Lutherovou. Spokojili se úplně tím, že Lutherovou naukou byla podkopávána řádná církevní i politická vláda a že jim přinášela obohacení.

Jak to lichotilo mocným tohoto světa, když Luther prohlašoval každého za „zloděje a loupežníka“, kdo by chtěl statky kněžstvu ponechat!

A pánové důkladně „reformovali“ uchvacováním domů a statků církevních a vyháněním řádných duchovních.*) Podobně si vedl i střední stav. Nadace církevní zabrala šlechta; polnosti farní a zádušní prodaly obce; a peníze, jež stržily za prodané kalichy a monstrance, sousedé propili.

Co takovíto lidé pak svým duchovním na výživu se odhodlali poskytnouti, každý si na prstech vypočítá. Fary byly na spadnutí. Na kostely a školy nechtěl nikdo platiti. Proto se nesmíme diviti, že při takovém stavu věcí málokterý vzdělanec se za kazatele propůjčil. Kněží protestantští byli tak hodní a vzdělaní, že na mnoze lid ani žádných nechtěl. V Ahornu kázal jakýs tkadlec, jenž za to dostával ročně 2 zlaté. V Muselu kázal pomocník pekařský. O faru v Seitenrodu se ucházel truhlář, jenž neuměl ani desatera. Že jistý počet zvrhlých mnichů se přidal k Lutherovi, to se dá vysvětliti tím, že „reformátor“ pobízel své kněžstvo k ženění. Kazatelé žili na mnoze

*) I od oltáře často byli kněží katoličtí mocí odváděni.

v divokém manželství. Kazatel v Luce měl tři ženy najednou. Jiní ženy mužům odlákali, atd.

To vše se dalo již za života Lutherova. Samozvaný reformátor byl též nucen patřiti, jak jeho „opravou“ se povznesly mravy a zbožnost laiků. V Globigu podávali si lidé mezi službami Božími — konve s pivem! V Heilbronu tančili nazí a ku večeři Páně chtěli mítí také — sýr! Jinde sedláci nutili faráře, aby jim pásal krávy a vepřel!

Mnozí lidé neuměli ani jedné modlitby, ano i Otčenáš zdál se jim příliš dlouhým. Ostatně „k čemu modliteb a svátostí i kázání“, tak říkali, „když pouhá víra dostačí“?

Zkrátka mravnost a zbožnost již za Luthera byla taková, že se sám vyjádřil: „Není více kázně ani bázně Boží. Šlechta jest drzá a pyšná. A sedlák jest tolik nafoukaným, jako by byl pánem pánů. A obě strany spolu netoliko pohrdají, ale i loupí a kradou na evangelium se odvolávajíce“!

A právě v sídle Lutherově Wittenbergu byla mravní spousta největší. Reformátor bědoval, že to vypadá v městě tom jako v Sodomě. Na to si nevzpoměl, že jim v nemravnosti vlastně předcházel příkladem. Rozmrzen jsa nad výsledky svého díla, zvolal jednou: „Přál bych si, kdybych té věci nikdy nebyl začal! A raději byl bych mrtev, než když mám na to zříti, jak slovo Boží a jeho věrní (?) sluhové jsou v opovržení!“ Vzpomínal častěji, že za papežství byla v Německu mravnost lepší.

VII.

Ovšem, že husitství v důsledcích svých přišlo k podobným koncům. Leč řadu let po smrti

Husově vynikalo ochuzené duchovenstvo české v skutku na venek vzorným životem.

Mnozí kněží neužívali na svých farách ani posluhy ženské k uvarování se pohoršení. Pokud kněžstvo kališné nepodlehlo vlivu zbohatlých pánů, mravnost i zbožnost mezi lidem a kněžími byla vroucí. Ač čtyry články pražské dopouštěly vliv panstva do záležitostí církevních, netroufali si pánové delší čas moc kněžskou zřejmě podkopávat. I u výstředních Táborů měli při všem hlavní slovo kněží. Teprve později kněžský stav závislý na šlechtě a měšťanstvu musil se řídit dle vůle svých chlebodárců a propadl mravní hnilobě. V Čechách v skutku v prvním vzplanutí podnikli reformaci kněží, a to na mnoze kněží velmi vzdělaní; na jejich rozhodnutí záviselo vše. V Německu však pokroky „reformace“ byly závislé čistě na vůli světské politiky.

Když Sigmund táhl na Prahu, husitské panstvo ztratilo zmužilost a spěchalo na mnoze i pod prapor králův bojovat proti souvěrcům, tak že vítězství nad křížáckými vojsky lze připisovati rozhodnosti lidu. V Německu však rozhodla hned na počátku výlučně šlechta, netázajíc se mnoho na vůli robotěřů.

Luther se vyjádřil, že církví jest lid, nikoli papež s biskupy a lidem. Páni, jako „vůdci“ lidu prý mají právo duchovní ustanovovati. Obce vskutku s počátku si své kazately svobodně volily. Ale brzy jim Luther k vůli panské přízni tuto svobodu odňal a osazování far se chopili — právníci, kteří se leckdy s Lutherem nesvářili a na konec mu byli nanejvýš protivní. I k visitacím církevním bráni již za Luthera mimo theology právníci.

„Svoboda slova Božího“ pak byla kazatelům v skutečnosti odňata.

Za to v Čechách i po válkách husitských měl *kněz* Rokycana takovou moc nad správou duchovní, že král Jiří se neodvážil ani proti jeho výstřednostem vystupovati. A tento muž byl miláčkem lidu, poněvadž se ho upřímně proti vzpupnosti panské zastával. Lid kališný za vůdcovství téhož Rokycany zůstal drahnou dobu zbožný. Zájmům náboženským dával přednost přede vším jiným. Jest pravdou, že za čas se stali kněží kališní ubohými podruhy pánů, že klesli na mravech. Však v mnohém měla přece slovo rozhodné konsistoř a to zvláště ve věcech víry.

Ta bděla, aby kališnická víra nevybočila nikdy dále od katolicismu, než jak se bylo čtyřmi články stalo. A tak kněží nemohli delší čas vyznání kališné se skutečným výsledkem výmysly novými znešvařovati. Stal-li se však duchovní kališný časem pánovým sluhou, stal se kazatel protestantský skutečným panským otrokem, jenž za několik bídných grošů musil i kazatelny zneužívat ve prospěch pánův.

Husitské kněžstvo bezděčně kleslo v tuhé jármo panské, protestantství s nepokrytou tváří již v prvním svém rozběhu svěřovalo nejvyšší moc církevní znemravnělému, násilnému panstvu. Co v Čechách páni teprve po tuhých sporech s konsistoří provedli svou zvůli, svěřovalo duchovenstvo protestantské hned vrchní vedení pánům. Zdali tím autorita světská v Německu v očích lidu získala? Ač Luther tvrdil, že i tehdy jest třeba panstvu věřiti, kdyby řeklo, že dvakrát čtyry jest pět, přece se stal lid pro mnohá bezpráví a útisk panstva proti svým vrchnostem za-

rputilým a neposlušným. A v Čechách lid kališný smrt každého svého krále hlasitě oplakával. Protestantství přetrhlo násilně svaté pouto lásky křesťanské mezi vrchností a poddanými.

Husitství neneslo rozhodně na sobě ráz takové panovačnosti jako protestantství. Mezi frakcemi husitskými často přicházely k místu sjezdy, na nichž mírně smlouváno o jednotu ve věrouce. I katolíci byli častěji k takovým sjezdům zváni, aby společně s utrakvisty se domlouvali. Každý měl na takých schůzích volnost slova.

V protestantismu však se nesměl nikdo ozvati proti centrální správě; jinak byl mocí umlčen. To se dělo za Luthera i po jeho smrti, když mírnější protestanté chtěli dávatí jakési návrhy ke kompromisu s církví.

Uváživše toto vše, musíme tvrditi, že kališnictví se nám jeví v daleko lepším světle než „reformace“ německá.

Ono směřovalo ve svých počátcích u většiny národa k mravní reformaci, tato naopak si brala za účel výhradně snaby světské a zničení katolické věrouky.

Kališnictví aspoň místy a na jistý čas probouzelo k větší mravnosti, protestanství však již s počátku nepokrytě zbytky současných zásad mravních podkopávalo.

Husitství i po svém fysickém vítězství hybnulo samo sebou neduhem vnitřním, kdežto protestantství trvá dosud. To však není žádným dokladem pro jakousi povýšenost protestantství nad kališnictvím.

Kališníci, pojmajíce své plány namnoze příliš ideálně netíhli k takové vypočítavé organizaci jako protestanté.

U nás šly vedle sebe dva proudy, z nichž jeden byl veden od laiků, druhý od kněží. Proudů tyto se od sebe markantně rozeznávaly dosti dlouho; ideální kališní kněží nechtěli svěřiti zcela kontrolu církevní rukám laiků.

Leč u protestantství splýval proud laický s duchovenským v jedno a tak se dosáhlo silnější organisace.

Jen že tato organizace se nesla více za účely světskými než náboženskými; vítězný postup této organizace znamenal úpadek citu náboženského vůbec.

Protestanté nepátrali tak úzkostlivě po důvodech svého pravověří jako husité. Přijali bez dlouhých rozpaků Lutherovy články, třebaž se tyto sebe více s Písmem a rozumem potýkaly. To však bylo důkazem, že o dobro poměrů čistě církevních mnoho vlastně nestojí. Stačilo jim, že víra jejich jest v nesmírlivém rozporu s církví. Proto nebylo ve straně protestantské ani z daleka tolik věroučných hádek jak v straně kališné. Protestanté se raději snažili pod záminkou reformace raziti cestu snahám světským.

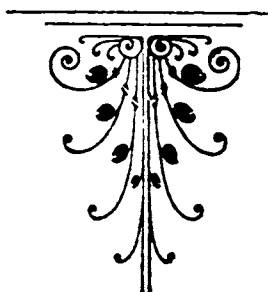
Naopak duchovenstvo husitské nemínilo zaprodati své čistě náboženské cíle vesměs snahám pouze světským. Z toho nastával rozpor, organizace se stěžovala a tím ovšem rozvoj husitství trpěl. Husitství padlo, ale kleslo jako zastanec záležitostí náboženských. Protestantství triumfovalo, ale tomuto triumfu bylo nuceno obětovati prospěch věcí čistě církevních; triumfovalo nikoli jako úspěšné rozluštění otázky církevní, nýbrž jako podpora převratů politických.

Proto v soudu dějin více získá truchlivá tragika husitství, než zcela prosaický, světský triumf protestantství.*)

Na husitství spočívá v mnohé příčině nádech ideálnosti, protestantství jest řetězem výjevů zcela prosaických.

Nechceme nikterak hájiti mnohých velkých chyb, jichž se utrakvismus dopustil. Husitství má s protestantstvím společného mnoho. Leč výstřednosti husitismu jsou v mnohé příčině jen chatrným obrazem vyzývané povahy protestantství. Jestliže musíme doznati, že v zemi naší se vyskytlo schisma, ano i bludařství, můžeme se aspoň tím upokojiti, že rozkol český nalezá daleko více omluvy, než kterékoli bludařství a zvláště to, které bylo v Německu.

*) Ku př. sám protestant Denis, který chválí obětovnost kališných kněží, praví na jiném místě, že protestantství nevychovalo žádných mučenníků.

Odporučujeme vřele kat. spolkům knihy družstvem „Vlastí“ vydané:

1) *Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklifa.* Napsal Dr. Ant. L e n z. Cena 1 zl. 60 kr., pro členy družstva 1 zl.

2) *Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře.* Podává Filip Jan K o n e č n ý. Cena 1 zl. 50 kr., pro členy družstva 1 zl.

3) *Z duševního bojiště.* Literární statistické črty. Napsal Fr. V a n ě č e k. Cena 60 kr.

4) *Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII.* Almanah jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 1 zl. 50 kr., pro členy družstva 1 zl.

5) *Praktický spolkový rádce.* Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků českoslovanských. Sestavil Tom. J. Jiroušek. Cena 25 kr.

6) *Sborník historického kroužku družstva Vlast.* Seš. I. = 80 kr., II. = 70 kr., III. = 70 kr., IV. = 1 zl., V. = 1 zl. 20 kr., VI. = 90 kr., VII. = 1 zl. 20 kr.

Průvodce Prahou

a jejími církevními a dějepisnými památkami.

Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil Jos. Flekáček.

Nákladem družstva Vlast. Cena 25 kr. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany. Objednávky za hotové vyřizuje administrace družstva Vlast, Praha 570—II.

Výhodná koupě dobrých knih
 při snížených cenách
jestliže se koupí celá kolekce:

1. Štít víry. Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych*. — II. vydání. Stran 108 velké 8°, brožov. místo 60 kr. jen 40 kr.
2. Učte se z dějin! Slovo k naší mládeži od starého vlastence. — II. vydání. Stran 62 — 8° Místo 15 kr. pouze 5 kr.
3. Obrázky ze smíšené osady. I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8° Místo 43 kr. jen 30 kr.
4. „Nezapomeň“. — Šestero poetických řečí, které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Milítký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 30 kr. pouze 20 kr.
5. Naši přátelé. (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z venkovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)*. — Stran 100 — 8°. — Místo 30 kr. jen 20 kr.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897. a stojí 7 kr. — franko 12 kr.

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme
jen 15 proc. sračky.

Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Dosud vydané 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník IV.

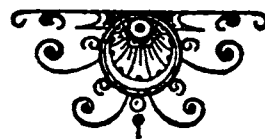
Číslo 6.

Napsal
Hammerstein J. S.

ŠTĚSTÍ KATOLÍKA.

Přeložil
a upravil **F. S.**

V Hradci Králové.

1900

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

— — —
Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program.
2. Radikalismus a klerikalismus.*
3. Encyklika Lva XIII O otázce dělnické.
4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.*
5. K příštím volbám.*
6. Do boje volebního.
7. O svatém Vojtěchu.*
8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?*
9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.*
10. Poměr církve ku škole.
11. Slavnostní dny.*
12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových.
2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.*
3. Zakládejme katolické jednoty.
4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.*
5. Kříž, kotva a srdce.*
6. Nový soudní řád.*
7. Dobrodinečkové.
8. Otázka rolnická.*
9. Naše státní právo *
10. Škola a mravnost.*
11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.
2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)*
3. Církev a církve.*
4. Pastýřský list. Náboženství věci soukromou?*
5. Kněz a politika.*
6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)
7. Ovoce husitismu.
8. Spiritismus čili medianství.*
9. Základ otázky sociální a národnostní.
10. Raiffeisenovy záložny.
11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.
2. O významů katolických spolků.
3. Náboženství a lidstvo.
4. Světová velmoc (o tisku.)*
5. Husitsví a protestanství.

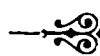
Celoroční předplatné i s poštou 50 kr., jednotlivá čísla stojí 4 kr., na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko

*) Rozebráno.

 Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvé ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

— věnovaný časovým otázkám. —

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.**Číslo 6.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Šťestí katolíka.

Úvahy o pravé víře od Hammersteina S. J.*)
Vybral a přeložil se svolením autorovým F. S.

I.

Kde jest pravda?

President K, dříve protestant, poznav náboženství katolické, přijal je a stal se katolíkem z přesvědčení; přítel jeho ředitel V. vykládal mu to ve zlé a vypočítával vše, čeho se musel K. jako katolík vzdáti. Mezi jiným pravil: „K vůli přestupu byl jsi nucen poděkovati se z úřadu; v Berlíně, kde jsi dříve byl vážen, nesmíš se ani objeviti; mnozí z tvých bývalých přátel obrací se nyní k Tobě zády, nehledě ani k tomu, že krásný obor Tvé bývalé působnosti jest pro Tebe nadobro ztracen“.

„Avšak něco daleko lepšího jsem za to získal“, odvětil K A na otázku V—ovu, co by to bylo, odpověděl: „Nejprve pokoj svědomí, kterého bych bez přestupu míti nemohl, neboť bych byl

Spisek se zove: Das Glück katholisch zu sein. Přítomná práce obsahuje jen vybrané kapitoly.

nucen pro zevnějšísek vyznávatí náboženství, které v srdci mém za nepravé pokládám, a k tomu náboženství, které za jedině pravé mám a jež vyznávatí ve svědomí jsem vázán, přiznati bych se nemohl. Druhá pak věc, které jsem získal, jest vyhlídka na věčné štěstí v nebi, na které bych rovněž bez přestupu práva neměl, protože Kristus řekl: „Kdo mě zapře před lidmi, toto zapřu i já před Otcem svým, který v nebesích jest“. (Luk. 12, 9.)

Ředitel V. mu odporoval, a z toho vyvinula se mezi oběma přátely delší korespondence, ve které K. dokazoval oprávněnost svého jednání a přednost náboženství katolického před protestantským a dokládal tvrzení své výroky různých konvertitů používaje hlavně z díla Rosenthalova: „Konvertitenbilder aus dem 19. Jahrhunderte“ (Obrazy konvertitů z 19. století). Dva jejich listy tuto podáváme doufajíce, že i české čtenáře zajímají budou.

(List ředitele V.)

Milý K.

Tvoje výpisky z Rosenthala mají v sobě skutečně cosi vábného, ba skoro bych je pokládal za příliš vábné a myslím, že je v nich více citu a fantasie, než rozumné úvahy. Ti lidé věru dělají, jako by (abych mluvil s Lessingovým Nathanem) pravda před nimi tak ležela, jak odpočítané peníze. Tomu však není tak. S náboženstvím má se to, jako s oněmi známými třemi prsteny Nathana Moudrého. Jeden z nich byl pravý, ostatní byly nepravé, nikdo však nemohl pravý od nepravých rozeznati. A poněvadž s náboženstvím jest to právě takové a protože nikdo nemůže věděti, které náboženství nám správnou cestu k nebi ukazuje, není

Tvá záruka na nebe spolehlivou, a tudíž i Ty jsi v trápné nejistotě, zda nalézáš se na pravé cestě k nebi, a jaký bude Tvůj osud na věčnosti. Vy katolíci nejste o nic lépe na tom než my protestanté; proto trvám i dále při svém tvrzení: Neměl jsi bezpečného štěstí zde na zemi měniti s něčím nejistým na onom světě!

(Odpověď presidenta K.)

Milý, drabý V.

I Ty jsi tedy téhož mínění jako Lessing, že Bůh jest stářím sešlý otec, který každému ze svých synů lže, že pravý prsten dostal? Nikoli. Tak nejvyšší svatý, nejmoudřejší a nejdobrotivější Bůh nejedná. Jestliže dal lidem náboženství a jim přikázal, aby je přijali, pak postaral se zajisté i o to, aby lidé mohli toto náboženství poznati a od jiných, nepravých, jichž původ v rozumu lidském hledati sluší, rozeznati. Náboženství katolické jest pravé, ostatní nikoliv. V katolickém udržuje se stále ona víra, jíž ku spasení nevyhnutelně třeba jest, kdežto v těch náboženstvích, která od katolického se odloučila, víra tato stále víc a více mizí. „Bez víry však není možno“, jak praví písmo sv., „Bohu se líbiti; neboť, kdo k Bohu přistupuje, věřiti musí, že Bůh jest a že těm, kteří Ho hledají, odplatitelem jest. (Žid. 11, 6).

Jest to pravá ironie osudu, milý V., pozorovati, co protestanté s vírou udělali. Luther se od staré církve odloučil, protože, jak předstíral, víru porušila a pouhé víře (sola fides) bez dobrých skutků moc ospravedlňovací upírala. Luther tedy staré, od Krista založené církvi odporoval, a to ve víře; hled' však, mnoho-li ponechali z víry Lutherovi stoupenci po více než 300 letech! — Stará,

legitimní církev věrně křesťanskou víru zachovala; z katolických kněží, nebo docela z katolických profesorů theologie žádný by se neodvážil na základních pravdách křesťanství něčeho měniti. Naproti tomu z kathedry profesorů protestantských upírá se beze studu a bez bázně božství Kristovo, nejsvětější Trojice, ano i jsoucnost osobního Boha. Laikové pak, zvláště obyčejní lidé, nevědí, čeho se držeti a čemu věriti. Pokládám tedy za nevýslovné štěstí, které nám církev katolická poskytuje tím, že víru nám zabezpečuje a že ručí za správnost záruky naší na nebe. Moje záruka, nebo abych tak řekl, směnka na nebe jest naprosto bezpečnější než směnka na dům Rothschildův.

Nejsem ovšem nezvratně jist, že se do nebe dostanu, protože mohu této záruky, t. j. víry a posvěcující milosti, těžkým hříchem pozbyti; to však stane se jen mou vlastní vinou. Naproti tomu směnku na dům Rothschildův mohu nejen vlastní vinou ztratiti, ale spíše ještě mohu o ni přijíti bez vlastní viny tím, že mi ji někdo ukradne; a kdyby ani to se nestalo a já ji k výplatě předložil, pak nebyla by ani tu ještě vyloučena možnost, že dům Rothschildův neotklásá úpadek. Bůh však úpadku učiniti nemůže.

Milý V., nebudu Ti zde dokazovati, že katolická víra je pravá a že tudíž i katolická záruka na nebe je dobrá; to učinil jsem již jinde; ale chci Ti ukázati, že přestup ke katolicismu není věcí pouhé fantasie a citu jak bys snad myslel, ale že jest u mnohých, a jistě u většiny konvertitů výsledkem klidné úvahy a dlouhého zkoumání. Uvedu Ti zde dva příklady: obrácení vynikajícího státníka evropského a obrácení anglikánského biskupa ve Spojených Státech amerických. Prvým jest Karel Ludvík z Hallerů, slovatný skladatel

díla „Restauration der Staatswissenschaft“ (Obnovení státovědy), který 17. října 1820 přestoupil k církvi katolické a odůvodnil tento krok svůj v delším dopisu, zaslaném příbuzným svým, v němž mezi jiným píše:

„Má náklonnost k církvi katolické, jež jen samojediná jest všeobecnou společností křesťanskou, byla vám zajisté známa již delší čas jednak ze vzájemného rozhovoru, jednak též z veřejné pověsti. Nikdo mě k tomu nenutil ani nepovzbudil; ona jest přirozeným výsledkem upřímného srdce, zdravého rozumu a zvláštní milosti Boží, která mě podivuhodnými skoro cestami po celý život k tomu vedla. Moji bratři a sestry snad se ještě pamatují, s jakou nepodjatostí nebožtík otec hovořoval o katolících, s nimiž byl v literárním spojení, které miloval a jichž víra se mu ve mnohém líbila. To símě, jež v otci spočívalo, vyvinulo se ve mně, a přes některé omyly mládí nevědomost má nikdy se nezvrhla v nechuť proti katolicismu. Krása katolických chrámů mě dojímala a povznášela vždy k rozjímání o předmětech náboženských; naproti tomu prázdnota našich kostelů, z nichž smazána i poslední známka křesťanství, a suchá naše bohoslužba se mi nelíbila, ano zdálo se mi, jako by nám něco chybělo, jako bychom byli mezi křesťany cizinci.

Stopy tohoto mého smýšlení možno nalézt již v chvalořeči o Lavaterovi, kterou jsem měl před 21 roky ve Výmaru. Slavnému tomuto muži byla vytýkána přílišná náklonnost ku křesťanství, a já snažil se ospravedlniti ho; ačkoliv pak jsem tehdy též neměl než t. zv. náboženství přirozené, či spíše takové, které jsem si sám utvořil, přece vzbudil způsob, jakým jsem tehdy, přirozeným

pouze rozumem jsa veden, mluvil o zpovědi, o postu jakožto cvičení v sebemrtvení, o výzdobě chrámu a docela o jednotě v církvi, veliké podivení i u katolických učenců. — Při emigraci dostalo se mi příležitosti poznati mnohé katolické preláty a kněze, jejichž laskavost a odevzdanost v nedostacích všeho druhu a — musím to upřímně říci — i jejich jasné a hluboké vědomosti jsem se obdivoval — ačkoliv se mnou nikdy o víře nemluvili a vírou mou otrásti nikdy se nesnažili.

Když jsem studoval různé spisy o tajných a revolucionářských společnostech v Německu, poznal jsem, že existuje duchovní společnost, která jest po celém světě rozvětvena, aby své bezbožné a ohavné zásady šířila, a která vnitřním zařízením svým, souvislostí svých údů a rozličnými prostředky, jimiž cíle svého dosíci hledí, skutečně veliké moci nabyla. Ačkoliv společnost tato ve mně budila hrůzu, poznal jsem ihned, že potřebí jest nějaké opačné společnosti, jež by jako opatrovnice pravdy učitelskou svou autoritou přehmatům individuálního rozumu bránila, dobré v celek pojila a lidi varovala, by každým, i sebe slabším vánkem nových názorů unést se nedávali. Tehdy jsem však ještě netušil, nýbrž o mnoho později teprve jsem se dověděl, že taková společnost již existuje, a to v křesťanské všeobecné čili katolické církvi, a že v tom právě spočívá důvod nenávisti, kterou proti ní mají všichni bezbožní a naopak zase důvod náklonnosti, kterou chovají k ní všichni řádní a zbožní lidé, třeba byli různých vyznání.

Když jsem byl ve Vídni, kde přestup můj zvláště v poměrech hmotných velice by mi byl pomohl, ani jsem na něco takového nepomyslel a

také s nikým jsem o tom nemluvil. Jednou šel jsem okolo knihkupeckého krámu a spatřil jsem za sklem výkladní skříně malou knížečku, psanou pro lid, v níž byly vyloženy obyčeje a obřady katolické církve. Z pouhé zvědavosti jsem si ji koupil a dosud ji mám. Jak jsem se tehdy podivil, když jsem tam našel nad míru poučný výklad o smyslu, cíli a užitku tak mnohých obyčejů, které my za pověru máme. — Avšak hlavně mé úvahy a studie politické to byly, které mě pozvolna přivedly ku poznání jistých pravd, na něž jsem před tím nikdy ani nepomyslel. Klamné, ačkoli tehdy vládnoucí theorie se mi zošklivily, protože jsem v nich odkryl kořen a původ veškerého zla, a já viděl, že musím hledati jiné zásady o původu a podstatě poměrů společenských. Jediná, jednoduchá sice, ale velice plodná myšlénka to byla, kterou Bůh ve své milosti mi vnukl, totiž že nutno jest jíti shora dolů, a jak v přírodě, tak i v řádu časovém a vědeckém otce před dítky, pána před sluhu, knížete před poddané, učitele před žáky klásti. Myšlénka tato uvedla mě na plán knihy a k systému oné nauky, která nyní tak velikou pozornost v Evropě budí a snad určena jest, aby pravé principy socialní spravedlnosti opět zavedla a tak mnohé zlo ve světě napravila. Představoval jsem si tehdy nějakou duchovní moc nebo autoritu, zakladatele nějakého náboženského systému, který by shromažďoval kolem sebe žáky a je ve společnost pojil za tou příčinou, by nauku jeho zachovali a dále rozvíjeli, jenž by dával zákony a zřízení; aby pak rozličným potřebám této náboženské společnosti vyhověl, ponenáhlu i majetku nabýval a tak vnější neboli časné nezávislosti dospěl. Když pak jsem, veden ideou touto, ku po-

moci vzal dějiny a zkušenost, shledal jsem, že vše to již dávno uskutečněno jest v církvi katolické: z tohoto jediného objevu svého poznal jsem její nutnost, pravdu a pravost. Pozorné a opětovné čtení písma sv. přesvědčilo mě tím více, že jsem se nemýlil; neboť při spravedlnosti a nestrannosti, jimiž Bůh ducha mého obdařil, bylo by naprosto nemožno, bych neuznal, že přemnohá místa písma sv. mají smysl jen vzhledem ku království Božímu na zemi t. j. že jen církev neboli ta společnost věřících, kterou sv. Pavel nazývá tělem Kristovým, a která jedinou hlavu a mnohé údy má, že jen tato církev jest určena k tomu, aby náboženství Kristovo zachovala a dále rozvíjela. A to jsou právě ona místa, která naši duchovní nikdy neuvádějí, poněvadž ve smyslu protestantském jest nemožno dáti jim nenucený a přirozený význam.

Mohu tedy, drazí bratři a sestry říci, že již v r. 1808 byl jsem v duši katolíkem, protestantem pak jen dle jména. Této touze duše mé dostalo se nové posily v r. 1815., kdy prozřetelností Boží biskupství Baselské připojeno bylo k našemu kantonu, a nám tak naskytla se příležitost poučiti a více spráteliti se s pravými názory všeobecné církve a zbaviti se tak mnohých nepěkných, ovšem již skoro zakořeněných předsudků. Jsa ustanoven, abych řídil veškeré jednání, týkající se spojení onoho, poznal jsem mnohé znamenité muže a ještě znamenitější spisy, které mi pak byly užitečny a potřebny při dokončení, zdokonalení a obohacení čtvrtého svazku, ve kterém jsem pojednati chtěl o církevních společnostech a o moci církve.

Četba těchto knih byla pravou potravou duši mé; ponenáhlu mizely poslední pochybnosti i vzhle-

dem k dogmatům, s nimiž jsem se až dosud málo zaměstnával. Páska spadla mi s očí a můj duch vešel v souhlas se srdcem mým; já věřil, že našel jsem cestu, pravdu a život, a duše má, žíznící a hladovící po pravdě, zdála se býti konečně upokojenou. — Četl jsem však též spisovatele protestantské, a to zvláště takové, kteří jednají o t. zv. církevním právu; a zdali pak byste věřili, bratři moji a sestry mé, že oni právě to byli, kteří mě v přesvědčení mém ještě více utvrdili, než spisovatelé katoličtí. Jejich nejistota, věčné měnění, jejich odpory a přiznání, která jim v nestřežených okamžicích vyklouzla, konečně i jejich chladná, trpká a opovržlivá řeč, jež právě tak málo se snáší s náboženstvím a láskou křesťanskou, jako se šetrností, kterou povinni jsme svým starším bratrům a církvi, jež do dnes tak četná a úctyhodná jest, — to vše přesvědčilo mě, že u nás není pravdy, neboť pravda se nemění a takových zbraní nikdy neužívá.

Nad to bylo mi jasno a zřejmo, co ostatně obě strany v podstatě uznávají, že církevní revoluce v 16. st., kterou my reformací nazýváme, uvážíme-li její zásady, prostředky a důsledky, nic jiného není, než dokonalým obrazem a předchůdcem nynější revoluce politické, a má ošklivost a odpor k této vzbudila ve mně i odpor k oné. Čím pak srdce přetévalo, toho i ústa byla plna, a každý ví, že mé rozmluvy v letech 1816 a 1817 hlavně tohoto předmětu se týkaly. I sami protestantští theologové byli tímto mým rozumováním zaraženi a v hlavních věcech se mnou souhlasili.“¹⁾

Potud Haller. Připustíš zajisté, milý V., že nebyl to pouhý entusiasmus, nýbrž klidná a svě-

¹⁾ Rosenthal l. c. I. sv. 1. díl str. 352 356.

domitá úvaha, která velikého státníka švýcarského přivedla k církvi katolické.

To pak platí i o L. Sillimannu Ives-ovi, dřívějším biskupu episkopální církve v Sev. Karolině (v Americe). Část vnitřního svého vývoje podává nám ve slovech ku svým bývalým poddaným, která zní:

„Jsem u cíle, moji drazí bratři a přátelé; u cíle, k němuž dospěl jsem po dlouhém a bolestném zkoumání. Po celá léta jsem pracoval a trpěl vynakládaje vše, abych svědomí své smířil s beznadějným stavem protestantismu; činil jsem to způsobem, který mně i přede mnou samým zahanoval; — než jen divuplná milost Boží to byla, která mě konečně zachránila. Moje cesta ku štěstí, kterého nyní požívám, vedla mě postupně od pravdy ke pravdě.

1. Tak jasně, že pro to ani slova nemám, viděl jsem, že nemůže býti zároveň přítelem Božím, kdo jest přítelem světa, že nelze dvěma pánům sloužiti, že nemůžeme žíti bezpečně v přízni dvou světů, které se navzájem vylučují.

2. Rozum nás neustále napomíná hlasem, jenž jest ozvěnou slov, přicházejících shora: „Co platno jest člověku, kdyby celý svět získal, ale na duši své škodu trpěl?“

3. Člověk, aby zachránil duši svou, vlastní vůle se zřící a vůlí Nejvyššího pokorně řídit se musí.

4. Pravdy: Bůh nám vůli svou zjevil, on přikázal nám, abychom se snažili vůli tuto poznati, a k tomu cíli nám slíbil, že naučí nás veliké pravdě — to vše odpovídá touze srdce našeho poskytující nám jakési právo očekávati, že vše naprosto jisté jest, čemu věriti máme.

5. Kristus Pán, aby nás o této jistotě ubezpečil, velí nám, abychom se nespoležbali sami na sebe a vůbec na žádnou pouze lidskou pomoc, ale abychom přijali jho jeho a od něho se učili, abychom patřili na něho, jakožto na svého stále živého a všudypřítomného a neklamného učitele a vůdce, jak se nám představuje v kněžstvu, jím samým ustanoveném.

6. Nahlédl jsem dále, že jsem sice dle jména k tomuto kněžstvu náležel a jako zástupce Kristův jeho neomylnou vůli veřejně hlásati měl; avšak ve svědomí jsem poznával, že nejsem schopen bezpečně říci, co vůlí Boží jest, a to ve více než jedné důležité otázce životní.

7. Když jsem, hledaje útěchy, na bratry a druhy své v úřadě biskupském se obrátil, — zde prosím je co nejzdvořileji, aby mé upřímné snažce po pravdě svědectví vydali, — poznal jsem, že nejistoty mé skoro v témž poměru přibývalo, ve kterém rostl počet těch, kteří mi raditi měli, takže konečně jen zmatek, rozštěpení a vzájemný odpor byl odpovědí na otázku stísněného hříšníka: „Co mám činiti, abych byl spasen?“

8. Poznal jsem, že jest nemožno, aby stav, který jest tak vzdálen od pravdy a v takovém rozporu s výslovným ustanovením Kristovým, stav, jenž tak jistě pracuje na zničení jednoty a obecnosti církve, a v takovou potupu uvádí její zaslíbení: byl stavem od Krista samého ustanoveným.

9. Že tedy příčinu těchto pochybností a tohoto nářku hledati jest v anglikánských a jim příbuzných církevních společnostech v Americe, kteréž od zákonité hlavy, Bohem samým jim ustanovené se odtrhnuvše dle jména sice jsou řízení

nejvyššího světského vládce poddání, vskutku však vydání jsou v šanc z vůli každého jednotlivce.

10. Že církev, která jest tělem Kristovým a které poslouchati on nám všem právě proto, že tělem jeho jest, přikázal, nemůže býti jiná než „jedna, svatá, katolická a apoštolská církev,“ která na skále Petrově založena jsouc, nad to po všechny časy těší se přítomnosti zakladatele svého, jenž jako středisko jednoty a pramen apoštolské plné moci ve stoličce knížat apoštolských, v římských papežích se jeví; a že tato církev zřejmě nejen svým božským původem a zachováváním, ale i naukou svou a rozkazy svými, plnými božského života a lásky, pravost svou dosvědčuje.

Dlouho to trvalo, drazí bratři a přátelé, než jsem dospěl k tomuto přesvědčení a napsal tento list, kterýž jest plodem samostatného volného bádání mého. Stav, do kterého mě uvedly tehdejší trapné poměry v diecesi, nutil mě, abych vše, co mě až dosud znepokojovalo, tím hlouběji do svého nitra ukryl. Často vzdychalo stísněné srdce moje a toužilo po příteli, s nímž bych důvěrně své starosti mohl sděliti; avšak maje smutnou v té věci zkušenost ani jsem si netroufal někomu o mukách srdce svého něco bližšího svěřiti.

Posledního půldruhého roku mého episkopátu byl pro mě v pravdě dobou nejtěžších zkoušek, a dny ty nejtrapnější částí mého života, ačkoliv jsem je strávil v zevnějším klidu, v úspěšné činnosti a s obnovenou sebedůvěrou. Když minuly bezprostřední dojmy schůze, konané na jaře r. 1857, na které, jak vám známo, uskutečnilo se smíření mezi mnou a nespokojenou částí mé diecese, a duch můj, sklíčený tíží tolika citelných ran osudu, nabyl času, aby se vzpružil, tu k mé-

mu úžasu vzepnul se opět do takové výše, že jsem poznal, jak blízko se nalézám víře katolické. I bylo mi, jako bych se probudil z krásného sna, abych tím bolestněji pocítil hrubou skutečnost. Přemlouval jsem se, že mne pochybnosti již opustily a že mohu klidně na stanovisku protestantském dále trvati, a to mi lichotilo. Jakmile však přílišná starost a jakási otupělost, z ní pocházející, zmizely, poznal jsem, že jsem se hrozně mýlil, a že to, co jsem já za trvalý klid pokládal, byla jen okamžitá bezcitnost, jako když horečné napjetí ustoupí zemdlenosti.

Bůh chraň, abych ze všeho tohoto trápení obviňoval někoho jiného, než sebe. Jiní by asi jednali dle svého svědomí a přesvědčení, já však mu odporoval, a to z důvodů, které by před klidně zkoumajícím rozumem obstáti nemohly, tím méně před paprsky věčného světla. Kéž bych byl tehdy lépe poznal sebe, jakož i cestu božské milosti a pravdy! „Avšak snad i v tom mohu poznati známky božského smilování“, tak hleděl jsem si dodati útěchy. Zajisté mělo to býti přípravou, abych s tím větší oddaností nesl těžký kříž, který na mě vložen a radostněji pil kalich, který mi podán byl. Neboť nyní mohu s tak hlubokým citem pravdy, jak jen katolík ji poznati může, říci: „Pán jest světlo mé a spása, koho se budu báti? Pán jest života mého síla, čeho bych se měl lekati?“ A ještě více, já mohu nyní trpěti a s radostí vším opovrhnouti, čině tak pro Krista a pro nebe, a to pochopiti nedovede opět nikdo jiný, než katolík.

Na konec pak, drazí bratři a přátelé, jen jedno chci vám ještě říci: Útrpení mé kéž slouží vám k výstraze; z nynější pak duševní rozkoše

mé čerpejte útěchu! Vezměte si příklad z toho, jenž na kříži trpěl a potupou lidskou pohrdl, nyní pak sedí na pravici Boží. Miloval jsem vás ze srdce, pilně a věrně působil jsem mezi vámi a nyní cítím, že jest ještě větší přednost, než aby ji lidský jazyk vyjádřiti dovedl, a to v té milosti, která mě uzpůsobila, že mohu každodenně za spásu vaši všemohoucím Bohu a Spasiteli obět přinášeti a Jeho vzývati, aby vás skrze bohatou milost svou a mocí slitovné lásky své co nejdříve účastny učiniti ráčil nové nevýslovné rozkoše, kterou já nyní cítím z toho, že zřejmě Boha vyznati mohu věře v jednu, svatou, katolickou a apoštolskou církev!*)

Zde máš tedy, milý V., dva konvertity, kteří nejen „citem“ a „fantasií“, ale klidnou rozvahou a dlouholetým svědomitým zkoumáním štěstí v katolicismu došli.

Vůbec štěstí ve víře katolické jest věc zcela rozumná. Záležít v tom, že nám víra naše prostředky podává, jimiž bychom spásy co nejjistěji a nejdokonaleji dojíti mohli. K prostředkům těmto patří zvláště vědecky odůvodněná a skálopevná víra. A takovou zajisté skytá nám církev katolická vnitřní důsledností svého náboženského systému, stálostí v učení, všeobecným svým trváním, uzavřenou jednotou svých členů, jakož i svatostí, která provází působení její.

Jest pak mým srdečným přáním, milý V., abych Tě s těmito i s jinými blaživými vlastnostmi naší Beatrice, t. j. církve katolické, blíže seznámiti mohl. Nynější můj stav mi to vzhledem k času dovoluje, a snad mohu doufati, že i Ty trpělivě

*) Rosenthal l. c. III. sv. 1. díl str. 483—487.

budeš přijímati pokračování má. Odpovědi od Tebe neočekávám, věda, že ani z daleka nejsi takovým pánem svého času jako já.

II.

Kde je důslednost ?

Milý V.!

Dle přípovědi své, v posledním dopisu Tobě dané, chápu se péra. Nejprve vracím se k Tvému dřívějšímu mínění, že, co se týče oné „směnky na nebe“, nejsme my katolíci o nic lépe na tom než protestanté. Mluvím-li o protestantech, míním protestanty věřící, totiž takové, kteří ještě v osobního Boha a v Ježíše Krista, Syna jeho a Vykupitele našeho věří. Ti, kteří i tuto víru odvrhli, jsou nejnešťastnější lidé na světě. Neboť jsou zde jako člun bez vesla a kompasu, na širém moři zmítaný bouří, nemající naděje v lepší budoucnost po smrti, na onom světě pak, jestliže se v čas k Pánu Bohu neobráť, upadají ve věčná muka. O těchto nevěrcích tedy nemluvím, neboť oni žádných nároků na nějakou „směnku na nebe“ si nečiní. Positivní protestanté však tvrdí, že i oni mají takovou záruku a to lepší než my katolíci. Mají ji skutečně? Odpovídám rozhodným: Nikoliv!

Aby záruka na nebe byla dobrá, musí náboženský systém, na němž se zakládá, býti prost vnitřních odporů. Není-li však, jest takový systém podoben červivému jablku, nemá v sobě přesvědčivosti, a člověk nemůže bezpečně a klidně nadějí svých na něm zakládati. Systém náboženství katolického takových odporů v sobě nemá; on jest důsledně provedenou harmonickou budovou učení Kristova. To i jeho odpůrcové uznávají a mnoho-

kráté uznali. Protestantismus naproti tomu jest pln nejkřiklavějších vnitřních odporů.

Předně píše jako heslo na prapor svůj „Volnost zkoumání“; na druhé straně však zavazuje věřící a zvláště kazatele své k určitému vyznání víry, na př. k apoštolskému, nicejskému, athanasiánskému, jakož i k zachování různých náboženských předpisů Lutheránů, Calvinistů a pod. V tom však jest dokonalý odpor. Kdo zajisté k neomezenému a volnému zkoumání se hlásí, ten nesmí se vázati k žádnému určitému vyznání víry, ani k víře v osobního Boha a vůbec k žádné, ani ne k mathematické pravdě. Kdo však se k nějaké takové pravdě váže, ten vzdává se tím práva, své volné zkoumání tak daleko rozšířiti, aby o jsoucnosti Boží, nebo o některé pravdě mathematické pochybovati mohl.

Za druhé věřící protestanté zavrhuje ústní podání uznávají jenom psané slovo Boží, písmo sv. Odkud pak ale vědí, co jest písmem svatým? Odnikud nežli pouze z ústního podání. V tom jest opět dokonalý odpor.

Tyto dva příklady snad Ti postačí, abys poznal, že náboženská soustava protestantů jest nemožná, že tedy nemůže spolehlivé záruky na nebe nám poskytnouti. Naproti tomu my katolíci jsme tak šťastni, že náboženství naše dokonalou důsledností svou uspokojuje rozum a tím i také srdce. Těm, kteří jako katolíci již vyrostli, zdá se, že se to rozumí samo sebou; proto také nejsou si ani svého štěstí tak vědomi. Daleko živěji však cítí je ti, kdož z jiného náboženství ku katolicismu přestoupili. Dovolíš mi zajisté, abych toto tvrzení své opět několika příklady z praktického života dokázal.

Konvertita August F. Richter, o němž jsem se již dříve zmínil, vypravuje: „Narozen a vychován v lůně protestantismu vyrůstal jsem v jeho zásadách až do třicátého roku a po celý tento dlouhý čas vedl jsem život, jaký víra protestantská svým stoupencům dovoluje, prostý všeho t. zv. „nátlaku svědomí“ a tak řečených „omezujících podmínek“ katolicismu. Avšak nemožno jest, aby člověk, kterému náboženství jest tím, čím býti má, totiž jediným bezpečným vůdcem ku spáse, ve víře protestantské mohl bezstarostně žíti, zdánlivé svobody, která se v ní člověku nabízí, plnou měrou užívat, a nikdy aby necítil se puzena vyvrátiti četné, v ní se nalézající omyly, bludy a hrubé odpory, a neměl touhy po čistší, blaživější, pravé víře. To jest první vnitřní pohnutka, na které se zakládá obrácení nezištně myslícího, bohabojného a spásu svou na zřeteli majícího protestanta.

Náboženství jest cennou okrasou našeho bytí, silou a útěchou našeho života, nejdrahocennější a nejpevnější páskou, která život pozemský, pomíjející a proměnlivý se životem nadzemským, a proto nepomíjejícím a neproměnným, která čas s věčností, člověka s Bohem spojuje. Náboženství křesťanské pak se svými důkazy, na nichž spočívá, má daleko větší sílu a přesvědčivost, než ono náboženství rozumu se svými vrátkými, nejasnými a nedostatečnými důvody.

Nestálost náboženského systému protestantského, jenž podobá se domu vystavěnému na písku, jeho stálé, úskostlivé kolísání a pátrání, neustálé změny a novoty, konečně všem protestantským sektám vlastní antagonismus (útočné stanovisko) proti víře katolické musí každého řádného a po-

korného myslitele povzbuditi k tomu, aby zkoumal a pátral co možná nejdůkladněji a nejzevrubněji; neboť každý člověk jest povinen hledati pravdu a pravou církev Boží, kterou dle její známek snadno poznati může; nečiní-li tak, pak jest to zlá vůle, jež ho od toho zdržuje, a on — jak si ustele, tak si lehne.

Tisíce upřímných, vážně smýšlejících protestantů stěžují si veřejně na to (a počet těchto naříkajících v této době vrtkavosti, v tomto nevěreckém a zmatků plném čase den ode dne roste), že mezi nimi již není víry, ani pevné morálky, ani kultu, ano že i vážnost písma sv. již hluboce poklesla; že tak mnohých myslí zmocnila se bezstarostnost, tupost, ano úplná lethargie u víře. Všeobecný náрек vede se dále na to, že rozštěpení a osamocení jednotlivých stran a směrů tak velice se rozmohlo, a separatismus, který stále jen rušivě působí, že v nynějších dobách zcela bezuzdně neplechu tropí jsa již po celém téměř protestantském světě rozšířen. — V nejnovějším čase zavládla mezi protestanty tak mocná k staré církvi náklonnost, jevící se hlavně četnými obraty ve víře, že tyto v minulém roce (1843) dvacetkrát převýšily odpady od církve katolické; události poslední doby pak jsou dostatečným svědectvím, že ještě dnes jsou tisíce a tisíce protestantů, kteří neutěšenou pustotu a prázdnotu své víry, její nedostatek vzdělávacích prostředků, církevní nestálost a rozervanost, její takřka vrozenou náklonnost k rozštěpenosti na množství sekt, její despotismus a tísnivé poddanství, její neustálou zneuctivající závislost na moci státní (hanebné jho caesaropapismu), kteří naprostý nedostatek všeho pozitivního křesťanství a smu-

tnou beznadějnost ve víře co nejživěji cítí, veřejně však tento cit buď z bázně, nebo z jiných, hlavně společenských poměrů vyznati nechtějí. — Z četných doznání vážených protestantských theologů a spisovatelů, jak ústních tak písemných bezohledně a jasně zní to: Protestantismus jako církevní veličina již neobstojí, proto lze bezpečně očekávati jeho pád; — celková budova evangelického pozitivního náboženství jest, v nejvlastnějším smyslu slova, již v troskách; proměnlivost jest jedním ze základních prvků víry protestantské, čehož následek jest, že ona přechází ve skepticismus; — ultraprotestantismus nynější doby jest jen vratké, vyschlé, polomrtvé tělo. Jalovost jeho učebného náboj. systému, převod veškeré materiální víry v života i podstaty prázdné pojmy, neustálé vtírání se rozumu do věcí víry, ponejvíce úmyslné zneuznávání a popírání principu katolického — to vše musí každého křesťanského myslitele stále více a více odrážeti.“¹⁾

Proti odporu v protestantismu, který svým „volným zkoumáním“ sice každou autoritu podvrací, svými symbolickými spisy avšak opět nutnost autority dokazuje, jest církev katolická důsledná, držíc se ve svém úřadě učitelském stále neomylné, od Krista ustanovené autority. Tato autorita to byla, která pruského vyslance, radu Kehlera do církve katolické přivedla.

Podobným způsobem, jako p. Kehler, byl i professor Bickell ku staré církvi přiveden, jenž, když byl vylíčil, jak v protestantské theologii nenalézáje uspokojení k církvi katolické stále víc a více se blížil, vypravuje dále:

¹⁾ Rosenthal 1. sv. 2 díl. str. 215 a. nn.

„Tak jsem šťastně dospěl v Giessenu ke konci se všemi pochybnostmi a obtížemi, jež mně až dosud vstup do církve katolické stěžovaly. Rovněž stala se mi zde jasnou a patrnou v celé své určitosti a dosahu vlastní a zásadní otázka, totiž nutnost neomylné, Bohem ustanovené autority v církvi, což bylo následkem nejen horlivého mého studia Möhlerovy Symboliky, ale i takových dogmatických spisů, které v přísné scholastické formě tuto neomylnou autoritu a její nutnost s logickou důsledností dokazují. Nyní stalo se mi patrným, že Syn Boží, aby spasitelnou pravdu, kterou světu hlásal, neporušenou zachoval a tak účelu zjevení dosáhl, nutně musel učící církev neomylností obdařiti, protože jinak by zjevená pravda před porušením a převrácením bezpečnou býti nemohla, jednak i proto, že víra, aby nadpřirozenou a spasitelnou byla, musí přímo spočívat na absolutně bezpečné autoritě Boží, jenž skrze svou církev k nám mluví, a ne na autoritě pouze jednotlivého člověka, na vlastním nebo cizím výkladu bible. A poznať jsem jako nepopíratelné historické faktum, že Kristus skutečně takovou církev založil, že na její představené, totiž na apoštoly a jejich nástupce tutéž plnou moc, kterou od Otce obdržel, přenesl, že všem lidem přikázal pod ztrátou věčné blaženosti, aby církve a jejího učitelského úřadu poslušni byli; této církvi své pak že stále a nepomíjitelné trvání, jakož i přispění Ducha sv. po všecky časy přislíbil, aby se nikdy od pravdy neodchýlila. Viděl jsem dále, že tato od Krista založená církev trvá nepřetržitě po všechna století, zůstávajíc neporušenou, že jest jedinou autoritou na zemi, která na neomylnost nároky si činí a na skále Petrově, všem útokům pekla vzdo-

rující vystavěna jsouc, také s patrnou oprávněností nároky si činiti může, poněvadž stále lidstvo žehná, zachraňuje a posvěcuje a božskými zázraky potvrzena jest, poněvadž stále jest pronásledována, tupena a mučena jak od světa, tak od haeresí v tisícerych podobách, proti jejímž zmateným hlásům ona s klidnou rozhodností klade své: „nihil innovetur, nisi quod traditum est, — nezaváděj se nic nového, než co praví staří spisovatelé církevní. Tu bylo mi nepochopitelné, jak může někdo vzhlédem k těmto logickým důsledkům, které nás nutí uznati církev katolickou jako Bohem ustanovenou, neomylnou autoritu, a jí pokorně se podrobiti, jak může proti té neb oné nauce její ještě nějakou námitku činiti, místo aby jí již předem jakožto lichou zavrhl, věda, že nemožnost každého omylu v církvi tak jasně se dá dokázati.

Horlivě s milostí Boží spolupůsobě prosil jsem Otce světél, aby mě milostivě vésti ráčil. Místo chladné, historické sympatie pro církevní starožitnosti naplněno bylo nyní srdce mé pokornou a bezpodmínečnou oddaností k nepomíjitelné, živé církvi a vroucí touhou, abych kněžstvem jejím, kterému Pán řekl: „Komu odpustíte hříchy, odpouštějí se jim,“ těžkého břemene hříchů svých zbaven byl a potom v její společnosti, posilněn jsa sv. svátostmi, bohulibý život vésti mohl. Duši svou zachrániti, věčného cíle se neminouti, v pravé církvi Kristově žíti a zemříti, — to zdálo se nejvyšší a nejnaléhavější povinností a nic nepokládal jsem za nedůstojnější tvora nesmrtelného, který má před sebou věčnost, než povinnosti této pro nějaké jiné, světské věci zanedbávati“. ¹⁾

To byly důvody, pro které se prof. Bickell stal katolíkem. Podobné byly též pohnutky, které

dr. Viléma Schmetze, professora na evangelickém kollegiu v Eperies, ku katolicismu přivedly. Týž píše superintendentovi, panu dr. Pavlu Jozeffy, jak následuje :

Veledůstojný pane superintendente!

Slovutný pane doktore!

Nejen z mých písemných rozprav, ale i z ústních projevů jest zajisté Vaší Důstojnosti známo moje vroucí přání státi se údem katolické církve a touha má po pravé vlasti. A vskutku byl bych již dávno uposlechl tohoto hnutí srdce svého a hlasu Kristova, ve svědomí mém se ozývajícího, kdyby mě nebyly ohledy na ctihodnou Vaší hlavu, stříbrnými šedinami již pokrytou, a na vysoké stáří Vaše něžnou mocí od toho zdržovaly. — Ale hlas pravdy a síla, jež nahoře svůj původ má, jsou mnohem mocnější než pouta tělesná, a hnutí ducha nade všechny svazky těla vznešenější. Proto poslechl jsem vnuknutí srdce svého a vlivu milosti, která mě k té církvi pudila, v níž ode dávna tolik něžné účasti jsem našel a v níž dle mého přesvědčení jediné možno jest pravého blaha a spásy duše dojíti. Jest to církev, v níž všechny známky pravé církve Kristovy, svatost a neproměnnost nauky se až do dnešního dne zachovaly a až do druhého příchodu Páně trvati budou. To jest církev, v níž božská autorita jest, a jejíž hlavou jest řádný, přímo od sv. Petra pocházející a v nepřetržité řadě papežů stále trvajících sv. Otec, biskup římský; církev, v jejímž lůně žilo tolik ctnostných světců, hrdin a mučovníků, kteří pro nauku její radostně život obětovali; církev, která nade všechnu proměnu

¹⁾ Rosenthal l. c. 3 sv. 2 odd. str. 459.

událostí povznesena jest a jež všemi bouřemi vzpoury a revolucí vítězně prošla; jest to konečně církev, o které Kristus, její zakladatel, pravil, že brány pekelné jí nepřemohou.

Za dnešní doby není již potřebí přílišného namáhání ducha, aby člověk poznal přednosti církve katolické, které nyní, chvála Bohu, již i mnozí řádní protestanté sami uznávají a velebí. Zběžné přirovnání dnešního protestantismu ke katolicismu poučí každého nepředpojatého, že katolicismus jest církev, která všem, charakteristickými známkami pravé církve Páně hojně obdařena jest a proto úcty veškeré zasluhuje; protestantismus však že jest pouhá, lidskou rukou shotovená budova, v níž jednotlivá učení každého dne jako moda se střídají, v níž vítr různých mínění z každé školy jinak věje. Životní síla církve katolické spočívá v jednotě její nauky a víry; v protestantismu však nevidíme než stále rozštěpení, politování hodnou rozervanost v zásadách, boj na život a na smrt¹⁾

Dnešní svůj list, drahý V., chci uzavřítí milou vzpomínkou z mládí, a to z doby, kdy jsme byli na heidelberské universitě. I ty se zajisté pamatuješ na villu Neuburg, za městem tak romanticky položenou a uměleckými památkami tak bohatě opatřenou. Tam žili, jak víš, manželé Schlosserovi a tvořili jakési středisko vyššího duševního života, totiž takového, který na základě křesťanském vzdělán byl. Rada Jan Bedřich Schlosser a jeho manželka Žofie, roz. Du Fay, byli 27. prosince 1815 ve Vídni do církve katolické přijati. O přestupu svého zesnulého manžela píše jeho vdova: „Můj nebožtík manžel o své konversi neučinil nikdy ani nejmenší písemné poznámky, a též, pokud vím, v listech,

¹⁾ Rosenthal l. c. 1 sv. str. 312.

přátelům psaných, se o ní nezmiňoval. Jemu byl zřejmo, co učinil, a necítil se nikterak povoláním k tomu, aby sobě samému, nebo někomu jinému účet z toho skládal. . . . Když vzniknou ve člověku pochybnosti vzhledem k nauce, v kterou posud věří, tu nastane otázka, kde jest pravda? A na tuto otázku našel můj drahý choť přesvědčivou odpověď v nauce církve katolické, jejímž dítětem býti on až na konec svého života za největší štěstí pokládal“.

Pročítáme-li skvělá tato svělectví o pozhnaném působení nauky katolické na srdce lidské, žasneme nad hromadným odpadem německých katolíků v Rakousku za minulý rok. Dle zprávy vrchní církevní evangelické rady ve Vídni ze dne 26. srpna 1899 přistoupilo od 1. ledna do konce července téhož roku 3474 lidí ku církvi protestantské na vyzvání pověstného zuřivce Schönerera, jenž prohlásil v říjnu, že dle jeho sčítání přihlásilo se za 10 měsíců celkem 7800 katolíků ku německé národní církvi. Zdaž zahrnul tento zapřísáhlý nepřítel Čechů též vlasteneckého redaktora p. Dra. Herbena do tohoto počtů pravých německých mužů, nemůžeme určit, ale také nás překvapilo, že přestup p. Dra. Herbena stal se zrovna v době velkoněmeckého hnutí. Statistika tohoto hromadného odpadu jest sice zjevem smutným, avšak právě hromadný a bezmyšlenkový vzdor německých katolíků nás přesvědčuje, že ani výbornost „svobodného evangelia“ nejsou příčinami tohoto smutného zjevu, nýbrž vůbec nevážnost ku jakémukoliv náboženskému přesvědčení. Tito lebkomyslníci dali by se zrovna tak obřezati jako přepsati, kdyby jim to byl p. Schönerer rozkázal. Štvanice politické nemohou otrásti vážným svědectvím o pravosti katolické víry.

Odporučujeme vřele kat. spolkům knihy družstvem „Vlasti“ vydané:

1) *Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklifa.* Napsal Dr. Ant. Lenz. Cena 1 zl. 60 kr., pro členy družstva 1 zl.

2) *Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře.* Podává Filip Jan Konečný. Cena 1 zl. 50 kr., pro členy družstva 1 zl.

3) *Z duševního bojiště.* Literární statistické listy. Napsal Fr. Vaněček. Cena 60 kr.

4) *Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Iva XIII.* Almanah jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 1 zl. 50 kr., pro členy družstva 1 zl.

5) *Praktický spolkový rádce.* Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků českoslovanských. Sestavil Tom. J. Jiroušek. Cena 25 kr.

6) *Sborník historického kroužku družstva Vlast.* Seš. I. = 80 kr., II. = 70 kr., III. = 70 kr., IV. = 1 zl., V. = 1 zl. 20 kr., VI. = 90 kr., VII. = 1 zl. 20 kr.

Průvodce Prahou

a jejími církevními a dějepisnými památkami.

Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil Jos. Flekáček.

Nákladem družstva Vlast. Cena 25 kr. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany. Objednávky za hotové vyřizuje administrace družstva Vlast, Praha 570—II.

Výhodná koupě dobrých knih
 při snížených cenách
jestliže se koupí celá kolekce:

1. Štít viry. Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych*. — II. vydání. Stran 108 velké 8°, brožov. místo 60 kr. jen 40 kr.
2. Učte se z dějin! Slovo k naší mládeži od starého vlastence. — II. vydání. Stran 62 — 8° Místo 15 kr. pouze 5 kr.
3. Obrázky ze smíšené osady. I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8°. Místo 43 kr. jen 30 kr.
4. „Nezapomeň“. — Šestero postav řečí, které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Militký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 30 kr. pouze 20 kr.
5. Naši přátelé. (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z venkovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)*. — Stran 100 — 8°. — Místo 30 kr. jen 20 kr.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897. a stojí 7 kr. — franko 12 kr.

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme
jen 15 proc. sračky.

Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Dosud vydané 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník IV.

Číslo 7.

S úchvalou církevní
napsal

Ludvík Heumann.

Se svolením
autorovým
přeložil

Josef Špáta,
katecheta.

Zánik světa dle bible a astronomie.

V Hradci Králové.

1900

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

VYŠLÁČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program.*
2. Radikalismus a klerikalismus.*
3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické.
4. O ultra-montanismu. — Atheista. — Bílá Hora.*
5. K příštím volbám.*
6. Do boje volebního.
7. O svatém Vojtěchu.*
8. Mají rodiče právo na školu dětí svých?*
9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.*
10. Poměr církve ku škole.*
11. Slavnostní dny.*
12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových.
2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.*
3. Zakládejme katolické jednoty.*
4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.*
5. Kříž, kotva a srdce.*
6. Nový soudní řád.*
7. Dobrodinečkové.
8. Otázka rolnická.*
9. Naše státní právo.*
10. Škola a mravnost.*
11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.*
2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)*
3. Církev a církve.*
4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou?*
5. Kněz a politika.*
6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)
7. Ovoce husitismu.
8. Spiritismus čili medianství.*
9. Základ otázky sociální a národnostní.
10. Raiffeisenovy záložny.
11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.
2. O významů katolických spolků.
3. Náboženství a lidstvo.*
4. Světová velmoc (o tisku.)*
5. Husitsví a protestanství.
6. Štěstí katolíka.

Celoroční předplatné i s poštou 1 K jednotlivá čísla stojí 8 h. na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko

*) Rozebráno.

 Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvé ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

— věnovaný časovým otázkám. —

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.

Číslo 7.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Zánik světa dle bible a astronomie.

S úchvalou církevní napsal Ludvík Heumann.

Se svolením autorovým přeložil Josef Špáta, katecheta.

Předmluva.

Již od pradávna těší se otázka o zániku světa živým zájmům člověčenstva. Slovuťní i méně slovuťní duchové snažili se dokonce určit i dobu konce světa. — A jejich proroctví vzbudila vždy bázeň širších neb užších kruhů anebo aspoň zvědavost nejširších vrstev lidstva. — V praktické Americe proroctví těchto, která ostatně v každém století se vyskytují, i v obchodním zájmu využívali; mnohé totiž závody konfekční anoncovaly veliký výběr bílých rouch, aby lidé v roucha ona oděni, Pánu při jeho příchodu vstříc jíti mohli. — Není úmysl této brožurky, aby počet sensačních pojednání o konci světa jednajících rozmnožila, ale k tomu poučení má přispěti, aby lid každé nové proroctví o blízkém konci světa sám posoudil.

Není-li možno udati čas, kdy konec světa nastane, je přece velmi zajímavé, srovnati způsob záhuby světa, o jakém bible s určitostí mluví, s oněmi možnými způsoby, které věda přírodní připustiti musí. —

Z tohoto stanoviska má také tento skromný pokus býti důkazem pravdivosti slov, že bible moderního pokroku ve vědách obávati se nemusí, ale skvělé uznání očekávati může.

Zdali tento pokus se podařil, posoudiž laskavý čtenář sám.

Elbersroth 1. ledna 1899.

Spisovatel.

Úvod.

V celém vesmíru není pevného bodu. Vše jest v neustálém pohybu. Závrať dostati může člověk, když pomyslí, jakou nesmírnou rychlostí ve vesmíru kolotá. Nejprve otáčí se s námi země kolem své osy a sice rychlostí v naší zeměpisné šířce 200 metrů za vteřinu, tedy osmnáckrát rychleji, nežli naše rychlíky jezdí.

Současně v téže vteřině urazí při tom naše země 30 Km. dráhy své kol slunce. Rychlostí pak podobnou pohybuje se celá naše sluneční soustava se všemi oběžnicemi ve světovém vesmíru. Tak od tisíciletí, ano od milionu let jest slunce se svými oběžnicemi na cestě, ale nikdy, abychom srovnání z našeho života užili, neudálo se vyšití z kolejí nebo srážka.

Na slunci pak za tu nesmírnou dobu sotva stopy nějakého stáří lze zřítí.

S nezmenšenou silou zastává dosud slunce úřad svůj jako za dnů, kdy poprvé na naše prarodiče se usmívalo, ano jako za dnů, kdy teprv tvořící se naši zemi osvětlovalo. —

Bude tak i dále? Či přijde a musí přijíti jednou čas, kdy vznešený tento vládce oblohy zanikne? A jaký bude konec světa? Zanikne svět sám sebou, až prodělá všechna období svého přirozeného vývoje, nebo konec světa přiveděn bude hroznou katastrofou?

A jaká bude to katastrofa?

Zajisté zajímavé to otázky, tím zajímavější, že nejen vědy přírodní, ale i bible otázkou tou se zabývá.

Jest nutno učení moderní astronomie s výroky bible o konci světa srovnati.

Na jevo při tom vychází, že bible svými výroky, kterých při líčení záhuby světa užívá, nic zákonům hvězdářství se protivícího netvrdí, nýbrž překvapující jeví se shoda mezi učním bible a astronomie.

Ano ukazuje se, že zjevení a vědy přírodní v této otázce se podporují. —

Hvězdářství může totiž s bezpečností jen to říci, že jednou konec světa nastane, jakým však způsobem se to stane, určitě říci nedovede. Může jedině naznačiti možné způsoby zkázy světa, které dle výsledků astronomického bádání pravděpodobny jsou.

Bible pak, když ne úplně, tedy přibližně nám ukáže, které vědecky možné způsoby zkázy světa skutečně nastanou.

Samozřejmě jest, že zánik světa dle bible nesmíme si jako něco zcela přirozeného vykládati

ale musíme uznati i platnost činitelů nadpřirozených.

Ovšem platí tu předpoklad, že Bůh prostředků přirozených užívá, aby cíle nadpřirozeného došel. —

A může-li něco přirozeným během věcí se státi, není pravdě podobno, že Bůh prostředků nadpřirozených užije, aby cíle svého dosáhl.

Jestliže tedy astronomie dovozuje, že zánik světa z jejího stanoviska způsobem v bibli obsaženým možný jest, jest velice pravdě nepodobno, že Bůh mimo zákony přírodní, jím samým stvořené a k témuž cíli vedoucí způsobem zcela mimořádným zánik světa přivodí.

Nuže jakým způsobem může dle astronomie konec světa nastati?

Jak bude s naší zemí, jak s celou soustavou sluneční?*)

I.

Zánik světa po dokončení přirozeného vývoje naší sluneční soustavy.

Prvá možnost zde se vyskytující jest ta, že naše sluneční soustava prodělá všechna období svého přirozeného vývoje a potom nutně se rozpadne.

*) K naší sluneční soustavě patří 8 velikých oběžnic se 20 měsíci, přes 300 malých planet, zvaných planetoidů, přčetné vlasatice čili komety, z nichž ale popsáno dosud je něco přes 700 a bezpočetná tělíska malá, zvaná asteriody, která jednotlivě, nebo v celých zástupech vesmírem prolétají a časem jako meteory na naši zemi spadnou.

Pozn. překladatele.

Zní to sice poeticky, slyší-li kdo nebo čte-li o „věčném vládnutí přírodních sil“, nebo o „věčně se omlazující přírodě“ a pod., leč to jsou bezmyšlenkovité fráse.

Věrný myslitel o věcech těchto musí souhlasiti se slovy jednoho z nejprzednějších badatelů přírodních v našem století J. z Helmholtzů, jenž praví: „Základní zákon přírody jest nalezen a ten všem poetickým výronům mozku o věčném trvání pořádku světového neúprosný činí konec. I pokolení lidskému dlouhé sice, ne však věčné trvání je popráno. Jako jednotlivec s myšlenkou na smrt musí se spráteliti, tak je tomu u celého pokolení lidského i matky naší země“.

Ovšem množství tepla slunečního, od kterého v první řadě závisí osud jej obklopujících oběžnic, jest dosud ohromné*) a stále dosud dostává náhradu za teplo vysálané**), že nedozírné ještě časy silou nezměněnou bude moci zářiti.

P. K. Braun S. J. ve svém zajímavém díle „o kosmogonii ze stanoviska vědy křesťanské“, (str. 307.) udává přibližný mathematický výpočet, že slunce ještě 6—8 milionů let bude moci dosavadní silou zářiti.

Potom však vyzařování tepla slunečního bude museti nevyhnutelně ubývati, že snad v ne-smírné ovšem době 100 milionů let naše slunce obrovskému, žhavému kamenu podobno bude.

Slunce jednou, jak pravděpodobno, prodělá všechny stupně přeměn, které naše země má již za sebou. Přejde tedy i slunci doba, že ono jed-

* dle Zöllnera obnáší 100.000, dle Sechiho přes milion stupňů.

** dle Mayera pády asteroidů, dle Siemense přitažlivostí nekonečně jemné hmoty vesmírové.

nou jako nesmírný kolos bez vlastního světla vesmírem bude putovati.

Ovšem dříve nežli tento smutný osud stihne slunce, přikvapí nevyhnutelná katastrofa na všechny oběžnice jej obklopující. S umírajícím sluncem bude umírat i život veškerý na naší zemi.

A zvláště naše země do doby té vývoj svůj úplně dokončí. Jak vývoj tento, v budoucnosti ovšem pro nás daleké, pro naši zemi se utvoří, můžeme již nyní na obloze nebeské vyčístí. Předpokládáme ovšem, že zákony přírodní přirozeným svým během ubíratí se budou.

Když noc temný svůj závoj na zemi rozestře a člověk i živočich odpočinku, smrti ne nepodobnému se oddává, tu s oblohy jako mocné „memento mori“ („pamatuj na smrt“) zářívá bledý, věčně mlčelivý měsíc. A země naše zřítí může plamenými tahy na obloze napsaný svůj osud, který jí brozí. A ten mlčelivý měsíc s vážností smrti zdá se ku životem ještě překypující zemi volati:

Čím ty jsi, i já jsem byl;

Čím já jsem, tím budeš ty!

Byl jednou čas, kdy moře, jezera a řeky pokrývaly širošířé pláně měsíce, ty proměnily se v obrovské ledovce, které s vrcholů lesknoucích se věčným sněhem smutně do měsíčních plání a propastí sblížejí.

Byl jednou čas, kdy i kol měsíce oblaka se vznášela a kdy ochranná oblast vzduchová měsíc dokola zahalovala; — mraky zmizely, atmosféra se rozplynula.

Byl jednou čas, kdy i nitro měsíce žhavé bylo a kdy sopky jeho žhavou soptily lávu, — teď měsíc až do nitra nejhlubšího jest mrazivě chladnou hvězdou bez oblak a vody i bez vzduchu.

Jasný den a neproniknutelnou tmou zabalená noc bezprostředně bez soumraku totiž a bez svítání za sebou následují; zrovna tak náhle na měsíci přechází horko beze všech pozvolných přechodů v krutý mráz, čemuž zabraňuje na zemi vzduchový obal.

Za dne, který na měsíci 354 hodiny trvá, jest měsíc, tento ledový kolos, vystaven přímým paprskům slunečním, ježto jim žádná atmosféra (obal vzduchový) nepřekáží*), zato však při nastálé noci, která právě 354 hodiny trvá, měsíc náhle tmě a mrazivému chladu kosmického vesmíru jest vystaven.

Ohromné rozsedliny, nesmírné propasti rozbrázdily povrch měsíce. Tataž smrt ztuhnutí v mrazivém chladu hrozí i organickému životu na naší zemi. —

Ať země má vlastní teplo, ať i zahřívání sluncem se děje: teplota přece na zemi nevyhnutelně klesá a bude klesati vždy více. Ledové pásmo od severního i jižního polu vždy více bude se šířiti k rovníku a konec bude, že nezamrznou jen moře a řeky ledem věčným, ale i obklopující nás vzduch ztratí svoji plynnou formu a jako pevná hmota přikryje zemi. —

Přijde na naší zemi „doba ledu“, který však blahodárnými paprsky slunce nebude moci býti rozehrát.

A tu ovšem i vnitřní oheň v zemi naší uhasne i v hlubinách největších, a obrovské přeměny kůry zemské budou následovati, nová pohorí a nové propasti se utvoří. —

* tak že žár na měsíci dosahuje 300°C.

Pozn. překladatele.

Ale žádná bytost živá nebude již těmto novým výtvorům přírody se obdivovati, žádný orel nad skaliska se nevznese, žádný potůček, žádná bystřina klokotem do údolí nepořine.

Potom, až i slunce uhasne, s mrazivou zimou i věčná tma bude se pojití. Ale ještě dnové naší země nebudou sečteny. Vždy menší bude elipsa, ona dráha, kterou země kol slunce ubíhá, až konečně země hrob svůj na slunci nalezne.

Ale i slunce zajde, a to nejenom slunce naše, ale všechna slunce, které ve vesmíru trvají. — Jestliže přitažlivost, jak se za to má, spočívá na nárazech etherových, tu mohl by, ano musil by přijíti jednou čas, kdy by všechny atomy v neohraničený prostor světový se ztratily. Tu musila by přestati přitažlivost všech těles i jejich dílků a všechna tělesa rozprchla by se do prostoru neohraničeného a sama následkem vířivého pohybu v nejjemnější prach by se roztříštila. (Braun str. 315). —

Takovým způsobem nastane konec světa, jestli zákony přírodní svým chodem ubíratí se budou až do konce přirozeného vývoje všehomíra. Zdaž však zánik světa skutečně svrchu líčeným způsobem se stane, to ovšem věda přírodní říci nemůže. Mnohé soustavy stálé ve vesmíru, — naše soustava sluneční jest jednou z nejmenších — jistě způsobem takovým zaniknou. Budiž dovoleno srovnání s udalostmi pozemskými.

Mnohé dílo stavitelského umění se sřítí, ježto déle snéstí nemůže břemene let na něm spočívajícího; jiné dílo stavitelské náhlou nehodou, úderem blesku, zemětřesením a povodní. Tak sřítí se mnohá soustava sluneční ve vesmíru, když doba jejího přirozeného vývoje uplyne. Jiná

soustava zanikne nenadálou katastrofou. U člověka není jinak: Muohý sestupuje do hrobu pod břemenem let, umíraje vysílením, jiný náhlou nehodou ze světa tohoto na věčnost jest povolán.

Kdo předpovědětí může, jakým způsobem člověk zemře? A podobně jest to i v nebeském vesmíru. Jedna sluneční soustava zanikne, bychom tak řekli, sešlostí starobní, jiná vezme konec náhlou katastrofou. Kdo může říci, kterým z obou způsobů soustava sluneční zanikne? K tomu věda odpovědětí nemůže. Ale dle dosavadních zkušeností astronomických je možno, aby sluneční soustava, nebo jen jednotlivé těleso nebeské zaniklo náhlou katastrofou? Ovšem.

II.

Možnost srážky země s vlasaticí.

Spornou v tomto směru jest otázka, zdali některé těleso nebeské vůbec a naše země zvláště zaniknouti může srážkou s vlasaticí (kometou).

Ve stoletích předešlých vlasatice v očích lidí hrály hrůznou a strašitelnou roli. Ony vždy platily za posly velikých nehod na zemi; ano „Valderama“ učí, že vlasatice přímo z pekla vystoupily, aby zkaženému lidstvu nastávající trest oznamovaly. Jinde kometu pokládali za metlu, která zvěstovala nemoci, mor, smrt, nedostatek, nouzi, neúrodu, hlad, válku, bouře, zemětřesení a jiné hrůzy. Když věda dokázala, že vlasatice jsou též tělesa nebeská, která v určitých drahách kol slunce krouží, a když blíže určena podstata těchto podivuhodných těles nebeských, tu teprv strach z vlasatic počal mizeti. Dokázalo se, že hmota

vlasatic, ač tyto často obrovských rozměrů dosahují*), jest velmi plytkou a že její náraz zemí škoditi nemůže. Její hutnost jest tak nepatrná, že hmota vlasatice řídčí jest vzduchu; — pročez pravděpodobnost srážky země s vlasaticí jest velmi nepatrná.

Dle mathematického počtu pravděpodobnosti jen dvacátý díl všech vlasatic může se zemí se setkat, ač i tento počet zůstává stále velice značný.

Ale malá pravděpodobnost srážky tím se jeví, že prostor světový bezměrně veliký a dvě nebeská tělesa proti tomu — naše země totiž a jedna vlasatice, — pranepatrná jsou. Kdo z nás, jenž do vlaku vstupuje, má strach, že neštěstí se přihodí? A přece jest neštěstí na dráze, srážka vlaků, vyšinutí z kolejí, zřícení se mostu a pod. pravděpodobnější, než srážka vlasatice se zemí. —

Dosud vlasatice nezpůsobila žádný nepořádek na dráze některé oběžnice. V roce 1779. narazila Lerellem objevená kometa na oběžnici Jupitera a byla z jeho dráhy vymrštěna. Též naše země již prošla ohonem některé vlasatice, nač z četného čistění hvězd se soudí.

Tak v roce 1872. díl Bielého**) vlasatice se srazil s naší zemí a nádherný dešť padajících hvězd v počtu 160 000 snesl se na naši zemi.

*) i délky 30 milionů mil.

**) Biela byl setníkem c. k. 18. pěšího pluku Viléma barona Biely, jenž pocházel ze staré šlechtické rodiny pánův z Bílé, kteří po 30 leté válce z Čech vystěhovali se do hrabství Stollbergského. Biela narodil se v Rossle 19. března 1792. a vychován v Drážďanech.

Stav se vojákem vyznamenal se ve válkách francouzských. Přišel do Prahy, s oblibou zanášel se studiem astronomickými a tu také poprvé obrátil na sebe pozornost objevením první své komety dne 30. pros. 1823.,

Ze všech těchto důvodů zahrnuje Mädler ve svém díle „Podivuhodná stavba všehomíra“ (8. vyd. Strassburg str. 297.) svůj úsudek o naší otázce v tato slova:

„Při vypočítávání různých příčin, které rušiti mohou dráhy oběžnic, nemusíme a nemůžeme bráti zřetel na vlasatice“.

Tím strach z vlasatic jako pošetilý byl zlomen. Ale v době nové nastala reakce; mnozí se domnívají, že srážku s vlasaticí přece nelze tak lehce odbyti.

Ve svém pojednání o obrovské vlasatici z r. 1881. praví H. Klein: „Pokročilá věda dokazuje, že srážka země s vlasaticí může míti dosti neblahé následky. Kdyby země naše někdy srazila se s jádrem, čili nejvnitřnějším dílem hlavy vlasatice, musila by srážka tato v zápětí míti katastrofu, při které snad celé lidské pokolení a snad i veškeren organický život na naší zemi musil by vzíti za své.“ Známý Falb skutečně pro rok 1899. srážku země s Tempelovou kometou ne-li pravděpodobnou, aspoň jako možnou předpověděl. Ale později proroctví své na nádherné padání hvězd na den 13. listop. 1899. omezil. Ve skutečnosti jedná se vlastně o zjev, každých 33 let se opakující. Z dávných časů máme po ruce zprávy, že listo-

kerouž potom s professorem Halaškou pozoroval a o níž astronom David zprávu podal.

Objevení druhé, mnohem důležitější hvězdy, stalo se v pevnosti Josefově r. 1826. dne 27. února. Za objev svůj jmenován byl Biela členem české společnosti nauk v Praze. Raněn jsa po četných válečných taženích mrtvicí, zemřel v Benátkách, kde krátce před smrtí svou odhalil známý obraz Rafaelův „Vidění Ezechielovo“ — Poznámka překladatele.

padové meteority vždy po 33 letech ohromného počtu dosahují.

Poslední četné padání hvězd událo se 12. listopadu 1866. a podobné zvláště hojné padání hvězd lze zase očekávat po 33 letech, tedy v noci ze 12. na 13. listopadu r. 1899.*)

Předpokládá se možnost srážky země s vlasaticí sepsal také francouzský spisovatel Flammarion román o konci světa jednající, který v roce 2500 nastati má (*La fin du monde*. Paris 1894).

Katastrofu onu líčí fantastický Flammarion slovy následujícími: „Tmavá noc panovala na zemi, vlasatice blížila se k zemi obrovskou rychlostí 32.000 Km. v hodině. Parný, dusný, vše pálicí vzduch naplňoval světový prostor; dech lidem i zvířatům stával se obtížnější. Obyvatelé Paříže zalezli do sklepů, obchody byly zavřeny, hostince a kavárny prázdné, časopisy více nevycházely. „Transatlantická elektrická vzduchoplavební společnost“ musila počet elektrických vzducholodí ztrojnásobiti, neboť všichni bohatí Angličané, Francouzové, Němci, Rusové atd. Paříž opustili, aby se odebrali do Austrálie, kde katastrofa odehráti se neměla. — Sedmého dne katastrofa nastala. Černá, neproniknutelná noc přikrývala zemi; děsná panika zachvátila obecnost. — Zábavné místnosti všechny byly zavřeny, za to chrámy, modlitebny, mešita tureckého vyslanectva, to vše v tyto dny bylo přeplněno. Vlasatici s nesmírným ohněm bylo zříti na východní části oblohy; postupovala s obrovskou rychlostí, krvavě červenou, ohnivou zář šíříc.

*) Psáno r. 1898. Zmíněnou noc skutečně padání meteoritů nad míru bohaté bylo. Pozn. překladatele.

Hrůzostrašná rána zazněla, střechy praskaly, okenice se tříštily — vlasatice minula zemi, země její hmotou prolétla bez pohromy.

Lidstvo si oddechlo, lehký vánek zavál od západu.

Po ulicích slyšeti bylo zase hlasy roznášečů novin: „Kupte noviny! Kupte noviny! 5 centimů za číslo! Nejnovější zprávy o zkáze světa! Komete spadla v Itálii a právě papeži a shromážděným kardinálům na hlavy! Kupte noviny!“

Jak patrně, patří ku provedení takového líčení neobyčejná míra nesmyslné fantasie a hrubé nevkusnosti. I zde otřítí se musel francouzský spisovatel o zařízení katolické církve.

Než dosti blouznivosti! Docílil pokrok moderní vědy skutečně výsledků, ze kterých souditi možno na srážku země s vlasaticí?

Země při srážce s oním poběhlíkem vesmíru, jak lze vlasatici nazvati, ani by se neroztříštila, aniž by ze své dráhy vybočila.

Ale přece nějak ono setkání mohlo by se pro pozemšťany osudným státi.

Spektrální analýze totiž prokázala, že plyny, které vlasatice v sobě chovají, obsahují v sobě zvláště uhlovodík, plyn tedy, který tak řečených „třaskavých plynů“ v uhelných dolech jest příčinou.

Plyny tyto nejen že by vzduch pozemský k dýchání nezpůsobilým učinily, ale zapálily by se a spolu s kyslíkem, na naší zemi se nalézajícím, úplný nebo částečný ohromný, vše ničící požár by roznítily.

Spektroskopie dále prokázala, že mezi plyny vlasatic nalézá se mnoho kyanu, který jsa jedovat s vodíkem, hojně na vlasaticích se nalézajícím, ve zhoubný kyanovodík se spojí.

K tomu ještě jest povážiti, s jak nesmírnou rychlostí vlasatice na zemi naraziti může.

Rychlost pohybu vlasatic je různá, ale vždy nad pomysl veliká. Proslavená vlasatice z r. 1811. v blízkosti země pohybovala se rychlostí 2500 Km. ve vteřině.

Kdyby tak obrovské množství nebezpečných plynů, ve kterých mimo to silné elektrické napjetí panuje, s tak báječnou prudkostí na zemi naši narazilo, nesmírný tento náraz musil by v zapětí míti děsný orkán, že by i moře ve svých nejvyšších hloubkách se vzedmulo v bouři neslýchanou.

Ovšem jiní odpovídají: Hmota, ze které se vlasatice skládají, jest tak řídká, že atmosféra naší země by kometě v sebe vniknouti nedala, ale chráněna jsouc silným obalem vzduchovým, vlasatici by, bychom tak řekli, rozřízla.

Budiž tak nebo onak, ze stanoviska zjevení říci můžeme, že zánik světa vlasaticí přivoděn nebude, neboť, jak později uvedená místa z bible dokáží, slunce i všechna ostatní tělesa nebeská při konci světa spolu zahynou. —

To však jest úplně vyloučeno, aby srážka vlasatice s naší zemí na ostatní tělesa nebeská tak mohla působiti, že by všech jich zkázu zavinila. Nejvýše může býti zničen organický život toho tělesa nebeského, se kterým se srážka udá.

Může však celá sluneční soustava a všechny soustavy sluneční zničeny býti katastrofou? Tu musíme k vůli důkladnosti něco vyložit.

III.

Úkaz tak řečených „nových hvězd.“

 Až do nejnovějšího času byl v astronomii jistý zjev zdánlivě nerozluštitelnou hádankou: objevování se a mizení zase jistých hvězd na obloze.

Již z roku 134 před Kristem máme zprávu o vzplanutí nové hvězdy mezi 4. a 5. hvězdou v souhvězdí „štíra“. Od té doby více podobných úkazů je známo. Hvězdář Mädler vypočítává 24 nově vzniklých hvězd, ku kterým v čase nejnovějším ještě 25. přistupuje. —

Hvězdář dr. Anderson v Edinburgu spatřil 23. ledna 1892. v souhvězdí „vozky“ pouhým okem viditelnou hvězdu 5. velikosti, která na důkladné mapě oblohy nebeské chyběla, ač všechny hvězdy až do velikosti 9. obsahovala. Jednalo se vskutku o „hvězdu novou“. Kdy povstal tento nový úkaz?

Dne 8. prosince 1891. slavný astronom dr. Max Wolf v Heidelbergu fotografoval oblohu v okolí „nové hvězdy“. Deska zachytila všechny hvězdy až do 8. stupně velikosti, ale nové hvězdy na desce nebylo. —

Dne 10. prosince téhož roku na Harwardově hvězdárně v Cambridge v Americe byla záhadná část oblohy znovu fotografována. Nová hvězda 5. velikosti byla nyní zřetelná. Musila tedy mezi 8.—10. prosincem 1891. zazářiti; hvězda byla nyní o něco ještě jasnější. Na to ztrácela zvolna na lesku. Od 5. března r. 1892. nastalo rychlé a stálé ubývání jasnosti, koncem března byla jasnost 11.—13. velikosti. —

Brzy na to v obrovském dalekohledu hvězdárny Lickéovy byla patrna již jen jako hvězdička 14. velikosti a zmizela na to i sklům tohoto obrovského teleskopu. —

Dne 19. srpna 1892. bylo lze tuto od dubna zmizelou hvězdu zase spatřiti jako hvězdu 9. velikosti.

Když hvězdář Bernard časně z rána 20. srpna 1892 opět nalezenou hvězdu pozoroval, objevil kol ní malou mlhu, kteréžto pamětihodné pozorování také snímkem fotografickým bylo potvrzeno. —

Zcela překvapující vysvětlení tohoto zjevu dala spektroskopická pozorování *)

Všichni pozorovatelé seznali hned jasné čáry vodíku, jakož i pruhy žlutavé, zelenavé a modré, jimiž přítomnost žhavých plynů se dokazovala. —

Tyto jasné pruhy svědčily o železe, vápníku, natriu a magnesiu. Ve spektru, fotografovaném Voglem v Postupimi, lze spatřiti hned podle

* Poznámka překladatele o spektru čili vidmu:

Paprsky sluneční vnikající úzkou štěrbinou do zatemnělé světnice, a lámajíce se ve skleněném hranolu ve světnici postaveném, rozkládají se na nesčíslné paprsky různě lomitelné, z nichž každý v oku našem vzbuzuje dojem barvy jiné. Barvy tyto zachycené na stínidle stranou postaveném jsou: červená, pomerančová, žlutá, zelená, světle modrá, temně modrá a fialová; — barvy ty nejsou přesně od sebe odděleny, ale jemnými odstíny navzájem splývají. Barvy tyto, z nichž fialová odchýlena nejvíce, červená pak nejméně, nazývají se barvy hranolové, a celý ten barevný pruh jmenuje se vidmo sluneční (spektrum).

Ježto jednotlivé prvky mají svá význačná charakteristická spektra, tedy barevné tyto čáry svědčí o žhavých párách různých prvků, které na slunci a pak i jiných tělesech nebeských, vlastní světlo majících, se nacházejí. Tímto rozbořením spektrálním poznáme páry prvku, které v plameni toho neb onoho tělesa nebeského se vyskytují. Tak ve spektru poznáme ku př. jisté známky železa, vápníku, hořčíku, vodíku, lithia, thalia, gallia, rubidia, caesia, india a jiných prvků. Slouží tedy rozbor čili analýze spektrální k tomu, aby astronomové poznali hořící látky na tělesech nebeských. Má tedy analýze spektrální za úkol, nedostatku oka v rozkládání žhoucích par na tělesech nebeských odpomoci.

jasných čar na více lámané, do fialova přecházející straně tmavé čáry.

Sestává tudíž obraz ze dvou nad sebou položených spekter, která do sebe byla pošinuta. Světelné zřídlo jasných čar spektrálních, pochodící ze žhavých plynů, vzdalovalo se ze země rychlostí 60 zeměpisných mil za vteřinu, ono pak temného absorbovaného spektra*) blížilo se k ní rychlostí 65 zeměpisných mil. Eug. v. Gotthard ještě k tomu poukázal, že každé spektrum více nebo méně spojitě vyvinuto bylo a proto že musí se souditi na jádro nebo vnitřní zhuštění.

Z těchto zajímavých spektrálně analytických pozorování jeví se tedy jako pevně daný výsledek následující: Ze spekter nad sebou ležících ale do sebe pošinutých jasně jde na jevo, že při celém zjevu zúčastněna byla *proti sobě se pohybující tělesa nebeská*.

Byla-li to dvě pevná tělesa, jak tvrdí dr. Vogel v Postupimi, nejproslulejší to astrofysik Německa, nebo zda pevné těleso nebeské do kosmického mraku se dostalo, do tak řečené mlhy planetární, jak za to má výtečný matematik a astronom, prof. dr. Seelinger z Mnichova, má pro nás význam vedlejší. Pro kterýkoli klad bychom se rozhodli, vždy dojdeme k závěru, že nastala katastrofa v jednom systému světovém.

Co se v dávné době a ve vzdálených končinách již častěji odehrálo, zda nemohlo by se i nyní opakovati i v naší soustavě sluneční? Věda nemůže možnost takové katastrofy popříti.

*) Absorpční spektrum povstává světlem, které po vyjití z pramene světelného ještě jinými tělesy přechází a tak částečně se ztravuje. Pozn. překladatel.

Kdyby slunce naše do blízkosti jiného některého tělesa světového nebo do blízkosti některé planetární mlhy zabočilo, tu toto obapolné sblížení muselo by pro celou sluneční soustavu míti mimořádné, osudné a hrozné následky.

Tu následkem přitažlivosti obou těles tak řečené „proturberance“ na slunci („sluneční pochodně“, jakési to výbuchy žhavých plynů), musely by se zmnohonásobiti a nesmírných rozměrů nabyti.

Na zemi z téže příčiny strašlivé vulkanické výbuchy by nastaly, příliv mořský a odliv uvedeny byly by v nepořádek, neslýchané bouře mořské by se rozpoutaly a atmosfera naší země do krajnosti by se rozzuřila a rozburácela. —

K tomu hrozné smršti, bouře a orkány po nedozírnou dobu by na zemi zuřily a pohled na slunce i hvězdy ostatní by se znemožnil. —

Následovala-li by srážka se sluncem, tu pohyb náhle přerušený v teplo by se proměnil a žár všemu pomýšlení lidskému se vymykající obě tělesa nebeská v sebe sražená ve žhoucí hmotu plynovou síly nesmírné by proměnil, zkrátka úkaz svrchu líčený tak řečených „nových hvězd“ by se opakoval.

Jak praveno, věda nemůže více říci, že podobný zánik světa pro naši sluneční soustavu jest nemožný, ale také nemůže tvrditi, že zánik světa takovým bude. Na nebi jest jen napsáno, jak svět zahynouti může, ale v bibli je psáno, jak zahyne. —

IV.

Zánik světa dle bible.

Čteme u sv. Lukáše (21, 25. 26): „A budou znamení na slunci a na měsíci i na hvězdách, a

na zemi soužení národů pro bouři hluku mořského a vlnobití: tak že schnouti budou lidé pro strach, a pro očekávání těch věcí, které přijdou na všecken svět; nebo moci nebeské budou se hýbatí.“

A u sv. Marka (13, 24, 25.) čteme: „V těch pak dnech po soužení tom slunce se zatmí a měsíc nedá světla svého: a hvězdy nebeské budou padati a moci, kteréž jsou na nebi, pohnou se“.

Čteme dále v Apokalypsi (Zjevení sv. Jana) při líčení otevření šesté pečeti (kap. 6, 12—15.): „I viděl jsem když otevřel pečeť šestou: A aj zemětřesení veliké stalo se, a slunce učiněno jest jako pytel žíněný, a měsíc všecek učiněn jest jako krev, a hvězdy padaly s nebe na zem, jako fíkový strom se sebe smítá nedozralé ovoce své, když od velikého větru klácen bývá, a nebe ustoupilo jako svinutá kniha: a všeliká hora i ostrovy ze svého místa se pohnuly; a králové země i knížata, a bohatí i silní, a každý služebník i svobodný, skryli se v jeskyních a v skalách hor“.

A ve 2. listu. sv. Petra čteme (3, 10.): „Přijdeť pak den Páně jako zloděj, *ve kterémž nebesa s velikou prudkostí pomínou, a živlové hor-
kostí se rozplynou, země pak i díla, kteráž jsou na ní, vypálena budou.*“

Není-li tento obraz, který nám bible zde podává, podobný onomu, který jsme v kapitolách předešlých z čistě vědeckého stanoviska uvažovali?

Nezříme i v jednotlivostech překvapující soulad? Potom uvažme: Proroctví o zkáze světa pocházejí od lidí, kteří nestudovali astronomii a k tomu byla vyřčena v čase, kdy sama astronomie žádný podklad neudávala k možnosti takové katastrofy.

Naopak jaké stanovisko měla by zaujati věda ku výroku písma „hvězdy budou s nebe padati“, poněvač až ku počátku našeho století za nemožné vyhlásila, že by jen i kámen s nebe spadnouti mohl.

Napsalť učený professor vídeňský Stütz r. 1790. o obrovském meteoru v roce 1751. u Záhřeba spadlém: „Že by železo s nebe spadnouti mohlo, mohly by snad osvícené hlavy Německa v r. 1751., při tehdejší panující nevědomosti ve vědách přírodních a ve fysice tvrditi. —

Ale v našich časech bylo by neodpustitelno podobné báchorky jen za pravděpodobné míti.“

V témže roce 1790. spadl veliký povětroň*) u Juillacu ve Francii a purkmistr tohoto města poslal o tom zprávu 300 podpisy opatřenou na akademii věd.

Ale referent Bertholon pravil: „Taková obec je k politování, která tak pošetilého starostu má, že takovým báchorkám věří, a doložil: „co mám k takovému protokolu přidat“?

Všechny poznámky poddávají se vzdělanému čtenáři samy, když toto vysvědčení o fysicky nemožném zjevu čte.

Učenec A. Deluc dokonce pravil: Kdyby takový kámen jemu k nohou padl, musil by sice říci, že to viděl, ale že tomu věriti nemůže.

* Asteroidy jsou zcela malá tělesa nebeská od kusů několik centů vážících až k velikosti prachu. Dělí se na nejmenší („hvězdičky“ také „čistění hvězd“), na ohnivě koule a veliké meteority. Tyto dosahují tíže veliké, tak meteor spadlý r. 1749. v Sibiři a uschovaný v Petrohradě váží přes 700 kg. — Dle Newtona možno denně pozorovati $7\frac{1}{2}$ milionů meteorů pouhým okem. Některé objevují se ojediněle a v době neurčité, jiné hromadně v čase pravidelně se opakujícím, ku př. v polovici srpna a listopadu. Posvátný kámen v Mekce „kaaba“ není nic než obrovský povětroň. Poznamenal překladatel.

Ale nyní věda připustiti musí, že nejenom kameny, ale i hvězdy s nebe spadnouti mohou. —

A svatým Petrem předpovězený světový požár neměl by býti za vědeckou nemožnost považován? A přece jest možný, jak jsme viděli. A že vskutku nastane, praví prostý galilejský rybář s takovou určitostí, přesností a důkladností, jakou žádný učenec o výsledcích svého namahavého bádání podati nemůže. —

Musilo tedy zjevení přijíti od Pána stvoření, — to jest jediný rozumný závěr, který důtklivě se nám vnucuje

O podivuhodný osud ubohého lidstva! můžeme při pohledu na výsledek tento zvolati.

Jak pošetilé lidstvo během 19. století se jen vynasnažovalo, aby Pána nebes a země sesadilo, jak se namáhalo, aby knihu zjevení, bibli v očích každého vzdělance jako knihu báchorek v posměch uvedlo, jak se přičiňovalo, aby zakladatele náboženství křesťanského Jeho božské přirozenosti zbavilo, co vše jen vynaložilo, aby původ světa přirozeně, bez Tvůrce Boha vyložilo; — a nyní ke konci toho osvíceného století 19. nuce-no je lidstvo připustiti, že tento krásný svět na ten způsob zanikne, jak ve zjevení Onoho jest líčeno, jenž o sobě pravil:

„Coelum et terra transibunt, verba mea autem non transibunt,“ „Nebe i země pominou, ale slova má nepominou (Mar. 13, 31).“

V.

Doba zániku světa.

Určiti čas zkázy světa jest marná opovážlivost jak ze stanoviska vědy, tak ze stanoviska zjevení.

Přijde-li skutečně naše sluneční soustava do zkázyplné blízkosti soustavy jiné, tu musí na naší zemi takové převraty nastati, že astronomická pozorování budou více nemožná. —

Kdyby nějaké vyhaslé slunce nebo nějaká temná hvězda do blízkosti naší sluneční soustavy přišla, tu důvod zkázy byl by zrakům lidským odňat; zhouba by nastala, aniž by lidstvo tušiti mohlo, odkud zkáza přichází.

Ze stanoviska zjevení Kristus sám otázku o konci světa autoritativně pro všechny časy zodpověděl, když řekl:

„O tom pak dni a hodině nižádný neví, ani andělé nebeští, jedině sám Otec“. (Mat. 24, 36.).

Proto upokojil sv. Pavel Thessalonické svým 2. listem, když někteří z nich konec světa bezprostředně nastávající očekávali: „Prosímť pak vás, bratři, zkrze příští Pána našeho Ježíše Krista a naše shromáždění k němu, abyste se nedali buď skrze ducha, (t. j. falešné proroctví) nebo skrze řeč (t. j. jako by od nás pocházela), anebo skrze list, jako od nás poslaný, děsiti, jakoby již nastával den Páně. Nesvediž vás nikdo nižádným způsobem, neboť nenastane den Páně, leč prve přijde odstoupení (obecné odpadnutí od víry) a zjeven bude člověk hříchu, syn zatracení (Antikrist), jenž se protiví a povyšuje nade všecko, což slove Bůh, aneb čemu se děje pocta (či co u lidí v uctivosti jest a k službě boží náleží, jako chrámy, oltáře atd.), tak že se posadí v chrámě božím a ukazovati se bude jakoby byl Bůh“. (2. Thessal. 2, 1—4.).

Jako Kristus a apoštolové, tak soudí v otázce této i velcí učitelé církevní: Augustin, Cyrill Jerusalemský, Jan Chrysostomus atd. a právě tak

velcí theologové středověku Tomáš Aquinský, Bonaventura a jiní; — z času pak novějšího Suarez, Melchior Canus, atd.

Sv. Augustin ku př. píše: „Dávám raději přednost v této otázce v moudré zdrženlivosti ku své nevědomosti se přiznati, než klamné vědění na odiv stavěti“ (Epist. I. ad Hesych. str. 901).

A sv. Tomáš Aquinský praví: „O dni posledním nikdo nemůže věděti, ani skrze vědění vlastní, ani skrze zjevení; neboť Kristus v ohledu tomto svým apoštolům každou odpověď odepřel a to výslovně a co Kristus s apoštoly sděliti nechtěl, to také nikomu jinému neoznámil: tím vysvětluje se, že až po dnešní den všichni ti, kteří konec světa vypočítati se snažili, se přepočítali. A podobný osud čeká všechny, kdož v počtech podobných budou chtíti pokračovati“.

Takových chybných počtářů za všech časů bylo dosti, mezi nimi i otcové církevní jako Ambrož, Cyprián, Basilius, Norbert, Vincenc z Ferrary a jiní. Wiklef určil konec světa pro rok 1400., slavný dějepisec Regiomontanus na rok 1588., učený kardinál německý Cusa mezi rok 1700—1734., sekta Irvingiánů očekávala konec světa 14. července 1834., Bengel, proslavený theolog protestantský ve Württembersku v 18. století předpověděl druhý příchod Kristův na rok 1836. a konec světa v roce 3836.

Dle Bartoloměje Holzhausra (děkana v Bingham, † 1658.), nastati má konec světa počátkem 20. století, dle dějepisce Kremnitze roku 1950.

Jak s proroctvími svými pochodili ti, dle kterých svět již zaniknouti měl, tak pochodí i všichni proroci budoucí. Čas jimi určený přijde, ale výpočty jejich ukáží se chybnými. —

Podobně nespolehlivá jsou v tomto ohledu i tak řečená privátní zjevení jako proroctví přičítané irskému arcibiskupu Malachiáši. Dle tohoto proroctví přijíti má po papeži Lvu XIII. ještě 10 papežů a pak má nastati konec světa.

Ježto průměrné panování jednoho papeže jen 12 let obnáší, počítati můžeme, že konec světa dle onoho „proroctví“ nastati by měl ve 120—150 letech. —

Ale proroctví toto z důvodů vnějších i vnitřních nemůže býti ani dosti málo věrohodné.

Biskup Josef Dwenger z Fort Wayenu v Severní Americe píše o tom (Cincinnati 1835.): „Od sv. Malachiáše proroctví toto není, to žádný učenec přece tvrditi nebude. Sv. Malachiáš zemřel v náručí sv. Bernarda, není pochyby sice, že měl dar divů činění a prorokování, ale o jeho proroctví, pokud posloupnosti papežů se týče, neví ani sv. Bernard, ani jiný současný spisovatel. Téměř 447 let po smrti sv. Malachiáše (v r. 1596.) vynořila se tato slátatina v Benátkách na světlo.“ —

Pro všechny časy a všechny lidi platí s ohledem na čas konce světa slova Pána, který po svém z mrtvých vstání apoštolům svým pravil:

„Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate“. „Není vaše věc znáti časy nebo chvíle, kteréž Otec ve své moci ustanovil. (Skutky ap. 1, 7.). —

Výhodná koupě dobrých knih
 při snížených cenách
jestliže se koupí celá kolekce:

1. Štít víry. Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych*. — II. vydání. Stran 108 velké 8°, brožov. místo 1 K 20 h. jen 80 h.
3. Obrázky ze smíšené osady. I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8°. Místo 86 h jen 60 h.
4. „Nezapomeň“. — Šestero postav řečí které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Milítký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 60 h jen 40 h.
5. Naši přátelé. (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z veukovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)*. — Stran 100 — 8°. — Místo 60 h jen 40 h.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897 a stojí 14 h — franko 24 h

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme jen 15 proc. sračky.

Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Ku sv. postní době odporučujeme případnou úvahu „**O sociálním významu sv. zpovědi**“. Napsal ThDr. Fr. Reyl. Brožura vyšla loni ve dvojím nákladě o 8000 výtiscích a doznala zvláště v kruzích laických vřelého přijetí. Máme ještě několik set na skladě a jsme ochotni zaslati ji po 2 kr., bude-li aspoň 50 výtisků objednáno.

Mimo to máme na skladě ještě několik set Sahnlovy brožury „**O husitství a protestantství**“. Spisek velmi vhodný pro smíšené osady. Zasíláme rovněž ve snížené ceně po 2 kr. při větší objednávce.

Jiné brožury jsou jen v tak skrovné míře na skladě, že jich jednotlivě ani neprodáváme, vyjma encykliku sv. Otce Lva XIII. „O dělnické otázce“.

Modrá knihovna, vydává a rediguje Dr. V. Řezníček, přináší čtení zábavné i poučné a jest proto hledána do veřejných i spolkových knihoven, těšíc se přízni zejména čtení milovných jednotlivců.

Na ročník (6—7 zajímavých knih) předplácí se 2 zl.

Všechny jednotlivé svazky jsou k dostání o sobě ve všech knihkupectvích v zemích koruny České a zejména pod adresou: **Modrá knihovna**, Praha, Král. Vinohrady č. 347.

Dosud vydané 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník IV.

Číslo 8.

Církev pronásleduje vědu.

Píše

Dr. Frant. Reyl.

V Hradci Králové.

1900.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové
Nákladem vlastním

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program.*
2. Radikalismus a klerikalismus.*
3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické.
4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.*
5. K příštím volbám.*
6. Do boje volebního.
7. O svatém Vojtěchu.*
8. Mají rodiče právo na školu dětí svých?*
9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.*
10. Poměr církve ku škole.*
11. Slavnostní dny.*
12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových.
2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.*
3. Zakládejme katolické jednoty.*
4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.*
5. Kříž, kotva a srdce.*
6. Nový soudní řád.*
7. Dobrodinečkové.
8. Otázka rolnická.*
9. Naše státní právo.*
10. Škola a mravnost.*
11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.*
2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)*
3. Církev a církve.*
4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou?*
5. Kněz a politika.*
6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)
7. Ovoce husitismu.
8. Spiritismus čili medianství.*
9. Základ otázky sociální a národnostní.
10. Raiffeisenovy záložny.
11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.
2. O významů katolických spolků.
3. Náboženství a lidstvo.*
4. Světová velmoc (o tisku.)*
5. Husitství a protestanství.
6. Štěstí katolíka.
7. Zánik světa dle bible a astronomie.

Celoroční předplatné i s poštou 1 Kč jednotlivá čísla stojí 8 h. na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko

*) Rozebráno.

Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvé ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

— věnovaný časovým otázkám. —

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.**Číslo 8.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Církev pronásleduje vědu.

Píše Dr. Fr. Reyl.

„Já jako světlo přišel jsem na svět,
aby žádný, kdo věří ve mně,
nezůstal ve tmě.“ (Jan 12, 46).

Žádný tvor na světě nežije tak nepřirozeně jako člověk. Jak v ohledu tělesném, tak i v duchovním hřeší lidé proti nejpatrnějším zákonům přírodním i mravním. Hnedle od mládí vychován bývá člověk tak rozmařile a neprozíravě, že v době dospělosti stěží dovede snášeti tělesné a duševní útrapy. Odchýlili jsme se daleko od přírody i od Boha, nerozumíme nejprostším zásadám zdravovědy a náboženství. Obáváme se přímo žíti podle zákonů přírodních a mravních; nemáme ani tolik upřímnosti a síly, abychom se ku své slabosti přiznali a napravili. Raději vyhledáváme steré a steré omluvy, jimiž chceme svět i samy sebe obelhat, abychom nemusili dáti výhost zlým návykům tělesným i duševním.

Takovým výmyslem v duchovém našem životě jest obvyklá a běžná věta: „Nemohu věřiti

náboženské nauce, protože zavrhuje vědu.“ Námitka tato bývá vyslovována buďto člověkem zlomyslným aneb nevědomým, a stala se již oblíbenou společenskou lží, kterou moderní společnost chce se omluviti před soudem dějin, že nevěří a nežije podle náboženství.

„Náboženství křesťanské jest nepřitelem svobody a osvěty,“ hřímá socialista Bebel (Christenthum a Socialismus. Str. 13.), proto nelze se diviti, že stoupenci jeho touží náboženství úplně odstraniti a vědou nahraditi. „Věda pečuje o dobrou (!) školu, což jest nejlepším prostředkem proti náboženství. Škola musí býti proti církvi mobilisována a učitel proti kněžourům. Náležitá (!) vzdělanost odstraní úplně náboženství.“ (Protokol v Hallu str. 175. a 177.).

Veliké a mocné hnutí duchové, které zove se socialním demokratismem, ohřívá staré bajky o nepřátelství církve katolické ku vědám i ku osvětě a pomýšlí docela náboženství ze srdcí lidských vykořeniti a na místo něho vědu zavésti.

A kde nabral n. př. Bebel, bývalý soustružnický dělník, tolik zkušeností, že nerozpakuje se prohlašovati náboženství křesťanské za nepřitele pokroku a osvěty? Vyčetl to všecko z knih učených pánů, kteří toto tvrzení již dávno před ním od dob německé reformace po celé tři věky ve svých spisích neostýchali se pronášeti, poněvač tu běželo o církev katolickou, vůči níž jest každá pomluva dovolenou a každá lež dobrou. Francouzský filosof hrabě de Maistre odkrývá toto nekalé řemeslo, pravě: „Historie během posledních tří set let byla velikým spiknutím proti pravdě,“ a my můžeme přímo říci, že proti církvi katolické vyrábějí se lži a pomluvy přímo výrobou fabrickou. Historie

od dob reformace jest úplně převrácena, proto tolik žalob na potlačování pokroku a vědy naukou církevní, ačkoliv jest jisto, že vlastně za pokrok a za civilisaci Evropy máme pouze děkovati jen a jen církvi katolické. Jest to věru podivno, jak může kdo prohlašovati náboženskou nauku za neslučitelný živel s vědou a uměním, když jest přece známo, že právě díla středověká, vzniklá v náboženském nadšení, jsou dosud nepostradatelnými, ba namnoze nedostižitelnými vzory, jimž může se moderní generace jenom obdivovati, jichž však předstihnouti nedovede.

Tak se nám mnohdy zdá, že toto tupení a odsuzování církve na vědeckém a uměleckém poli pramení se buď z neznalosti docílených již církevních úspěchů aneb docela ze závisti. Ne nadarmo obrátil se katolický německý státník dr. Windthorst v říšském sněmu na adresu svobodomyšlných učenců při debattě o připuštění katolických řeholí do Německa těmito slovy: „Na universitách by měly býti zastoupeny všechny obory. Ale na všech universitách jest pevný kruh lidí, kteří nikoho na stolicí professorskou nepřipustí, kdo se jim nehodí; tento kruh však musí býti rozražen. *My se nebojíme vaší vědy, jsmeť zástupci vědy daleko starší.* Vy však jste vyhnali ze země muže (řeholníky), kteří se této naší vědy ujímali, poněvač jste věděli, že *byste jim neodolali.*“

My také velikému státníku věříme, že strach před vítězným pokrokem katolické vědy svádí mnohé kruhy vědecké ku nízkým pomluvám, aby vítězný konkurrent byl v očích lidu o své přebornictví připraven, protože z denní zkušenosti známe mnoho případů, kdy kulturní i dobročinné podniky církevní byly revnivostí malicherných a malých lidí zmařeny.

Církev katolická vykonala ve prospěch civilisace a pokroku mnohem více, nežli se mnohému tupiteli zdá, proto jest třeba mnohým domýšlivým lidem ukázati na tuto kulturní práci, aby si uvědomili, mnoholi jim ještě schází, nežli budou moci vyrovnati se katolickým vědeckým pracovníkům, jež tak velkopansky paušálně odsuzují. Zlomyslným a závistivým pak hancům dá již přiměřenou odpověď sám lid, jestliže pozná aspoň částečně kulturní význam katolické církve.

I. Církev katolická pravou vědu vždy pěstovala.

Mluvíme-li o katolické vědě, nemáme tím na zřeteli nějakou vědeckou soustavu, která se snad opírá o jiné vědecké zásady nežli jiné vědy, aneb která by snad žádala od svých pěstitelů a stoupenců zcela jiné zákony myšlení, nežli jakými spravují se ostatní lidé, nýbrž katolickou vědou rozumíme takovou vědeckou soustavu, která nevylučuje z přírody Boha a která za přední cíl má, ne aby zjevené pravdy náboženské svými objevy vyvrátila, nýbrž spíše je osvětila a opřela.

Z toho jest patrné, že přece máme „katolickou“ vědu a že svobodnému badání lidského ducha ponecháno úplně volné pole. Studium vědy považovala církev katolická vždy za přední ozdobu svých synů. Tak píše ve 4 století sv. Řehoř Nazianský o vědě: „Nejpřednějším mezi dobry jest věda. A nemíním tím vědu naši, která vztahuje se ku spáse a pojednává o krásách statků duševních, nýbrž míníme tu také vědu světskou, kterou mnozí křesťané, slepí zajisté, zavrhnou jakožto plnou mlačin a úskalí, jakožto věc, která člověka od Boha odvádí. Nezavrhujeme vědy, protože se některým

nelíbí, a pokládejme její nepřátele za lidi hrubé a nevědomé. *Kdo vyniká buď jen pouze dobrými mravy, aneb výhradně jen vědou, podobá se člověku jednookému. Kdo však vyniká dobrými mravy i vědou zároveň, toť jest člověk, jenž má zdravé oči, člověk dokonalý.*“ (Řeči 43, 10).

Církev založila ohniska kultury v universitách, které vzaly svůj původ buď přímým přičiněním římských papežů aneb aspoň za jejich soublasu. University v Bologni, Padui, Píse, Římě, Salamance, Paříži, Seville, Oxfordě, Lovaně, Praze atd. mívaly často až 10.000 posluchačů, kteří po dosažených hodnostech akademických šířili vzdělanost ve školách městských a venkovských.

V době „temného“ středověku, kdy zotavovali se národové po stěhovavé horečce a učili se pozvolna pod vlivem křesťanské nauky abecedě kulturního života, pěstovali vědu výhradně kněží a mniši katoličtí, zatím co urození páni a rytíři kratochvílí světských užívali. Řehole některé, zvláště Františkánů a Dominikánů ovládali ve své době vědecké pole úplně beze všech soupeřů. A nedomnívejme se, že snad věda těchto učených řádů byla snad méně cennou, než věda moderních profesorů. O františkánském mnichu, Rogeru Bakonovi (1214—1294) praví Dr. Whewell pln obdivu: „Jest nesnadno pochopiti, jak takový muž mohl tehda existovati, neboť jest to zajisté neobyčejným zjevem nalézti spisovatele 13tého století, jenž netoliko uznává zkušenost (indukci) za pramen vědy, nýbrž zjednává jí platnost ve vědeckém bádání.“ Prostý tento mnich vyslovil první v „temném“ středověku vědeckou zásadu, která v moderní době pokládá se za jediný pramen našeho vědění a která

připisuje se omylem aneb snad zúmyslně daleko pozdějšímu učenci stejného jména lordu Bakonovi, jenž byl kancléřem u dvora anglického a zemřel r. 1626. Mnich Bakon byl ovšem zapomenut, poněvač to byl syn katolické církve, ale lord Bakon jest dosud vynášen jako zakladatel moderní vědy, protože byl protestantem. Rovněž jako mnich Roger Bakon, tak i katolický veleduch Leonardo da Vinci musil upadnouti se svou výzkumnou methodou v zapomenutí, aby církvi katolické mohlo se předhazovati, že v pravé vědě nic neučinila.

Dodnes máme skorem tak kusé vědomosti o vnitru Číny, jako o povrchu měsíce a přece již r. 1246 mnich Jan de Piano Carpino dospěl jako vyslanec papeže Junocence IV. ku cáři tatarskému až ku Tibetu, čímž zeměpisné vědomosti své doby znamenitě obohatil. K dobru církve nutno dále v zeměpise připsati objev Ameriky Kolumbem, objev a popis Kanady, střední i jižní Ameriky a střední Asie.

Dlouholetý bludný názor Ptolomaeův o pohybu slunce kol naší země vyvrátil důmyslnými výpočty polský kanovník Koperník pod záštitou papeže Pavla III. Epochální myšlenku katolického učenice zastávali v Německu učený jesuita Clavius, ve Španělsku mnich Zuniga, v Itálii karmelitán Foscarina a učený kardinál Barbarini, pozdější papež Urban VIII.

Učenci katoličtí projevili mnohem větší ochotu v šíření smělé této myšlenky Koperníkovy, ač měnila rázem tisícileté názory vědecké, nežli učenci evangeličtí, kteří názor Koperníkův naprosto odsuzovali. Velebený „zakladatel“ moderní vědy, zmíněný již lord Bakon nikdy soustavy Koperníkovy nepřijal. Melanchton nazval novou nauku nesmysl-

ností a prohlašoval ji za čin blázna neb člověka, který toužil státi se znamenitým. Luther mluví o Koperníkovi jako o „ztřeštěném astrologu, který snaží se dokázati, že země se točí a nikoliv slunce. Tento blázen chce převrátiti veškeru vědu hvězdářskou.“ (Prof. Zahm „Věda a učenci katoličtí“ str. 45).

Za podpory papežův spůsobil další obrat v astronomii Galileo Galilei, jenž svým sestrojeným dalekohledem objevil měsíce Jupiterovy, hory na měsíci, skvrny sluneční atd. Většinu těchto svých objevů učinil Galilei v zahradě svého příznivce kardinala Bandiniho v Římě.

Při této příležitosti zmiňujeme se o církevním pronásledování vědeckého bádání Galileova. Báchorka o žaláři a mučení Galileově byla vyvrácena uveřejněním původních listin z archivu vatikánského r. 1877, a od té doby nevěří v ni nikdo, leč ten, kdo své vědění čerpá z kalendářů aneb ze sloupců novin. Galileo ocitl se ve vyšetřování pro své mínění o pohybu země, kteráž nauka při tehdejších vědomostech dle úsudku Laplaceova musila býti považována jenom za vědeckou domněnku (hypothesu), ježto ani sám Galilei nedovedl svého mínění obhájeti přímými přesnými důkazy, nýbrž jen obdobnými. Mínění Galileovo z pole čistě vědeckého přešinovalo se na pole náboženské, ovšem ukvapeností theologů, kteří svým vzděláním nestáli výše, než tehdejší celá doba. Povstaly hádky a ježto nedovedl Galilei své odpůrce usvědčiti přesnými důkazy, rozhodl církevní soud o sporné otázce, ve které ani Galilei tehdá neměl úplně jasného světla. V processu Galileově z roku 1633. nebyla nikde otřesena neomylnost papežova

protože rozsudek vynesla kongregace kardinálů a ne papež. Rovněž nebyly překročeny meze šetrnosti ku staříckému učenci. V žaláři Galilei nikdy nebyl, nýbrž pouze 22 dní během přelíčení bydlil ve 3 pokojích úřednických v budově inkvisiční. Rovněž mučen býti ani nemohl jakožto 70 letý stařec, protože řád soudní dle knihy „Sacro Arsenale“ ani nedovoloval mučení u osob šedesátiletých. A když jest jisto, že Galilei od r. 1630. nepřetržitě i po svém odsouzení dostával a přijímal ročně 100 skudů z papežské pokladny, patrně, že nemůže býti ani řeči o nějakém záští ku vědci ze strany církve, aniž lze souditi, že by býval Galilei příliš těžce nesl výrok inkvisičního soudu, neboť by stěží přijímal podporu od svých nepřátel. Dokud ovšem proces Galileův nebyl původními prameny objasněn, hodil se vždycky za účinnou střelu proti „tmářské“ církvi.

Opakujeme ještě jednou: Galileových objevů a výpočtů vědeckých církevní soud nikdy nevyšetřoval a také nesoudil; pouze mínění Galileovo o pohybu země bylo prohlášeno posvátným sborem za smělé, ale nikde nebylo prohlašováno za kacířské. Možná tedy výrok církevní považovati více za prohlášené příměří mezi bojujícími tábory, nežli za nějaké nepřátelství ku vědě, jak o tom svědčí výroky současně žijících vědců u př. Descarta, Fromonda, Anzouta a j. Rovněž nutno podržeti v paměti, že církevní soud nestavěl se proti mínění Galileově a Koperníkově sám, nýbrž i velený protestanský „zakladatel“ moderní vědy, lord Bacon Verulamský považoval je za básnický výmysl a ještě za 50 let později slovatný Leibniz mínění tomu nevěřil. (Srovnej Hlavinkův článek o Galileovi ve Vlasti r. III. str. 217 a n.).

Veliký Galilei jest tedy vždycky jen a jen katolickým učencem.

V *astronomii* vůbec pracovali katoličtí kněží více, nežli jest veřejnosti známo. Kněz Gassendi první pozoroval přechod Merkurův přes kotouč sluneční, kněz Orioli první určil kruhovou dráhu Ura-na, kněz Picard poprvé přesně změřil zemský poledník, což sloužilo Newtonovi ku vyšetření zákona o všeobecné gravitaci Jesuité de Vico objevil osm vlasatic a P. Secchi získal si přední místo ve studiích o slunci.

Rovněž v *mathematice* vynikli věrní synové církve katolické. Vědecké uspořádání arithmetiky pochází od učeného Gerberta, později papeže Silvestra II. Mnich Paccioli Borgo sepsal první dílo o algebře v 15. století. Mnich Cavalieri rozluštil mnohé záhady početní, které Kepler a jiní učenci nechali nerozluštěné. Mohli bychom vypočísti celou řadu slavných jmen, kdyby nebylo natno všimnouti si též jiných odvětví.

Moderní *fysika* spočívá na výzkumech a zásadách Rogera Bakona, Leonarda da Vinci, Galilea, Toricelliho, Castelliho, Mersenna, Gassendiho (tři poslední byli kněží), kteří vytvořili mechaniku, hydrostatiku, hydrauliku a hydrodynamiku tak důkladně, že pozdějším učencům mnoho nezbylo ku dokončení jejich práce. Též v jiných oborech fysiky katoličtí učenci pracovali vydatně P. Merseu založil akustiku. Kapucín de Rheita sestrojil operní kukátko. Arcibiskup Spalatro vyložil vědecky vznik duhy. Mniši Galien a Lana poprvé pokoušeli se o vzduchoplavbu a sestrojili létací stroje, což si naše století neprávem přivlastňuje. Fourier vyslovil zákony tepla a P. Leurochon r. 1626 uveřejnil dílo o praktickém užití parních motorů, což „naše“

historie připisuje teprv Wattovi, o 150 let později žijícímu.

Ovšem nutno zamlčeti a potlačiti poctivou práci katolických učenců, aby se mohla moderní doba tím skvěleji chlubití svou pracovní zdatností.

Že i důležité odvětví techniky elektrické spočívá na objevech katolických učenců Galvaniho, Volty a Ampéra, poznamenáváme k vůli úplnosti, jakož i to zajímavé faktum, že chemie mohla by se zváti vědou katolickou, protože ji založil katolík Lavoisier, na němž spáchala velebená francouzská revoluce vraždu ku nenahraditelné škodě moderní vědy. Tento surový čin pařížského konventu liberální tisk chytře zamlčuje, zato však proces Galileův líčí strašlivými barvami.

Většina moderních lékařů se domnívá, že ku založení své vědecké slávy potřebují se blýskati naprostou nevěrou, zapomínají však, že věřící učenci katoličtí Vesalius, Cesalpino a Malpighi jsou zakladatelé *moderní vědy lékařské*. Vesalius konal první pitvu, Cesalpino, tělesný lékař papeže Klementa VIII., objevil oběh krve, Malpighi zavedl mikroskopické studium v anatomii a objevil v těle žíly „vlásečnice“, načež jej papež Innocenc XII. jmenoval komořím.

V *rostlinopise* vynikl opět svrchu jmenovaný lékař Cesalpino tou měrou, že ho Linné zove „prvým pravověrným a soustavným botanikem“. Jesuité P. de Gomara popsal květenu mexickou, P. Plumier květenu Západní Indie, nakresliv přes 6000 rostlin amerických, P. Boym květenu čínskou atd.

V *nerostopise* položil základ ku vědecké methodě francouzský kanovník René Just Haüy, takže učenci Lavoisier, Berthollet, La Place, Lagra-

nge a j. navštěvovali výtečné přednášky tohoto katolického učenice, jemuž i Bucle ve svých dějinách civilisace vzdává nadšenou chválu.

V *geologii* pracuje se i nyní na základech italských učenců, najmě mnicha Genereliho, biskupa Stena a kněze Spady, a nejznamenitější díla geologická vyšla z pera duchovních.

První sbírky přírodní, botanické zahrady a učené společnosti založeny byly pod záštitou církve, která mravně i hmotně fedrovala vědecké snahy. Tak jest zjištěno dějinami, že přes 50 učenců dostávalo průměrně roční pensi od římských papežů za odměnu své vědecké práce.

A pak prý ta „tmářská“ církev zdržovala pokrok a osvětu! Ovšem „učenost“ soustružníka Bebla, aneb některého nedoučeného „redaktora“ církve katolická podporovati nemůže, protože podporovala vždy jen to, co za podporu stálo, a co také vědou skutečně bylo.

Uvedli jsme z celé řady pěstitelů katolické vědy pouze některé ukázky povětšinou z výborného anglického díla „Věda a učenci katoličtí“ od J. A. Zahma, universitního profesora fysiky na universitě Notre - Damské v Americe, jež přinesla pozoruhodná naše „Vzdělávací knihovna katolická“ ve XII. svazku. Odkazujeme naše kruhy na podrobnější studium tohoto díla, ale tyto sporé jenom ukázky dostačí, aby se rozplynuly jako mýdlové bubliny úzkoprsé náhledy o nepřátelství církve katolické ku vědám vůbec a ku vědám přírodním zvláště. Ze sporých těchto ukázek vysvítá, že tma panuje často v hlavách tupitelů a ve v lůně církve.

Vysvítá z ukázek těchto i to faktum, že skutečně máme vědu „katolickou“, která založena jest na zásadách přísně vědeckých a při tom přece

nemusí rváti ze srdce lidského víru v Boha a v nesmrtelnost duše.

„Připouštím tedy“, namítne stoupenec moderní vědy, „že církev podporovala v dobách dřívějších vědecké snahy, dnes však studium přírodních věd se zavrhuje a přírodním vědám vypovídá se bohoslovci vášnivý boj, protože prý škodí bibli.“

Na tuto námitku odpovídá nejlépe povolany hlas se stolce Petrova sv. Otce Lva XIII., jenž ve své encyklice „Providentissimus Deus“ ze dne 18. list. 1893 *odporučuje* kněžstvu studium bible i přírody slovy: „Jest známo, že věda přírodní, řádným způsobem přednášená, jako jest nespůsobilejší ku pochopení slávy svrchovaného Mistra, ve věcech stvořených ukryté, tak opět může zničiti základy zdravé filosofie a dobré mravy, jestliže jest útlým duším *nenáležitě* vštěpována. Pročež učiteli písma sv. bude znalost věcí přírodních dobrou pomůckou, aby léčky z této strany proti božským knihám nastrojené, odkrýval a porážel.“

Tentýž veliký papež, jakkoliv odporučuje studium pravé vědy, odsuzuje falešnou vědu a vypovídá jí boj: „Boj musí se vésti proti všem, kteří přírodních věd zneužívají, písmo sv. ve jménu jich zkoumajíce, aby autorům písma svatého mohli vytknouti neznalost zákonů přírodních a tím i celé jejich spisy směšnými učiniti“. — A na tuto *falešnou* vědu, proti níž nutno vésti boj až do krajnosti, posvítíme si v následující stati.

II. Církev potírá jenom falešnou vědu.

Falešnou vědu čili pavědu zoveme každou nauku, která nejsouc přesně dokázána, nýbrž pouze vymyšlena, přece činí nárok na všeobecné přijetí

a zavrhuje při tom nadpřirozený život i nadpřirozené zjevení boží.

Každá věda, která odporuje pravdám náboženským a náboženství potírá aneb buduje na svých objevech nový názor životní, odchýlný od názoru náboženského, každá taková věda jest pavědou, protože pravá věda nemůže ani odporovati písmu svatému a náboženství.

Tot chápé již prostý rozum. Původem přírody i písma sv. jest jeden a týž Bůh, který přece tutéž pravdu vyjádřil v přírodě zákony přírodními, jako ji vyjadřuje v písmě svatém slovy, proto nemůže si odporovati. Jestliže někdo přece vynašel „odpor“ mezi biblí a přírodou, pak odpor tento trvá pouze v jeho hlavě aneb ve slabém jeho zraku, a při bližším přihlédnutí se mýlka jeho objeví. Budto špatně četl v biblí anebo v přírodě. Domnívá-li se n. př. někdo, že se s ním při některém okamžiku točí celý nábytek v pokoji, z toho ještě neplyne, že se s ním vskutku točí. Každý jiný pozorovatel upozorní ho na tento omyl.

Ukláníme hlavu svou před vědou přísnou, která dle slov francouzského chemika Berthelota, nezkoumá, které jsou první příčiny a-liž poslední cíl všech věcí, ponechávajíc toto vše náboženství, nýbrž která snaží se objasniti jednotlivé zjevy přírodní a ukázati jejich souvislost. Za to však s útrpností musíme patřiti na počínání některých mužů, kterak na základě několika vědeckých výzkumů budují směšnou soustavu filosoficko náboženskou, aby jen starou vírou náboženskou mohli otrásti. „Právě *nejosvěcenějším duchům* naší doby vychází vždy jasnější tušení, že dosavadní vědecké výzkumy jsou příliš úzkou základnou, než aby mohl býti na ní založen jakýsi všeobecný názor

světový.“ (Filosof Hartman v čas. Gegenwart 1897).
Škoda, že dosud pouze nejosvícenějším duchům vychází tušení, že ještě nepokročila věda tak daleko, aby mohla náboženství úplně nahraditi, než toto tušení dojde na ty méně chápavé duchy, roztroušené po různých redakcích a kavárnách, budeme ještě dlouho častováni sebevědomým tvrzením o zastaralosti náboženských dogmat.

Časem ovšem dojde i na tyto chudšasy a tak přestojíme šťastně horečku, kterou vzbudily ukvapené a namnoze i vymyšlené výroky vědátorů, kteří, když nemohli se vykázati žádným úspěšným objevem vědeckým, blýskali se talmovou vědou.

Ani pravá věda nemá práva, aby od nás žádala bezpodmíněnou víru, neboť celá věda založena jest, vyjma ovšem zjištěné jevy přírodní, na samých domněnkách čili hypothesesách. Dnes vykládá se něco na základě této učené domněnky, zítra třeba týž zjev vyloží se dle jiné theorie. Jednou se učilo, že převraty na povrchu země způsobeny byly ohněm, podruhé se domnívali, že všechno to způsobila voda. Později soudili, že nestejný povrch země utvořen byl náhlými výbuchy vnitřního ohně zemského, dnes se tvrdívá, že všechny tyto změny na zemi mohou se vysvětliti nenáhlým působením známých přírodních příčin. A tak bychom mohli napsati celou knihu o kolísavé modě názorů vědeckých, ve kterých není vůbec žádné stálosti a které se dle filosofa Hartmana rozbíhají na všechny strany.

A tato vrtkavá a pohyblivá veličina žádá od nás neomylné víry!

A když ani nestranná věda není pevnou, neměnitelnou soustavou, jak pak mohu věřiti nevěrecké víře, která mně béře to, co dosud bylo pevným základem myšlení i snah celých století a

za náhradu dává mně nauku, o kteréž snad již zítra sama nebude chtítí nic slyšeti.

Co tu bylo hřmotu n. př. se samoplozením, dle něhož prý nebylo třeba Boha Stvořitele při počátku světa, poněvadž prý život na zemi vzniká sám sebou z neživé hmoty. Ještě r. 1877 na sjezdě přírodopisců v Mnichově pravil slavný Virchow: „Není ovšem dokázáno dosud samoplození. Ale přece doznávám, že není jiné cesty než samoplození přijati, nechei-li věřiti, že všemohoucí Tvůrce vdechl beztvárné hlině život“.

To jest nevědecky řečeno: „Radši musíme věřiti na nějaký nesmysl, který ještě nikdo nedokázal, nechceme-li jako ti zatemnělí papeženci věřiti ve Tvůrce světa“. Mají to bídu ti nevěrci; nechtějí-li věřiti, že všemohoucí Bůh jest původcem života, musí si vymýšleti báchorky, jimž ovšem ani báby nevěří.

A trvalo to pouze 20 let a r. 1897 prohlásil týž Virchow na XII. sjezdě lékařů v Moskvě: „Dnes jest jistě každý — i každá žena — přesvědčen, že není vůbec samoplození. Nikdo na světě nemůže podati a nepodal dosud důkazu pro samoplození a proto také žádný lékař nesmí již věřiti, že z bláta aneb ze špíny povstávají bacilly a bakterie. Co předáme budoucímu století, jest spolehlivé přesvědčení, že všeobecnou jest zásada, že všecek život jest nepřetržitý.“ (Archiv für pathol. Anatomie).

Tedy během 20 let vrátili se opět učenci ku staré víře, že život lidský nepovstal náhodou z bláta, nýbrž že byl vzbuzen dechem Božím. Když pak církev katolická tuto neodůvodněnou a nedokázanou domněnku nechtěla uznati za pravdu, dokud ji n. př. v r. 1877 učenci za pravdu prohlašovali, poněvač tato domněnka ničila celý zá-

klad náboženské nauky, byla ihned prohlášena za nepřítelkyni vědy. Když pak se pánové odřekli veřejně své domněnky, poznal svět, že trpěla církev bez příčiny pohanu.

A jako jsme to přesně dokázali na domněnce o vzniku života, tak mohli bychom postupně probrati i jiné domněnky, a vždy bychom se přesvědčili, že církev jedná zcela správně, jestliže učení své nemění dle vědecké módy a nepřijme za vědu hnedle každou domněnku, když se vyskytne na trhu vědeckém.

Vždyť to mnohdy pravý labyrint, co všecko za pravdu se vydává. Směšné až zjevy vyskytají se n. př. ve výpočtech lidského stáří. Professor Agassiz odhaduje zbytky zkamenělého (!) člověka na 10.000 let. Horner pácí staří člověka na 13.000 let. Anglický geolog Jukes stanoví je na 100.000 let, Lubbock na 200.000 let, prof. Fuhlrott na 300.000 let, Vivian docela na 1,000.000 let. Dr. Hunt zcela vážně vypočítal stáří našeho pokolení na plných 9,000.000 let!

Všichni tito počtáři jsou vážní učenici, každý z nich jest plně přesvědčen o své pravdě; pro koho se má tedy prohlásiti církev?

V tomto případě jest jistě každá rada drahou, neboť všem za pravdu dáti nemůže.

A takové otázky naprosté nesrovnalostí nejsou ještě nejhoršími, daleko horšími jsou zásady, které jsou na potlačení náboženské víry přímo vymyšleny a jen na oko vědeckými výzkumy opřeny. Což ty má církev katolická také uznati a samovraždu na sobě spáchat?

A s takovou snahou se skutečně setkáváme, neboť vědy bylo často i zneužito nepoctivým způsobem, aby nenáviděná víra byla zničena.

Darvinista Haeckl praví o darvinismu: „Darvinismus jest beze vší pochyby nedostatečným. Než, vzdor tomu dlužno jej připustiti, poněvadž vylučuje působení božské. To jest jeho neocenitelnou zásluhou“. Týž Haeckl pro záchranu nedostatečné nauky darvinistické vymyslel celou řadu přechodných tvarů a předchůdců člověka. O této práci napsal přírodopysce Du Bois-Reymond: „Veškeré tyto rodokmeny mají v očích přírodovědy takovou asi cenu, jakou mají v očích historické kritiky rodokmeny hrdinů Homerových“.

Nesmyslnými a přímo nečestnými zbraněmi bojováno bylo v nové době proti církvi ve jménu vědy, takže nechutný tento boj uznán byl i v táboře vědeckém za škodlivější vědě než církvi. Dr. Virchow pravil na sjezdu v Mnichově roku 1877 „Každý pokus proměnití naše domněnky ve věty vědecké a každý pokus odstraniti církev a nahraditi potom její dogma náboženstvím darvinistickým ztroskotá se a jeho trosky přinesou zároveň s sebou největší nebezpečí pro celé postavení vědy“. —

Z uvedeného již patrné, že církev katolická má dosti příčin, aby potírala učení falešné vědy, ale že nemá vůbec žádné příčiny, proč by se vzdávala zjeveného učení Ježíše Krista a vyměnila je za učení i dobré vědy, neboť jest jisto, že jak věda tak i víra mají dostatečnou příčinu pro své trvání a jsou člověku obě potřebny.

Z uvedeného též vysvítá, že církev katolická vůbec nemusí se báti výzkumů novodobých, protože dosud ani jediný objev nevyvrátil její učení. Jestliže moderní objevy vyvrátily některé starší názory sv. Otců anebo bohoslovných škol, neutrpělo tím nic učení církevní na své podstatě, nýbrž lidský výklad učení tohoto doznal odůvodněné změny. A

že jest přece nějaký rozdíl mezi učením samým a jeho výkladem, uzná přece každý.

Proto církev katolická nevzdá se ani v naší době pěstování věd a také se ho dosud nevzdala. Nebylať nepřítelkyní vědy v minulosti, nebude jí ani budoucně. Uznává dosud pravou vědu s Dante Alighierim za „dceru Boží“, která oblažuje pozemský život synů jejích.

III. Vědu lze sloučiti s náboženstvím.

Nikdy církev katolická vědu z péče své nevyklučovala, ježto uznávala v ní výbornou pomůcku ku získání časného blaha věřících. Moderní doba prohlašuje církev za jednostrannou vychovatelku lidstva, poněvadž prý své syny vychovává jen pro nebe a nic pro časný život.

Výtka tato jest nespravedlivá, protože církev vychovává nás nejen pro život věčný, nýbrž i pro život pozemský, ježto dobře ví, že člověk může života věčného dosíci jenom dobrou poutí životem pozemským.

Jest to skutečně bezpodstatné a směšné, přisuzovati církvi katolické krátkozrakost, jako by ponechávala věřícího člověka celý pozemský život úplně beze všeho poučení v ztemnělosti a v neznalosti zákonů přírodních, jimiž život vezdejší se řídí, a jako by ho odkazovala jen a jen na život posmrtný. Jestliže církev připomíná svým věřícím slova Spasitelova „Hledejte nejprve království božího a spravedlnosti jeho, a vše ostatní bude vám přidáno,“ nechce nás tím vésti k tomu, abychom zde na zemi zamhouřili na 50 let oči a nepozorovali, co se kolem nás děje, nýbrž chce těmi slovy nás varovati před sobectvím a hmotařstvím, které

vidí úkol člověka jen a jen v hrabivosti a v požitcích vezdejších a na věčnost nevzpomíná.

Právě vědu a to vědu moderní, materialistickou lze obviniti vším právem z krátkozraké jednostrannosti, neboť věda moderní popírá věčnost i ducha a prohlašuje, že člověk není nic jiného než hmota, která pouze pro život pozemský jest určena.

V tomto falešném tvrzení nutno spatřovati jednostrannost, naprostou nevědeckost a hotové tmářství.

Církev katolická naproti tomu uznává v člověku hmotnou i duchovou podstatu a proto ho tak vede, aby pečoval i o své tělo ve vezdejším životě vykořistěním sil přírodních i o svého ducha strádáním pokladů nebeských, kterých „mol a rez ne-kazí a kterých zloději nevykopávají aniž kradou.“ Jeví se tedy církev katolická daleko lepší nositelkou vzdělanosti, nežli moderní materialistická věda, která vzdělanost vlastně snížila, neboť z lidí nadelala trochu pokročilejší zvěř a ze zvířat trochu zanedbanější lidi.

Dosti malý rozhled v dějinách nás přesvědčí, že církev při hlavní své péči o spásu duše nezapomínala na fysické potřeby našeho těla, takže mohl dějepisec Montesquieu napsati tato slova: „Podivno, jak křesťanské náboženství, jež nezdá se míti jiné úlohy, nežli péči o věčnost, založilo i na zemi blahobyť lidstva.“

„Modli se a pracuj“ bylo vždy heslem pravých synů církve katolické a heslo toto vytvořilo v době náboženského nadšení pravé divy. O benediktinském řádě napsal historik Guizot, že učinil půdu Evropy schůdnou a obyvatelnou; a jiný historik Hurter praví: „Mnichové mýtili lesy, upravovali řeky, vysušovali močály a nasypnými hrá-

zemi získali úrodnou půdu. V severních krajinách evropských podporovali obchod, založili řemeslnou výrobu, zavedli chov dobytka, pěstili ovoce, šířili vinnou révu.“

Z této nehluché práce těžili všechny třídy obyvatelstva a nejenom vyšší majetné třídy, kdežto v naší době těží z práce jenom majetné třídy.

Co jest to platno ukazovati na pokrok v dopravě osob i zboží a na pokrok ve výrobě v nynější době, když všechny akcie, priority, tantiemy atd. jsou v rukou vyvolených dobrodinců lidstva.

Co jest to platno chudšasovi v moderní době, že expresní vlak dojede z Vídně do Paříže za 28 hodin, když nemá v kapse ani tolik, aby mohl si koupiti lístek na obyčejné lokální dráze? Co pak prospěje chudému řemeslníku skvělé osvětlení elektrické bursovní budovy, když ve své podkrovní dílně sotva může svítiti petrolejovou lampičkou, protože „dobrodinci“ lidstva zdražují každý rok světlo chudiny?

A tak jen malé srovnání dob minulých s dobou přítomnou dostačí, abychom mohli si učiniti náležitý pojem, že nejenom moderní věda, ale i stará církev katolická snažily se spříjemniti pozemský život člověka a zvelebiti časný blahobyt národů.

Ba nemusíme býti ani stranníky, abychom vyznali, že církev katolická pečovala o chudší třídy více, nežli moderní věda, která dnes klaní se nápadně zlatému teleti.

Znameníť spisovatel ruský, hrabě Tolstoj napsal o moderní vědě: „Dejme tomu, že skutečně úspěchy vědy učiněné za naší doby jsou překvapující, podivuhodny, neobyčejny, ale nešťastnou náhodou, kterou uznávají i sami vědci, úspěchy tyto

dosud nezlepšily, ba spíše zhoršily postavení většiny lidstva t. j. dělnictva. Může-li se dělný člověk místo chůze projeti po železnici, spálila mu za to železnice jeho les, odvezla před nosem obilí do města a přivedla ho ve stav blízký otroctví — ku kapitalistovi. Může-li dělný člověk působením lokomotivy a strojů koupiti lacino netrvanlivé plátno, zbavily ho stroje za to výdělků doma a přivedly ho do úplného otroctví tovarního. Jsou-li ve světě telefony, dalekohledy, verše, romany, divadla, balety, koncerty, opery, obrázkové galerie a j., život člověka dělného se tím nezlepšil, protože všechny tyto vymoženosti jsou mu nešťastnou náhodou nepřístupny. *Celkem tudíž, jak uznávají i sami vědci, dosud všechny ty neobyčejné výzkumy a výsledky vědy a umění, jestliže nezhoršily, tedy nikterak nezlepšily život dělníků*. (O vědě a umění str. 23.).

Tak píše Tolstoj o moderní vědě, a my mu můžeme věriti, vždyť jeho slovu věří celý vzdělaný svět. Musí si tedy hlasu toho povšímnouti i moderní věda a sleviti trochu ze své chlubivé samochvály a ze svého velkopanského odsuzování církve katolické.

„Moderní výzkumy a výsledky vědy i umění, jestliže nezhoršily, tedy nikterak nezlepšily život většiny lidstva“, kdežto učení církevní může se pochlubiti vším právem, že zlepšilo osud všech tříd společenských.

Křesťanství stalo se kvasem, který schátralému světu pohanskému propůjčil nového vzletu a idealismu. Učení církevní vneslo do umění a do vědy nový směr, povzneslo mravost a lidovou vzdělanost.

Kde staří pohané měli svou učenost jen pro bohaté vrstvy, prolásila církev katolická ústy

papeže Innoncence III.: „Vzdělání budiž popřáno všem“.

Kde staří pohané neuznávali rovnocennost všech lidí a za hranicemi své vlasti zřeli samé cizince a barbary, volal křesťanský apologeta Tertullian: „My žádáme svobodný stát pro veškero pokolení lidské“.

Kde pohanstvo neuznávalo u chudasů právo na život a otrokům vůbec upíralo lidská práva, ujímala se církev chudiny a lámala pouta otrocká. Ovšem nemohla církev nadobro chudobu odstraniti, jako nemůže odstraniti smrt, následky to hříchu dědičného; ale chudobě byl odňat hrot potupnosti tím, že z návodu církve velmožové a mocní tohoto světa odkládali koruny a volili dobrovolnou chudobu, a že synové chudobného a nízkého původu byli povyšováni na nejvyšší důstojnosti církevní. Otrokům pouta nemohla církev rozlámati najednou, ale teprv v době křesťanské pod dojmem nauky církevní propustil za císaře Trajana římský prefekt Hermes v den svého křtu 1250 otroků na svobodu a Chromatius propustil 1400 otroků.

Jestliže církev svým vlivem nemohla rázem oblomiti tvrdá srdce pohanských pánů, tu přece všemožně se starala, aby osud těchto ubohých tvorů stal se snesitelným. Šlechetné této snaze dává skvělé vysvědčení Alexandr Humboldt slovy: „Nutno s povděkem uznati šlechetnou a energickou snahu, kterou jak koncem středověku, tak i v prvních dobách křesťanstva katolické kněžstvo projevilo, aby uhájena byla přirozená lidská práva“.

Smysl výroku Humboltova jest přece trochu pro církev lichotivější nežli svrchu uvedený již výrok Tolstojův o moderní vědě, není-liž pravda?

A to ještě necháváme úplně netknuto působení církve na život rodinný, na organizaci společenských tříd a na mravní ušlechťení každého jednotlivce, poněvadž nechceme psát dějin církevních, nýbrž pouze osvětliti to předstírané „tmářství“ církve a „osvětářství“ moderní vědy.

Církev katolická předstihuje moderní vědu v každém ohledu, neboť buduje nejenom časný, ale i věčný náš blahobyt. Proto není to tmářstvím, když držíme se pevně učení církevního, protože celé naší přirozenosti t. j. duši i tělu vyhovuje, za to však byl by skok do tmy a naprosté poklesnutí v civilisaci, kdybychom vzdali se staré víry o věčnosti a přijali jednostrannou vědeckou nauku o hmotném pouze a vezdejším životě, v němž pouze bobáči mohou si připraviti z mozolů pracujícího lidu rozkošné „nebe na zemi“.

Učení církevní dá se vždycky srovnati s pravou přísnou vědou, proto pravověrný katolík nemusí nikdy zřít se vědeckého studia a opravdový vědec nemusí nikdy vzdáti se katolické víry.

Pozoruhodna jsou v tom ohledu slova amerického slavného filosofa Dra Browsona: „Nikdy ani v jediném případě nenalezl jsem jediného článku, dogmatu aneb definice víry, která by mne do rozpaku uváděla. Nikdy jsem nepozoroval, že by rozum můj odporoval učení církve, nikdy jsem neznamenal, že by byl omezen, anebo že bych já sám uveden byl do myšlenkového otroctví. Jako katolík pocítoval jsem a požíval jsem duševní svobody, které jsem nikdy nepovažoval za možnou, pokud jsem byl nekatolíkem“.

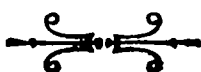
Výtečný tento učenec býval dříve presbyterianem, později však vstoupil do církve katolické a konversi svou vypsál ve zvláštním spise. Tomuto

muži, pokud o církev katolickou mnoho se nezajímal, vedlo se zrovna tak, jako se vede celé řadě jiných mužů, kteří spokojují se s běžnou frásí o omezování rozumu učením církevním a po pravdě nikdy nepátrají. Jakmile však poznají důkladně působení církve i její nauku, musí zvolati s francouzským moderním přírodozpytcem Františkem Moignem: „Zkoumal jsem, pokud jsem toho byl schopen, všechna tajemství náboženství a vědy, a má víra nebyla nikdy zviklána; můj hlas jest tedy hlas osvíceného přesvědčeného a věrohodného svědka“ (Prof. Zahna „Věda“ str. 32.).

Dva výroky osvícených mužů vyváží zajisté celé haldy bezmyšlenkových frásí a tvrzení, jimiž se blýskávají lidé povrchní.

Tolik jest jisto, pravíme při závěru své úvahy, že církev katolická neztratila přízně své ku vědě ani za dob našich, protože se nemusí pravé vědy nikdy obávat a protože věda má svůj určitý obor působnosti a právo na své trvání. Rovněž jest jisto, že věda ani nejmodernější neodstraní víry z duší lidských, protože nemůže vykáhati se ani v ohledu duchovním ani v ohledu praktickém lepšími úspěchy ve prospěch lidstva nežli církevní nauka.

V tom ohledu napíše se ještě mnoho a mnoho socialista Bebel, nežli se mu podaří náboženství vědou odstraniti. Možno, že se podaří stoupencům jeho „poštvať učitele proti kněžím“, ježto se to namnoze již podařilo, ale štvance tyto mohou nejvýše znesnadniti úkol církve a zastaviti na čas duševní pokrok lidstva, ale náboženství nevyvrátí a církev nezničí.

Výhodná koupě dobrých knih

 při snížených cenách

jestliže se koupí celá kolekce:

1. **Štít víry.** Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych*. — II. vydání. Stran 108 velké 8°, brožov. místo 1 K 20 h. jen 80 h.
3. **Obrázky ze smíšené osady.** I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8°. Místo 86 h jen 60 h.
4. **„Nezapomeň“.** — Šestero poetických řečí které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Militký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 60 h jen 40 h.
5. **Naši přátelé.** (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z venkovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)*. — Stran 100 — 8°. — Místo 60 h jen 40 h.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897. a stojí 14 h — franko 24 h.

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme jen 15 proc. sračky.

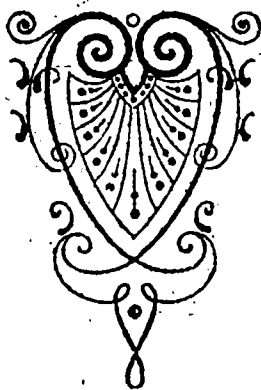
Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Modrá knihovna, vydává a rediguje Dr. V. Řezníček, přináší čtení zábavné i poučné a jest proto hledána do veřejných i spolkových knihoven, těšíc se přízni zejména čtení milovných jednotlivců.

Na ročník (6 — 7 zajímavých knih) předplácí se 2 zl.

Všechny jednotlivé svazky jsou k dostání o sobě ve všech knihkupectvích v zemích koruny České a zejména pod adresou: **Modrá knihovna, Praha, Král. Vinohrady č. 347.**

Dosud vydané 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník IV.

Číslo 9.

Prímát a neomylnost Říma.

Píše

Jiří Sahula.

V Hradci Králové.

1900.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové
Nákladem vlastním

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické. 4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dětí svých? 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ku škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové. 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)* 3. Církev a církev.* 4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou? 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.) 7. Ovoce husitismu. 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní. 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka. 2. O významů katolických spolků. 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku.)* 5. Husitství a protestanství. 6. Štěstí katolíka. 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu.

Celoroční předplatné i s poštou 1 K jednotlivá čísla stojí 8 h. na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko

*) Rozebráno.

 Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvé ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

— věnovaný časovým otázkám. —

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.

Číslo 9.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Primát a neomylnost Říma.

Píše Jiří Sahula.

I.

Útoky na církevní věrouku vycházejí hlavně z lehkovážné zlomyslnosti nebo ze špatného pochopení; ba můžeme říci, že jest jizlivost výhradním těchto útoků podkladem. Co jest katolíku oprávněnou chloubou, to prohlašují nepřátelé naši za názory pochybené, odmítajíce často již předem každé rozumné poučení. Drzá zášť chce bořit to, co již staleté útoky přetrvalo a čeho brány pekelné nikdy nepřemohou. Naproti tomu blahoslavený člověk dobré vůle, jehož rozumářství nevěrců v zásadách katolických nesnadno zviklá a který s myslí ochotnou se dává poučiti o jalovosti proticírkevních útoků.

Spisek přítomný pojednává o dvou bodech naší katolické věrouky, které bývají nejvíce od odpůrců našich napadány; jest to 1. papežský primát (prvenství, nejvyšší moc papežská v církvi) a 2. papežská neomylnost.

Nedivme se, že právě proti těmto článkům jest nejprudčeji útočeno; vždyť jsou těžištěm a střediskem naší katolické víry celé; jsou základem ustálené a svorné věrouky katolické, která budí lehce závist u nesvorných sekt křesťanských.

Kdybychom zavrhlí učení o primátu a neomylnosti Říma, celá naše věrouka by se ocitla na vratkých nohách; a naopak kdyby jinověrci i nevěrci uzuali ty články za správné, musili by uznati též beze všech ohrad učení papežů římských za zcela pravdivé: zkrátka by se důsledně a nutně musili státi katolíky. V tom jest ovšem největší kámen úrazu, odpůrci naši katolíky býti nechtějí za žádnou cenu a proto se utíkají aspoň k jalovému mudráctví a překrucování historických pravd, aby světlé důkazy našim názorům příznivé zlehčili.

Leč těžko poroučeti, aby slunce nesvítilo; těžko jasnou pravdu ututlávati. Katolický křesťan s plným přesvědčením může věřiti, že katolické učení o primátu a neomylnosti papežské jest pravdou nezvratnou.

Na to máme důkazů nadbytek z Písma sv. a prvotních učenců církevních, *nad to rozum sám přisvědčiti musí, že by bez těchto pravd podlehalo učení křesťanské snadno nekonečným změnám a tříštění* a že zkrátka primát a neomylnost apoštolské stolice jest nezbytnou potřebou k vůli zachování čistoty Kristova učení. V obmezeném rámci úvahy této nelze nám uvéstí doklady všecky. Dotkneme se tedy aspoň některých význačnějších.

Zajisté uzná každý, že každá společnost musí míti jednotné vedení, že musí míti nad sebou hlavu, má-li zdárně na prospěchu svém pracovati. Vždyť i každý spolek a společek má svého předsedu. Proto i tak ohromná společnost, jakou jest církev,

nemůže viditelné hlavy postrádati. Kdyby každý biskup a dokonce snad každý kněz chtěl stádo sobě svěřené řídit dle vlastní hlavy, nastaly by zmatky k nevypsání.

Primát papežský jest rozhodnou nutností. Leč našemu Husovi se tento názor přece nelíbil; snad by byl s ním souhlasil též, kdyby papežská stolice všechny jeho domněnky o překot schvalovala a u něho poučení hledala. Poněvadž ho však kárala, hledal cestu, jak by své výstřednosti vymluvil; prostředkem nejvhodnějším mu ovšem bylo dokázati, že vlastně papež nemá práva mu rozkazovati: že může své náhledy tak dobře šířiti jako papež.

Kdyby byl rozséval náhledy papežské stolici odporné a přec její nejvyšší pravomoc uznával, byla by v tom zřejmá nedůslednost. Proto se nerozpakoval tvrditi, že není pravdou, jakoby církev musila míti hlavu, kteráž by ji u věcech duchovních řídila a vždycky v ní zachována byla. Ani prý Petr nebyl hlavou církve; proto se mu tím méně zamlouvalo uznati jeho nástupce za hlavní vůdce církve bojující.

Dle Husa papežská důstojnost pochází od císaře; přednost svou děkují papežové jedině moci císařské. Ubohý reformátor; k takým tedy názorům ho svedla snaha ta, aby své výstřednosti omluvil! Jak Písmo, tak celé ústní podání církve ho usvědčuje z naprostého omylu.

Tvrditi, že Petr nebyl ustanoven za viditelnou hlavu církve, jest převraceti jasný smysl Písma. Jemu řekl Kristus Pán zcela určitě: „Jáť pravím tobě, že ty jsi Petr (skála) a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského: a což bys

koli svázal na zemi, bude svázáno i na nebi: a což bys koli rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“ *)Toť jsou slova až příliš srozumitelná a nepřipouštějí výkladů postranních.

A přec nejen Hus ale i jiní bludaři se odvážili smysl slov těch rozličně překrucovati, aby nemusili přisvědčiti, že Petr a důsledně i jeho nástupcové obdrželi svrchu uvedenými slovy vládu nad církví celou. Činíce však násilí správnému významu slov Kristových, dopustili se přemetů až směšných. Krištof Wolf, Salmasius a jiní protestanté rozumují takto: když prý Kristus Šimonu Petrovi řekl: „Ty jsi skála,“ ukázal pak na sebe, řka: „A na té skále (t. j. na sobě samém) vzdělám církev svou.“ Kde jest doklad v Písmu sv. k tomuto „vysvětlení?“

Nedivíme se, že takové „vysvětlení“ ani mnohým učeným protestantům se nelíbilo. Proto pátrali bez oddechu po nějakém „vysvětlení“ rozumnějším; ovšem že se střežili ze všech sil, aby nevysvětlili místo to ve smyslu katolickém. Proto někteří chtěli světu namluviti, že Kristus Pán mínil slovem „skála“ své vlastní učení; jiní tvrdili dokonce, že skalou mínil Ježíš kamenité místo. Ještě jiné nesmyslné domněnky byly o slovech Kristových mezi protestantskými uenci pronášeny. Nemohli se nijak srovnati, jak by se ono místo Písma sv. mělo vyložiti; *leč i ten nejsměšnější výklad protestantský se jim líbil lépe než pravý smysl, jež si vyčte ze*

*)Mat. 16, 18 — 19. Slov svázati a rozvázati se užívá v hebrejském jazyku místo otvírati a zavíratí; též se tak označuje záповěď a dovolení, zadržování a odpouštění. Ustanovil tedy Kristus Pán Petra klíčníkem a správcem svého domu, jímž jest církev svatá. Co rozkáže a zapoví Petr, to má platiti jako vůle Boží.

slov těch každý člověk rozvážný, třebaš nebyl učencem. Lehce si věc vysvětlíme; kdyby byli uznali za pravdu výklad správný, byli by musili uznati primát Petrův.

Konečně se protestanskému učenici Pfleidererovi znechutily ty všecky směšné výklady spoluvěrců, tak že se odhodlal k cestě jiné, radikálnější. Vyznal spravedlivě a bez rozpaků, že význam slov Kristových jest takový, jak jej církev vykládá. Tu by se laskavý čtenář mohl domnívati, že Pfleiderer důsledně uznal nad sebou moc papežskou; leč tento učenec rozhodl jinak. *Poněvadž prý evangelium sv. Matouše mluví o Petrově moci ve smyslu katolickém, nepatří jeho spis do kněh Písma sv.* Vždyť prý i na jiných místech evangelium toto svědčí ve prospěch katolíků proti protestantům.

Kdyby mluvila jiná kniha biblická tak jasné ve prospěch primátu papežského, byl by ji vyloučil z Písma Pfeiderer podobně jako evangelium sv. Matouše. To jest ovšem až příliš chytrá praktika; jiná jest ovšem otázka, zda jest správná. Ti, kteří prohlašují Písmo za výhradní pramen Božské nauky, nejvíce je očividně zlehčují, vymítajíce knihy, které svědčí proti nim.

Leč tak přicházejí jen z deště pod okap. Celý nový zákon jest harmonickým celkem; jedno evangelium potvrzuje a zaokrouhluje zprávy evangelia druhého; jedna epištola doplňuje druhou. Proto se nedivme, že zpráva sv. Matouše jest jasně stvrzena u sv. Jana. Za přítomnosti jiných apoštolů pravil Kristus Pán jedině k Petrovi: „Miluješ-li mne více než tito?“ Odpověď Petrova: „Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji.“ Kristus na to: „Pasiž beránky mé.“ Spasitel se táže stejným způsobem ještě podruhé a znovu před apoštoly ji-

nými ustanovuje Petra za pastýře lidu věřícího. A ještě po třetí Kristus se táže Petra na totéž a přikazuje mu: „Pasiž ovce mé.“*)

Učinil tedy Pán sv. Petra blavou církve celé, pastýřem vrchním stáda svého u přítomnosti spoluapostolů; učinil tak Vykupitel slavnostním, významným způsobem, třikrát jemu jedinému odevdáváje vrchnopastýřskou moc. Co tedy prospívá zavrhovati sv. Matouše, jestliže o primátu sv. Petra jiný evangelista též svědčí?

Leč i jinak můžeme si vyčísti z Písma Petrův primát. U vědomí své přednosti mluvil Petr ve jménu ostatních apostolů a měl ve všem první slovo.

Když se Kristus Pán táže všech apostolů, zda ho chtějí opustiti, odpovídá Petr za všechny: „Pane, kamž bychom šli?“ Když žádal Kristus Pán na apostolích, aby řekli, za koho jej pokládají, odpověděl hned Šimon Petr ve jménu všech: „Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.“ V shromáždění apostolů Petr předsedal a jeho hlas rozhodoval.***) Též v seznamu apostolů se Petr uvádí vždy na místě prvním, aby byla vyznačena jeho přednost před ostatními.***) Významno jest též, že Vykupitel pravil jedinému Petrovi, aby potvrzoval spoluapostoly u víře.†)

Tedy neprospívá protestantům zavrhování evangelia sv. Matouše. I z jiných míst písma sv.

*) Jan 21, 15—17.

**) Srovnej Skutk. ap. 1, 15. 15, 7.

***) Mat. 10, 2. Marek 1, 36. 3, 16. Luk. 6, 13. 14.

†) Luk. 22, 31. 32. Sv. Jan Zlatoústý o Petrovi důvodně napsal: „Bylť on ústa apostolův, kníže a hlava téhož sboru; proto se i Pavel (do Jerusalema) odebral, aby ho před jinými uzřel.“ (Gal. I, 18).

se dovídáme bezpečně o primátu sv. Petra. Zoufalství nad prohranou při nutilo protestantství k vyloučení evangelia toho, které nejjasněji o primátu Petrově mluví.

S uznáním primátu Petrova jde ovšem ruku v ruce uznání primátu nástupců Petrových a odtud ta bázeň před pravdou o prvenství Petrově. Někteří protestanté, kteří přece uznali, že Písmo o primátu Petrově zjevně svědčí, snažili se aspoň všemi silami dokázati, že Petr ani v Římě nebyl: a že tedy důsledně římsští papežové nejsou jeho nástupci a neprávem dědí přednost tohoto apoštola. Leč důkazy na toto tvrzení dopadly tak bledě, že se nyní ani žádný rozumný protestant neodváží pobyt Petru v Římě popírat. Proto se o tom zbytečně dále šířiti nebudeme.

Ještě jiné pokusy se děly od protestantů, aby jasné svědectví Matoušovo bylo zlehčeno. Tak se odvážil professor Resch tvrditi, že prý v prvotním originále evangelia toho slova o Petrově primátu chyběla. Prý teprv později tam byla církví vsunuta.

Známo však jest, že originální spisy evangelistů byli ode všech učenců církevních úzkostlivě do slova opisovány. Kdyby byli někteří opisovali libovolně i proti smyslu originálu nebo vplétali v opisy slova vlastní, jistě ostatní křesťané by tomu byli bránili. O nějakých půtkách o správný text dotčených slov Matoušových však nevíme. Sám proslavený učenec Origines, který všecy texty Písma výborně znal, praví, že jen bludaři se drze odvážili Písmo falšovati. Pravověrní se neodvážili falšovati ani tenkrát, když jim předkládali bludaři jizlivě některé citáty z bible zdánlivě naší víře odporné. Reschovi odpověděl

v časopise „Stimmen aus Maria-Laach“ katolický učenec Kneller tak důkladně, že vyvrátil bravě všechny Reschovy liché útoky.*)

II.

Naproti protestantským nejapným hádankám stojí celá řada církevních učenců církve pívotní, kteří nikdy nepochybovali o původnosti svědectví Matoušova a nad to zcela správně svědectví to vykládali ve smyslu našem. Ti tomu místu jistě lépe rozuměli, než lidé o patnáct set let a ještě později se narodivší.

Petr a jeho nástupci zkrátka byli v církvi katolické již od počátku uznáváni za hlavy a ředitele všech věřících, za viditelné náměstky Krista Pána.

Ještě za života sv. Jana, miláčka Páně, se udála věc, která naše přesvědčení o primátu papežském důrazně potvrzuje. R. 96 mezi korintskými křesťany vznikly některé spory. Sv. Jan tehdy žil v Efezu, kteréžto město bylo Korintanům daleko bližším než Řím. A přece Korintané nespěchali k urovnání svých sporů do tohoto blízkého města; obrátili se naopak ke vzdálenému papeži Klimentovi, který byl již třetím nástupcem sv. Petra.

Tento skutek mluví příliš jasně. *Korintané pominuli samého apoštola, který byl nad to blízko města jejich a hledali rozhodčí slovo v Římě. Ne-*

*) Viz: Stimmen aus Maria-Laach 50. Bd. Protestantští učenci nahlízejí, jak patrně, zcela zřejmě, že nelze popírat primát papežský a při tom podržeti příslušný text sv. Matouše; sami se přiznávají, že by jednali nedůsledně. Jaká to byla tedy nerozmyslnost u Husa, jestliže též bojoval proti primátu papežskému a při tom — proti sv. Matouši ničeho neměl. Jen člověk nepřemýšlející mohl takto jednati.

chtěli tím zajisté nijak urazití svatého miláčka Páně; leč vědouce, že jen nástupci Petrovi mají nejvyšší moc v církvi, byli nuceni hledati rozsudek v Římě. A Kliment, který si byl dostatečně vědom své nejvyšší moci, poslal Korintanům list, který spory urovnal.*)

Zprávu o tom podává sám sv. biskup Irenej, který žil v II. století po Kristu a praví při tom, *že jest potřebí, aby s církví římskou souhlasili pro její vyšší představenství všichni věřící, poněvadž se v ní zachovalo apoštolské podání.* Origenes, křesťanský učenec III. stol. zřejmě se zastává primátu Petrova.

Sv. Epifanius, biskup na ostrově Cypru, nazývá sv. Petra vůdcem a náčelníkem apoštolů.

Sv. Basilius, který žil v IV. stol. po Kristu, praví, že Petrovi byla dána přednost přede všemi učenníky; že mu byly klíče království nebeského svěřeny.

Sv. Jeronym, jeden z největších učenců světa, který žil ve IV. stol., důrazně učil o primátu papežském, kdykoli se příležitost naskytla a své přesvědčení odůvodnil slovy: „Blaho církve závisí na důstojenství nejvyššího kněze; nebude-li mu udělena nějaká zvláštní moc, která by ho před lidmi vyznamenávala, tolik v církvi povstane rozkolů, kolik jest kněží.“

Sv. Ignác, biskup antiochenský, byl učenníkem apoštolů Petra, Pavla a Jana. *Ten zajisté tedy byl závažnou autoritou u věcech víry; a hle, tento světec svědčí, že církev římská jest představenou*

*) K tomu Origenes poznamenává: „Nikdo se o nás nedomnívej, že bychom Jana vynášeli nad Petra. Kdož by tak činil? Kdo jest z apoštolů vyšší onoho, který jest a nazývá se hlavou všech?“

církve celé. A byl-li tedy papež hlavou církve římské, zda nebyl tedy důsledně knížetem křesťanstva veškerého?

V prvních časech církve svaté biskupové i kněží prostí svědomitě své povinnosti plnili, a proto nebylo třeba papežům častěji do správy duchovní týchž zasahovati a tak svůj primát osvědčovati. Leč při rozličných příležitostech již v prvních dobách dle potřeby papežové vystupovali jako skutečné hlavy církve veškeré a jejich rozkazů bylo posloucháno.

Když ku př. svatý papež Viktor (192—202) svolával synody, aby se uradily o přesném čase slavení velikonoc, nikdo mu neupíral pravomoc k tomu. Týž papež chtěl některé neposlušné křesťany z církve vyloučiti a nikdo z biskupů se neozval, že papež neprávem sáhá do jejich pravomoci.

Všichni věděli, že nástupce Petrův jest náčelníkem církve veškeré a že má vrchní moc klíčů. Toliko sv. Irenej, který sám zřejmě vyznával přednost Říma, prosil papeže, aby byl ve svém rozsudku mírným; *prosil ho u vědomí své podrřízenosti.* K témuž papeži se obrátili Montanisté prosíce za přijetí do církve, ač na cestě do Říma jim byly bližšími církve od apoštolů založené v Anti-ochii, Efezu a Korintu; věděli zajisté, že papež má pravomoc i nad církvemi těmito a že jeho slovo jest rozhodující pro církve celou. Šli tam, kde byl střed církve.

Svatý papež Štěpán (253—257) vystupoval všestranně a s důrazem jako blava církve a to zvláště v otázce platnosti křtu uděleného bludaři.

Svatý Cyprian téhož papeže vybízel, aby biskupa arelatského Martiana sesadil pro některé velké přestupky z úřadu; tím potvrzoval Cyprian

bez rozpaků pravomoc papežovu nad církví celou; vždyť Martian byl biskupem a k tomu metropolitou ve vzdálené provincii gallské; mohl-li mu Štěpán poroučeti, nebyl-li něčím větším než metropolitou?

Sv. Athanasius, patriarcha alexandrinský a s ním jiní biskupové církve východní, byvše bludně vyhlášováni za kacíře, odebrali se r. 335 do Říma k papeži, aby jako vrchnopastýř spravedlivě rozsoudil.

Od bludařů trápený biskup Theodoret obrátil se v zájmu vlastním i svých věřících r. 449. k papeži slovy: „Jestliže Pavel . . . k velikému Petrovi se obrátil, aby od něho přinesl rozhodnutí těm, kteří se o zachovávání zákonných předpisů v Antiochii hádali, tím více my pokorní a nepatrní k Vaší stolici apoštolské se utíkáme, abychom od vás obdrželi lék na rány církevní.“ Jinde vyznal, že má stolice papežská vůdcovství nad celou církví a zřejmě napsal, že papeži „primát ve všem náleží.“

A když papež Leo Theodoretovi učinil po vůli, volali všichni biskupové na sněmu chalcedonském: „*Nejsvětější arcipastýř rozsoudil . . . Theodoret hoden jest prestolu svého . . . Po Bohu Leo soudil.*“

Zákonitost volby patriarchů závisela na vůli stolice římské; a často se stalo, že papežové volbu zvrátili. Papežové volali před svůj soudní tribunál patriarchy a biskupy a nehodné z nich vlastní pravomocí sesazovali. Sokrates a Hermias Sozomenus o tom podávají hojně dokladů.

III.

Zvláště závažným pro primát papežský jest okolnost ta, že jej uznávali nejen biskupové pra-

vověrní, *ale i bludaři a rozkolníci prvních století.* Z toho patrně nad jiné jasně, jak byla všude mezi křesťany pevně ustálena víra v primát papežský od počátku. Německý učenec Stolberg praví: *Žádný bludař nezačal tím, že by napadl autoritu papežovu.* Spíše hleděli téměř všichni tuto pro sebe získati. Tak hleděli Pelagiani, Nestorius, Eutyches a j. u papeže získati souhlas; a kdykoliv myslili, že se jim křivda děje, vždy se odvolávali k papeži.“

Proč tak bludaři činili? Proč leckdy před papeži raději lstivě předstírali pravověrnost, než aby nepokrytě bez ohledu na autoritu Říma na-
jednou bludařství šířili?

Poněvadž znali dobře ustálenou tradici o primátu papežově a jeho neomylnosti. *Přímou vnější roztržkou s Římem by byli ztratili i mezi lehkomyšlnějšími stoupenci všecku důvěru.* Proto se nelze diviti, že na sněmu v Efezu r. 431 shromáždění otcové řečí prohlásili: „*Není pochybnosti u nikoho, ano všem věkům jest známo, že Petr až po tuto dobu a vždycky ve svých nástupcích žije a soudí. Proto tedy podle tohoto řádu nástupce a jeho náměstek svatý Coelestin.*“ Podobně opakováno souhlasně na jiných sněmech církevních.

Sněmy církevní ovšem nemohly souditi jinak, jestliže se nechtěly rouhati jasným slovům Kristovým, která zaznamenal sv. Matouš. Nemohly jednati jinak, jestliže nemělo nastati v církvi nekonečné tříštění a zhoubné zmatky jak ve správě tak v dogmatech.

Do očí bije ta okolnost, že otcové církve východní se ještě více zmiňují o přednosti papežské než západní. Chtěli tím totiko papežům pochlebovati?

Nikoli; nebylo jim toho nijak potřebí. Je vě-
dla k tomu neotřesená víra z prvních časů církve
zděděná. Osobní prospěchy kynuly biskupům vý-
chodním spíše z odtržení od vzdáleného Říma než
z uznávání primátu papežského. Odporem proti
moci papežské by byli dosáhli biskupové východní
veliké moci a samostatnosti a kdyby u nich nebý-
valo pevné přesvědčení, že primát papežský sa-
mým Kristem jest zřízen, jistě by se byli chopili
v některých svých sporech lákavé příležitosti k po-
pírání primátu. Leč celá církev měla na paměti,
že musí býti společností jednotnou, majíc na pa-
měti slova sv. Pavla, že Kristus není rozdělen.
A jak se tato jednota dala zachovati jinak, než
poslušností k jedné autoritě?

Zvláštním řízením Božím bylo, že sv. Petr
nalezl hlavní své sídlo v Římě a že tedy primát
do tohoto právě města byl uveden. V tomto městě
převládal smysl praktický, k potřebám vnější or-
ganisace pilně přiblížející, co u východních kře-
stánů byla spíše náchylnost k rozjímavému bádání.

Biskupové celé církve prvotní zajisté lépe
rozuměli platnosti primátu papežského než Hus a
po něm Luther. Zajisté lépe znali podání apoštol-
ské než bludaři víc než o tisíciletí později naro-
zení. Jestliže se ani bludaři v prvních časech cír-
kve neopovážili činiti útok na pravomoc papež-
skou, zda byla odvaha Husova rozumná a omlu-
vitelná?

Nikoli přízeň císařská, ale sám Kristus Pán
ustanovil papežský primát; světští panovníci,
chtěli-li býti katolickými křesťany, musili ovšem
uznati ten článek víry za pravý, který uznávalo
křesťanstvo veškeré.

Zbožní panovníci ovšem mnohokrát přispěli papežům svou politikou, aby mohli tito důrazně své samostatné rozhodnutí k cíli přivést. Leč tím vládcové ti nepozvedali papeže k vyšší pravomoci, než jaká jim náležela; věděliť, že mravní přednost a vláda nad celou církví již dříve papežům příslušela. Pomoc panovníků byla tedy toliko uznáním, nikoli zaváděním moci papežské. Toho svědectví poskytují spisy svatých otců, kteří bez ohledu na mínění vlády světské hájí primát jako zřízení Boží. Moc císařská hleděla častěji moc papežskou podlomiti než zvelebiti. Kdyby býval primát zřízením pouze lidským, byl by padl z těchže příčin, z kterých povstal. Leč naproti násilí císařů stála nerozborná hráz pravověrných křestanů, která znala práva papežská a nestrpěla, aby se tato práva proti smyslu Písma ztenčovala.

Hus znal bohužel spisy svatých otců výhradně potud, pokud úryvky z nich citoval Viklef ve svých traktátech. Rozumí se, že Viklef uváděl výroky otců jen tak dalece, pokud se mu hodily. Bylo tedy nutno čerpati myšlenky církve prvotní o primátu odjinud než ze spisu anglického bludaře.

Husovi však chatrné vědomosti o věci té nevadily, aby odvážlivě celé církvi v tvář vyčetl poblouzení. Hus přece evangelium sv. Matouše uznával za kanonickou (pravou) knihu Písma sv. Jak tedy mohl mluvit proti smyslu připomenutých slov, jestliže slova ta sami protestanté uznávají za katolická?

Hus šel však ve svém nerozumu ještě dále. *Prý ani v nejmenším není pravdě podobno, že by církev musila míti hlavu, kteráž by ji řídila a v ní zachována byla. Prý Kristus by bez takových obudných hlav lépe církev svou spravoval skrze*

„pravé“ učenníky své, po všem světě rozptýlené. Jaká v těchto náhledech nejapnost!

Kdyby byl Hus dobře znal dějepis církevní, byl by musil sám přisvědčiti, že jedině papežství zachránilo církev od nekonečných zmatků a tříštění. Sv. Bonaventura právem napsal: *„Co by se as z církve stalo, kdyby nebyl jeden, jenž má pravomoc nade všemi?“* Bůh jest ovšem všemohoucí, ale zázraků nikdy zbytečně nedělá. Proč by tedy užíval k zachování své církve cesty na výsost zázračné, mohl-li ji řídit přirozeněji ustanovením jednoho viditelného správce? Jestliže sám Kristus uznal prospěšnost primátu, jestliže historie církevní potřebu toho nadbytkem potvrdila, bylo směšno tvrditi, že není ani v nejmenším pravděpodobná potřeba primátu.

Nutnost primátu pocítili sami stoupenci Husovi, když vznikaly vražedné a vleklé boje mezi nimi z nedostatku železné autority jednotné. A sami osobní přátelé Husovi počali brzo po smrti mistrově primát papežský hájiti. Celý rozvoj husitství svědčil proti myšlénkám upáleného mistra; pravý babylonský zmatek panoval mezi nesvornými husity, když důvěrou v primát papežský se otřáslo.

Již proto se měl primát zrušiti, že se ho *někdy* zneužilo? Pošetilá věc jest zavrhovati bez rozmyslu zásadu kteroukoli, jestliže se na ni někdy od jednotlivců hřeší.

A zvláště nesmyslné bylo útočiti proti té zásadě, kterou několik sněmů církevních hájilo.

IV.

Církev východní se ovšem od Říma v IX. století odtrhla; odtržení to však bylo křiklavým

bezpravím proti obecně uznané víře v primát papežův. Nedivme se však příliš; mužové ideálního smýšlení, kteří dobře znali pravomoc papežskou, nebyli tou věcí vinni.

Sobecké choutky vlády byly výlučnou příčinou neblahého rozkolu. Císař východní říše si vedl jako samostatný správce duchovní, považuje patriarchu cařihradského takořka jen za dvorního kaplana. Když pak císařství západní (římské) říše počalo býti mohutnější a slavnější nad východním, počala vláda východní již z politické revnivosti pomýšleti na oslabení moci papežské, která velice Řím zvelebila. A tak se podařilo konečně politickým intrikářům lstí a násilnostmi odloučiti zcela správu církevní od primátu papežského. Těžká rána tím byla zasazena *jasnému historickému právu a souhlasné tradici*. Proto jen násilně byl rozkol udržován a konečně padl, až se zase táž moc světská v XI. století postarala o jeho utvrzení; rozkol ten však byl kletbou pro budoucnost říše, která brzy potom ve svém osamocení padla za lup Turkům. Každý moudrý křesťan říše východní musil nahlédnouti, že bylo spácháno rozkolem tím neomluvitelné bezpraví na primatu papežském.

Spisy otců východních jakož i celá dávnověká praxe vinily původce rozkolu z násilí. Proto se nedivme, že v pozdějším věku se mnozí církevní zástupcové východu snažili připojiti se znovu k Římu a že primát papežský zřejmě uznávali. Leč neblahému rozkolu přec přítrž učiněna nebyla. A tak dospěly v církvi východní věci tak daleko, že jest tam nejvyšším rozhodčím ve sporných věcech víry — *turecká vláda*. A když se od této církve odtrhla církev ruská, svrchovaným pánem této cár; když se pak i hellénská církev od vý-

chodní odloučila, má v ní nyní hlavní slovo řecký král.

Zda nebylo přirozenější přidržeti se papeže, než vydávati v šanc osudy církve rukám světským?

Zajisté od papežského stolce se dalo čekatí vždy více horlivé podpory snah čistě církevních než od vlád světských, které se na východě starají o církve potud, pokud se z ní dá ssáti pro záležitosti světské. Či snad dokonce se může vláda turecká starati o rozkvět církve východní?

Při tom všem upadla církev východní do trapné nedůslednosti. Na sněmě jerusalémském (r. 1672) výslovně praví, že chce zachovávatí učení Božské, jak jest vysvětleno od sv. otců a dokládá: „Kdo pohrdá učením otců, Bohem pohrdá; a žádný člověk nesmí zlehčovati ani to nejmenší, co se od předků, oněch svatých mužů na nás dostalo.“ Jak tedy možno, aby rozumně zavrhovali východní křesťané primát, jestliže o něm titěž svatí otcové tak souhlasně mluví? Rozkolníci ti mají nad to ve svých liturgických knihách dosud časté zmínky o náčelnictví Říma v celé církvi.

Leč ač se mnozí zvláště v Rusku namáhali dle svatých otců a smyslu liturgických kněh jednati, vždy jejich snahy po sbližení s Římem překazila žárlivá vláda světská; pozdě bycha honiti.

V.

Jestliže jsme nuceni uznati primát papežský, uznáme též snadno, že papežům přísluší nejvyšší rozhodčí moc ve věcech víry a mravů. Vždyť tato moc jest nerozdílnou částkou primátu; souvisí úzce se soudcovskou pravomocí papežovou. *Kdoby papežům upíral právo střežiti neporušenost církevní nauky, činil by jejich primát směšným.* Leč na-

mítne snad někdo, že přes to všecko ještě nemusí býti papež zcela neomylným. Než nelekej se, milý čtenáři, toho významu, který v sobě slovo *neomylnost* tají. Až seznáš, *jak dalece* učení katolické neomylnost papeži přikládá, uvidíš, že článek víry o neomylnosti papežské jest zcela rozumný a odůvodněný.

Předně dlužno se tázati, v jakém smyslu církev papežově neomylnosti rozumí; nesmíme se domnívati, že papež jest od katolíků prohlašován za neomylného v nejširším slova toho smyslu. *V mnohých věcech může papež chybovati jako každý jiný člověk.*

Sněm vatikánský prohlásil r. 1870, že papež jest neomylný, *když jako vrchní pastýř a učitel celé církve „ex cathedra“ (slavnostně) rozhoduje o člancích víry a mravů.* Tím tedy není nijak vyloučeno, že se může papež mýliti jako kterýkoli jiný učenec ve světských vědách; ba může míti mylný názor i o věcech víry a mravů, když jako *soukromý myslitel* na poli náboženské vědy bádá; může též do chyb zabřednouti jako světský panovník ve svých výnosech státních, vydává-li jaké.

Prohlášením neomylnosti papežské se též netvrdí, že viditelná hlava křesťanstva jest prosta všeho hříchu, že papež musí býti v pravdě svatým. Hned jak dogma o neomylnosti papežské bylo na sněmu prohlášeno za článek víry, volali nepřátelé církve na sněmovní otce jizlivě: „Činíte papeže Bohem, neboť jen Bůh sám nemůže ani zblouditi ani hřešiti.“ Jak z hořejšího patrno, překrucovali tito jizlivci zúmyslně smysl článku vatikánského, chtějíce jej uvésti v nespravedlivý posměch.

A zatím církev věděla vždy, že papež může i do nejtěžších hříchů jako každý jiný smrtelník upadnouti, ano pro hříšný život i na věky zavržen býti. *Učitelská autorita a mravnost nejsou přec pojmy totožné.* Často však někteří namítají, proč se tedy papeži udílí titul „svatého otce.“ Výtka to bláhová a nejapná. Papežové se netitulují tak proto, že by každý z nich musil býti svatým; spíše proto, že jest papež úřadem svým po výtce k svatosti života povolán a že přemnozí vládcové stolice římské byli muži v pravdě svatými. Vždyť ostatně v dopisech a jinde nazýváme mnohé osoby velectěnými, milostivými a pod., ač často cítíme, že by jim náležely tituly zcela opáčné. A že se papež sám nepovažuje za svatého, to vidíme ku př. na nynějším velikém papeži Lvu XIII., který se každý týden podrobuje sv. zpovědi.

Z toho všeho patrno, že neomylnost církví papeži přiznávaná se pohybuje toliko v určitých mezích a že papež *pro svou osobu* může býti tak dobře chybám podroben jako každý jiný člověk.

Horší by bylo věcí, kdyby se papež mýlil v těch věcech, s nimiž jest spojen zájem celé církve a kdyby při tom slavnostním způsobem jako vrchní učitel své mylné domněnky k věření předkládal. Bohudík takým nesnázím jest zabráněno. Článek o neomylnosti není prohlášen *k vůli osobní poctě papežově*, ale *k vůli blahu a svornosti církve celé*; není planým pochlebenstvím, ale nutnou hrází proti všemožným věroučným rozmíškám v církvi.

Při tom mějme na zřeteli, že papež nikdy neprohlásil za článek víry nějakou novotu, o které před tím žádný křesťan nevěděl. Všecko, co od apoštolského stolce bylo potvrzeno za dogma, bylo

již před tímto papežským nálezem v církvi za pravdu uznáváno. Papežové obyčejně tehdy teprve pozvedali svůj rozhodčí hlas, když nastaly mezi křesťany o některý článek spory a svým zakročením předešli zdárně nekonečným třenicím.

Dosud jest mnoho věcí, v které katolický křesťan pevně věří a jež dosavad nejsou od papeže slavnostně za článek víry vyhlášeny. Stane se tak však při příležitosti, až by některý křesťan se odvážil proti některé z věcí těch vystoupiti a věroučnou jednotu církve rušiti.

Tedy prohlašuje-li papež něco za článek víry, nezavádí do církve žádných novot; jen učitelským úřadem svým potvrzuje pravdy již dříve v církvi uložené.)*

Důsledně není prohlašování věroučných článků rozšiřováním neb snad zdokonalováním Kristovy nauky; katolická víra jest od počátku svého trvání dílem zcela dokončeným, jež má platnost pro všechny časy. Spasitel netoliko dal základ této víře, ale vtiskl jí nad to znak nejvyšší dokonalosti; něco nového se tedy k víře přidávati nesmí.

Papež zastává svým úřadem při tom úkol nejvážnějšího svědka pravd Kristových, potvrzuje toliko, co jest pravdou Boží. Papež svou rozhodčí mocí učení Kristovo objasňuje, poukazuje na důsledky, jež bezprostředně z učení toho plynou, ale ničeho nového k učení tomu nepřidává a nikterak ho nepřetvořuje. A to přec uzná každý, že jest hlava církve povinna se ozvati, kdykoli

*)Ku př. v nynějším století jest prohlášen článek o neposkvrněném početí Panny Marie; ten článek však již sv. Augustin a jiní světci dávno dříve uznávali.

některý svévolný kacír počíná proti duchu církevní nauky a proti odvěké tradici vystupovati.

Kdykoli počalo bujetí bludařství, bylo potřebí určitými články obrniti věrné křesťany, aby tím lépe znali rozdíl mezi pravdou a kacírstvím a nedali se lstivými bludaři zmásti.

A vyhlásování určitých dogmat proti pomíjivým bludům nedálo se nikdy se strany papežů ukvapeně. Tito byli ovšem vždy přesvědčeni o stálém bdění Ducha Sv. nad neporušitelností nauky Vykupitelovy a věděli dobře, že jim Bůh zblouditi nedá. Přes to však se starali horlivě, aby před tváří světa bylo dokázáno i vědecky, že každé dogma, jež mělo býti přesně vytčeno, jest v úplném souhlasu s prvotním učením církevním. Ač byla Petrovi a jeho nástupcům slíbená neomylnost, nebylo tím řečeno, že by se papežové měli vzdáti úplně vědeckého zkoumání a vší opatrnosti, mají-li články víry prohlašovati.

Svolávány tedy při takých příležitostech velikolepé sněmy; při nich církevní učenci brali na radu Písmo sv. a spisy sv. otců; dorozumívali se, jaké mínění o předložené otázce v církvi obecně vládne.

Tyto sněmy svolávali papežové a obyčejně jim předsedali. Vyslechli povždy pozorně všechny náhledy a pak teprv po zralé úvaze prohlásili, co třeba za článek víry pokládati. Že by tedy daru neomylnosti nějak lehkomylně zneužívali, o tom nemůže býti řeči.

Tolik tedy zatím k vůli vysvětlení, jak církev neomylnosti papežské rozumí a jak na základě jejím si papežové počínají.

VI.

Ač tento článek víry byl zřejmě prohlášen teprve v století XIX., bylo v něj věreno již od počátku církve svaté tak dobře jako v papežský primát.

Kristus Pán slíbil své církvi slovy jasnými, že bude vždy střežiti neporušenost její nauky. Pravit apoštolům: „Aj, já s vámi jsem po všecky dny až do skonání světa.“ Mat. 28, 20. Řekl též: „A jáť prositi budu Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstal na věky, Ducha pravdy, jehož svět nemůže přijati, nebo nevidí ho ani ho zná. Ale vy jej poznáte; neboť u vás zůstane a u vás bude.“ Jan 14, 16 — 17.

Již sám rozum dá, že Kristus nemohl a nemůže nikdy dopustiti, aby se v samé církvi učení Božské zkomolilo. Sám za tu víru tolik vytrpěl; zda by tedy mohl lhostejně patřiti na to, vykládá-li si církev tak drazé zpečetěné učení každou chvíli jinak? Nedivme se tedy, že slíbil Utěšitele Ducha Sv., který nedopustí, aby církev v bludy upadla. Ano, Kristus bude dle svého slibu střežiti církev až do skonání světa před každým bludem.

Proto též Kristus rozkázal, aby všichni věřící církve byli poslušni; kdo by se zdráhal, ten budiž pokládán za pohana a publikána. Mat. 18, 15—17. Připomenul apoštolům: „Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, muou pohrdá.“

A jestliže slíbil Kristus církvi neomylnost, kdo jiný má býti větším představitelem této neomylnosti než *viditelná hlava církve*? Zajisté dar neomylnosti musí míti předně a hlavně držitel primátu; jinak by prvenství papežovo velmi málo znamenalo. Zač by stál papežský primát, kdyby

právo nejdůležitější, právo bdělosti nad věrou a mravoukou bylo papeži upíráno? Kdyby rozhodčí moc ve věcech víry a mravů náležela jiným křesťanům než papeži, byla by tak dána nepokojným duchům pohodlná a oprávněná příležitost podkopati primát vůbec. Leč Kristus zcela moudře svěřil Petrovi s primátem i neomylnost jako nerozlačnou část prvenství toho. Prikazoval mu, *aby u víře potvrzoval bratry své*. Luk. 22, 31. 32. Ten, který měl býti skálou, který obdržel výhradně moc svazovati a rozvazovati, zajisté ve věcech víry nemohl býti podroben soudu svých poddaných. A sv. Petr si byl dobře vědom své nezadajné pravomoci, rozhoduje v sporných otázkách víry. (Sk. ap. 15, 7—11.)

A co nám o neomylnosti papežské dosvědčuje ústní podání z nejstarších časů? Jako byl papeži vždy v církvi přiznáván primát, rovněž tak se věřilo v jeho neomylnost. Korinťané ve své rozepři věroučné se neobrátili na apoštola Jana, ale na nástupce Petrova. A od té doby plno jest zpráv, jak papežové výhradně rozhodovali ve věroučných sporech. Není-li to jasným svědectvím, že se vždy uznávala papežská neomylnost? Bludaři prvních století se pouštěli odvážlivě do sporů se svými biskupy, ale před papeži bážlivě své kacířství tajili a lstí se před nimi hleděli vykroutiti. Věděliť, zač platí v církvi rozhodčí moc papežova u věcech víry. Proto správně tvrdí sv. Augustin: „V Petru samém ráčil Pán schváliti jednotu. Apoštolů bylo více, a toliko jemu se praví: „Pasiž ovce mé.“ Petru tedy svěřil Pán ovčinec svůj, *aby byla skrze něho zachována jednotu víry*“. Podobně sv. Petr Chrysologus: „Petr, který na svém stolci žije a primát má, podává pravdu víry všem

ji hledajícím, všem o ni prosícím.“ Nechceme čas mařiti uváděním dalších dokladů tradice pro nejvyšší rozhodčí pravomoc papežovu u věcech víry, poněvadž již v úvaze o primátu nalezneme laskavý čtenář též doklady pro neomylnost Říma. Pozorujme raději neomylnost papežovu ještě z jiných hledisek.

Když se měl článek o neomylnosti papežské vyhlásiti, nastal mezi liberálními nevěrci a protestantskými sektami hrozný poplach; kdyby byl tento článek pro církev nějakou pohromou, klidně by byli protivníci katolicismu vyčkali jeho prohlášení. Tito však viděli, že článek ten spojí církev páskou nerozvížitelnou, že síly její soustředí a od vměšování se světské moci ji osvobodí. Na tyto stkvělé důsledky však nechtěli nepřátelé čekati. Lesk a moc církve stoupala a klesala vždy s mocí papežskou; proto hleděli tuto moc v prach povaliti. Liberální státníci se v Evropě namáhali ze všech sil, aby se stali biskupové ochotnými sluhy státu, třebaš při tom zájmy církve sebe více trpěly. Neunavně tehdy se starali o to, aby za biskupy byli voleni mužové, kteří by byli vhodnými nástroji světské politiky. Na to při tom nedbali, že za takých biskupů náboženský cit všude chladne. Již se těšili, že tímto způsobem odloučí biskupy od papeže zcela a že se tito stanou sluhy nikoli Boha a jeho zákonů, nýbrž politiky světské, proticírkevní. A nyní pojednou viděli, že do nedávna šlapané papežství, jemuž již předpovídán konec, k novému rozmachu se pozvídá. Byla pak zvláštní podívaná, jak i zástupci nekatolických států se počali nyní „o dobro“ církve starati. Tito s liberálními ministry obcházeli biskupy, žebroníce, aby se na koncilu vatikánském opřeli proti chy-

stané vyhláše. Valná většina otců shromážděných právem podepsala článek o neomylnosti a jiní na okamžik protestanty a státníky zmámení se přidali k většině. Církev slavila triumf a utvrdila na venek jen více pouto jednoty.

Nic tak neukazovalo na to, že článek ten jest církvi prospěšný, jako vztek odpůrců. Proto se snažili aspoň podplácením katolických duchovních způsobiti oposici proti článku tomu a zkrátka rozkol, leč nepovedlo se. Tehdy vznikla námahou německé říše sekta starokatolíků, kterou však bychom mohli nazvati mrtvorozeným dítětem; tak nepatrný počet katolíků se k ní přidal.

VII.

Ku podivu: ti lidé, kteří se někdy odvažovali proti neomylnosti papežově vystupovati, pracovali vší silou o to, aby sami byli uznáváni za neomylné. Kacíři žárlivě střežili své nejpošetilejší výmysly a běda tomu, kdo se odvážil něco na nich měniti. Luther zle se hněval na Zwingliho, že vykládal Písmo jinak než on sám; ač prohlašoval svobodu, nedopouštěl, aby některý novotář německý šel při výkladu víry svou cestou. Jeho pravidlem bylo: „Tak chci, tak rozkazuji; platíž místo důvodu má vůle.“ A jak činil Kalvín? Ten zřídil hotovou inkvisici na potrestání těch, kteří se odvážili věriti v něčem jinak než on sám. Sbor inkvisiční za hrůzovlády Kalvínovy odsoudil na smrt 58 lidí, o nichž se proslechlo, že berou v pochybnost neomylnost Kalvínovu ve věcech víry.

Čeští Táboři proměnili svou víru *několikrát*, takže bylo zřejmo, na jak nejistých základech jest založena jejich věrouka. A přece s nesmyslnou zuřivostí pronásledovali nejen katolíky, ale i

mírné husity — pro různou víru. Všude bylo kacířství, jen oni byli neomylní! Co kněží kališných bylo od Táborů popraveno jen pro tu věc, že nechtěli na rozkaz zarputilců sloužiti mši sv. bez bohoslužebných rouch!

Podobně za našich dob mnozí liberální politikové, smějící se neomylnosti papežově, věří pevně na neomylnost vlastní. Každá politická strana, jichž máme v Čechách nazbyt mnoho, prohlašuje svůj program za neomylný prostředek, odmítajíc předem jakoukoli opravu.

Když se podařilo mladočechům při volbách porazit staročechy, byl program mladočeský pokládán u liberálů vesměs za neomylný a jistě k cíli vedoucí. Běda tomu, kdo se odvážil v programu tom vytknouti nějakou chybu; hned platil za bloupého zpátečníka. A přece za nedlouhou dobu se seznalo, jak ta neomylnost mladočeská zklamala důvěru celého národa. Masaryk byl pokládán od mnohých akademiků také téměř za neomylného; a teď jest přece jen trochu patrné, jak ta jeho neomylnost dopadá.

Mnohý filosof dovedl hladkými slovy nepřemýšlející davy svést tak daleko, že jeho nauka byla prohlašována za neomylnější a světější než samo učení Krista Pána; přišli však jiní, kteří strhli jedním mžikem filosofům těm falešnou svatozář neomylnosti s hlavy a získali si zase sami pověst neomylnosti — opět jen na okamžik.

Za to žádnému papeži se nemůže vyčísti, že by si nespravedlivě neomylnost osoboval. Ani ten nejšpatnější papež nepromluvil nic bludného, když slavnostně vystupoval jako rozhodčí ve věcech víry. Ani ten, který žil v těžkých hříších, se neodvážil

svůj život omlouvati převrácením zásad mravoučných, jako to činil Luther a jiní bludaři.

V tom právě jest zřejma nadpřirozená milost Boží, že ani nehodní nástupcové sv. Petra nebyli prosti daru neomylnosti. Žádný papež se neodvážil slavnostně tvrditi opak něčeho, co před ním jiní papežové za Boží pravdu uznávali.

Zdá-li se tato věc někomu podivná, ano neuvěřitelná, nechť pomní na to, že církev stojí na základech zcela jiných, než každá jiná společnost lidská. Církev se těší *pomoci nadpřirozené*, která v ní vykonala ještě *větší zázraky*, než jest div neomylnosti.

A dar neomylnosti musí církev míti, nemá-li propadnouti osudným změnám věroučným, jimiž by přišla o všecku vážnost. Kristovo učení jest nezměnitelné; hlásá-li tedy církev, že toto učení do poslední písmeny neporušené střeží, nesmí vydávati nikdy za pravdu Boží to, co jednou zavrhla. V tom by spočívalo rouhání proti nauce Kristově. A kdo má býti hlavním představitelem neomylnosti církve? Jistě právoplatná hlava její, má-li vůbec nároky na prvenství v církvi.

Ani sněmy církevní nemají práva tuto vlastnost papeži odepríti, jelikož ji sám Kristus jednou pro vždy papežům dal. Jak již řečeno: málokdy papež vyblásil některý článek víry bez spolupůsobení sněmu církevního; leč přes to vždy bylo uznáváno, že rozhodnutí stolice římské jest právoplatné i bez svolání a bez souhlasu sněmu. Články sněmy navržené teprve tehdy měly závaznost pro celou církev, když je papež potvrdil.

Jak by se též jinak zachovala jednota víry, kdyby se sněm ani pro některé překážky nemohl sejíti, aby některý palčivý spor věroučný rozhodl?

A pak jest bohužel známo, že některý sném ze sobeckých příčin a návodem politiky světské byl hotov i proti odvěké víře rozhodovati. Smutný doklad toho nalézáme na koncilu basilejském.

Sněmy samy o sobě se neosvědčily v luštění otázek věroučných neomylnými a nestrannými;*) zakročení papežské moci bylo v takých případech víc než nutno. Scházely se někdy sněmy i na vzdor papežům a vrhaly církev do hrozné rozháranosti a nesvornosti, že na konec ani zbožné duše nevěděly, co jest třeba za pravdu uzuávati a co za blud.

U sněmů takých nerozhodovala pravda, ale vlivy necírkevní a vzletná slova jalových krasořečníků, kteří bezděčně připravovali církev o všecku vážnost. Papežská moc a jí přiznaná neomylnost však jediná opět vážnost církve povznesla a spojila věřící v těsný, nerozborný šik, jenž jest postrachem nevěrců i jinověrců. Novější bludaři vesměs útočili proti neomylnosti papežské, poněvadž cítili, že v ní spočívá hlavní síla církve a základ existence vůbec.

VIII.

Otřesením autority papežské chtěli bludaři zničiti věrouku katolickou a zatím do jámy jinému kopané sami se sřítili. Když počaly hádky věroučné ve vlastním jich táboře, tu si přáli vroucně, aby někdo z nich platil za autoritu neomylnou; jenže ti lidé, kteří odkopli autoritu jednu, nehodlali se skloniti pode jho autority jiné, a tak nastávala věroučná nevázanost a nekonečné tříštění na nové sekty.

*) Kdyby bylo papeži odňato od Boha dané právo rozhodčí, pracovaly by sněmy církevní na zachování jednoty tak „úspěšně“ jako nynější evropské parlamenty; bez rozstrků častých by se církev neobešla.

V Čechách mírnější husité trpce pocítovali, že česká církev jest v brozné rozháranosti od té doby, co Hus vzbouřil národ k odporu proti Římu. Proto po vystřízlivění počali sami někteří husitští učenci dokazovati, že *poslušnost k stoliči římské jest nutná*. Jiní toho však nechtěli uznati a tak při rozdílných názorech docházelo k vražedným bitvám mezi husity samými. Mírní husité marně bojovali proti Táborům slovem i mečem.

Proto v zoufalém postavení svém se utekli k podivnému prostředku záchrany víry své. Navrhli, aby se před *komisí panskou* hádali mistři táborští s mistry jejich o víru; a pánové měli rozhodnouti, která strana má víru lepší a která se má poddati. Tedy pánům světským přiznávána z nouze neomylnost. Ti měli rozhodovati, jaké učení křesťanské jest to pravé; škoda, že nebyl tehdy v Čechách papež, aby se poučil od pánů, z nichž mnozí příliš málo theologie znali, které jest ryzí učení Kristovo.

Papeži svou při husité svěřiti nechtěli; u nich mělo spíše dar neomylnosti panstvo, to panstvo, které jen z lačnosti po statcích duchoven-ských se k husitismu hlásilo. Sami někteří husité panstvu vyčítali sobectví; v jaké rozervanosti tedy husitství bylo, jestliže měli tito pánové jednou pro vždy určití věrouku českou! Tam vedl otřes důvěrou v neomylnost papežskou. *Cestou naznačenou se pokoušeli husité několikrát svornost ve vlastním táboře sjednati a vždy marně.*)*

*)I kdyby se podařilo tímto způsobem shodu k místu přivést, vyhrála by spíše ta strana, která uměla lépe řečniti než ta, která měla pravdu. Advokátské vytáčky se mohly dobře při tom osvědčiti.

Luther ve své domýšlivosti prohlásil: „Ani anděl s nebe, tím méně nějaký člověk nesmí a nemůže posuzovati mou nauku.“*) Zatím již za jeho života se vyskytli mnozí z přátel jeho, kteří na jeho neomylnost přestali věřit; nastalo podobné tříštění věroučné jako u husitů, které za nynějších dnů dosáhlo vrcholu. Sekt protestantských jest nyní v Německu více než dní v roce. Některé z nich tak daleko „v svobodném hloubání“ v Písmu došly, že je nelze ani sektami křesťanskými zváti. Značná část lutheránů není ani pokřtěna; někteří úřední představitelé protestantství, jako professor Bey-schlag pochybují o božství Krista Pána, jiní o na nebe vstoupení Páně a někteří dokonce o z mrtvých vstání Vykupitele. I učení o nejsvětější Trojici jest napadáno.**)

Paul de Lagarda, jeden z největších učenců protestantských, napsal r. 1891: „*Již nestává žádné protestantské theologie.*“ Tam se tedy došlo v Německu otřesem autority papežské ve věcech víry. Nejdříve sestavovali též protestanté „věroučné články“ vlastní, nestarajíce se o důvody pro ně; hlavním důvodem k novým článkům byl vzdor proti Římu. A teprve, když některé „dogma“ bylo vysloveno a hotovo, počali se sháněti, jak by se dalo odůvodniti, ale práce selhala.***)

Prohlášeno ku př., že papeži nepřísluší prvenství v církvi, že nemá rozhodčí moci ve věcech víry a mravů, a když počali pátrati po důkazech svého tvrzení, zůstali na holičkách. Proto musilo

*)Rudolf Hasert, 272.

**)Srv. Dr. Einig: Goliath-Beyschlag II, 55.

***)Církev činí naopak: než vyhlásí některý článek víry, nejprve důkladně a všestranně zkoumá, zda se v ten článek již od počátku církve věřilo.

padnouti tomuto „dogmatu“ za oběť evangelium sv. Matouše. Aby své lehkomyšlné výmysly uhájili, odvažují se někteří protestanté vylučovati z Písma zjevení sv. Jana, jiní epištolu sv. Pavla k Timotheovi a někteří celé části starého zákona. A pak se chlubí, že Písmo mají ve větší úctě než katolíci. Zoufalost je k těmto výstřednostem nutí; chtějí aspoň poněkud ukryti své veliké poblouzení způsobem tím. Protestanté se kojí nadějí, že prý věda *později* ukáže, které knihy Písma sv. náležejí k bibli; a zatím nechá Bůh křesťany po pravdě žíznící tápati ve tmách? Vždyť přece slíbil, že bude s věřícími po všecky dny; neopustí tedy církev ani na jeden den. A dále, svědčí bible někde o tom, že jen v ní jsou pravdy Kristovy uloženy? Ani zmínky o tom v Písmu sv. není, *co o primátu a rozhodčí moci Petrově jest tamtéž svědectví jasné.* A pak to „historické bádání“ po „pravém“ Písmu sv. dopadá a bude dopadat u každého protestanta jinak. Kdo z těch učenců dokáže, že neomylně sám pravé knihy Písma sv. poznal?

Co protestanté tvrdili, že Duch sv. sám vysvětluje každému z nich smysl Písma, nechtěli připustiti, že by týž Duch svatý pomáhal samým hlavám křesťanstva. *Každý z nich měl Ducha sv. — jen papež, nástupce Petrův nikoliv.* Teď už ovšem sami nahlízejí, že se všemi těmi sektami jejich Duch sv. býti nemůže, učí-li každá jinak. A že neomylnost papežská jest jedinou záchranou jednoty víry a nikoli bible, to dosvědčují církevní dějiny a to musí připustiti každý nepředpojatý člověk. Vždyť sám Luther řekl, že se bible užívá na omluvu všeho kacířstva. Proto správně sv. Augustin se vyjádřil, že by ani bibli nevěřil, kdyby ho k tomu nepobízela autorita církve. Zda by pape-

žové až do Luthera Písmo sv. dochovali neporušené, kdyby patrně věděli, že proti jeho smyslu články víry ustanovují? To by církev vlastně držela v rukou svých svědka proti sobě a svůj mravní ortel. Za to protestanté chtějíce se jakž takž uhájiti, jsou nuceni Písmo porušovati a knihy některé z něho vylučovati; to jest ovšem nejkratší cesta ku konečné nevěře, která důsledně z také nevázanosti se nejvíce mezi protestanty šíří.*)

Jest jisto, že by se nezachránila jednota a neporušenost víry pro vždy ani tenkrát, kdyby byli apoštolé napsali celé obsáhlé folianty nejučenějších výkladů, kdyby nebylo neomylnosti papežské. Světské zákony se vydávají přec ve formě co možná nejurčitější a přec dovede některý člověk překroutiti smysl jejich ve svůj prospěch; jest tedy potřebí v takém případě vyšších tribunálů soudních, které musí znova a znova vysvětlovati, jak se má rozuměti příslušnému zákonu v rozličných okolnostech. A církev by měla takového rozhodčího soudu postrádati? Sám Luther přec pravil, že Písmo jest knihou nesnadnou k pochopení. Kdo tedy má věty její vysvětlovati než neomylný úřad v papežství uložený?

IX.

Podivná věc: v nynějším století nemohli někteří politikové urovnati záležitosti světské a tu

*) Podivná to důkladnost ve věrouce protestantské! Protestanté lehkomylně ustanovovali nové články víry, nestarajíce se o to, že podržují při tom knihy proti nové nauce svědčící! Teprve když u nich nadešlo chladnější hloubání, sami svou činností nynější odsuzují dřívější svou lehkomylnost a nedůslednost; teprve nyní části Písma zavrhují.

se utekli k našemu sv. otci několikrát, aby spory státní svým prostřednictvím urovnal; za toto prostřednictví žádalo i samo Německo. Ale právě ti, kteří prosili za rozhodčí slovo papežovo ve věcech světských, nechtějí uznati, že papeži přísluší rozhodující vliv na věci víry. V tom jest zajisté patrna nedůslednost veliká. Či má býti papež, *duchovní hlava církve*, neomylnější v záležitostech světských než ve věcech víry? Takhle kdyby se některým státníkům svěřila rozhodčí moc nad věrou, to by bylo u některých odpůrců papežových zcela v pořádku. Jenže by pak víra nabývala proměny stále podle toho, jaká strana politická by se vyšinula právě k moci. Možná, že by pak o „pravé víře“ rozhodovalo uplacení nebo moc silnějšího.

Tak proměnným náboženstvím by na konec musil každý pohrdati. Slovo Boží však se nemůže nikdy měniti a neporušitelnost jeho jest chráněná před tvářící světa neomylností papežskou. Jestliže se papež nezdá někomu neomylný, kdo tedy nám rozhodne z lidí, kde hledati ryzí učení Kristovo? Jestliže by církev někdy bludně ústy papežů učila, kdo z lidí dovede chybu tu napravití?*) Tu by bylo potřebí, aby Kristus znovu na svět přišel hlásat pravdu svou a až by církev znovu po-bloudila, zase by bylo jeho příchodu potřebí. Jinak by tápali věřící v stále nejistotě a mohli by reptati proti Kristu, jenž slíbil církvi Ducha pravdy, který má zůstat s církví na věky. A což kdyby v příštích časech se někdy vyskytl papež tak bídny, že by chtěl něco úmyslně na víře změnit? V tomto případě má zajisté Pán života a smrti

*) Když některý „reformátor“ chtěl „chyby“ papežovy napravovati, stal se příčinou největších zmatků věroučných, jež stále podobu svou měnily.

moc takového papeže náhle odstraniti dříve, než by kacířství vyřkl.

Církev pod dozorem Říma nikdy učení nezměnila, ač to bylo někdy lákavé učiniti něco „k vůli“ mocným tohoto světa.

Za svou stálost zkusila často kruté pronásledování a přec kráčí se starou věroukou stále vítězně ku předu.

Různé strany politické i sekty se brzo rozpadávají, ač tyto živly k vůli vlastní záchraně „dle ducha času“ dovedou lehce „zásady“ své měniti; ani plutí s proudy světskými sektám život nezachrání, co církev stále trvající na těchže zásadách čelí vítězně každému přívalu.

Komu se nelíbí neomylnost papežská, ať prohlédne, jak daleko sahala neomylnost některých „velikánů“ nyní oslavovaných.

Hus ku př. v Čechách zřejmě učil, že právem církev podává laikům svátost pod jednou způsobou; když mu pak pánové někteří do Kostnice psali, že od něho ustoupí, jestliže neschválí přijímání pod obojí, hned obrátil.

Luther jen proto nezatracoval přítomnost Krista Pána ve svátosti, poněvadž dříve tak řekli Zwingli a Karlstadt, jeho osobní nepřátelé. A „reformátor“ nechtěl, aby se zdálo, že v něčem se od Zwingliho poučil. Každou chvíli mluvil jinak.

Nechť se tedy nikdo nediví, že jsme více pro neomylnost papežů než pro neomylnost bludařských „velikánů“. Vždyť máme na neomylnost papežskou jasné důkazy z Písma, svatých otců i z dějin celé církve. Sami protestanté nyní uznávají, že text příslušný u sv. Matouše svědčí nejen pro primát papeže, ale i pro jeho neomylnost.

Ač se všichni kacíři na Písmo odvolávali,

přece Hus řekl, že jen ten jest kacířem, kdo učí proti Písmu. Zdaž vzpomněl při tom, že i ty největší nesmysly hájili bludaři pomocí Písma? Jest pravdou nepochybnou, že jest Písmo slovem Božím; leč smysl slova toho může každý překroutiti ve prospěch nejbludnějších názorů. Nepřekrucoval slovo Boží sám Hus, když tvrdil, že Kristus Petra hlavou církve neustanovil? Nepřekrucoval smysl Písma Luther, když neústupně hájil zásadu, že dobrých skutků ku spáse netřeba a že jen víra dostačí?

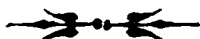
Kacířem tedy není pouze ten, kdo se proti některé větě Písma vůbec staví, ale i ten, kdo odporuje správnému výkladu Písma. A kde ten správný výklad hledati? Zajisté u toho, jemuž Kristus svěřil věřící stáde k opatrování.

Kristus prosil před Svým umučením Svého Otce, aby všichni věřící jedno byli; chtěl míti jeden ovčinec a jednoho pastýře zde na zemi. Daly by se tyto krásné snahy uskutečniti, kdyby nebylo v církvi primátu a neomylnosti papežské? Ti, kteří papežská práva zneužnali, jsou očitým důkazem, že nikoli. Protestantských sekt jest nyní napočteno 700. V samé Anglii jest jich 310. Za to katolíci pod záštitou papežského stolce vinou svorně ruku k ruce a jdou jako jeden muž za cílem přesně vytčeným, jdou za praporem pravdy. První sněm církevní za předsednictví prvního papeže, sv. Petra v Jerusalemě shromážděný s plným přesvědčením tvrdil, že jeho rozhodnutí jest rozhodnutím samého Ducha sv. (Sk. ap. 15, 28). A tak církev vždy po nejhorších svízelních byla chráněna dle slibu Kristova Duchem pravdy.

Písmo sv. praví, jak Pán Ježíš vstoupil na lodičku Petrovu a odtud počal učiti zástupy; v tomto skutku pozorovati můžeme hluboký smysl.

Posud Kristus z lodičky Petrovy, jíž jest církev římská, učí zástupy. Slova Jeho vlastních neslyšíme; leč správce lodičky té, nástupce Petrův, zná slova Kristova dobře: dlí vedle samého Krista na lodičce té a činí neomylného tlumočníka Kristovy pravdy. Přichylme tedy vždy ochotně sluch svůj, kdykoli náměstek Spasitelův ve jménu Božím něco přikazuje nebo zapovídá, poněvadž jemu jsou svěřeny klíče království nebeského. Jisto jest, že jen uznáním primátu a neomylnosti Říma svět dle přání Kristova jedno bude; jen takto se jednotu církve a víry zachová.

K úvaze této nám posloužily hlavně tyto prameny: Dr. Alois Jiráek: Důkaz primátu papežského v Almanachu r. 1893. — Odpověď Fr. Fil. Konečného Dr. Masarykovi. — Tři odpovědi Dr. Einiga na otevřené listy Willibalda Beyschlaga. — Stimmen aus Maria-Laach, 50 Band. — Dr. Křišťůfek: Všeobecný církevní dějepis: Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských. — Dr. J. Hergenröther: Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte 2. Bd. — Fr. Palacký: Staří letopisové čeští. — V. V. Tomek: Dějepis města Prahy IV. — Dr. Lenz: Učení mistra Jana Husi; Vzájemný poměr učení. — J. E. Rudolf Hasert: War ich vom Satan verblendet, da ich katholisch wurde? — Hamerle-Oliva: Katolická církev koncem XIX. století. — Karel Jar. Erben: Výbor z literatury české. — Dr. Karel Lev Řehák: Kde jest reformace? — Tosti - Arnold: Geschichte des Konzilium's von Konstanz. — Arnošt Denis: Hus et la guerre des Hussites. — Museum, časopis bohoslovců z r. 1899.

Výhodná koupě dobrých knih

 při snížených cenách

jestliže se koupí celá kolekce:

1. **Štít víry.** Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych*. — II. vydání. Stran 108 velké 8°, brožov. místo 1 K 20 h. jen 80 h.
3. **Obrázky ze smíšené osady.** I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8°. Místo 86 h jen 60 h.
4. „**Nezapomeň**“. — Šestero postních řečí které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Militký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 60 h jen 40 h.
5. **Naši přátelé.** (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z venkovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)*. — Stran 100 — 8°. — Místo 60 h jen 40 h.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897. a stojí 14 h — franko 24 h.

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme jen 15 proc. srážky.

Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Modrá knihovna, vydává a rediguje Dr. V. Řezníček, přináší čtení zábavné i poučné a jest proto hledána do veřejných i spolkových knihoven, těšíc se přízni zejména čtení milovných jednotlivců.

Na ročník (6—7 zajímavých knih) předplácí se 2 zl.

Všechny jednotlivé svazky jsou k dostání o sobě ve všech knihkupectvích v zemích koruny České a zejména pod adresou: Modrá knihovna, Praha, Král. Vinohrady č. 347.

Časopis „OBNOVA“

vychází každý pátek dopoledne v Hradci Králové.

a přináší články obsahu politického, apologetického, sociálního, národohospodářského, všímá si všech zjevů kulturních, uveřejňuje ochotně zprávy o veškerých potřebách našeho lidu, pokud zajímají širší veřejnost, tedy zprávy o činnosti zastupitelstev okresních, místních, družstev a spolků hospodářských, záloženských, nákupních, obchodních, živnostenských, národních, humanitních, uměleckých a jmenovitě katolických. Protože ve čtvrtek dopoledne je závěrka listu, prosíme za zaslání dopisů a zpráv dle možnosti již v pondělí a v úterý. Později došlé zprávy lze uveřejniti, je-li dostatek místa a nejsou-li zastaralé.

Předplatné obnáší:

na celý rok 10 K, na půl roku 5 K, na čtvrt roku 2 K 50 h.

„Obnova“ jest nejrozšířenější časopis ve východní polovici Čech a **inseruje** se v ní s výhodou. Petitový řádek se čítá při živnostenských inserátech po 12 h, při jiných po 16 h. Při častějším inserování se poskytují obvyklé slevy.

Administrace a redakce „Obnovy“
v Hradci Král., Adalbertinum.

Dosud 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník IV.

Číslo 10.

Oslava Hušova.

Píše

F. R. Skalický.

V Hradci Králové.

1900.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové
Nákladem vlastním

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické. 4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dětí svých?*) 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ku škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové. 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)* 3. Církev a církev.* 4. Pastýřský list. Náboženství věci soukromou?*) 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.) 7. Ovoce husitismu.* 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní. 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka. 2. O významu katolických spolků. 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku.)* 5. Husitství a protestantství. 6. Štěstí katolíka. 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma.

Celoroční předplatné i s poštou 1 Kč jednotlivá čísla stojí 8 h; na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko.

*) Rozebráno.

Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, lze již vůbec celistvé ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

—❧ věnovaný časovým otázkám. ❧—

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.

Číslo 10.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Oslava Husova.

Píše F. R. Skalický.

*

I.

Veliký den v Tvarohově.

Před 6. červencem u večer strožil se pan Vokurka, měšťan a kupec v Tvarohově, mnohem dříve k odchodu, než jak obyčejně činíval.

„Nemůžeš se dočkati dnes těch karet“, propukla hněvivě jeho drahá polovice, která nelibě pozorovala neobvyklý chvat svého chotě při přípravě na obvyklou partii špádů v hostinci „U zeleného stromu“.

„Dnes se hráti nebude“, odsekl uražený p. Vokurka. „Dnes máme na programu vznešenější cíl. Budeme pořádati slavnost největšího syna národa, Jana Husa“.

„Jakživa jsem neslyšela, že by se kdy konala v Tvarohově oslava Jana Husa, a teď najednou necháš obchodu a běžíš oslavovat největšího

syna národa, o kterém jsi nevěděl do té doby nic, dokud ten sběhlý student Chrt nezačal vydávati svůj plátek ku špinění všech klidných lidí“.

„Prosím tě ženo, nepleť se do politiky a buď ráda, že nás pan redaktor Chrt svou ‚Pravou hvězdou‘ trochu v tom prohnilem Tvarohově vyburcoval z dřímoty a uvědomil o pravých cílech vlasteneckých. Já příkladně, začal nadšeně deklamovati pan Vokurka, byl jsem tak zabedněn, že jsem o Husovi do letoška nic nevěděl, ale nyní —“

„Ale nyní nevíš zas nic“, přerušila proud výmluvnosti páně Vokurkovy paní Lízí. „Běžíš jako slepá ovce za Chrtem, ačkoliv jsi již dost stár na takové přikyvování nezralému hochovi“.

„A zrovna teď půjdu do schůze a Husa oslavovati budu, abych ti dokázal, že jsem uvědomělý vlastenec, který se nedá zdržovati nějakou tmářkou“, rozobnil se pan Vokurka a prasknuv rázně dveřmi ubíhal rychlými kroky z krámu, aby mu na konec debaty neschovala paní Lízí klobouk a nezkazila mu dnešní vlasteneckou ovaci, na kterou již dopoledne poslal panu redaktorovi soudeček smůly a všecka stará košťata, k nemalému žalu učedníka Francka, jenž si košťata schovával po celý rok k poslednímu aprilu „na čarodejnice“.

V bojovné náladě vstoupil pan Vokurka k „Zelenému stromu“, kdež našel již četnou společnost. Byli zde všichni bratři Sokolové, socialisté ze spolku „Lasalova“, všichni téměř helvété z místa i okolí a několik uvědomělejších občanů z Tvarohova. Redaktor Chrt všecky vítal a uváděl na sedadla před malé podium, nad němž byl veliký obraz Husův, vypůjčený z helvetské modlitebny, pak papírový rudý kalich ověněný květi-

nami. Pan Vokurka rychle usedl, ježto slavnost již počínala.

Na podium vystoupil slavnostní řečník, mladický pan učitel, jenž sice teprv loni opustil učitelský ústav, ale měl dle tvrzení redaktora Chrtá daleko větší životní rozhled, nežli všichni staří kantoři v Tvarohově dohromady.

Pan učitel četl z malé knížky, vydané prý v Nové Pace nějakým učeným historikem, slavnostní řeč as tohoto znění:

„Oběť zápalná, která na hranici kostnické 6. července 1415 za čest a slávu Českého národa a duševní svobodu lidstva k nebi vzplála, podněcuje snahy všech upřímných Čechů, aby navždy roztrhána byla neblahá ta rouška černá, kterou závistivá ruka cizí za pomoci vlastních bratrů našich dosud zakryti se snaží nejslavnější dobu minulosti naší, dobu husitskou“.

Hlučný potlesk a volání „Hanba tmářům“ přerušily na chvíli řečníka, jenž použil této vděčné pomlčky ku malému občerstvení řízným pivem, načež pokračoval:

„Vznešenou osobu mučenníka Kostnického ještě dosud a to zúmyslně staví nám do špatného světla dějepisných nepravd a smýšlenek, kterými lidu českému zastírány bývají oči, jen aby neviděl to dobré, čisté srdce Mistra Jana Husa, jenž svůj život obětoval, aby smyta byla pohana kacířství s národa českého. Lidu českému dosud bývá zatemňována mysl, aby nepoznal ty nekalé důvody, které byly příčinou ohavného usmrcení Husova“.

Hostinskou síní zavířil opět hřímavý potlesk a zuřivé volání po pomstě, takže hostinský měl již strach, že hosté vyrazí najednou dvěře a rozběhnou se ku krvežíznivému činu, neudělavše

žádné útraty. Na štěstí však pivo bylo dosti studené, takže rozplameněný žár byl částečně ochlazen.

Řečník vyvodil dále ve své řeči, že kněží z nenávisti a ze strachu o svou nadvládu upálili největšího Čecha a nejsvětějšího člověka, ačkoliv je měl Hus sám upáliti jakožto nejhorší vyvrhele společnosti lidské, takže pan Vokurka dostal takový vztek na mnichy a kněze, že by je byl všechny naházel na hranici, ačkoliv jinak ani kuřeti neublížil. Řeč byla velmi říznou, plnou štavňatých štulců znemravnělému klerikalismu a což byla největší její přednost, úplně nehistorickou, nýbrž zcela volně básnicky sestavenou na základě novinářských a kalendářních článků, takže přítomní helveté prohlásili ku cti pana učitele, že by ji takhle nepromluvil ani jejich dvojctihodný pán. Pan učitel se skromně omlouval, že se držel jen pravdy, ježto prý dobře klerikalismus zná, anť chodil po čas svých studií na ústavě do semináře na stravu, kterou mu jeden bohoslovec zdarma dával.

Po slavnostní řeči vedl hlavní slovo pan redaktor Chrt. Pořádal průvod, jenž se měl brátí ulicemi Tvarohova až na Kozí vrch, kdež byla již hranice z polenitého dříví, košťat a smoly připravena. Smluvena byla předem místa, kde se provolá „Sláva“ a kde „Hanba“. Vše bylo již připraveno, lampiony rozdány, jen se čekalo na nového okresního lékaře, MUDra. Chytráka, jenž společně s Chrtem celou oslavu Husovu umluvil a průvod vésti slíbil. Ježto však doktor Chytrák nepřišel na přednášku, omluviv se neodkladnou návštěvou nemocného, posláno bylo po přednášce do bytu doktorova, ale posel přišel s odpovědí, že

pan doktor leží, nachladiv se cestou. Mají prý odbyti všecko sami dle smluveného plánu.

„To dělá vždycky“, zabručel protestantský senior. „Dělá se hezkým nám a nechce si to rozliti s těmi papeženci. Vždycky něco narafičí a pak se schová“.

Pan Vokurka dostal najednou z těchto slov strach a tázal se pln obav pana redaktora: „Což pak jest něco nezákonného, pořádati průvod ulicemi na oslavu Husovu?“

„Dovoleno to není, ale to právě chceme na vzdor všem paragrafům a dogmatům dokázati, že si svému přesvědčení nedáme nikdy a nikým brániti právě tak, jako mučenník kostnický. Hejtmana aneb starostu nebudeme škemrati o milostivé povolení“, odtušil pan redaktor.

„To jdu domů“, zvolal pan Vokurka, ale úmysl svůj již provésti nemohl, neboť jeden pořadatel vtiskl mu do ruky lampion a průvod počal se rozvinovati z průjezdu hospody na ulici, kdež se k němu přidal v malé chvíli trojnásobný počet zvědavců, učňů, děveček a jiných vlastenců.

Zástup bral se ulicemi Tvarohova za zpěvu taboritské písně „Kdož jste Boží bojovníci a zákona jeho“ dle pokynů redaktora Chrtá, jenž měl v notese všecky štace poznamenané. Nejprv dosažen dům prvního radního Lípy, jemuž provolána „hanba,“ poněvač nosí o Božím Těle nebesa.

Hned vedle bydlil pan Houba, pokladník nemocenské pokladny, jenž měl stálé kaňky v knihách a vybrané příspěvky na Ústřední Matici Školskou již po 2 léta neodváděl, ačkoliv to bylo několik set zlatých. Za to však vystavil v okně

poprsí Husa s případným nápisem „Ni zisk ni slávu.“ Osvědčenému tomuto vlastenci provolána „sláva.“

Nejdéle se zdržel zástup před děkanstvím, kdež různými vykřiky o popske ničemnosti byl by málem vyděsil duši ze staříckého pana děkana, jenž pro svou lidumilnost byl jmenován čestným občanem, poněvadž z úspor svých založil městský sirotčinec. Před děkanstvím ohrnul si přece pan Vokurka límec, jakoby táhlo, ale v duši vlastně cítil, že dopouští se padoušství na bezbranném nevinném knězi. Již chtěl mrštiti lampionem na zemi a odejíti z hloučku zaslepených vášnivců, kteří velebili sice křesťanskou dokonalost Husovu, ale sami počínali si způsobem kanibalským. Ale ohled na veřejné mínění a na hospodský smích zdržel pana Vokurku ještě na dalším pochodu, ačkoliv mu lampion připadal těžkým jako železný kandelabr.

Rozjařený lid dovalil se po několika ještě zastaveníčkách různým osobám na Kozí vrch, kdež zatím několik červených bratrů vystrojili vysokou hranici. Jakmile lid dorazil na návrší, zaplála hranice mohutným žárem, jehož vysoké plameny snažily se zaplašiti hustý soumrak nejen z kraje, ale i ze hlav přítomných. Zástup zanotil pověstnou hymnu Tůmovu s kulhavými verši:

„Hranice vzplála na břehu Rýna,
na ní umírá dálné vlasti syn —
a vůkol něho mnichů rota líná
rouhavým smíchem velebí svůj čin.
A vy se ptáte, kdo v těch plamenech?
Tot Mistr Jan — tot *nejslavnější* Čech!“

Po první sloce vystoupil redaktor Chrt na zbylých několik polen a hlasem, hodně již vyše-

ptalým, volal ku hranici: „Mistře Jene Huse! Veřejně před celým světem hrdě nazýváme Tě svým i chceme památku Tvou ctíti a oslavovati, pokud trvati bude jméno české. Nic nedbáme pro následování tmářů, nýbrž vždy statečně — — —.“ Náhle však se pan redaktor zajíkl, neboť z povzdálí postřehl ve tmě noční blýskati se šišáky četnické. Pohled páně redaktorův postřehl též nadšený zástup, ale nečekal dalšího dušování o statečnosti, nýbrž horempádem dal se na včasný ústup. Marně ho zapřisáhl pan redaktor a někteří bratři, aby občané zůstali a dali se někteří pro větší efekt zatknouti, ale nikdo netoužil po slávě mučnické, takže i páni vůdcové uznali za dobré svůj štáb přeložiti rychlým poklusem za prchající armadou. Když dva četníci dorazili k hranici, byli všichni potomci Táboritů v nedozírné vzdálenosti, takže mohli druhý den podati na hejtmanství raport, že kromě několika spálených polen a košťat žádné neštěstí se nestalo.

Pan Vokurka byl také mimo nadání uchvácen prchajícím proudem a veden jsa přirozeným pudem po sebezachování uháněl jako mladík ku Tvarohovu, kamž po několika štulcích a jednom převalení přes mezník dorazil mezi prvními celý udýchán a uděšen. Nezastavil se dříve, leč ve dveřích bytových, kamž vrazil jako bouře k nemalému zděšení paní Lízí, která nemohla téměř čtvrt hodiny dostati slova z poděšeného hrdiny. Posléze vypravil krátce ze sebe osudný průběh Husovy oslavy, ale stýskal si při tom na píchání v prsou a v zádech. Poděšená paní Lízí uvařila honem lípové thé a uložila pana Vokurku po večerním dobrodružství do postele, kdež však nenašel nemocný mnoho klidu, neboť stále blouznil, takže celý dům Vokurkův po

celou noc pocítoval následky neblahé výpravy pana principala k husitské hranici. Ráno přišel lékař, zjistil na levé straně zápal plic a odporoučel nemocnému úplný klid.

Tři dny potácel se pan Vokurka mezi životem a smrtí. V této horečce zdálo se mu, že ho navštívil Mistr Jan Hus v dlouhé černé klerice, s biretem na hlavě, zrovna v té podobě, jak jej maluje Brožík. Mistrova tvář byla zasmušilou a oko jeho spočinulo vyčítavě na uleknutém Vokurkovi.

Vázným hlasem promluvil Mistr k nemocnému: „K vůli mé oslavě upadl jsi do nemoci, proto přicházím, abych ti tvou pozornost oplatil. Neočekávej však ode mně díků, protože slavnost vaše na Kozím vrchu není nikterak mou oslavou, nýbrž jest reklamou pro zdejší místní veličiny, aby vyšplhaly se k výnosným vlasteneckým místům. Jest to skutečně hnusné, co se provádí pod mým jménem v Čechách. O těch svých chvalořečnicích mohu opakovati slova biblická, která platila o fariseích: „Lid tento mne ctí ústy, ale srdce jeho daleko jest ode mně.“ Hluboká lítost se mně zmocňuje, když každá strana politická v Čechách vytlouká z mého učení kapitál pro své podvratné snahy. Všichni si mne osvojují a žádný se mým učením nespravuje. Jáť vše konal pro „věrné Čechy a, z přirození více jsem miloval bratra svého nežli cizozemce,“ ale v Praze i na vysokém učení vyskytují se vůdcové mládeže, kteří cizáky, krev nám střebající, za mrzký groš obhajují a proti vlastním bratrům vztekle soptí. Odporučoval jsem vřele přijímati Večeři Páně, choditi ku zpovědi, světiti den Páně, ale ctitelové moji protráví sváteční dny dopoledne v dílnách aneb kancelářích a odpoledne v krčmách aneb na výletech. A ty sám, Vokurko,

za Večeři Páně jsi se styděl. Po leta nebyl jsi u správy Boží a na Zelený čtvrtek jsi raději odjel, abys nemusil ku stolu Páně. Takové důležité a spasitelné věci opomíjíš a na komedii, která vás nestojí více nežli pár košťat, si jíti nelenuješ, domnívaje se, že bys památku mou světil. Vidíš, taková mělkost smýšlení a takové komedianství s mým jménem jest pro mne větší trýzní, nežli hranice kostnická, neboť nahlížím ku svému zármutku, že všecky moje vyšší snahy nejsou malicherným potomstvem ani pochopeny. Nechtěl jsem míti v Čechách tatrmany, nýbrž pravé křesťany, proto zanech, Vokurko, pouličních oslav a zreformuj důkladně srdce své, neboť tak, jak nyní žiješ, podobáš se více australským pohanům, nežli kališným Čechům.“

Po těchto slovech vzdálila se vážná postava mistrova od lože falešného husity, jenž nemohl ani slova omluvy nalézti před výčitkami Husovými.

Celých 14 dní zotavoval se pan Vokurka ze své červencové příhody, nemoha zapomenouti na rozmluvu s mistrem Janem Husem.

Jednoho dne navštívil nemocného pan děkan. Vokurka ocítil se ve brozných rozpacích a ruměnc studu vehnal se mu do tváře, když si vzpomněl, jakou „návštěvu“ učinil sám panu děkanovi o husitském průvodu.

Pan děkan však úmyslně přehlédl tyto rozpaky nemocného a zavedl ihned rozhovor o stavu nemoci a o běžných denních událostech, nezmíniv se ani slovem o demonstraci.

Ke konci návštěvy podotkl posléze pan Vokurka: „Byl jsem přece pošetilec, že jsem jako nezralý hoch prováděl uličnictví“.

Pan děkan odpověděl: „Poznal jste aspoň rub husitského hnutí. Zrovna jako celý náš národ po

Husově vystoupení upadl do horečky a potácel se téměř 3 století mezi životem a smrtí, až posléze plným návratem ku pravému učení Kristovu byl zachráněn, tak také i vy horečkou a nemocí byl jste vyléčen z novodobého husitismu, který jest vlastně pravým paskvilem na náboženské snahy našich husitských předků. Aby však obrat váš byl úplným, jest třeba, abyste měl rozumové důvody pro své smýšlení. Proto prostudujte si dobu husitskou z vědeckých spisů a nespokojujte se s naduřelými úvodníky novinářských řemeslníků, kteří píšou vždy dle mody a nikdy dle pravdy. Pravdivého vyličení husitského hnutí nemusíme se my katolíci nikdy obávat, protože jsme ujištěni slovy velikého našeho papeže Lva XIII., že církev katolická nemusí se pravdivých dějin nikdy obávat“.

Nemocný pan Vokurka poděkoval panu děkanovi za jeho rozvážná slova a požádal ho o nějaký vhodný spisek o Husovi. Pan děkan poslal mu spisek, jež níže otiskujeme.

II.

Kdo žije nyní dle dobrého učení Husova?

O jméno Husovo vedou se již přes 500 let v Čechách šarvátky a ryčné hádky až do dnešního dne. Že při těchto půtkách slaví nevědomost největší úspěchy, netřeba podotýkati. Spory a hádky nepřispívají nikdy ku klidu v národě, zvláště v tak malém a ohroženém, jakým jest český národ. Proto veliký vlastenec, evangelík Šafařík, napsal často opakovaný výrok: „Hus nebudiž vůbec v Čechách jmenován, aneb spálen poznovu“.

Novodobí vlastenci však jsou zcela jiného náhledu, prohlašujíce, že není třeba národu ani nic

jiného, leč Husa a česká věc bude prý zachráněna. V poslední době od vystoupení strany realistů (= několik ctižádostivých universitních profesorů) Husovo jméno vyslovuje se častěji, pořádány bývají husitské oslavy a zato oslava sv. Jana Nepomuckého bývá zúmyslně zlehčována, aby národ český odhodlal se obrátiti ve svém dějinném rozvoji několik listů a vrátiti se k vozovým husitským hradbám a k výpravám proti katolické víře. Realistickým tiskem vypěstována byla zvláště u mladšího pokolení taková nevědomá nedůtklivost v otázce Husově, že nelze vůbec ani bez urážlivého pokřiku podrobněji o životě a působení Husově promluvit, nýbrž musí každý bezmyšlenkovitě volati s davem podle novinářského receptu: „Největším synem českého národa jest Hus, nejsvětějším člověkem jest Hus, nejslavnější doba českých dějin jsou husitské války. Nic nebylo před Husem, nic po Husovi“.

Takové plané křiky musí vzbuditi útrpnost u každého myslícího člověka, a cizina musila by nutně stále považovati nás za národ třetího řádu, kdyby národ český nezrodil vedle Husa též jiných slavných synů a kdybychom v době přítomné neznali nic více z českých dějin, než-li doby 50 let z patnáctého století.

Opět na druhé straně pozorujeme zvláště v táboře katolickém jednotlivce, kteří nechtějí vůbec nic věděti o době husitské a nejraději by dějiny z této doby vymazali. Toť marná snaha a úplně zbytečná. Kým jsme byli, zapíráti nemůžeme a nemusíme, protože jsme nenesli také celou vinu bývalého svého poblouzení. Z poblouzení svého čerpejme raději poučení pro dobu přítomnou, neboť dějiny jsou psány pro poučení a ne pro vzá-

jemué obviňování. Záleží na tom, jakými jsme nyní a jakými budeme v budoucnosti.

Právě proto, že v otázce Husově panuje výstřednost na obou stranách, jest třeba hledati pravdu a lze se již domnívati, že pravda jako obyčejně leží as uprostřed.

Katolíci čeští nejsou nuceni Husa zatracovati úplně ani ze stanoviska náboženského, poněvač kromě zavržených 45 článků Vikleffových a 30 vlastních vět Hus shodoval se úplně s katolickou věrou, takže katolíkům jest Hus daleko bližším, nežli moderním svobodomyslníkům a protestantům. Dobře podotkl kdysi poslanec Grégr na sněmu českém, že jest horším kacířem Husa.

Několik ukázek ze spisů Husových pravdivost našeho tvrzení dotvrdí. (Srovnej „Sebrané spisy“ od K. Erbena r. 1865.)

Hus žádá od pravých křesťanů *víru*: „Každý křesťan, jenž má rozum, chce-li býti spasen, musí přikázání Boží zachovávat i a Bohu se modliti“. Věrou vyrozumívá Hus „spůsob, jímž rozum hotov jest věriti pravdě Boží, jež jest nad rozum lidský“. Pravdě Boží jest tedy věriti a ne novému náboženství, které chce vinohradský prorok v Čechách založiti (viz „Čas“ ze dne 6. března 1900). Dle víry rozděluje Hus lidi. Ti kteří věří, jsou mu „žáci Boží“ a kteří nevěří, jsou mu „žáky ďáblůvými“. Kolik by Hus nyní těch věřících „žáků Božích“ as našel v těch různých redakcích, učebných síních a kancelářích?

O Spasiteli učil Hus: „Máť každý věriti v Ježíše Krista, miluje Ho nadě všechny věci jako Boha a věře pevně, že On jest pravý Bůh a pravý člověk. Věřiti má Jemu, že všecko, co jest pravil, to jest pravda. Kdož tak věře setrvá do konce, ten nezahyne“.

Mnozí svobodomyslníci považují život Pána Ježíše za pouhou legendu a pak se vychloubají, že ctí Husa, jenž věřil v Božství Ježíše Krista. Jiní zase o svátcích Páně si nevzpomenou, aby uctili návštěvou služeb Božích Spasitele, k vůli oslavě Husově však nelenují si pořádati osvětlení příbytků, průvody, pálení ohňů atd. Bohá nectí, ale člověka ctí. Možno zde mluvit ještě o náboženství?

O svěcení svátků a neděl píše Hus: „V neděli máme spasení svého pilně hledati. A jakož šest dnů jest, v kteréž děláme na tělo: tak den sedmý máme žádostivě, laskavě a nábožněji mysliti o Bohu, o svém spasení, odloučíce, jak nejdále můžeme, pečlivosti a myšlení světská. Máf člověk každý den a zvláště v neděli býti svatý, *do kostela chodě*, milosrdné skutky prokazuje, *k svatému kazání běže* a jinak bližnímu pomáhaje, a tak živ jsa působně, aby v žádnou hodinku ďábel ne-nalezl tebe prázdného“. Moderní husité ctí prý Husa, ale neděle jim není dnem svátečním, nýbrž zábavným. Ráno se dodělává práce, aneb vyspává zábava, která se schválně pořádá v sobotu. Tu a tam se pořádá dopoledne hlučná schůze aneb se politisuje ve vinárně. Odpoledne se jde na výlet, aneb pěstuje se v hospodě karban. Tak vypadají „ctitelé“ Husovi a nestydí se doporučovati národu Husovo učení za vzor. Nejenom lidu, pánové, ale také vám samým jest potřebí náboženského ducha, abyste svým pohanským životem nečinili pohoršení, neboť Hus vám praví: „Běda nám, že ve svátek neobíráme se s zákonem Božím, ale tělesným zbožím. Běda nám, neboť strach jest, že pro zanedbání tohoto přikázání dnové naši obrácení jsou ve lkání. Bídne a ohavně hřeší, kdož

opustíte díla tělesná, obžerstvím, opilstvím, oplzlým hraním, kostkou, šachováním, frejováním, tancováním a jinými péčemi tohoto světa se zanepráždňují, majíce za to, že by těmi věcmi svátek světili“. —

Jest vlastně štěstím pro Husa, že již jest mrtev, neboť dnes by svou naukou nepochodil u moderních husitů, kteří by nutně musili ho prohlásiti za klerikálního tmáře, anť odporučoval Hus posty, sv. zpověď a časté sv. přijímání.

O postu píše: „Milostivý Spasitel čtyřiceti dní nám posvětil, abychom se postili 40 dní“. Což ty plesy v postě a vepřové hody v pátek u různých husitů jsou také podle Husa?

O sv. zpovědi drží nynější husité též s Husem, že „zpověď má býti dobrovolná, brzká, zjevná knězi a ze všech hříchů úplná?“ Četli nynější husité 50. list Husův z Kostnice: „Jáť chtěl se zpovídati a zpovídal jsem se pak jistému doktoru mnichovi, kterýž mne vyslyšel pobožně a velmi krásně i dal rozhřešení“? Nezarděli se při těch slovech, vzpomenuce si, že nebyli u zpovědi od své svatby?

Ctitelé Husovi, aspoň ti vzdělaní snad také něco již ze spisů Husových četli a uvážili slova jeho o sv. přijímání: „Než toto díím, že zlé jest velice přijímati nedůstojně a také velice zlé nepřijímati pro hřích dlouho aneb pro nedbalost, a dobré jest přijímati často důstojně“. Snad vyhnou se výtce povrchního fangličkářství a vezmouce si napomenutí Husovo k srdci půjdou aspoň jednou v roce ku správě Boží a ke stolu Páně. O příštích velkonocích budeme moci rozeznati opravdové charaktery od nabubřelých mluvků! Jsme opravdu zvědaví, kolik „ctitelů“ Husových ukáže se u zpovědnice!

A co odpoví stoupenci Darvina, Bebla a jiných učenců, kteří zavrhnou věčnost, duši, peklo a věří, že člověk vyvinul se z hovada, když Hus káže: „A nedarmo Spasitel milostivý tak často jest mluvil o soudném dni, kterak bude hrozný. Nad námi bude soudce hrozný, hněviv zlým; pod námi hrozné peklo, hořící ohněm věčným, na pravici všichni hříchové žalující, na levici ďáblův množství do pekla táhnoucí; ze zadu svět hořící, s předu andělé do pekla pudící; vnitř svědomí přehrozně kúsavé. Tu se všichni postavíme, tu všechna myšlení všemu stvoření rozumnému oznámíme; tu se chytrý nevymluví, mocný neodtepe a bohatý neodkoupí, nebo bude souditi soudce spravedlivý vedle skutků, jenž nemůže býti oklamán, ani přemožen ani dary porušen“.

Dobře, že dřímáš, mistře Jene, na dně Rýna v daleké cizině, neboť dnes by tě různí Hajnové, Hejnicové, Komprdové a Krapkové s celým hejnem svých bezhlavých věrných přibili na pranýř svých plátek a odsoudili ve jménu moderní osvěty jakožto zaslepeného a fanatického klerikála!

A jak bys podivil se, mistře Jene, kdybys vstoupil do modliteben českých protestantů a našel bys tam svůj obraz, ačkoliv všecky obrazy kromě „světce“ Lutra z modliteben vyházeli? A kdybys najednou uslyšel, že se k tobě čeští evangelíci hlasí, jakožto ku svému duchovnímu otci, zdaž bys nepoděkoval se za tuto nezaslouženou čest?

Tys přece věřil, že Pán Ježíš ustanovil sedm svátostí, že třeba víru v Ježíše Krista skutky osvědčovati modlitbou, postem i almužnou, že třeba za duše v očištění se modliti, Matku Boží ctíti, ale tito samozvaní tvoji synové uznávají jenom 2 svátosti, křest a večeři Páně; skutků dobrých neuznávají.

vají, věříce, že víra sama ku spasení dostačí; za duše v očištcí se nemodlí a Marie Panny nectí.

Jsou tito „ctitelé“ zrovna tak tvými duchovními syny, jako svrchu zmíněná společnost svobodomyšlníků, odpadlíků, židovských lokajů, nevěrců atd.

Ostatně dvojctihodný pán B. Košut ve svém spisu „Co učil a věřil mistr Jan Hus“ nelichotí ti příliš, když píše o tobě: „Že však Hus, co syn svého věku, nebyl ještě vyběděl z bahna ustanovení a vynálezků lidských, kterými církev Kristova během století pokálena a znečištěna byla: to vysvítá z toho, že on pevně ještě věří v očištec a vysvobození z něho, poněvač nevěděl ještě, že učení o očištcí teprv z VI. století povstalo a to z posvátné knihy Peršanů“ (Dr. Řehák: Reformation str. 123.)

Po takové pokloně a po prozkoumání nynější víry protestantské skonfiskoval bys asi, Jene, obrazy své ve všech modlitebnách a řekl bys, že jest to nejméně opovážlivé, dodávati si tvým obrazem nátěr vlastenecké „původnosti“, když přece Krábšický pastor Molnar při své instalaci pravý původ helvetského sboru vyznává slovy: „Konfese naše jest ze Švýcarska, katechismus náš z Heidelberka, direktorium z Elberfeldu, agenda z Falcka, církevní ústava naše dle vzoru bádenského, disciplinární řád dle vzoru pruského“. (l. c. 124.)

Sám bys, Jene, as nevěřil, že lze pouhým tvým obrazem nejenom zamazati původní plombu tohoto propašovaného zboží venkoncem německého, ale i zalepiti oči největších našich novin, které pro evangelickou víru nemohou nalézti ani dosti odporučujících slov.

Malá procházka spisy Husovými nás přesvědčila, že podle pravověrného učení Husova nežijí ani liberálové, ani moderní husité, ani nevěrci, ba ani ne protestanté obého vyznání. Proto právem soudíme, že moderní husité nectí Husa pro jeho *pravověrné učení*, nýbrž proto, že také učil některým bludným článkům a že je zastával s nezlomnou vytrvalostí.

III.

Bludné učení Husovo.

Do nedávné doby bylo věřeno i v kruzích vzdělců českých, že Hus v učení církevním nepochybil, nýbrž že byl odsouzen jen proto, že vytýkal duchovenstvu pokleslé mravy, či jenom pro svou reformatorskou činnost. Tento náhled nyní nesmí nikdo již zastávati, kdo činí jen poněkud nárok na vzdělance. Ovšem falešný tento náhled jest dosud v kruzích širších a povolání činitelé se již postarají, aby nevědomost tato v lidu našem zůstala, neboť kdo by potom s nimi táhl po ulicích před 6. červencem, když jest potřeba trochu „tam ty nahore“ pozlobiti.

Na to dovolujeme si upozorniti, že Husovo jméno a jeho sochy slouží často v politickém našem boji za náhrážku čili surogát politických „vymožeností“. Když jezdívají poslanci z Vídně s prázdnou rukou i bez těch drobečků, uspořádá se trochu husitského hnutí a národ se opět na nějaký čas upokojí a cvičí se v trpělivosti dále. To právě se hnusí každému myslícímu člověku, že s kultem Husovým vedou jisté strany obchod a to výnosný obchod. Útratu za tyto obchodníky

platí katolická církev a náboženství, které těmito štvanicemi čistě politickými velice trpí.

Každý si toho jistě všimnul, že se staví v Praze vždy Husovi pomník, když mladočeské straně není situace příznivou; když se jim vede dobře, nikdo si na pomník nevzpomene.

V Čechách většina lidí považuje otázku Husovu za otázku politickou a za takovou mohli bychom ji považovati také i my, kdyby se památka Husova slavila v některý jiný význačný den z činnosti Husovy a ne zrovna 6. července, kdy Hus neproslavil se žádným vlasteneckým činem, jako n. př. vydáním kutnohorského dekretu 18. ledna 1409 proti německým universitním profesorům, nýbrž smrtí kacíře na hranici.

Tato oslava smrti Husovy na hranici podstoupené vede nás k přesvědčení, že se lidu českému nepodává Hus patentovanými vlastenci jenom ve svém významu vlasteneckém, nýbrž že se vštěpuje národu i mistrovo nešťastné poblouzení ve víře a ještě nešťastnější setrvání ve bludu dokázaném.

Bolí to jistě každé upřímné srdce české, že syn našeho národa uběhl v osud tak neblahý, ale zakrývati to nemůžeme a nesmíme. Jest to marná snaha, kterou chtějí i vážní historikové skvrnu kacířství ze života Husova odstraniti. Ani nejlepší dějepisec ni církevní ni světský nemůže změnití svými omluvami něco na výroku všeobecného sněmu kostnického, jenž vyřkl ve veřejném sezení, že některé věty Husovy se odchyľují od všeobecného učení církve katolické. Jestliže n. př. se uvádí v Herbenově „Čase“, že i soudcové Husovi ve víře chybovali, neplyne z toho nikterak, že bludné věty Husovy byly proto správnými. Obža-

lovaný professor Masařík při svém letošním přelíčení omlouval se, že nejenom on, ale také jiní mužové n. př. Dr. Baxa uveřejnili kritiku processu polenského s Hilsnerem, ale prostoduchá tato výmluva přece vinu páně Masaříkovu nenapravila a pan professor byl odsouzen.

Někteří prohlašují výrok sněmu kostnického jako justiční vraždu, to jest omyl, jenž vznikl neporozuměním prý učení Husovu,*) ale na štěstí jsou všechny spisy Husovy i odsouzené jeho věty úplně nám známy, proto se může každý katolík i dnes ještě přesvědčiti, zdali se sněm kostnický mýlil čili nic.

Uvedeme některé bludné věty Husovy dle spisu „Učení Mistra Husi“ od probošta Dra. Ant. Lenze, jenž jest dosud nejlepším znalcem spisů Husových. (Srovnej str. 333. a n.)

a) „Církev jest sborem od Boha ku věčné spáse předřízených lidí“, takže dle Husa ne sv. křtem, ale předřízením vcházel by člověk do církve. V písmě sv. však čteme, že sv. Petr v den seslání Ducha sv. zástupu israelskému, tázajícímu se, co by měli činiti, výslovně pravil: „Čiňte pokání a *pokřtěn* buď jeden každý z vás ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů svých. A ti, kteří přijali řeč jeho, pokřtěni jsou: a připojilo se duší v ten den okolo tří tisíců“. (Skut. apošt. 2, 38. 41.) Sv. Petr nepátral tedy, zdaž jsou tyto tisícové předřízení a vyvolení, nýbrž přijal je do církve Boží ihned, jakmile litovali hříchů svých a dali se pokřtiti. Na desíti nejméně místech

*)Spisovatel Lechler a po něm prof. Masařík „Jan Hus“ str. 14.

v písmě svatém čteme, že každý byl od sv. apoštolů za věřícího a za člena církve Páně pokládán, kdo uvěřil a dal se pokřtiti. Patrně z toho, že věta Husova o příslušnosti věřících ku církvi sv. na základě předzvědění jest zcela písmu svatému odporná, proto bludná.

Jako Hus předzřízené považoval za členy církve, byť i hřešili, tu opět naprosto vylučoval z obce křesťanské ku zatracení předzvěděné, byť tento předzvěděný byl ve stavu svatosti a spravedlnosti. Někteří tedy lidé beze vší své zásluhy došli by jistě a vždy spásy, kdežto jiní opět beze vší své viny byli by zavrženi, protože prý Kristus Pán umřel jenom za předzřízené k životu věčnému.

Sv. Jan však zve „Spasitele obětí slitování za hříchy naše a netoliko za naše, ale i za hříchy *všeho světa*“ (I. Jan 2, 2.) A sv. Augustín, na jehož nauku Hus často se odvolával, výslovně praví: „Spasitel bude souditi všecken svět; ne část jeho, neboť vykoupil ne část; bude souditi všecken svět, neboť dal cenu za všecken. (Výklad žalmu 95, 5.)

b) O moci papežské učil Hus: „Důstojnost papežská jest od císaře založena a není třeba věriti, že ten který papež římský jest hlavou církve, leč by ho Bůh k životu věčnému předzřídil“.

Písmo sv. výslovně uvádí slova Páně: „Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné ji nepřemohou“ (Mat. 16, 18), takže důstojnost papežská dle písma svatého jest Kristem Ježíšem založena a ne císařem. Starobylost křesťanská uznává v římských biskupech svrchované hlavy církve dávno před tím, nežli císař Konstantin dle mylné domněnky Husovy papežství mohl založiti. Papež sv. Viktor (192.—202.) chtěje

zavéstí jednotejné slavení velikonoce v celé církvi, rozkázal slaviti k vůli tomu synody, kteréž na rozkaz papežův konaly se po celém východě. A když Polykrates, biskup Efezský, jenž nesouhlasil s papežem, na svém diecésním sněmě dal odhlasovati opak žádosti Viktorovy a Viktor chystal se proto neposlušné Maloasiaty vyloučiti z obecné církve: sv. Irenej, učenník žáků apoštolských, nevytýkal římskému biskupu neoprávněnost k této svrchované moci, nýbrž pouze papeže prosil, aby k vůli starému zvyku obecné svornosti nerušil. Kdyby sv. Irenej nebyl vyučen od žáků apoštolských o zvláštním *svrchovaném* úřadě římských papežů, byl by zrovna jako Hus ráznému papeži, sv. Viktoru vytkl, že nemá žádné pravomoci nad biskupy maloasijskými. Malý jenom rozhled v historii církevní byl by tedy jistě přiměl Husa k tomu, aby netvrdil věroučných bludů o moci papežské.

c) O poslušnosti církevní učil Hus mylně: „Poslušnost církevní od kněží jest vynalezena, nemajíc *žádného základu v písmě svatém*“. Nelze si mysliti, že by byl Hus nečetl v písmě svatém slov Kristových ku svým nástupcům: „Kdo vás slyší, mne slyší a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá“, anebo slov: „Jestliže pak ani církev neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán“ (Mat. 18, 17), a proto nechápeme, jak mohl tvrditi svrchu uvedenou větu. Vždyť písmo sv. neukládá jenom věřícím poslušnost ku církevnímu představenstvu, nýbrž i kněžím poslušnost ku biskupům. Sv. Pavel píše biskupu Titovi: „Z té příčiny zanechal jsem tě v Krétě, abys, čeho se nedostává, spravil a ustanovil po městech kněží, jakož jsem i já tobě nařídil“ (Tit. 1, 5). A sv. Ignát (+ 107.),

žák sv. apoštolů, výslovně poslušnost církevní odporoučí v listě ku Smyrnenským: „Bez biskupa ať nikdo nic nečiní, neboť není dovoleno bez biskupa křtíti, aniž mši sv. sloužiti.“

Podobných dokladů vykazuje starobylost křesťanská více, takže můžeme vším právem vysloviti náhled, že mistr Jan Hus byl velmi povrchním theologem, any bludy jeho svědčí o neznalosti písma svatého a spisů sv. Otců. Ale netajíme se, že prokázanou touto povrchností klesá Hus silně se svého povýšeného místa jako důmyslný myslitel a největší Čech, kamž ho byli mnozí jeho ctitelé povýšili zrovna zase z neznalosti Husovy povrchnosti. Divíme se zvláště našim realistům, kteří přece leckterou modlu v Čechách povalili, že dosud provozují tuto modloslužbu s Husovou reformací.

d) Jestliže svrchu vybrané věty týkají se více méně věrouky katolické, tu věta „Nikdo není pánem světským, nikdo biskupem, jestliže se ve smrtelném hříchu nachází“ dotýká se přímo základu společnosti lidské, neboť opravňuje každého „spravedlivce“, aby „hříšného“ pána a biskupa sprostil jejich úřadu a panství, ať po dobrém či po zlém. Že skutečně věta tato bludná jest pravým socialním dynamitem, dokázali Táboři, kteří slavili ohněm a mečem různé „zlořády“ v Čechách.

Husovi bylo jistě známo podobenství o koukolu a pšenici, dle něhož žijí v Církvi Kristově lidé dobří i zlí, Hus jistě věděl, že svátosti působí mocí Ježíše Krista a ne mocí kněží aneb biskupů a znal jistě slova apoštola sv. Pavla „Ani ten, kdo sází jest něco, ni ten, kdo zalévá, nýbrž Bůh, který vzrůst dává“ (I. Kor. 3, 7.), proto mohl uvěřiti synodě v Kartagu r. 311 slavené a nepotřeboval ohřívati dávno již zavržený

blud Donatův, jako by hříšný kněz aneb biskup platně neuděloval svátosti. Kdyby byl Hus žádal od kněží stavu milosti ku *hodnému* udílení sv. svátostí, pak bychom s ním úplně souhlasili, neboť svaté věci svatě jest konati. (Sněm Trid. sez. VII. c. 12.)

Vybrali jsme ze 30 Husových bludných vět pouze několik jen k vůli tomu, abychom čtenáře přesvědčili, že bývalé bludy Husovy jsou bludy do dnešního dne, neboť jako druhdý, tak i nyní odporují učení katolickému, sv. písmu, sv. otcům a zdravému rozumu.

Aby se nezdálo, že nás zaslepuje nějaký předsudek vůči osobě Husově, aneb že tehdejší doba, jak tomu chtějí dnes mnozí historikové, nepovažovala odchylky Husovy za bludy, nýbrž za svobodné otázky, o nichž bylo lze doktorům bohosloví volně pojednávat, uvádíme o tom mínění svědka nade všecko podezření povýšeného, neboť byl věrným přítelem Husovým.

Míníme tím mistra Jeronyma Pražského, který vyslovil se o člancích Husových v dopise ku Lackovi z Kravař ze dne 12. září 1415 takto: „Slyším, že drahná bůře byla v Čechách i v Moravě pro smrt mistra Husovu, jakoby byl *křivě* odsúzen a kvaltem upálen. I já jsem mysli, že se mu křivda stala, ale když sú mi dány byly ty kusy jeho (zavržených 30 článků) ku ohledání, pro kteréžto jest potupen, ohledav je velmi pilně a rozmítav v rozumu i sem i tam ne s jedním mistrem, úplně jsem to shléd, že z těch kusuův někteří jsou *kacířští*, někteří *bludní* a jiní *spůsobiví pohoršení* a škodliví. Ale ješce jsem vždy některak pochyboval, nejmaje za to, že by jeho nebožčíka ti kusové byli, ale nadál jsem se, že by to

byli úrobkové (zlomky) řečí jeho a útonkové (zkomoleniny), kteří by smysl změnili. I počal jsem státi pilně o vlastní knihy jeho, i dalo mi k ohledání koncilium jeho vlastní rukou psané. A tak s mistry písma sv. velebnými ty kusy, pro které jest upálen, srovnal jsem a přirovnal ku knihám jeho vlastní rukou psaným, a *nalezl jsem ty veškerý kusy tak úplně a v těch smyslech státi v knihách*". (Palacký, Docum. 598.)

Přítel Husův vyznává, že 30 vět Husových sborem kostnickým zavržených jsou 1) skutečně buď kacířskými, bludnými aneb pohoršlivými a 2) že zavržené tyto věty nejsou nikterak *zúmyslně zkomoleny a ze souvislosti vyrvány*, nýbrž v náležitém znění vyňaty.

A co máme učiniti my? Můžeme býti obranci těchto patrných bludův, když přítel Husův praví v témže dopise dále: „Nemohůť řeci jinak spravedlivě, než že nebožčíček mnohé kusy psal bludné i škodlivé, a já, který jsem byl přítel jeho i svými ústy obránce cti jeho na vše strany, suledav toho, *bludů těch nechci obránce býti*, jakož jsem také *dobrovolně* vyznal přede vším sborem“ (Palacký tamtéž).

Co tkne se oprávněnosti sněmu kostnického ku soudu nad učením Husovým, nelze ji v pochybnost bráti, poněvač Hus sám oprávněnost tuto uznal a na sněm se dobrovolně dostavil. Sněm Husovi poskytl třikráte veřejné slyšení dne 5., 7. a 8. června r. 1415, takže mohl mistr proti obžalobě křivé dostatečně se hájiti a také toho docílil, že mnoho článků nesprávných bylo z obžaloby sněmem vyloučeno. Jen toho nedovolil sněm, aby Hus učení své bludné veřejnou disputací obhajoval a rovněž nepřistoupil na to, aby veřejnou

učenou hádkou Husa poučoval. Nečiní toho dosud žádný soudní dvůr na světě, aby obžalovaného poučoval školáckým výkladem o správnosti trestních paragrafů. U Husa, jenž měl vyšší studia boboslovná, nebylo ani potřebí školního poučování, vždyť Hus musil dobře vědět, že články jeho za bludné vyhlášené také bludnými jsou.

Ostatně sněm od Husa nežádal, aby Hus šmahem své učení za bludné prohlásil, nýbrž s ním o odvolání bludů delší dobu vyjednával, takže dle Palackého*) „nelze zapírat, že sbor ničeho neobmeškal, cokoli na něj slušelo, aby vrchu přísnosti vyhnouti se mohl.“

Poslední den před popravou bylo Husovi předloženo písemné odvolání tohoto znění: 1) Aby odpřisáhl se článků, které byly dle pravdy a slovně z jeho spisů vyňaty. 2) Aby o svědectví svědků, jež praví býti křivými, pouze vypověděl, že těch článků nikdy nedržel a nekázal. Kdyby však jich se držel, že by si byl nedobře počínal a že přísahá nikdy více se jich nedržeti a nekázati**).

Když však Hus žádným způsobem nechtěl se zříci bludných článků, nezbylo sněmu nic jiného, než konečný soud, neboť „neměl-li sbor Husovi přisvědčiti a dáti se od něho posléze mistrovati, musil konečně přikročiti k odsouzení jeho, jako toho žádali zákonové církve“ (Palacký Dějepis III. I. 226. 2. vyd.).

Byl tedy sněm kostnický úplně oprávněn ku souzení učení Husova, bylť oprávněn a povinen ku vynesení rozsudku nad Husem, neboť i za naší

*) Documenta str. 196.

**) Lenz 346.

doby všeobecný sněm církevní jest nejvyšší autoritou v učení církevním, a i za naší doby musil by nad 30 větami Husovými vysloviti zdrcující rozsudek, kdyby došlo ku revisi processu Husova. V tom ohledu hlasy po revisi processu kostnického jsou skutečně marnými, poněvadž církevní soud by nedopadl tak, jako dopadly revise processu Dreyfusova a Hilsnerova.

Jenom toho litujeme, že sněm použil násilí při zatknutí Husovu, jenž do Kostnice dobrovolně se odebral, a že Zikmund nevydal odsouzeného Husa v ruce českého krále Václava IV. Kdyby se nebyly staly tyto neomluvitelné přehmaty při processu Husově, nenašlo by se výtky proti rozsudku sněmovnímu. Takto však formální tyto přehmaty bývají vyžitkovány ku nesprávnému obviňování, jako by byl Hus beze vší viny jenom ze stranické vášně utracen.

Tak se to má dle pravdy s 30 větami Husovými, ale vzdor tomu se žádá od naší doby, abychom věřili, že Hus vůbec nic v učení církevním nepochybil. Žádá se krátce od nás, nemysleti a papouškovati slepě naduřelé fráze kde kterého novinářského řemeslníka o mučeníku kostnickém. Kdo nechává za sebe mysliti noviny, nemůže jinak ani jednati, kdo však si ještě rozum svůj ponechal, nedá se ukřičeti planými slovy a utvoří si na správném základě úsudek, jenž vyznívá: „Hus v některých člancích víry katolické pochybil, proto nebyl sněmem kostnickým odsouzen bezdůvodně a proto nemůžeme celého Husa i s jeho bludy oslavovati a zvláště ne den 6. července, chceme-li zůstatí pravověrnými katolickými křesťany“.

IV.

Může nám býti Hus ve svém jednání vzorem?

Jako jsme již v předchozím dokázali, že Husa nenásledují ani moderní husité v jeho pravověrné víře a katolíci že nemohou následovati ho opět v jeho bludném učení, tak jest třeba uvážiti, zdaž můžeme Husa následovati aspoň v jeho neohroženém vystupování v Čechách a nezdolném setrvání při svém přesvědčení.

My nechceme ani v této příčině řídit se populárním heslem a náhledem širokého davu, že „příklad Husův musí nám býti vždy svatým“, nýbrž činnost Husovu si rozdělíme na činnost národní a na činnost náboženskou čili reformní a osvitíme si obě paprsky historického světla.

Činnost Husovu na *poli národním* rádi uznáváme, neboť byl skutečně pravým ctitelem své vlasti. Jako professor a rektor university pražské usilovně se zasazoval o to, aby synové čeští nebyli tlačeni cizáckými národy ke zdi a nepojídali z bohatého stolu studijního nadání pouhé zbytky po pánech Němcích, nýbrž aby se jim dostalo přiměřeného podílu. Hus po čas svého úřadu učitelského byl vždy v čele rušného hnutí vlastenecského v mladším professorstvu a ve studijní mládeži. Jeho zásluhou vydal král Václav IV. známý dekret kutnohorský 18. ledna 1409., čímž se dostalo Čechům na universitě trojnásobné většiny a cizincům byl ponechán jenom jediný hlas. Dekret tento byl velikého významu pro národní hnutí české, proto oslava jeho vydání byla by rozhodně všem dobrým Čechům bez rozdílu vyznání sympatickou i za dnešní doby.

Neméně záslužnou jest Husova činnost spisovatelská, neboť kráčeje ve šlépějích křesťanského filosofa českého, Tomáše ze Štítného, počal Hus první z universitních profesorů sepsovati knihy v jazyce českém ku vzdělání a ušlechtění lidové osvěty. Sepsal as 30 spisů, v nichž zavedl zjednodušený český pravopis, odpovídající duchu a povaze jazyka českého. Postavil si tedy Hus v písemnictví českém pomník, jenž nemůže jen tak zlehka býti odbyt, proto jsme toho náhledu, že Husovi v ohledu vědeckém a národním náleží vším právem tabulka na českém museu v Praze. Tím však jsme ještě nezapomněli, že před Husem, vedle Husa i po Husovi pracovali vědecky v Čechách mužové, na něž nemůže národ k vůli Husovi zapomenouti, neboť vystavil by si tím vysvědčení duševní chudoby.

O horonci lásce Husově ku vlasti svědčí jeho výroky, jimiž nazývá lid český „národem svatým.“ Čechové prý již svým latinským jménem „Bohemi“ dosvědčují, že jsou národ „Bohem“ vyvolený. Hus „z přirození více miluje bratra vlastního nežli cizozemce“ (Postilla str. 372.). A pro tyto své „věrné Čechy“ podstoupil, jak se mnozí domnívají, raději smrt, jen aby ušetřil Čechy úhany kacírství.

Vlastenecký význam Husův nemůže býti ani brán v pochybnost a žádný katolík by proti oslavě „vlasteneckého“ Husa nic nenamítal, ale Hus se *neoslavuje u nás jako vřelý vlastenec a zasloužilý spisovatel, nýbrž jako náboženský reformátor*, v čemž nemůžeme jíti s moderními husity ruku v ruce, protože činnost tato byla vůbec u Husa pochybenou, nenárodní a pro Čechy nešťastnou.

Tvrdíme-li, že reformatorská činnost Husova byla pochybenou, nechceme tím zastíratí neblahé poměry církevní v tehdejší době, kdy nejprv dva, a od sněmu pisanského r. 1409 docela tři papežové řídili církev. Násilnickou a lstivou politikou francouzského dvora klesla v tehdejší době velice papežská moc, čímž vznikly v církvi četné nepořádky v obsazování far a biskupství, jakož i v kázni křesťanské. Rozervané tyto poměry volaly přímo po nápravě a hlasy tyto byly v církvi celkem všeobecně oceňovány.

Ani Čechy nebyly ušetřeny této všeobecné pohromy církevní, ač spořádána vláda Karla IV. a svědomití arcibiskupové pražští nedopustili takového poklesnutí kázně, jak to spatřujeme n. př. v Itálii a ve Francii. Vyskytly se též i v Čechách varovné reformní hlasy ve Walthausenovi, v Miličovi, v Matěji Janovském a ve Štítném, kteřížto mužové již před Husem zlořády kárali a k životu křesťanskému vybízeli s neobyčejným zdarem a úspěchem. Mužové tito nejenom zcela svobodně reformu mravů doporučovali, nýbrž za své opravné snahy těšili se veliké vážnosti u lidu.

A proč Hus by měl najednou trpěti za svá mravokárná kázání, když přece jenom pokračoval v díle svých všeobecně vážených předchůdců, z nichž ani jeden neskončil na hranici?

Příčina leží v tom, že předchůdcové Husovi setrvali při vši své činnosti reformní na půdě katolické, kdežto Hus od té doby, kdy opustil r. 1408 půdu církevní a nastoupil dráhu samostatného opravce, zašel na srážnou cestu revoluce, která vedla bohužel až k hranici kostnické.

Dějiny podávají k tomu doklady.

Hus kázaval zcela nerušeně v kapli betlémské ano i na synodách pražského duchovenstva proti zlořádům církevním za souhlasu a úchvaly svého představeného, arcibiskupa Zajíce Zbyňka z Hasenburku až do r. 1408., kdy odvážil se káratí samého arcibiskupa, že vypověděl z diecése pražské z kacířství podezřelého kazatele Mikuláše z Velenovic a kdy zdráhal se vydati kacířské knihy Viklefovy.

Od roku 1408 Hus zabíhal vždy více a více na dráhu církevní neposlušnosti, takže kázal již v kapli betlémské zcela proti zákazu arcibiskupově a s neobyčejnou bezohledností proti vadám duchovenstva.

Nikdo nemůže schváliti Husovi, že kázal navzdor zákazu svého představeného, protože ani za dob našich nesměl by se někdo odvážiti veřejně řečniti bez povolení politických a církevních úřadů.

Nikdo také nebude chváliti Husovi, že prostému lidu o nepřítomných kněží tvrdil věci, které hraničí s utrháním na cti aneb s neslušností. Kněze své doby zove vesměs*) smilníky, opilci, svatokrádce, lakomce, lotry, ačkoliv tato hrozná nařknutí nikdy nedokazuje a na příkladech zvláštních neodůvodňuje. Jest to paušální tupení duchovenského stavu, což přece nemohlo nikterak prostý lid umravnití, jako nikdo nepolepší prostopášného syna, jestliže mu ukazuje, že jeho vlastní otec jest ještě horším zlosynem než on.

Považujeme tedy způsob, jakým Hus reformu prováděl, za pochybený, protože lid nepovznášel, nýbrž roztrpčoval a štval, jak to pouliční bouře

*)Srovnej Postillu Husovu na str. 130, 189. 240, 284, atd.

proti církevní i světské moci z roku 1412 jasně dosvědčují.

Reformní činnost Husova dle svého neblahého výsledku byla nejenom pochybenou, ale i *nenárodní*, neboť Hus téměř všechny své reformní myšlenky čerpal z ducha cizáckého, z knih anglického bludaře Viklefa. A v této příchyllosti ku cizině spočívá tragická vina Husova. Kdyby byl nešťastný mistr nepoznal ošemetných spisů Viklefových, položil by si v srdcích českých jako plodný spisovatel, horlivý vlastenec a výtečný kazatel pomník nehynoucí. Takto však musíme bolně vyznati, že čím Hus *neblaze* se proslavil, *není ani jeho* — *původní myšlenkou, nýbrž že to jest vesměs zboží cizácké v českém rouše.*

O původnosti Husově píše dr. Flajšhans v rozboru Postilly: „Prameny Husovy tedy, které na první pohled zdály se nám přehojné, redukují se (ztenčují se) při podrobném prohlížení velmi značně: kázání Viklefova, starší díla Husova, tu a tam homilie Řehořovy a sv. Jana Zlatoustého — a máme asi celou knihovnu, z níž Hus čerpal své vývody, které čerpal rychle, někdy nepřesně a nedokonale V tomto výčtu pramenův a znalostí Husových vidíme jen jednu mezeru, jeden stín. Ani *jediného místa* nenalezáme, kde bychom mohli bezpečně ukázati na znalost českého nějakého spisu, ani *jediné řádky*, z níž by plynula znalost českých spisů a českých zřízení. Ani nejmenší stopy po Miličovi, Štítném, Janovu . . . ; ani řádek z Dalimila, Alexandreidy, Legend . . . *věc tolik víře nepodobná a přece skutečná a zřejmá!*“ — (Osvěta 1900 str. 436 a 437.)

A jako ve spisech svých opírá se Hus ne tak o ducha českého, nýbrž o cizince Viklefa, tak

také i v reformní činnosti své nápodobil až služební podrobností zapřisáhlého nepřítel církve, záštiplného Angličana.

Tohoto anglického škaroblídného faráře hájí Hus r. 1403 proti celé české universitě a r. 1412 proti bývalým svým českým přátelům a kolegům, Viklefa nechce se zřítci ani před hranicí kostnickou, ačkoliv vlastními krajany Viklefovými varován byl již r. 1411 před bludnými jeho spisy, když anglické poselstvo, majíc v čele licenciata práv Johna Stokesa, přibylo do Prahy.¹⁾

Vzpomenete-li si, kterak anglický původce 45 bludných článků zcela klidně užívá velikých příjmů z universitní professury v Oxfordě a z tučné fary v Lutterworthu až do své náhlé smrti r. 1384 a vzpomenete-li si na násilnou smrt Mistra Jana Husa, jenž cizí toto peří zbytečně obhajoval, vynoří se vám v mysli obraz dobromyslného Čecháčka, který s neobyčejnou úslužností vytahuje za jiného horké kaštiny z ohně a z *tragického hrdiny* zůstává Vám pouhá skutečnost ošáleného obhájce anglických nesmyslů.

Postava nešťastného mistra našeho právě tím, že ztrácí v kritickém soudu zář hrdinné tragiky, vzbuzuje tím větší naši soustrast ze stanoviska křesťanské lásky, neboť trpí zde dobrý člověk za vinu cizí. Máte soustrast s neštěstím Husovým, ale nenapadne vás ani zdaleka, abyste kdo nešťastného mistra v jeho vytrvalém hájení anglických bludů následoval, neboť se obáváte, aby náhodou nestihl vás místo soucitu třeba útrpný výsměch, že jste se namáhali zbytečně za jiného. Kolik již životů utratila naše holubičí česká povaha v cizích

¹⁾Viz Naučný Slovník XI. str. 909.

službách! Jak dlouho bude se nám ve Vídni vyčítati, že pro jiného umíme pracovati ano i mřít, ale pro sebe že nemáme té obětavosti! Dokud se nám budou za vzor klásti takové postavy z historie jako dosud, nebude lépe. A ježto reformní činnost Husova nebyla vedena střízlivým rozhledem a nebyla založena na duchu českém, nemohla ve svých konečných výsledcích dopadnouti pro národ jinak, nežli dopadla. Skončila naprostým nezdarem a uvedla národ český do záhuby. Netvrdíme, že chtěl Hus úmyslně svůj národ uvést do těch hrozných zmatků, v jakých ho spatřujeme po smrti Husově po celá století 15., 16. a 17., ale toho nelze popřít, že Husovo patnáctileté rozněcování lidových vášní začalo tyto zmatky.

Význam a zásluhy každého muže ceníme ve veřejném životě hlavně dle docílených úspěchů; proto zásluhy Husovy o český národ nemohou býti tak velebeny, protože činnost jeho potkala se s naprostým nezdarem.

Uzavírajíce úvahu o nynějších oslavách Husových v Čechách, vyznáváme, že nedovedli jsme nalézt jediného správného důvodu, proč by se měla památka Husova oslavovati význačnějším způsobem, nežli kteréhokoliv jiného českého vlastence a spisovatele.

Neboť *správným* učením Husovým neřídí se ani liberálové ani čeští protestanté, tím méně nevěrci. *Nesprávným* učením jeho nemůže se řídit český národ, jenž 98% hlásí se k pravé víře katolické. Činnost Husova reformační není ani šťastnou ani původní, proto jest zcela nevhodnou za vzor ku napodobení. Činností vědeckou a láskou vlasteneckou vynikají též jiní synové českého ná-

roda, takže bychom musili se stejným nadšením oslavovati každoročně památku n. př. Adama z Velešlavína, Komenského, Štítného atd.

Snad volá násilná smrt mistrova po odvetě? Uznáváme, že násilná smrt tato nesrovnává se s duchem evangelia Kristova, ale vysvětlujeme si ji krutostí tehdejších zákonů, pod nimiž i církev sama trpěla. Pomsty však smrt mistrova nežádá, ježto bychom sami páchali to, co se nám při této smrti hnusí, a poněvač smrt tato byla již před 500 lety vyvážena, ba předstižena krvavou, hroznou pomstou rozzuřených davů nad nevinnými obětmi, které smrti Husovy nezařinily.

Nelze si ani mysliti, že by osvícený náš věk mohl usilovati o návrat krvavých dnů z r. 1420., kdy ve 27 sbořených a vypálených klášterích zahynulo nevinně sta a sta mužů i žen na hranici, proto nelze souhlasiti s oslavou 6. července, jenž byl heslem ku zmíněným krvavým bouřím.

Dojde-li opět jednou ku urputným hádkám náboženským, které kdysi předky naše přivedly na kraj záhuby, pak osud našeho národa jest spečetěn, neboť hydra německé rozpínavosti neostýchá se veřejně ceniti své tesáky na království české, jež by jí v nastalých náboženských zmatcích spadlo jako zralé ovoce do hrdla beze vší námahy.

Stojí-li tedy někdo ve službách pruských a chce-li pracovati za jidášský groš pro pruského krále, nechť jenom dále vyhrabává ze staré minulosti dávno již uklidněné spory a rozdmýchává bratrovražedné boje. Poškodí zcela jistě náboženství katolické v Čechách, ale také národu českému zasadí ránu nezhojitelnou.

Pan Vokurka dočetl svrchu uvedený spisek jedním tahem. Tak ho poutal. O obsahu přemýšlel a zle se horšil na sebe, že bez jasného ponětí o významu Husovy slavnosti dal se najati za slepého kývala, jenž na povel schytralých a čiperných vůdců spílal vlastní církvi a vlastnímu duchovnímu správci.

Pan Vokurka cítil v sobě ještě mužnou čest, neboť iakkoliv byl prostý a nestudovaný občan, přece držel, jak říkaval, na „karakter“. Oblékl sváteční kabát a rovaou zamířil s brožurkou na děkanství.

Když vstoupil do pokoje k panu děkanovi začal zpřímá: „Prosím vás, důstojný pane, za prominutí, že jsem z nevědomosti účastnil se též demonstrace proti vaší osobě. Byl jsem opravdu slepotou raněn, když jsem se dal najati od zdejších helvetů a neznabohů. Plaval bych dosud s časovým proudem, kdyby mně vaše brožura neotevřela oči.“

Pan děkan laskavě odpověděl: „Vždyť jest dobře, pane radní. Nic si ze své chyby nedělejte, jen když jste se poznal. Nejste v Čechách jediný, který chybuje v Husově otázce z nevědomosti. Nehněvám se na vás a nemohu se hněvati ani na ostatní zbloudilé, nýbrž při takovém poblouzení modlím se slovy písma svatého: Bože, odpusť jim, neboť nevědí, co činí. Hněvem a láním bychom také nic nespravili, nýbrž vlnným poučováním. Pravda sama proklestí si cestu až k srdci národa, jen pečujme o to, aby lidu našemu dostaly se do ruky správné dějiny a ne bezbožné názory pod rouškou dějepisné pravdy.“

„Kdybych věděl, kde bych si mohl objednat spisek mně zapůjčený,“ ujišťoval pan Vokurka,

„koupil bych ho ve větším počtu a rozdával bych to lidem v krámě zdarma, jenom abych dané pohoršení napravil.“

„Spisek dostanete v Hradci Králové v administraci „Časových úvah“ za 8 haléřů a při větší objednávce ještě levněji, takže za 2 Koruny můžete posloužit mnohem lépe památce Husově, nežli příspěvkem na zápalnou hranici, kde beztoho spálilo se zbytečně tolik polen, že by to stačilo jedné chudé rodině na celou zimu na palivo,“ poučoval pan děkan.

Pan Vokurka dle rady také objednal 50 výtisků z Hradce, rozdával je v krámě či vlastně půjčoval je lidem ku čtení, aby ho někdo nemohl žalovati pro nedovolené šíření tiskopisů a také panu redaktoru Chrtovi jeden výtisk nabízel. Pan Chrt však naprosto zamítl tuto ochotu a odsekl: „Jest to klerikální zboží.“ „Ale otvírá oči, pane redaktore, a neškodilo by ani vám trochu si zopakovati českou historii,“ odtušil pan Vokurka.

Pan Vokurka dostal se ovšem do novin jako tinář, ale ze štvanic těch si nic nedělal, nýbrž tím horlivěji jal se osvědčovati náboženské své smýšlení a shromažďoval kol sebe stále rostoucí hlouček uvědomělých katolíků, kterým se již znechutilo řádění Chrtovo ve prospěch pruského protestantismu. Strana Vokurkova hnedle v prvních obecních volbách dobyla jednoho sboru a během tříletí se tak upevnila, že získala na radnici většinu. V Tvarohově opět rozhodovali o sobě katolíci a nestrádali již pod knutou námezdného novináře, jenž vida marnost svých papírových klateb, odstěhoval se posléze z města do zanedbanějšího kraje.

Výhodná koupě dobrých knih

 při snížených cenách

jestliže se koupí celá kolekce:

1. **Štít víry.** Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych*. — II. vydání. Stran 108 velké 8°, brožov. místo 1 K 20 h. jen 80 h.
3. **Obrázky ze smíšené osady.** I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8°. Místo 86 h jen 60 h.
4. **„Nezapomeň“.** — Šestero postních řečí které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Militký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 60 h jen 40 h.
5. **Přátelé lidu.** (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z venkovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)*. — Stran 100 — 8°. — Místo 60 h jen 40 h.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897. a stojí 14 h — franko 24 h.

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme jen 15 proc. sračky.

Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

„**Přítel Domoviny**“ podal ve svém 7. svazku r. XVI. (letošního) původní práci „**Bez matek a bez otců**“. Řada obrazů ze života nalezenců. Napsal Rudolf Jarosl. Kronbauer.

Čtenářstvo „**Přítele Domoviny**“ knihou touto získalo. — Roční předplatné na 12 osmiarchových svazků v polotuhé vazbě jest 3 K 20 h.

Časopis

„OBNOVA“

vychází každý pátek dopoledne v Hradci Králové.

a přináší články obsahu politického, apologetického, sociálního, národohospodářského, všímá si všech zjevů kulturních, uveřejňuje ochotně zprávy o veškerých potřebách našeho lidu, pokud zajímají širší veřejnost, tedy zprávy o činnosti zastupitelstev okresních, místních, družstev a spolků hospodářských, záloženských, nákupních, obchodních, živnostenských, národních, humanitních, uměleckých a jmenovitě katolických. Protože ve čtvrtek dopoledne je závěrka listu, prosíme za zaslání dopisů a zpráv dle možnosti již v pondělí a v úterý. Později došlé zprávy lze uveřejniti, je-li dostatek místa a nejsou-li zastaralé.

Předplatné obnáší:

na celý rok 10 K, na půl roku 5 K, na čtvrt roku 2 K 50 h.

„**Obnova**“ jest nejrozšířenější časopis ve východní polovici Čech a **inseruje** se v ní s výhodou. Petitový řádek se čítá při živnostenských inserátech po 12 h, při jiných po 16 h. Při častějším inserování se poskytují obvyklé slevy.

Administrace a redakce „Obnovy“
v Hradci Král., Adalbertinum.

Dosud vydané 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník IV.

Číslo II.

LOURDY.

Líčí
z vlastního
názoru

Th. Dr. C. Fr. Loskot.

V Hradci Králové.

1900.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové
Nákladem vlastním.

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program.*
2. Radikalismus a klerikalismus.*
3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické.
4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.*
5. K příštím volbám.*
6. Do boje volebního.
7. O svatém Vojtěchu.*
8. Mají rodiče právo na školu dětí svých?*
9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.*
10. Poměr církve ku škole.*
11. Slavnostní dny.*
12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových.
2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.*
3. Zakládejme katolické jednoty.*
4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.*
5. Kříž, kotva a srdce.*
6. Nový soudní řád.*
7. Dobrodinečkové.
8. Otázka rolnická.*
9. Naše státní právo.*
10. Škola a mravnost.*
11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.*
2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)*
3. Církev a církev.*
4. Pastýřský list. Náboženství věci soukromou?*
5. Kněz a politika.*
6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)*
7. Ovoce husitismu.
8. Spiritismus čili medianství.*
9. Základ otázky sociální a národnostní.
10. Raiffeisenovy záložny.
11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.
2. O významu katolických spolků.
3. Náboženství a lidstvo.*
4. Světová velmoc (o tisku.)*
5. Husitství a protestantství.
6. Štěstí katolíka.*
7. Zánik světa dle bible a astronomie.*
8. Církev pronásleduje vědu.
9. Primát a neomylnost Říma.
10. Oslava Husova.

Celoroční předplatné i s poštou 1 K jednotlivá čísla stojí 8 h; na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko.

*) Rozebráno.

 Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvé ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

—❧ věnovaný časovým otázkám. ❧—

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.**Číslo 11.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

LOURDY.

Líčí z vlastního názoru Th. Dr. C. Fr. Loskot.*)

I.

Všeobecné úvahy.

V písemnictví církevním důležité místo zaujímají spisy, jež slují Obrany čili Apologie křesťanství. Apologie tyto pořizovány vždy, kdykoli bylo třeba hájiti křesťanství proti útokům nejrozmanitějším. Naše století zplodilo Apologie nejznamenitější.

Mezi Apologiemi našeho věku místo prvé přísluší Apologii — ovšem nepsané, — jež vyšla z ruky samotné Nejsvětější Panny. Století našemu bylo třeba Apologie nadpřirozené.

Apologie tato se jmenuje Lourdy; síla její je nevyvratná a jak zkušenost 42 let dosvědčuje, nelze s ní zápasiti vědecky. Protivníci této Apologie nemají jiné zbraně, leč lži, posměchu, ignorování, umlčování.

*) Předneseno v jednotě katol. tovaryšů v Hradci Králové dne 6. května 1900.

Lourdy jsou ustavičným zázrakem, který podává důkaz o nadpřirozeném rázu křesťanství katolického; zázrakem oslňujícím, jenž nebeskou gloriolou ozařuje tupené katolictví; zázrakem, který má před jinými zázraky výhodu, že skutečnost jeho byla zjištěna a dosud jest zjišťována samotnými odpůrci, a že věda, která se naučila směle pozvédati čelo proti víře a nadpřirozenému, udalostmi lourdskými byla přinucena uznati, že jest ještě říše tajemná, v níž věda vkročiti nemůže, o níž nás poučuje víra a jejíž záře oslepuje oko vědy přirozené!

Nazval jsem Lourdy zázrakem; jsou jím zajištěny a nikoli ve směru jediném. Jsou zázrakem velikolepostí a nádherou svých svatyň; jsou zázrakem udalostmi tajemnými, jež se děly a dějí u posvátné jejich jeskyně; jsou zázrakem svým ohromným působením na vnitřní i vnější život milionů. Lourdy v roce zjevení se Neposkvrněné Panny byly světu zcela neznámy; po dvou či třech desetiletích jsou známy v celé oblasti kultury křesťanské; a nejen známy, jsou snad nejzajímavějším městem, i když je postavíme vedle Betléma, Říma a Paříže.

R. 1858 byly Lourdy tiché pyrenaejské městečko; nežli děcko vyrosté v muže, jsou blučny jako Paříž a celý svět si v nich dává dostaveníčko; lidé z celé zeměkoule, věřící i nevěřící.

Lourdy před nedávnem v ničem se nelišíce od našich venkovských českých měst, stávají se takořka v okamžiku světem v malém, mikrokosmem: Před jejich jeskyní uslyšíš hlahol nejrozmanitějších jazyků; spatříš klečeti urozeného šlechtice vedle prostého muže z lidu, učence či umělce vedle pyrenaejské stařenky; spatříš prostou

sutanu kněze vedle purpuru kardinálského. A sluncem tohoto světa v malém je Nejsvětější Panna!

Skaliska Massabiellská r. 1858 pustá, divoká a nevlídná, jsou náhle cílem nejvroucnějších tužeb lidí bez počtu a na svých ramenou nesou chrámy nádherné, klenotnice umění křesťanského z celého světa. A kde dříve nebylo slyšeti leč šumot Gavin, tam uchvacují zástupy nadšená slova prvních řečníků Francie!

Dovolte mi otázku: Kdo způsobil tento náhlý, naprostý převrat? Připomínám předem, že to nebyla spekulace obchodní, jež dala vznik ohromným městům americkým; nebyla to způsobilost k nasycení choutek rozkošnických; nebylo to vůbec něco, co v době naší bývá nejmnocnější pohnutkou pro jednání lidské!

Matkou nových Lourd je Bernadetta, prostá, chudobná a neučená dívka lourdská. Ale nikoli ona sama. Byla pouze nástrojem; nástrojem nepatrným, který může snadno vzbuditi posměch nebo útrpnost světa. Bůh proto si zvolil k provedení záměrů svých bytost slabou, maličkou, aby tím patrněji zastkvěla se velikost jeho díla.

Když dala se Bernadettě zjevení, a když Bernadetta vyřídila rozkaz sličné Paní z jeskyně, aby tam chodilo mnoho lidí a kaple se stavěla, řekl jí kdosi z příbuzných: Malá žvatlalko! Tebe asi svět poslechne a přijde sem a bude stavěti kapli! Bernadetta odpověděla s dětskou prostotou i jistotou: Uvidíte, že vše to se stane. Svět ovšem neuposlechne mne, ale Nejsvětější Panny, která tak přikazuje. Prorocká slova Bernadettina vyplnila se dávno a velikolepěji, nežli si mohl kdokoli i Bernadetta sama, pomysli. — — —

Chci promluvití předem o Lourdech, její svatyních a jeskyni.

II.

Popis Lourd, chrámův a jeskyně.

Lourdes leží na řece Gavě na severním svahu hor Pyrenaejských, ve krajině romantické, ne příliš daleko od hranic francouzsko španělských. Jsou městem prastarým. R. 1858 měli 4282 obyv., nyní asi 7000. Od nádraží směrem k jeskyni vznikla nová elegantní čtvrť — Boulevard de la Grotte — jakoby jediný obrovský hotel a obchod devotiváliemi; podobně povstala nová čtvrť — Avenue de la Grotte — mezi Gavou a horou Kalvárií.

Uprostřed Lourd strmí hora se starobylym hradem. V Lourdech je farní chrám, okresní správa, dvůr soudní, vojsko atd.; život spolkový, zvláště náboženský, velice čilý.

Jeskyně Massabielská je vzdálena od Lourd asi 10 minut. Jdouce z Boulevardu de la Grotte překročíme Nový most, mineme sochu sv. Michaela a stromořadím přiblížíme se ke krásné soše „Panny korunované“. Po pravici vidíme „útulnu pro poutníky“, jež chudým poutníkům přichází velmi vhod, na levo po stráni vine se cesta na boru Kalvárii, kde je kříž z téhož dřeva, z něhož zhotoven kříž Kristův.

Před sebou máme rozsáhlé prostranství — esplanadu — jež pojme na 35.000 lidí, obklíčenu arkádami, nad nimiž zvolna zvedá se široká cesta pro chodce i povozy; tudy lze vystoupiti ke „kryptě“ a „basilice“.

Velikolepé obrysy svatyní lourdských viděli jsme již, vycházejíce z města; teď stanuli jsme

jim tváří v tvář. Dojem je uchvatný, jak zevnější velebností tak i pocity, jež zmocní se naší bytosti.

Vidíme tři chrámy nad sebou; dolní se jmenuje „růžencový“, střední „krypta“, svrchní „basilika“. Co do vzniku je „krypta“ první, následuje „basilika“ a „chrám růžencový“.

Míříme ke chrámu růžencovému.

Okno poutá především velikolepý portál; v bohatém rámci sochařských ozdob vidíme Nejsvětější Pannu s Děťátkem podávající sv. Dominikovi růženec. Vstoupíme jedním ze tří vchodů do chrámu. Plán zhotovil stavitel Hardy ve slohu, jež nazvati lze „francouzský“; je to spojení slohů klassických i moderních, aniž by kterýkoli pozbyl vlastního rázu. Náklad na zbudování chrámu mimo vnitřní výzdoba obnášel 3,136.556 fr. Chrám posvěcen byl 7. srpna 1889 za přítomnosti 16 biskupů, 1500 kněží a 30.000 poutníků. Hlavní oltář je mramorový; poblíž něho jsou dvě mramorové kazatelny.

Stěny chrámu jsou ozdobeny mramorovými deskami s nápisy provedenými v písmenech zlatých; desky jsou věnovány od těch, kdož buď zázračného uzdravení nebo jiné milosti v Lourdech dosáhli.

Ke chrámu přiléhá 15 kaplí, rovněž s tolika oltáři; kaple tyto skoro všechny jsou zdobený velkými mosaikovými obrazy, představujícími tajemství sv. růžence; zbývající mosaiky budou provedeny v době nejbližší příští. Tyto mosaiky vyšly z dílen vatikánských a mají tu přednost, že zdají se býti obrazy provedenými v malbách olejových; tak jsou jemny. Od těchto mosaikových obrazů má chrám jméno „růžencový“.

Chrám tento hodí se velmi dobře pro veliká shromáždění a slavnostní řeči. Zde slyšel jsem řečníti dominikána P. Oliviera, z nejpřednějších duchovních řečníků Francie.

Vystoupíme ke „kryptě“.

Dovnitř lze vejíti dvěma širokými chodbami klenutými, jejichž stěny jsou pokryty prapory a jinými předměty stkvostnými, darovanými od vděčných dítek marianských.

Zrak překvapen jest lesem pilířů, sloupův a oblouků; znenáhla však si oko uvykne a vidí líbeznou harmonii stavby i ozdoby uvnitř. Krypta je vytesána ve skále a 23 lampy dnem i nocí osvěcují tuto svatyni tajemnou.

Pološero vybízí k meditaci; řeknete, že zde, v této svatyni, ukryté zrakům nezasvěceným, má královské svoje sídlo křesťanská mystika.

Hlavní oltář jako v růžencovém chrámě je věnován přesvaté Panně; věnec zlatých srdcí obejmá její sochu; stěny „krypty“ i přiléhajících kaplí jsou pokryty drahocennými dary zbožných srdcí; je tu i růženec ctih. Vianney, faráře arského.

Nad „kryptou“ vznáší se „basilika“, nikoli proto tak zvaná, že by ve slohu basilikovém byla zbudována, ale že od papeže Lva XIII. obdržela titul „basiliky menší“, kteréžto chrámy co do důstojnosti mají místo ihned po velkých basilikách římských.

Basilika je mistrovské dílo, dýchající silou, elegancí i jednoduchostí. Sloh této monumentální stavby je sloh první polovice století XIII.; stěny provedeny zevně z kamene lourdského, uvnitř z bílého kamene angoulémského. Délka chrámu je

51 m, šířka 21 m. Stavbu projektoval Hippolyte Durand, státní stavitel pro diecesi tarbskou.

Nad vchodem je bělostná, mramorová socha Panny Marie Lourdské.

První pohled do vnitř oslní; nevíme, čemu se máme obdivovati dříve v nesmírném bohatství uměleckých předmětů. Spousta praporů — mezi nimi rakouský — splývá se stropův i sloupů; samé zlato, hedvábí a drahocenné vyšívání. Lamp i lustrů bez počtu — na tisíce předmětů se tu stkvějí, jež darovala vděčnost a důvěra; ke chrámu přiléhá 10 kaplí, rovněž tak nádherně zdobených jako vlastní chrám.

Výše jsem poznamenal charakteristickou známku chrámu růžencového a „krypty“; o „basilice“ možno říci, že to klenotnice, v níž uloženy trofeje Neposkvrněné Panny.

Chor obklíčen zlacenou mříží. Hlavní oltář vytesán z karrarského mramoru; strana přední z jediného kusu je zdobena 5 basreliefy, představujícími nejslavnější udalosti ze života P. Marie.

Za svatostánkem umístěna socha „Naší Paní“ rovněž z mramoru; je dílem mistra Cabucheta z Paříže; koruna dvanácti hvězd ze zlata a démanty se třpytících obejímá skráně přesvaté Panny. Oltář i socha jsou darem jediného dárce.

U nohou „Naší Paní“ je zlatá palma, již daroval papež Pius IX., sám ji obdržev od katolíků majorských, jak svědčí nápis: Piovi IX., mučeníku a vyznavači, zbožné duše z Majorky.

Před oltářem jsou zavěšeny v kruhu nádherné lustry počtem 20; před tabernakulem hoří lampa, darovaná katolickými Irčany; modlí se za svoji nešťastnou vlast. Po straně evangelní se houpá lampa z Makaa v Číně.

V sakristii lze spatřiti velikolepou monstranci; umělecké dílo, jehož nelze dosti oceniti pro krásu, látku, z níž zhotovené, i nádheru ozdob. Váží 16 kg. a je vysoká 135 cm.

Vystoupíme; na prostranství před „basilikou“ odpočineme, abychom se vzpamatovali z mohutných dojmů, jimiž svatyně lourdské uchvátily naši bytost.

Než ale srdce touží, abychom již viděli jeskyni, již posvětila blahoslavená Panna svým zjevením se Bernadettě.

Sestoupíme od „basiliky“ dolů na esplanádu, projdeme na levo arkadami a jsme na břehu Gavině. Kráčíme, majíce na pravici řeku tiše plynoucí, na levo pak skály massabiellské se svatyněmi.

Je čarokrásný večer; kolem proudí lidstva bez počtu; je právě doba eucharistického sjezdu mezinárodního.

Jsme již blízko jeskyně. Bytost naši proniká tajemné jakési konzlo, jakoby vánek nadpřirozeného.

Ještě krok, a zraku zarosenému objeví se jeskyně, k níž vážili jsme cestu tak dalekou!

Je šest metrů vysoká, 8 m. široká, 6 1/2 m. hluboká. Obklíčena je zabradlím železným. Po její stěnách jsou zavěšeny berly, jež zde zanechali zázračně uzdravení. Na obrovském svícni v podobě stromu plane dnem i nocí několik set svěc. Ve výši, na místě, kde stanula postava neposkvrněné Panny, vznáší se bělostná, mramorová socha, dar slečen de la Cour z Lyonu a dílo mistra Fabische, rovněž z Lyonu. Kolem hlavy stkvěje se zlatý nápis, jakoby aureola: „Já jsem Neposkvrněné Početí“.

Mistr Fabisch zhotovil svoje dílo věrně dle vypravování Bernadettina o podobě nebeského zjevu;

musil však model vícekráté přepracovati, poněvadž Bernadettě nevyhovoval. Fabisch projevil nad pokyny Bernadettiny veliké podivení; Bernadetta mu dávala rady, jako by byla v sochařství odborně vzdělána. Socha tato vedle sochy Notre Dame de Fourvière v basilice lyonské je nejkrásnější mariánská socha, kterou jsem viděl.

U jeskyně je mramorová kazatelna a stříbrný oltář. Před mřížemi jest místo pro nemocné a dále pro poutníky, chtějící vykonati pobožnost.

Bývalo nás tu vždy několik set, ale hluboké ticho porušeno nebylo.

Na levé straně jeskyně lze třemi kohoutky načerpati vody ze zázračného pramene, který též naplňuje pisciny pro nemocné, několik metrů od jeskyně zřízené. Pramen dává vody 80 litrů za minutu.

Mříž před jeskyní bývá častěji za den otvírána, aby poutníci mohli věci, jež chtějí na památku s sebou vzíti, dotýkati o skálu posvátné jeskyně.

Tak jsem vylíčil zevnějšek Lourd a přistupuji, abych Vás seznámil s líbeznou — ať tak dím — hrdinkou nových Lourd, Bernadettou, i dějinami zjevení, jichž se jí dostalo.

III.

Dějiny zjevení a úvaha o zázracích lourdských.

Bernadetta byla nejstarší dcerou Františka Soubirousa, jenž byl chudým mlynářem a posléze mlynářským dělníkem. V době zjevení bylo Bernadettě čtrnáct let. Mladistvá pasačka byla prostá, líbezna a roztomilá; sympatický úsměv pohrával na její retech bez ustání. „Byla jako květ polní,

dýchajíc všechna Božskou vůní“, — pravil o ní ještě před zjevením se sv. Panny Abbé Ader.

Vzdělána ve 14 letech byla pramalounko; z náboženství nevěděla asi mnohem více, nežli modliti se růženec. Na Boží Tělo 1858. byla poprvé u sv. přijímání a potom chodila ještě dvě léta do školy, aby poněkud dohonila, co beze své viny pro chudobu rodičů zanedbala. Roku 1866. vstoupila do kláštera sester Neverských v Neversu, kde vynikala pokorou bez konce a trpělivostí a usnula blaženou smrtí 16. dubna r. 1879. — —

Dne 11. února r. 1858. šla se sestrou a ještě jednou družkou na dříví do obecního lesa u skal massabiellských. Družky její poněkud ji u jeskyně předešly a ona strojila se přestoupiti potůček. V tom uslyšela prudké zavanutí větru, pozvědla zraky a v jeskyni massabiellské spatřila zárnou postavu nebeské krásy.

Sličný zjev byl oděn v bělostnou řízu přepásanou blankytnou stuhou a s hlavy splýval řasnatý závoj; na každé noze rozkvétala růže barvy zlaté. V sepjatých rukou měla růženec, jehož ubělová zrnka navlečena byla na zlatém řetízku.

Bernadetta sáhne zděšena po svém růženci, ale nemůže strachem učiniti ani kříž. Krásná paní však vlídně se usmívá, dělá sama kříž a Bernadetta osmělena činí rovněž tak a modlí se růženec, majíc oči v nevýslovném štěstí upřeny na nevidaný zjev. Když se pomodlila růženec, zjevení zmizelo.

Družky její neviděly nic; Bernadetta se jim svěřila s podmínkou, když o tom nikomu neřeknou. Ale nestály v slovu a brzo věděli o tom rodiče Bernadettiny i sousedé. Rodiče nechtěli potom dovoliti Bernadetě k jeskyni, ale matka dala se přec upro-

siti a tak dne 14. února před nešporami šla Bernadetta k jeskyni s těmitéž družkami podruhé. Vzaly s sebou svčcenou vodu, obávajíce se, aby zjev snad nebyl přeludem ďábelským. Bernadetta opět uzřela milostný zjev i pokropila ho svčcenou vodou. Plna veleby stála ve výklenku skalním neznámá Paní.

„Přicházíš-li od Boha, přístup blíže!“ — volá Bernadetta zjevu vstříc, a Paní jde až na pokraj skály.

Dne 18. února ve čtvrtek šla Bernadetta k jeskyni potřetí se dvěma damami a neznámá Paní ji vyzvala, by sem chodila po čtrnácte dní, což Bernadetta slíbila. A Paní jí odpověděla: „A já slibuji, že tě učiním šťastnou ne na tom světě, ale na onom.“

Následující den bylo u jeskyně asi sto lidí, třetí den několik set, v neděli pak již několik tisíc. Bernadetta přišla; za krátko tvář její se všecka proměnila: byla u vytržení. O tomto zjevení promluvíme ještě jinde; zde podotýkám pouze, že sličná Paní vyzvala Bernadettu, aby se modlila za hříšníky.

V pondělí dne 22. února Bernadetta puzena vnitřní jakousi silou, šla přes zákaz rodičův i školních sester k jeskyni, avšak nebeského zjevu tentokrát nespátřila. Dne 23. února Paní se opět zjevila, svěřila Bernadettě tajemství, jediné jí se týkající, a řekla: „Jdi a řekni kněžím, že chci, aby se mi zde postavila kaple“. Bernadetta vyřídila rozkaz faráři lourdskému Peyramalovi, jenž jí odpověděl, aby řekla neznámé Paní, že chce-li, aby se jí vystavěla kaple, aby rozkvetly růže na šípku v jeskyni.

Dne 24. února za velikého účastenství lidstva.

zjevila se opět Paní Bernadettě, která jí oznámila odpověď faráře Peyramala. Ale růžový keř nerozkvetl. Paní jí řekla: Modli se za hříšníky, polib zemi za hříšníky. Pokání! Pokání! Pokání!

Dne 25. února Paní zjevivši se za přítomnosti ohromného zástupu Bernadettě, svěřila jí opět tajemství, jí se týkající a řekla: „A nyní se napij a umyj v prameni, a pojez bylin, které tamto rostou“. Bernadetta nevidouc pramene, šla pít k řece Gavě, ale Pauí zvolala: „Neřekla jsem ti, abys se ze řeky Gavy napila, nýbrž vody z tohoto pramene.“ Při tom ukazovala na určitý bod na dně jeskyně, ale vody tam nebylo. I hrabala Bernadetta chvílečku prstem a z důlku vyprýštil pramen z prvu bahnitý; Bernadetta přemohši přirozený odpor dle rozkazu neznámé Paní se v něm umyla a vody se napila. Pramen za nedlouho se pročistil.

Dne 26. února se sv. Panna Bernadettě nezjevila; zjevovala se jí opět potom až do 4. března.

Přišel den 25. března. Nemalý zástup lidu sešel se u jeskyně; i Bernadetta přišla. Sv. Panna se jí po delší době zjevila opět. Bernadetta si umínila, že dnes bude prositi snažně krásnou Paní, by jí oznámila svoje jméno. I praví prosebně: „O milá Paní, buďte tak laskava a povězte mi, kdo jste a jak se jmenujete?“ Žádost svoji opětovala ještě dvakrát a sličná postava zářila jasněji a jasněji. Po třetí prosbě sv. Panna rozprostírá panské ruce svoje a hledíc k nebesům s nevýslovnou vděčností praví, spínajíc opět ruce svoje: „Já jsem Neposkvrněné Početí“. Potom zmizela a zjevila se Bernadettě ještě dvakrát a to dne 5. dubna v pondělí velikonoční, kdy se stal zázrak s hořící svící, o němž doleji promluvíme, a naposledy dne 16. července.

Podal jsem krátký přehled zjevení se blahoslavené Panny. Tážete se ve svém nitru, zdali zjevení tato zasluhují víry. Máte k tomu právo. Krátkou úvahou se přesvědčíme, že zjevení lourdská i zázraky s nimi těsně souvisící, jsou pravdiva.

Nebyla Bernadetta podvodnicí?

Už prostá, dětsky nevinná povaha Bernadettina svědčí o opaku. Také výslechy před úřady o tom podávají důkaz. Jacomet, policejní komissař, nejchytřejším způsobem snažil se splést Bernadettu, uvést ji v rozpaky, kladl jí nejmožnější otázky, byl by býval rád, aby si Bernadetta odporovala, ale všechny tyto nástrahy přemohla klidná jistota Bernadettina. Výslechem přesvědčil se o její pravdomluvnosti také císařský zástupce Dutour. Prefekt Massy odhodlal se docela dáti Bernadettu magnetisovati, ale pokusy magnetisátora zmařeny chadnokrevnou povahou Bernadettinou. Prefekt chtěl ji dáti prohlásiti za blázna a zavřítí ji v blázinci, dal ji tedy zkoumati lékaři, ale ti podali zprávu, že Bernadetta je na mysli úplně zdráva.

Nepředstírala Bernadetta zjevení ze ziskuchtivosti své nebo svých rodičů?

Vše tomu odporuje; neboť ani Bernadetta ani rodiče její nepřijali sebe menšího dárku, ač dary jim byly nabízeny a takořka vnucovány: mohli se státí boháči, ale volili chudobu a zemřeli chudí.

Jakkoli musíme býti o upřímnosti Bernadettině přesvědčeni, tážeme se: Nebyla klamána preludem? — Nebyla stížena padoucníci?

Při zjevení dne 21. února, když byla u vytržení, tu jakkoli měla zrak upřený na milostný zjev, viděla přece vše, co se kolem děje. Svíce, kterou měla rozsvícenu, shasla; Bernadetta upozornila okolostojící, aby ji rozsvítili. Kdo si při-

blížil se holí k růžovému keři, Bernadetta dala však rychle znamení, aby toho nečinil, aby se nedotkl tajemné bytosti. Kdyby byla bývala stížena padoucníci, nebyla by viděla, co se kolem děje. Zjevení tomu byl přítomen znamenitý lékař Dr. Douzons, který Bernadettu pilně pozoroval a prohlásil, že vytržení Bernadettino není ani padoucnice, ani halucinace. Dr. Douzons vzal Bernadettu za ruku a zkoumal tepnu, jež bila zcela pravidelně, jako u člověka zdravého.

Při zjevení dne 5. dubna bylo přítomno 9060 lidí. Lidé viděli, kterak Bernadettiny prsty přišly až k plameni hořící svíce, plamen plápolal mezi prsty Bernadettinými. Lidé žasli, neboť Bernadetta byla zcela klidna a nepozorovala toho. Přítomen byl Dr. Douzons, jenž po zjevení prohlédl ruku Bernadettinu a shledal, že není pranic popálena. Když pak se pokusil tutéž hořící svíci přiblížiti k její ruce, vztáhla ji rychle zpět a zvolala: „Ale, pane, vždyť mně popálíte!“ Potom i přítomní prohlíželi ruku Bernadettinu a popálení neshledali. Tato udalost jest skutečně zázrakem a nelze ji vysvětliti přirozeně.

Bernadetta, jsouc u vytržení, nejen bolestí necítila, nýbrž v tu chvíli ani oheň nepůsobil na její tělo, ač za krátko, když zmizel zjev, popálení se bála. Narkotisovaný člověk a mrtvola také necítí bolesti, pálíme-li je; avšak místo, k němuž jsme se plamenem přiblížili, zuhelnatí.

Důkazem pravdivosti zjevení lourdských je pramen, který před očima velikého počtu lidí ze země vytryskl. Někteří se posmívali, že pramen jest nastrádaná voda dešťová a že brzo bude po prameni; ale pramen nevyschl do dnešního dne.

Všichni svědkové shodují se v tom, že v jeskyni massabiellské před tím žádného pramene nebylo.

Kromě toho pramen ještě v den svého vytrysknutí prokázal zázračnou moc léčivou.

Lamač kamení, Ludvík Bouriette, byl dvacet let slep na jedno oko a nyní hrozilo mu nebezpečí oslepnouti i na druhé. Slyšel o prameni, jenž v jeskyni vytryskl, poslal dceru pro vodu z tohoto pramene, pomodlil se, umyl oko své a viděl jako před dvaceti lety. Dr. Douzons znal Bourietta velmi dobře, léčil ho po dlouhou dobu a nyní podrobil ho důkladné zkoušce a uznal, že uzdravení jeho nelze vysvětliti způsobem přirozeným. S ním se shodoval i professor na universitě Montpelliérské Dr. Verges.

Dvouleté umírající dítě Jana Bouhohortsa Justin bylo ponořeno dne 4. března 1858. do nádržky, do které stékala voda ze zázračného pramene a ponecháno v této kruté lázni delší dobu. Za jiných okolností by byla matka svému miláčkovi přivodila smrt, a hle, tak mu připravila uzdravení. Justin nebyl pouze na smrt nemocen, nýbrž byl i od narození chromý a druhý den chodil po světnici, sestoupil sám z kolébky, kde ho matka odšedši s otcem do práce, nechala.

O pravdivosti zázraků lourdských zmíníme se ještě při zprávě o lékařské komisi vyšetřovací.

Nyní táži se, jak se chovalo k udalostem lourdským duchovenstvo?

Farář lourdský Peyramale zakázal duchovním přístup k jeskyni a vůbec jakékoli činné účastnění se na ruchu vyvolaném tajemnými zjeveními, aby se nezdálo, že celé hnutí je sosnováno duchovenstvem. Tento zákaz pak biskup tarbský schválil. K vyšetření pravdy zjevení a zázraků k naléhání

i veřejného mínění i světských úřadů zřízena biskupská komise, k níž mimo duchovní i odborníci z laiků byli přibráni. Když vše důkladně bylo vyšetřeno, tu teprve duchovenstvo smělo k jeskyni, a biskup úctu Panny Marie v lourdské jeskyni schválil i stavbu chrámu povolil.

Světská moc snažila se všemožně potlačit vše, co u jeskyně se dalo, zakazovala přístup k jeskyni, ohradila ji, pokutovala, kdož zákazu jejího neposlechli: ale byla slabší nežli nebesa, proti kterým bojovala.

Tedy přes přísnou nestrannost a zdrželivost kněžstva, kterou dosvědčil sám ministr Rouland v dopise k biskupu tarbskému, přes nepřátelství úřadů světských pouhou silou pravdy zvítězily Lourdy.

Ani déšť pomluv a posměšků, lži, překrucování atd., jimiž Lourdy zasypávaly liberální a atheistické listy, nepoškodily dílo Matky Boží.

K jakým nesmyslům musila bráti útočiště zloba!

Pravilo se také, že nikoli Nejsvětější Panna, nýbrž Madamé Pailkasson, jež byla proslula dobrotou srdce i krásou, zjevila se dne 11. února 1858. Bernadettě. — Paní Pailkassonová se stala dne 8. února téhož roku matkou. Dále, jak by byla mohla vystoupiti na ono místo ve výklenku skalním; je to nejen velmi nesnadné nýbrž i velmi nebezpečné; a potom v bílé říze a s růžovými květy na nohou!“

Čím tedy útoky ze všech stran byly jedovatější a prudší, tím více rostla sláva Lourd, tím jasněji zářila sláva jeskyně Massabielské, působíc proměnu ve smýšlení a mravech.

Mezi největšími příznivci Lourd třeba vytknouti papeže Pia IX., jakož i Lva XIII., který do bohoslužebného kalendáře zařadil úctu Panny Marie Lourdské s hodinkami i mší svatou.

Slávu Lourd pomáhaly rozšiřovati i spisy Jindřichu Lasserra, jemuž zázračně byl zachován zrak, když mu hrozilo úplné oslepnutí, i preláta Ségura.

R. 1873. navštívilo Lourdy 140.000 poutníků, nepočítaje v to jednotlivce ze všech končin světa. Byl tu i král Neapolský se svou chotí. R. 1883. v 25. jubilejní rok zjevení se blahoslavené Panny sešlo se poutníků 300.000, biskupů 53, 3 kardinálové.

R. 1895 bylo poutních průvodů 153 se 154.394 poutníky; protokolův o uzdravení sepsáno 169; mší sv. slouženo 36.300; ke sv. přijímání přistoupilo 379.200 lidí. Vody rozesláno přes 100.000 lahví.

Velikolepy jsou národní pouti francouzské každého roku do Lourd pořádané.

Veliké důležitosti pro Lourdské zázraky je „Bureau des constatations médicales“ — úřadovna lékařské komise vyšetřovací.

Zajisté podivuhodný to ústav, kde věda ex professo zabývá se zkoumáním a potvrzováním zázraků!

Původ této komise je tento.

Do biskupské komise, jež měla vyšetřiti tajemné udalosti u jeskyně lourdské, přibráni i lékaři Dr. Douzons a Dr. Verger, kteří shledali, že uzdravení způsobená u jeskyně užíváním vody lourdské nelze vysvětliti způsobem přirozeným.

Po nich zkoumání zázračných uzdravení obíral se Dr. Dunot, který navrhl missionářům lourdským zřízení lékařské komise, jež by zázračná uzdravení vyšetřovala, tak aby i soudem přísné vědy za zázračná mohla býti prohlášena.

Missionáři rádi s návrhem tímto souhlasili.

Nemocný po příchodu představí se lékařům, podá jim svoje lékařská vysvědčení, je znovu prohlédnut, sepíše se s ním protokol. Když se zá-

zračně uzdraví, je znovu prohlížen, několikráte nejprísněji uzdravení a všechny okolnosti se zkoumají a potom se pronese definitivní výrok.

Lékaři si počínají přísně a raději neuznají zázrak, nežli aby někdy některé uzdravení, jež oni prohlásili za zázračné, bylo uznáno za přirozené.

Bureau toto je přístupno všem lékařům, kteří z různých končin světa sem přicházejí, buď aby vzdělání doplnili, nebo o pravdě zázraků se přesvědčili.

Mnozí přicházejí nevěrci, ale vracejí se jako věřící.

Uzdravení dějí se buď pitím vody ze zázračného pramene nebo koupelí, nebo při požeňování a průvodech s Velebnou Svátostí.

Chromí odhazují berly, slepí rázem vidí, nemocní na smrt opouštějí lůžko zdraví a svěží.

A to vše konstatuje ta věda, kterou chtěli mnozí prohlásiti za zásadní nepřítelkyni víry a náboženství věda lékařská. Proto jsem nahoře pověděl, že nelze se zázraky lourdskými zápasiti vědecky.

A tak tedy je zde věda lékařská služkou víry, služkou katolické církve, ale služkou, kterou ozářuje majestát její Paní, které slouží.

Lourdy tedy dokazují, že zázraky jsou nejen možny, nýbrž i skutečny.

Tážeme se, zdali a který úkol mají Lourdy v životě člověčenstva?

IV.

Socialní význam Lourd.

Lourdy jsou zvláštním činem Boží Prozřetelnosti. Ony jsou dechem nadpřirozeného.

Slovu „nadpřirozené“ navykla si nová doba

se smáti a chtěla vyloučiti je ze slovníku moderního člověka.

Tato okolnost je znamením, kterak člověk ponořil se do přírody, do hmoty — nechtěje znáti jiného, leč o čem se může přesvědčiti hmatem anebo pokusem fyzikálním.

Lourdy svým nadpřirozeným rázem jsou v nejprůkřejším odporu proti názorům těch, kdož se domnívají na poli pokroku reprezentovati naši dobu.

Tito ovšem nevědí si rady, co učiniti s Lourdy, kde je umístiti.

Ovšem oko, které dovede se povznést nad hroudu země a umí čísti v srdci člověka i v dějinách, pozná úkol Lourd.

Známkou, signaturou našeho věku je korupce, porušenost, staroba, jež přivádí rozklad.

Věk náš se podobá hrobu, z něhož se šíří dech morový, zachvacující tělo i duši: tělo požívatostí nejnižšího druhu a rozkošnictvím, jemuž propadla společnost; duši otravuje věk náš nevěrou, indifferentismem, únavou starců.

Lidstvo zapomnělo na ideál neporušené lidské přirozenosti, proto mu Prozřetelnost slovy, jež pronesla Neporušená Panna řkouc: Já jsem Neposkvrněné Početí — připamatovala neporušenost, k níž by se mělo vrátiti.

Lourdy leží ve Francii.

Známe Francii. Byla prvorozenou dcerou církve a snad jí bude opět, ale byla i prvorozenou dcerou nevěry.

Je zemí, kde se zrodila korupce, na niž stůně lidstvo.

Dala světu lidi, kteří jsou považováni za filozofy, ač nasadili si pouze masku mudrců.

Francouzští filosofové bojovali proti nadpřirozenému, které je nutným požadavkem a předpokladem přirozeného; proto Bůh vyvolil Lourdy francouzské, aby Francie dokázala světu existenci nadpřirozeného.

Dílo Boha spravedlivě mstíciho!

Francie vyznává Lourdy, že se mýlila! — V Pyrenaejích jsou četné lázně uzdravující neduhy tělesné: Bůh vytvořil Lourdy, aby se tu léčily duše.

Hojí se ovšem i těla a to tak dokonale a s výsledkem tak překvapujícím, jako v žádných lázních světových; ale tato uzdravení tělesná jsou pouze symbolem, znamením toho, co se děje v lidech, kteří spěchají do Lourd, aby vyléčili svoje duše.

Zázraky tělesného uzdravení jsou četny; mnohem četnější jsou uzdravení duševní.

Lourdy jsou mohutným kázáním, volajícím po neporušenosti.

Jsou světovým Grand-journalem, obrovským časopisem, který má ohromné množství čtenářů, který mluví k nim řečí zázraků a zve je, aby v září Neposkvrněného Početí se vrátil k neporušené lidské přirozenosti; k té, kterou Kristus přijal z Neposkvrněné Panny a spojiv ji s Božstvím postavil na oltář, abychom se jí klaněli.

Tento journal sluje Lourdy; mohl by se také jmenovati „Obnova“. — Tak alespoň ho nazval Dominikán Olivier. „Régénération“ je totiž jako obnova.

Z toho vyplývá ohromná důležitost Lourd v životě socialním.

S obnovou lidské společnosti obnoveny budou zevnější poměry lidstva; z obnovy lidské spo-

lečnosti vykvete štěstí. Společnost by se dopustila osudné chyby, kdyby se spokojila opravou zákonů.

Štěstí se nemůže zroditi leč v srdci čistém, neporušeném; blažící květ štěstí vypučí z neporušené lidské přirozenosti.

To tedy význam, jaký mají Lourdy s ohledem na utváření se poměrů našeho věku.

V.

Stručný popis pobytu v Lourdech.

Povím ještě několik slov o svém pobytu v Lourdech.

Přijel jsem do Lourd v předposlední den mezinárodního sjezdu eucharistického. Ubytovav se v hotelu Belge et de la Ste Famílie, spěchal jsem do chrámu růžencového, abych se účastnil posledního, manifestačního sezení tohoto sjezdu.

Sjezdu předsedal kardinál arcibiskup Langénieux z Remeše; kolem něho sedělo v presbyteri 12 biskupů se svými kapitulami.

Nejzajímavějším předmětem byla ovšem řeč P. Oliviera, dominikána.

Bylo mi novým, jak shromáždění při výkonech řečníků tleskalo propukajíc v nadšené volání a jásot.

Řečníci mluvili střídavě s obou kazatelen kostela růžencového.

Večer byl stkvělý průvod světelný a nádherné, elektrické osvětlení chrámův a nejbližšího okolí.

Druhý den byla slavná pontifikální mše sv. „před kardinálem“.

Velice se mi líbilo, kterak celé ohromné shromáždění mohutným latinským chorálem pro-

vázelo posvátný výkon, kterak zvláště při „et incarnatus est . . .“ s nadšením na kolena padalo vyznávajíc svoji víru. Něco podobného se musí slyšeti, abychom si o síle toho dovedli učiniti představu patřičnou.

Mezi mši sv. měl biskup jeden kázání; slyšel jsem více francouzských biskupů mluvit za pobytu svého v Lourdech, zvláště u posvátné jeskyně. Horoucí láska k národu sálala z jejich řečí vedle nejčistšího smýšlení církevního; víme o nich, že jsou to charaktery, neznající bázně; opravdu reliefní takořka jsou duševní fysiognomie francouzských biskupů.

Odpoledne byl velikolepý průvod s Velebnou Svátostí. Nejprve dlouhá řada rozmanitých spolků, potom družičky v počtu do set, několik set kněží v ornátech, potom 12 biskupů každý se svými kanovníky, ve středu na čtyřspřežním zlatém voze s Velebnou Svátostí kardinál Langénieux. — Následovala representace Lourd a nekonečné zástupy lidstva. Průvod ubíral se ulicemi Lourdskými, musil každou chvíli se zastavovati; udála se četná uzdravení.

Mši sv. jsem sloužíval vždy o půl noci; v tu dobu nebyl v Lourdských chrámech život méně čilý nežli za dne.

Latinu vyslovují Francouzové po francouzsku; ku př.: „tu solus sanctus, tu solus Dominus“ vysloví: „ty solys sanctys, ty solys Dominy“.

V hotelu měl jsem za 7 fr. byt ve zvláštním pokoji a celé zaopatření; na francouzskou kuchyni si nemohu naříkati nikterak, musím ji zajisté pochváliti.

Příjemny bývaly chvílky při obědě a večeři u vzájemném přátelském hovoru. Francouzové se o

nás Čechy i naše poměry velmi interessovali. O nás vědí velmi málo. Musil jsem jim podati ukázky z češtiny a němčiny, aby viděli, že se úplně liší. Je pravda, o čem již dříve jsem četl, že se domnívají, jakoby co do vzdělanosti u Prahy začínala Asie. Ovšem v posledních letech častějším vzájemným stykem obou národů Francouzové nás lépe a důkladněji poznávají a předsudky, jež jim o nás vštípily českému národu nepřátelské časopisy, odkládají. Čechové by měli více a takorůka soustavně psáti o svých domácích poměrech do časopisů francouzských. V Itálii vědí o nás ještě méně. —

Také by bylo užitečno, aby Čechové častěji se do Francie podívali, aby poznali dobré vlastnosti Francouzův a osvojili si je, zvláště duševní čilost jejich. Studium života o poměrů francouzských vyrůstali bychom ze svých šosáckých názorů.

Zvláště pak katolickým Čechům třeba odporučiti, aby šli do Francie a učili se býti katolíky uvědomělými a statečnými.

Život francouzských katolíků — toť oheň a síla: oheň, jenž zaněcuje, a síla, jež napájí srdce smělostí obrů.

A což teprve Lourdy, jež jsou náboženským srdcem Francie!

A obtíže s cestou spojené nejsou nepřekonatelné. Otázka peněžní přichází v úvahu nejčastěji. Byl jsem na cestách 30 dní a vydal jsem, i dráže, za vše ostatní 240 zl. Cestu jsem konal přes Mnichov, Basilej, Lyon; — zpět přes Marseille, Janov, Milán, Benátky, Terst a Vídeň. —

Přirovnávám častěji náš život náboženský k francouzskému.

Náš podobá se často stojatým močálům plným hniloby.

Francouzský — toť naše krkonošské bystřiny, svěží, čisté, plné ruchu a mladistvé síly.

Nuže, vnesme v naše srdce drobet té svěžesti, čistoty, ruchu a síly. Církev i vlast toho potřebují! Neposkvrněné Početí bude nám žehnati.

Listárna administrace. Upozorňujeme pp. předplatitele, že po vydání 12. čísla tohoto ročníku „Časových Úvah“ v měsíci září b. r. ustaneme na 3 měsíce v říjnu, v listopadu a v prosinci ve vydávání svého časopisu a vydáme 1. číslo V. ročníku teprv 1. lednem 1901.

Opatření toto činíme k vůli snažšímu účtování předplatného a k vůli přehlednosti svých kněh.

Poznámka. Kdo by obsírněji o Lourdech se poučiti chtěl, toho odkazujeme ke knize L. Kolískově „Lourdy a pouť do Lourd r. 1896 konaná“. Nákladem Dědictví sv. Cyr. a Meth. v Brně 1899.

Výhodná koupě dobrých knih

 při snížených cenách

jestliže se koupí celá kolekce:

1. **Štít víry.** Vysvětlení a důkaz pravd katolických, které se obzvláště v církvích protestantských čili evangelických upírají, s vyvrácením námitek proti nim činěných. Napsal *Edvard Brynych*. — II. vydání. Stran 108 velké 8°, brožov. místo 1 K 20 h. jen 80 h.
3. **Obrázky ze smíšené osady.** I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal *Frant. Mimra* 1894—1895. — V rouše zábavném líčí spisovatel záhubnost smíšených sňatků. Stran 168 — 8°. Místo 86 h jen 60 h.
4. „**Nezapomeň**“. — Šestero postních řečí které k žákům reálných škol konal r. 1896 *J. Milítký*, prof. v Pardubicích. 8°. Místo 60 h jen 40 h.
5. **Přátelé lidu.** (*Přítel žid. Přítel liberál.*) Dva obrázky z venkovského života naší doby. Napsal *Boh. Zahradník (Brodský)*. — Stran 100 — 8°. — Místo 60 h jen 40 h.

„Zpráva o katol. sjezdu v Hradci Král.“
Obsahuje milou upomínku na slavnostní dny tyto v roce 1897. a stojí 14 h — franko 24 h.

 Při koupi jednotlivých knih poskytneme jen 15 proc. sračky.

Objednávky na tyto spisy ochotně a obratem pošty
vyřídí

Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

„**Přítel Domoviny**“ podal ve svém 7. svazku r. XVI. (letošního) původní práci „**Bez matek a bez otců**“. Řada obrazů ze života nalezců. Napsal Rudolf Jarosl. Kronbauer.

Čtenářstvo „**Přítele Domoviny**“ knihou touto získalo. — Roční předplatné na 12 osmiarchových svazků v polotuhé vazbě jest 3 K 20 h.

Časopis

„OBNOVA“

vychází každý pátek dopoledne v Hradci Králové.

a přináší články obsahu politického, apologetického, sociálního, národohospodářského, všímá si všech zjevů kulturních, uveřejňuje ochotně zprávy o veškerých potřebách našeho lidu, pokud zajímají širší veřejnost, tedy zprávy o činnosti zastupitelstev okresních, místních, družstev a spolků hospodářských, záloženských, nákupních, obchodních, živnostenských, národních, humanitních, uměleckých a jmenovitě katolických. Protože ve čtvrtek dopoledne je závěrka listu, prosíme za zaslání dopisů a zpráv dle možnosti již v pondělí a v úterý. Později došlé zprávy lze uveřejniti, je-li dostatek místa a nejsou-li zastaralé.

Předplatné obnáší:

na celý rok 10 K, na půl roku 5 K, na čtvrt roku 2 K 50 h

„**Obnova**“ jest nejrozšířenější časopis ve východní polovici Čech a **inseruje** se v ní s výhodou. Petitový řádek se čítá při živnostenských inserátech po 12 h, při jiných po 16 h. Při častějším inserování se poskytují obvyklé slevy.

Administrace a redakce „Obnovy“
v Hradci Král., Adalbertinum.

Dosud vydané 3 ročníky vyšly ve 120.000 výtis.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník IV.

Číslo 12.

Zruší-li církev celibát?

Píše

J. A. Š.

Úvaha

nábožensko-socialní.

V Hradci Králové.

1900.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program.*
2. Radikalismus a klerikalismus.*
3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické.
4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.*
5. K příštím volbám.*
6. Do boje volebního.
7. O svatém Vojtěchu.*
8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?*
9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.*
10. Poměr církve ku škole.*
11. Slavnostní dny.*
12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových.
2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.*
3. Zakládejme katolické jednoty.*
4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.*
5. Kříž, kotva a srdce.*
6. Nový soudní řád.*
7. Dobrodinečkové.
8. Otázka rolnická.*
9. Naše státní právo.*
10. Škola a mravnost.*
11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.*
2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)*
3. Církev a církev.*
4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou?*
5. Kněz a politika.*
6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)*
7. Ovoce husitismu.
8. Spiritismus čili medianství.*
9. Základ otázky sociální a národnostní.
10. Raiffeisenovy záložny.
11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.
2. O významů katolických spolků.
3. Náboženství a lidstvo.*
4. Světová velmoc (o tisku.)*
5. Husitství a protestantství.
6. Štěstí katolíka.*
7. Zánik světa dle bible a astronomie.*
8. Církev pronásleduje vědu.
9. Primát a neomylnost Říma.
10. Oslava Husova
11. Lourdy.

Celoroční předplatné i s poštou 1 K jednotlivá čísla stojí 8 h; na 4 výtisky pátý výtisk zdarma a franko.

*) Rozebráno.

 Ježto mnoho čísel z jednotlivých ročníků jest rozebráno, nelze již vůbec celistvé ročníky prodávati, nýbrž jednotlivá zbylá čísla.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

❧ věnovaný časovým otázkám. ❧

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník IV.**Číslo 12.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 50 kr. Jednotlivá čísla stojí 4 kr. Inserty účtují se levně.

Zruší-li církev celibát?

Uvažuje J. A. Š.

o snad budou též považovati v nastávajícím století za jednu osvícenost či znamenitost věku devatenáctého, že chtěl vytrhnouti a zničiti to, co po dlouhá století rostlo, mohutnělo, až vypselo v ohromný dub, jehož svalnaté kořeny, zapuštěné do nesmírné hloubky, dávno již úplně srostly a pevně se spojily s kořeny stromu jiného, mohutnějšího a věčně živého.

Smějeme se revolučním plánům nerozumných dětí, ale ještě směšnější jsou tohoto druhu lidé, kteří si vzali za úkol stůj co stůj vytrhati základy církve a rozbořiti budovu Bohem samým postavenou. Nepočínají si při tom sice hloupě, přece však dosti nejapně, neboť ač zcela jistě cílem jediným jich je zničiti církev, přec na oko staví se přátelé jejími.

Zdánliví tito přátelé chtějí církev opravovati čili reformovati, ale podivno, že opravují tam, kde opravy není třeba, ba kde by reforma přinesla jen záhubu a ponížení. O takové lékaře nemá cír-

kev zvláště dnes nouze žádné, což doznává tím, že si již všech vnucovaných rad nemůže ani povšímnouti. Takovou zbytečnou „opravou“ jest zrušení celibátu čili bezženství duchovenstva.

Protože však volá se po téže věci skoro neustále a — třeba to bylo již na konci osvíceného století — přemnoho lidí bez vlastní rozvahy sedá na lep různým apoštolům novinářským, jest třeba alespoň někdy ukojiti touhu reformní a na stanovisko proti dotčeným radám poukázati.

I. Celibát neodporuje přirozenosti lidské.

Zůstane věčnou pravdou, že duše lidská přirozeností svou jest čistě křesťanská t. j. Bůh při jejím stvoření vtiskl jí obraz Svě vznešenosti, rozžal v ní touhu po ctnostech křesťanských. Stopy ctností těchto nemizí, ani když člověk žije na nízkém stupni vzdělanosti, ani když zapadá hluboko do země tmy pohanství a ztrácí jasný pojem o Bohu.

Přesvědčují se o tom neustále missionáři, jichž společný úsudek jest, že ani u divochů není vše divoké, nýbrž že i v jejich srdcích vládou zákony Tvůrcem tam vepsané. Avšak žádný pojem jiné ctnosti není tak vrostlý v život skoro všech národů starých i nynějších, jako ctnost čistoty, touha líbiti se cudností božstvu. U plemen divokých, jichž kultura se ani nedotkla, vidíme sebezápor silně vyvinutý, ba historickými příklady lze zjistiti, že u takových národů trestáno hrubší provinění proti čistotě až smrtí.

Zvláštního obdivu pak zasluhuje okolnost, že to, co nepřátelé neradi vidí na kněžích církve ka-

tolické, shledáváme u přemnohých kmenů pohan-
ských divoce často žijících. V předhistorické dálce,
v mlhách mythických bájí vidíme doklady, že ná-
rodové v sebezáporu vlastním, zvláště však v či-
stotě a zdrželivosti svých kněží viděli bohy sobě
bližší a přístupnější.

Staří Indové, Číňané, Peršané, Feničané,
Egyptané, Řekové, Římané a přemnohá plemena
divoká od pradávna, nejvíce z úcty k bohům ve
svých zákonech brali zvláštní ohled na krocení
žádostí tělesných a na cudnost.

Ku př. stará indická nauka Brahmová káže
zdrželivost, kterou chce dovésti své vyznavače na
vyšší stupeň náboženského mysticismu. Budhův
pentalog rovněž jako naše desatero přikazuje :
Nesesmilníš !

U Číňanů smysl pro čistotu byl od pradávna.
Známo jest, že u některých sekt jejich žádá se od
kněží přísné zachování celibátu ; kromě toho žije
v Číně několik kmenů, u nichž snoubenci po sňat-
ku nuceni jsou žít po tři měsíce ve zdrželivosti.

U perského kmene Lapyrů bylo obyčejem,
že otec po splození více dítek žil v zdrželivosti a
odloučen od manželky. Nejposvátnější pak kniha
perská „Zendavesta“ obsahuje proroctví, že dva-
náct tisíc let před koncem světa zrodí se veliký
prorok z neporušené panny, což je důkazem, že
Peršané dávno před Kristem ve vysoké úctě měli
panictví.

Staří Řekové i Římané měli hluboký cit pro
čistotu tělesnou. Jejich předhistorická doba mythi-
cká má v sobě mnoho prvků, v nichž patrný je
smysl pro mravní bezúhonnost. U obou těchto ná-
rodů vidíme sice na jedné straně bohy a bohyně

nečisté, avšak vedle nich, vlastně proti nim stojí božstvo čisté, smyslnost vylučující.

U Řeků ku př. proti nečisté Afroditě stkvěla se věčně panenská, krásná Pallas Athena, vedle vilného Bakcha stál polobůh Herakles, jehož svatyni směli opatrovati kněží, jen v zdrželivosti žijící, ženám pak přísně bylo zakázáno jen přiblížit se k ní.

Římané uctívali vedle manželky Vulkanovy, smyslné Venuše, v neustálém panenství žijící bohyni Vestu, jejíž svatyně byla také svěřena lidem tělesně neposkvrněným. Bohyni čistoty Pudicitii vzdáván byl zvláštní kult, jakož i bohyni zvané Bona Dea, kteráž byla ochránkyní domácností a o níž bájili, že za svého pobytu na zemi nepozvědla ani zraku, by se nestřetla s okem muže.

U Řeků trestány přestupky proti mravopoctnosti velice přísně. Nemrava ztrácel všecka občanská, politická práva, cizoložník býval usmrceu. Podruhé sňatek uzavíratí pokládali Řekové jako Římané za něco nečestného. Římský spisovatel Statius praví: „Milovati manželku živou jest rozkoší, milovati mrtvou povinností“. Řecké mravy charakterisuje též spisovatel Plutarch, jenž zaznamenal, že jistý cizinec dotazující se Sparťana, jak pokutují cizoložství, dostal za odpověď: „U nás takového zločinu není“. Týž spisovatel píše, že u obyvatelů ostrova Chios po sedm století nevyskytl se ani jediný případ cizoložství.

Římané měli cit pro panictví tak vytríbený, že někteří nesnesli ani nepatrnou pohanu tělesného poskvrnění svých příbuzných, zvláště manželky. Příklady lze dokázati, že otec raději vlastní dceru zavraždil, než by ji nechal zhanobit ve spárech smilníkůvých. Ano manžel mohl právem odloučiti

se od manželky, oddána-li byla pití vína. Případy, že padlé dívky římské raději se života zbavily, než by v mrzké potupě žily, byly velice časté, právě jako hojné upalování vdov.

Mohli bychom ještě nesčetnými doklady ukázati, že Římané, Řekové a ostatní zmínění národové, ač nečistotě a chlípnosti v některé zvláště době nesmírně oddaní, zachovali si přece pevné vědomí o pojmu cudnosti, ctnosti to bohům nesmírně milé. A nejen pohanští kmenové indoevropejští ukázali úctu k panictví a zdrželivosti, též divocí, nekulturní národové vyznamenávají se něčím podobným.

Jest ku př. dokázáno, že již na konci středověku v americkém státě Peru žily šlechtické dívky pohanské po způsobu klášterním v osamotě a v neustálé cudnosti; hřešila-li pak některá, odpykala přestupek smrtí. Někteří divoši američtí ještě nyní po sňatku pouštějí si krev z žil, by skrotili bujnost tělesnou nebo u jiných jest zase obyčejem, že uladí manželé žijí hned po sňatku po čtyry týdny ve zdrželivosti. U afrických Negrů jest podmínkou zasnoubení dívky i muže jen pohlavní neporušenost. O jiném kmeni afrických Din-ků podává krásné svědectví missionář Kaufmann, jenž píše: „Mohu vyznati, že po tři léta nic nemravného jsem ani nepozoroval ani za své přítomnosti neslyšel, ač zde dospělí jinoši i dívky nežijí odloučeně“.

I když dnešního dne žijí někteří divoši nespořádaně, surově, nelze jen jim přičítati vinu. U Karnilů ku př. bylo cizoložství úplně neznámé před příchodem Europeanů. Angličan John Eyre vypravuje o nesmírné spustlosti některých národů australských, jiný však spisovatel Peschl pozna-

menává o těchže národech, že za mravní spustlost mají děkovati jen Europeanům, u jiných kmenů australských, které s bílým plemenem do styku nepřišly, prý jsou mravy neporušené. Ze všeho dosud uvedeného jasně plyne, že národové pohanští kulturní i nekulturní nedovedou zapřít vrozený cit pro cudnost.

Naskytá se otázka: Jestliže pohanský, smyslný duch zavrhoval alespoň poněkud smyslnost, jak by mohl otroctví těla snášeti duch křesťanství, když původce jeho Kristus blavně k vůli nadvláde ducha nechal se zmučiti a usmrtiti?

Z toho důvodu nelze se diviti, že Kristem realizovanou ideu hledělo uskutečniti též přemnoho světic za prvních pronásledování. Snesly raději na sobě žhavá mučidla, raději na skřipcích vypouštěly holubičí duše své, raději nechávaly se předhazovati vyhladovělým šelmám, než by přivolily k mrzkým choutkám smyslně rozdrážděných Římanů. Mnozí svatí, než by obětovali nečistým bohům, raději tiskli zrnka kadidlová v pěsti tak dlouho nad plamenem, až ruka uhořela a nezbylo z ní, než znetvořený úd. Z příkladů, jichž je pohotově množství veliké, stačí uvést jediný, by charakterisoval řádně cudnost křesťanskou. Svátá Syra, dříve než suroví katani strhli s ní roucho a obnažili panenské tělo její, studem v několika okamžicích duši vypustila. Hle, tak zachovalo se slabé pohlaví ženské, které často nelekalo se k zachránění panenství obtíží žádných, ba radostí bylo mu, nevinnost uhájiti smrtí.

Cítily-li slabé dívky křesťanské nevýslovnou zodpovědnost chrániti se proti smyslnosti, oč více jest se mužům a zvláště kněžím Kristovým brániti proti všem úkladům? Ti jsou k tomu zvláště za-

vázání, neboť Bůh podobuě, jako vzal tělo Ježíše Krista z neposkvrněné Panny Marie, chce zajisté jen z rukou čistých, zcela nevinných svátostného Krista přijímati. To jest to nejdůležitější, proč církev vyžaduje od kněží mravní neposkvrněnost. Aby se však nezdálo, že žádá něco protilidského a nového, nebude bez užitku ohlédnouti se po kněžích a kněžkách pohanských, v jakém stavu oni k bohům přistupovali.

V ohledu tomto zašli pohané tak daleko, že překročili meze přirozeného rozumu. Nespokojili se jen kněžstvem čistým, oni obětovali bohům nevinnost samu. V Babyloně ku př. byl obyčej, že dívky musely své panenství veřejně zaprodávati, by bohyni Militu si naklonily; Feničané smiřovali boha Molocha krví nevinných dětí, v Karthagu v době dlouhého obležení usmrceno a obětováno 200 dětí. Obyčej tento, i u divochů v době přítomné se vyskytující, nevychází snad z ukrutné povahy jejich, nýbrž pouze z pevného přesvědčení, že nevinnost jest dar bohům nevýslovně milý.

Kněží pohanské v celibátě buď úplném neb částečném lze shledati u národů vzdělaných i nevzdělaných. V Číně ku př. Bonzové (zaklínači, hadači) byli vázání doživotním celibátem. Nejvyšší kněz Dalaj Lama v kraji tibetském žije též v bezženství jakož i jeho podřízené kněžstvo. V Egyptě uctívali boha Serapa tím, že kněží jeho žili po způsobu klášterním a v úplném bezženství. Některé kněžky egyptské musely též zachovati čistotu tělesnou. Známo jest ku př., že manželka boha Amona, zvaná velekněžnou thebskou, žila v ustavičném panenství. Římané, Řekové měli vedle kněží ženatých kněze a kněžky slibem čistoty zavázané. Řecké věstkyně Kassandra a známá Pythie,

římská Sibylla byly po celý život pohlavně nedotknuté. Řecký velekněz též. Římské Vestálky jsou nejlepším důkazem, že pojem cudnosti nemizí ani z nezkaženějších srdcí. V Římě v době úpadku děly se hrozné věci proti mravopočestnosti, v chrámě Vestině však muselo neustále bdít nad udržováním ohně 6 neposkvrněných panen. Hřešila-li pak která, byla za živa pohřbena s rozsvícenou lampou a soustem chleba. Úctě se těšily Vestálky veliké, o čemž svědčí četná, zvláštní privilegia jim od státu poskytnutá. Na neporušenosti jejich záviselo blaho státu.

I u divochů shledáváme kněze žijící v celibátě i v době nynější. Na souostroví Marquesském, obydleném pohanským kmenem divochů, jest zákonem nařízeno, by jen ti za kněze byli vyvoleni, kteří již dříve několik let žili v zdržlivosti. Koutelníci patagonští rovněž zachovávají čistotu, aby dosáhli úspěchu svými kouzly. Kněží jihoafričtí zvaní služebníci duchů neviditelných alespoň v době obětních slavností zdržují se žen i požívání masa; sňatek s vdovou jest jim zakázán.

Nelze nezmíniti se ještě o kněžstvu starozákonném, zvláště proto, poněvadž bylo obrazem Zákona Nového. Ač přísným, doživotním celibátem vazáno nebylo, přece alespoň v době, kdy obětováno bylo Hospodinu, museli žít v úplné zdržlivosti. Velekněz židovský směl jen jednou sňatek uzavřít a to s dívkou neporušenou.

Všecky uvedené doklady nasvědčují, že pojem čistoty, pocit krásy z této ctnosti jest povaze lidské vlastní a nezničí ho ani nejhrubší sesurování ani největší úpadek mravnosti, neboť alespoň v zákmitu objevuje se v životě národa snad každého.

Když tedy církev, nevěsta Kristova, tímto nádherným květem nevinnosti se okrašluje, by více se líbila nebeskému ženichu, Ježíši Kristu, činí to jen ve svůj prospěch z vnitřní nutnosti. Ostatně zdobiti se tím, čemu celý svět nemůže upříti obdivu a ceny, nutno považovati nejen za záslužné, nýbrž pro církev za nutné, neboť v ní všecka krása ctností odrážeti se má.

II. Úřad kněžský lze jen v celibátě řádně vykonávati.

Ani kdybychom si nepřipomněli, že cudnost považuje se vůbec ode všech národů za ctnost překrásnou, bohumilou, lze obhájeti celibát ještě z důvodů jiných.

Hledíme-li totiž na kněžství se stránky ideální i praktické, shledáme, že bezženství jest nevyhnutelně spojití s životem řádného kněze.

Směle lze tvrditi, že vznešenost úřadu duchovního žádá úplný, doživotní celibát. Kněží jsou služebníci Kristovi a ochránci zákona Jeho. Život svůj mají co nejúžeji spojití s životem, jaký žil Mistr jejich. Zcela jisté však je, že Ježíš Kristus byl neposkvrněným panicem a jako takový jen s čistými se důvěrně stýkal. Již vznešený předchůdce Jeho Jan stkvěl se čistotou tělesnou, rovněž Matka Jeho neposkvrněná Rodička, pěstoun sv. Josef a všichni sv. apoštolové. Svěřil-li tedy Spasitel sama sebe jen lidem čistým, bezúhonným, lze právem souditi, že si přeje, aby i ochránce svatostánku byl telesně neposkvrněným.

Důvod proto Kristus Pán má veliký, vždyť knězi jako Jeho zástupci jest vykonávati trojí úřad: Učitelský, kněžský a královský a k tomu

jest celibát nevyhnutelný. Učitel jen tenkrát řádně působí a může se stavem svým chlubit, když naučí tomu nejdůležitějšímu: mravnému životu. Toho však kněz dosáhne jen tehdy, když mravně bude státi na takové výši, by v něm svěřenci viděli vzor, dle něhož by se řídili. Pán Ježíš výslovně řekl svatým apoštolům a jich nástupcům: „Tak svěť světlo vaše před lidmi, aby viděli skutky vaše dobré!“ Jen kněz, který tělo své křížuje, nad ním veřejně vítězí, dodá odvahy a síly jiným k přemáhání pokušení a zlých žádostí.

Jako knězi jest nevyhnutelně třeba služebníku Kristovu čistoty tělesné. Známo jest ze Starého Zákona, že Davidovi bylo dovoleno jen teprve tehdy jísti chleby předložené, když byl veřejně dosvědčil, že žil bezprostředně před tím v zdrželivosti. Naskýtá se otázka: Není katolický kněz tím spíše vázán, by s tělem neposkvrněným za pokrm přijímal ne symbolický, svěcený chléb, ale pravé tělo, pravou, živou krev Kristovu? Zajiště nelze si představití pozemskou bytost Bohu bližší, než je proměňující kněz. Ba v té chvíli předčí úkonem svým samotné anděly, jimž nebylo nikdy dopráno takové milosti. Jak veliké dokonalosti jest tedy knězi zapotřebí k úkonu tak vznešenému!

K úřadu královskému čili pastýřskému jest neméně zapotřebí života panického, na němž zakládá se veškerá síla duševní i tělesná. To přesvědčení panuje od pradávna v lidstvu. Proto též mythické obry nepředstavoval si člověk ve spojení s pohlavím ženským, nýbrž každým jednáním s ženou opovrhující. Básník Sofokles vkládá ku př. známému reku Trojskému Achillovi následující slova do úst: „S ženami nesluší mi hovořiti!“

Rovněž o obru Herkulovi bájili Řekové i Římané, že vystříhal se každého důvěrného styku s ženami. Z toho důvodu též bylo ženám zakázáno přiblížiti se jen k jeho svatyni, kterou opatrovali kněží, žijící v bezženství. Samson ve Starém Zákoně svědčí o něčem podobném. Knězi však jako pastýři a vůdci jest nesmírně zapotřebí síly, jednak, by sebe dovedl přemoci a nad sebou zvítěziti, jednak aby dovedl svěřené stádo proti hltavým vlkům obrániti. Zdrželivost jest mu tedy v zastávání tohoto úřadu zcela nutna.

Z těchto důvodů Pán Ježíš dosti často doporučoval panictví a je nad manželství povýšil. Řekl ku př.: „Svatí buďtež, jakož i já svatý jsem!“ Jinde: „Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou!“ Nebo: „Jsouť zajisté panicové, kteří se sami v panictví oddali pro království nebeské. Kdo může pochopiti, pochop!“

Můžeme právem říci, že nejlépe pochopil to sv. Pavel, jenž svým panickým životem Mistra svého následoval a v epištole ke Korintským své smýšlení o celibátě projevil slovy: „Chciť pak, abyste byli bez pečování. Kdo nemá ženy, pečuje o to, což jest Páně, kterak by se líbil Bohu, ale kdo jest se ženou, pečuje o to, což jest ze světa, kterak by se líbil ženě a jest rozdělen. A žena nevdaná a panna myslí na to, co jest Páně, aby byla svatá *tělem i duchem*, ale která jest vdaná, myslí na to, co jest ze světa, kterak by se líbila muži. To pak k vašemu *užitku* pravím, ne abych na nás osidlo uvrhl“ t. j. abych k něčemu vás zavazoval, cožby vám nebezpečné a příčinou k nezdrželivosti býti mohlo.

Zde sv. Pavel zřejmě se dotýká praktické stránky, s které když na stav kněžský hledíme,

přicházíme ještě více přesvědčení ku správnému závěru, že jen v bezženství může se uskutečnit ideální poslání kněze. Nikdo neupře, že k tomu je hlavně zapotřebí svobody a té celibát plnou měrou kněžstvu poskytuje. Vemte církvi svobodu a učiníte ji poníženou otrokyní moci světské. Historie poučuje nás o tom, že panovníci ku př. Gustav Vasa, král švédský, zakázali kněžstvu bezženství jen proto, aby tím spíše mohli vládnouti nad ním. Kněz k ženě a k dítkám připoutaný slevuje ve stísněných okolnostech velmi mnoho, zvláště je-li ještě mocí světskou, na které závisí, k tomu vybízen. Část Rusínů dříve s námi sjednocená nebyla by jistě tak brzy podlehla násilí ruských, popravoslavňujících carů, kdyby nebyla bývala tísněna smutnými poměry rodinnými.

Dotkněme se ještě více života kněžského, jeho těžkých a zodpovědných povinností a tažme se, je-li možno dobře, svobodně zastati, co úřad poctivému knězi přikazuje. Může ku př. kněz, otec několika dítek, úplně bez obavy zaopatřovati onemocnělé tyfem, cholerou, morem a p.? Může jíti s lehkým srdcem kněz ženatý do vřavy válečné skytat poslední útěchu raněným a umírajícím? Může svazkem rodinným spoutaný kněz s radostí, provázen rodinou, odvážiti se do amerických, asijských neb afrických pustin kázat Ukřižovaného? Zde poněkud se zastavme a srovnajme missijní práce protestantů s katolickými. Srovnání to můžeme slyšeti z úst samého protestanta. Anglický kapitán J. Cumming Dewar píše: „Francouzští a belgičtí missionáři (katoličtí) jsou obětaví muži, pocházející ponejvíce z dobrých rodin, vzdělaní — alespoň všichni, které jsem poznal, — kteří bez vyhlídky na odměnu v tomto světě, vše opustili,

co činí život příjemným, jen aby pro spásu jiných pracovali. Naproti tomu protestantští missionáři, kteří nejčastěji k nějaké pokoutní sektě náležejí, jsou lidé z nižší třídy lidu, bez zvláštního vychování, kteří obyčejně jedním okem jen na získání peněz pohlížejí, zkrátka jsou na prvním místě obchodníci, na druhém teprve missionáři“.

Zde se spisovatel nedotýká manželských poměrů protestantských missionářů, avšak z toho, že jsou na prvním místě obchodníci a pak teprve missionáři, lze poznati nejblavnější příčinu toho totiž — nutkající poměry rodinné. Týž protestantský spisovatel chválí nesmírně působnost katolických missionářů. Praví mezi jiným: Missie v Samoe podporována jest spolkem ku rozšiřování sv. víry a pojišťuje missionáři stkvělý roční příjem — celých 200 dolarů. Z tohoto bídneho příjmu musí žítí missionář sám a opuštěn mezi divochy, nespátře snad nikdy obličej Europeana, bez vyhlídky, že by mohl kdy do Evropy na zotavenou. Neb, dokud není zdraví missionáře úplně podkopáno, tak že by nemohl více pracovati, rozumí se u katolické společnosti samo sebou, že vytrvá missionář až do své smrti u lidu, který má ke křesťanství vésti. Když jsem P. Torestierovi vyslovil svoji soustrast nad jeho nedostatečným příjmem, odpověděl zcela prostě: „Dosti toho, milý Bůh pomůže!“

Ani ten nejzarytější protestant nemohl by zmužilosti a obětavosti tohoto kněze svůj obdiv odepřít a přece jest to jediný z přčetných, rozptýlených missionářů. Zajisté krásné to vysvědčení od protestanta, které by jistě nevyznělo pro nás katolíky tak příznivě, kdyby missionáři nežili v bezženství. Něčím podobným nemohou se vykáhati

nikdy protestanté, poněvadž schází jim k tomu svoboda, nezávislost kleru.

Jest ještě uvážiti, zda ženatý kněz může se volně oddati povinnostem kněžským, anižby tím trpěla jeho domácnost.

Úřad kněžský, jenž žádá od kněze tolik sebezáporu, jenž ukládá mu, by srdce své neobětoval jen blízkým příbuzným, nýbrž všem ovčím svěřeným, zajisté nedovolí, chce-li kněz řádně povinností všem dostáti, plniti řádně povinnosti otce rodiny. Všech prací (ku př. zpovídání, mše sv., brevír, návštěvy nemocných, pohřby, vedení matrik, kázání, cvičení manželů, křty, sňatky, záopatřování, školy a j.) má svědomitý kněz vždy tolik, že sotva zbude mu trochu času pro občerstvení.

Zcela patrně, že kněžský úřad byl by velmi obmezen, plnění pak povinností jeho působilo by i hodnému knězi jen obtíže.

Nelze se tedy diviti, že církev, by mohla plniti poslání své, jednak pro ideální stránku, jednak též z praktického hlediska, hlavně k vůli potřebné svobodě kněžské žádá celibát. Chce, by každý kněz tak svoboděn byl, jako sv. Basilius, jenž, když mu vyhrožovali zabavením statků, vyhnanstvím a smrtí, odpověděl: „Ten, jehož celým majetkem jest chudý šat, několik knih, neleká se ztráty majetku; komu jest celý svět domovem, nebojí se vyhnanství a komu je milejší a dražší co nejdříve dostati se k Bohu, toho nezastraší ani usmrcení!“

Soudný člověk uzná, že jen takovouto svobodou vyzbrojené kněžstvo jest schopno nějakého kulturního boje, jen takové jest schopno plniti úkol

mu uložený, jinak upadala by celá církev stále více a více v závislost a stala by se později otrokyní násilníků.

III. Námitky proti celibátu.

Aby se nezdálo, že volá se po zrušení celibátu bezdůvodně, uvádějí nepřátelé důvodů a námitek sice mnoho, avšak ani jedna z nich nepodává nic nového, co by církev přinutilo alespoň k úvaze, nemělo-li by přece bezženství kněží býti odstraněno. Vše, co odpůrci uvádějí, jest již staré a od církve dávno a dávno devatenáctistoletou praxí její vyvrácené.

Nejčastěji berou si na pomoc písmo sv. a dovozují, že v Starém i Novém Zákoně manželství kněžím nejen že se dovoluje, nýbrž přímo příkazuje.

V knize Mojžišově praví Bůh ke všem stvořeným živočichům: „Rosttež a množte se!“ Těmito slovy prý každému člověku Bůh přikazuje vcházení v manželství a přispívati k rozmnožení lidstva.

První začal takto vykládati Luther, za nímž papouškuje to celý protestantský a nevěrecký svět. Církev katolická odsuzuje tento výklad tím, že považuje ona slova za požehnání pro *celé pokolení lidské*, ne však za rozkaz pro *každého jednotlivce zvláště*. Neboť jinak by i lidé neduživí a manželství neschopní ani spasení býti nemohli, když by do stavu manželského nevstoupili. Důkaz, že slova tato neobsahují žádný rozkaz, podal nám Kristus Pán, jenž ač ve všem Starém Zákonu se podvolil, v manželství nevstoupil, a přece prohlásil, že nepřišel *zákona rušit ale naplnit*.

Vztah slov písmo sv. „rosttež a množte se“

k veškerému lidstvu vysvětlil případným srovnáním Dr. Laurin ve svém speciálním pojednání o celibátě. Jako prý všechny sbory vojenské v době válečné mají rozkaz táhnouti proti nepříteli a zahajovati společnou palbu, přece alespoň někteří členové sborů jsou z tohoto rozkazu vyloučeni (obstaravatelé špiže, nábojů, dále ti, kteří musí odvážeti raněné, mrtvé a j.), tak také v podobném smyslu jest uloženo veškerému lidstvu vzrůstat i rozmnožovati se s výhradou, že zmíněná slova nemohou vázati každého člověka zvlášť.

Nový Zákon poskytuje nepřátelům ještě více důvodů, obhájití platnost sňatku kněžského, jsou to však důvody jen zdánlivé.

Slova sv. Pavla: „Musí pak biskup bez úhony býti, jedné manželky muž!“ Z těchto slov činí protestanté zase zákon, ač by přihlédnouti měli k tomu, že se v nich nepraví: Musí pak každý biskup se oženiti.

Směle lze říci, že v těchto slovech není obsažen žádný rozkaz, neboť v takovém případě byl by sv. Pavel první, jenž by porušil tento zákon, jím samým prohlášený, protože navždy panicem zůstal a sama sebe za vzor ostatním veřejně postavil, když pravil: „Chtěl bych, byste byli jako já (panicem)“. Nelze zajisté připustiti, že by těmito slovy apoštol národů sama sebe odsuzoval. Smysl slov od něho pronesených „musí pak biskup bez úhony býti, jedné manželky muž“ jest jediné správný ten, že v nich, jak ze souvislosti patrné, přikazuje se biskupovi nanejvýš jednou, ne vícekrát sňatek uzavříti.

Odpůrci uvádějí ještě následující slova sv. Pavla zdánlivě celibát vylučující: „V posledních časech odstoupí někteří od víry, poslouchající du-

chů bludných . . . zbraňujících se ženiti“. Avšak tento odstavec týká se Elionitů, Gnostiků a Manichejských, kteří učili, že manželství jest hříchem. Proti takovým bludařům sv. Pavel vystoupiti musel, by manželství jako svátost obhájil.

Jinde praví sv. Pavel: „Zdaliž nemáme moci ženy, sestry s sebou voditi jako i jiní apoštolové i bratří Páně i Petr?“ Ani těchto slov nemohou nepřátelé využiti ve svůj prospěch. Zde se nesmí zaměňovati *manželka se ženou* vůbec. Sv. Pavel patrně nemluví zde o své manželce, jelikož jí neměl; ale naráží na zbožné ženy, které dobrovolně ošetřovaly apoštoly a sloužily jim na missionářských cestách.

Uváděna bývá též námitka historická: V dobách apoštolských a vůbec v prvních dobách církve manželství kněžím zakázáno nebylo. Poukazuje se hlavně na svaté apoštoly, že mnozí z nich (ku př. sv. Petr) v manželství žili. Toho popříti nelze, ale též ničeho nemůže se namítati proti následujícímu: Sv. apoštolové manželství uzavřeli *dříve než k apoštolátu od Pána Ježíše povoláni byli*. Potom neuzavřel sňatek apoštol žádný, ba od manželek se odloučili, o čemž svědčí místo u sv. Matouše, 19, 27—29, kde se praví, že vše opustili k vůli Kristu Pánu. Tím zcela zřejmě dokázáno, že sv. apoštolové opustili i manželky, jak také svědčí sv. Jeronym z IV. stol.

Nelze upříti též, že v prvních dobách křesťanství kněží v manželství žili. Tím však nikterak nelze církvi přisuzovati, že manželství si u kněží přála. Ona je jen trpěla a to z toho důvodu, že nebylo z počátku hned pohotově kněžstvo vychované dle její intencí.

Že však idea cudného, zdržlivého kněžstva v církvi i v prvních dobách neustále byla, a od církve pokusy se činily je uskutečňovat, dokazují mnozí svatí otcové. Sv. Jeronym ze IV. stol. ku př. píše, že „biskupové, kněží a jáhnové se vybírají buď panicové neb vdovci anebo alespoň zůstávají ustavičně čisti, jakmile jsou povýšeni na kněžství“. Týž světec psal císaři Jovinianovi: „Jistě přisvědčíš, že nemůže býti biskupem, kdož by v biskupství syny plodil. V tom-li by jinak postižen byl, nebude považován za manžela, ale odsouzen jako cizoložník“. Jinde praví: „Co činí církev východní, co církev egyptská a církev stolice apoštolské? Přijímají duchovní buď zdržlivé, aneb kteří, měli-li ženy, přestávají žítí jako ženatí“.

Sv. Epifanius psal, že toho, „kdo žije v manželství, že nepřipouští církev k úřadu jáhenskému, kněžskému, biskupskému neb podjáhenskému“.

Snad mohou tyto uvedené doklady z historie prvních století postačiti, aby z nich vyšlo na jevo, čeho vlastně si církev přála a že tedy odvolávání se na její praxi v prvních dobách jest úplně nemístné.

Velice často jest slyšeti ve světě: „Celibát kněžský jest něco protipřirozeného, bezženstvím prohře uje se církev proti přírodě“.

Nešťastná církev! Nešťastní její kněží! Státy, když zbraňují millionům a millionům vojnů vcházeti v manželství aneb alespoň uzavření sňatku jim stěžují, nedopouštějí se ničeho protipřirozeného, tisíce a tisíce laiků žijících dobrovolně v stavu svobodném nehřeší též proti přírodě a jen nebohá církev. Není k tomu zapotřebí přílišného

ostrovtipu, aby se poznalo, že vlastně touto námitkou chce svět utlumiti ostny svědomí a omluviti své neřesti.

Může-li nesčetné množství laiků bez výčitek tuhých žíti v dobrovolné zdržlivosti, proč toho nedovoluje svět církvi, zvláště když zcela patrné je, že se celibátem nikdo neprohřešuje proti přírodě? Příroda totiž opatřila každého schopností vstoupiti v manželství, ale nikomu neukládá za povinnost uzavírati sňatek. Zde tedy nutno jen učiniti rozdíl mezi *schopností* a *povinností* a rozumný zcela snadno pozná, zda hřeší neženatí proti přírodě.

Hrubého zrna jest námitka, že církev připravuje celibátem člověka o nejdrahocenější statek, svobodu a nutí ho k něčemu nemožnému.

Co se týče první části této námitky, lze okamžitě poznati její lichost. Aby totiž uhájili nepřátelé své mínění, prohlašují, že slib čistoty bere na sebe kněz ve věku ještě nevyspělém a že tedy zcela snadno se státi může, že to, k čemu se byl předčasně třebas s láskou a se zápalem věnoval, později za změněných okolností ve věku dospělém splniti nemůže a tím prý svoboda jeho nesmírně trpí.

Upřímně řečeno, kdyby z toho důvodu celibát měl býti zrušen, muselo by spolu padnouti i *manželství*. Celá zdánlivá tíha uvedené námitky spočívá v tom, že novosvěcený kněz nemůže spolehnutí na lásku, mladický zápal a chuť pro povinnosti kněžské. Ale což mladý manžel s nejlepšími a pevnými úmysly všecko uzavírající může též spoléhati na pevnou vůli, dostáti slibům a závazkům manželským i v době pozdější? Zdaž

i u něho nemusí nastati něco podobného, co u kněze v letech pozdějších?

Ovšem svobodomyslný svět dnešní jest takový, že jest schopen zničiti každý nejsvětější slib, tedy i pouto manželské, avšak církev Kristova chce vždy poctivě dostáti všem slibům a z toho důvodu též si přeje, by každý s neuprosnou vůlí a rozhodným charakterem splnil to, k čemu se jí byl kdo dobrovolně zavázal.

Co se týče nemožnosti zachovati celibát po celý život, můžeme nepřátelům přisvědčiti, že totiž člověk, avšak jen spuštěný, všemu božskému se posmívající není absolutně zdržlivosti tělesné schopen. Písmo sv. (Kniha Moudrosti 8, 21) praví: „A jakž jsem zvěděl, že nemohu jinak býti zdržlivým, leč by mi to Bůh dal . . .“ Z toho jest patrno, že jen člověk, sílu pro sebezápor z Boha přijímající, může i doživotně žíti v nejprísnějším celibátě. Církev také v každém věku může se vykázati řadou paniců a panen, jichž nevinnost tělesná jest úplně zaručena.

A dále, uvážíme-li, že člověk kromě pudu pohlavního má proti sobě ještě mnoho jiných tělesných chtíčů a žádostí, o jejichž přemožení ani nepřátelé nepochybují, proč upírá se, že jediný pud pohlavní jest nepřemožitelný, když přece člověk dovede zdolati nesčetné množství chtíčů jiných, které jistě útočnou silou součinnou na lidskou přirozenost pudu pohlavnímu se vyrovnají? Ostatně již i někteří odpůrci doznali, že pohlavní zdržlivost jest možna. „Vědecký orgán“ socialistických demokratů „Neue Zeit“ v 36. čís. roč. 1898 praví: „Pohlavní zdržlivost jest možna, aniž by tím tělo trpělo“. „Zdržeti pak může se jen, kdo

má nadpřirozený názor o světě“, či chce se snad říci: kdo věří v Boha.

Nuže, jestliže dnes považují někteří slib čistoty za neuskutečnitelný, což jiného se domnívati, než že hledají v této námitce zase jen omluvu pro svou chlípnost?

Odpůrci, aby vytěžili z předešlých námitek alespoň něco, tvrdí, že celibátem snižuje církev svátost stavu manželského. Činí tak nejvíce protestanté, ač k tomu mají nejméně důvodů.

Nelze upříti, že samo písmo sv. dává přednost slibům čistoty před sliby manželskými, avšak nikterak manželství neuvádí v ponížení.

V církvi katolické od pradávna považuje se manželství za svátost Kristem ustanovenou. Velmi zajímavé je srovnati, na které straně utrpěla sedmá svátost více hany, zda na straně katolické zachováním celibátu aneb u protestantů úplným odstraněním jeho.

Pravda objeví se hned, když si připomeneme, že hlava protestantů Luther nazval manželství praobyčejnou úmluvou (natürliche Handlung). A tento „veliký“ reformátor nenechal snad toto hanebné snížení jen na papíře. Zcela důsledně provedl je několikrát v životě. Sám o sobě poznamenal, že i tři ženy najednou měl a „silně miloval“. Lantkrabě Hessenský, „kníže nejsvětější“ Zwinglim nazvaný, obdržel od Luthera svolení, by ještě jednu ženu mohl pojmouti za manželku, poněvadž prý manželství Písmem zakázati nelze. Po Luthe- rovi opíčili se potom mnozí kazatelé němečtí i současní reformatoři protestantští. Naproti tomu historie svědčí, že církev katolická raději utrpěla obrovskou ránu, z které dodnes krvácí, odpad totiž millionů a millionů katolíků, než by zrušila

manželské ponto mezi anglickým králem Jindřichem VIII. a Kateřinou Arragonskou.

Lze tedy říci, že církev manželství celibátem snižuje?

Umírnění odpůrci jsou toho mínění, že by církev zrušením celibátu ušla alespoň výsměchu, kterému je vystavena pro rozličné delikty nehodných kněží. Ale k tomu církev nikdy nepřikročí, aby drahocenný stkvost, nesčetnými boji vydobytý, uskutečněnou ideu nevinného kněžstva Kristova zaprodala k vůli několika provinilcům. Ani tu radu nemůže od nepřátel přijmouti, aby alespoň ty, kteří ve stavu kněžském se prohřešili, dispensovala a dovolila jim uzavřítí sňatek, protože zkušeností je přesvědčena, že ani manželství není nejjistější záchranou pro smilníky. Německý spisovatel Walter Gerlach k tomu dokládá: „V každém stavu (ať svobodném neb manželském) záleží nejvíce na vlastní sebevládě, které kněz ze všech nejsnáze může dosáhnouti, jen když duchovní sebevýchovu spojuje s patřičnou askesí a zachová si v srdci pevné vědomí své důstojnosti i jako člověka i jako kněze“.

V kněžském bezženství vidí nepřátelé ještě jiné strašné zlo: Zmenšuje přírůst obyvatelstva a odcizuje kněze jak společensky tak národně.

Rádi přisvědčíme k prvému bodu této výčitky, jen když nám bude pojmenována země, kde malého vzrůstu obyvatelstva jest vinen kněžský celibát. Na oko zdá se, že nepřátelé musí mítí pravdu, avšak skutečnost potvrzuje pravý opak. Dokázáno opravdu statisticky, že v zemích opravdu katolických spíše obyvatelstva přibývá. Konstatoval to již sv. Ambrož, jenž praví: „Zcela jisté jest, že obyvatelstvo tam málo vzrůstá, kde není

ve vážnosti cudnost; naproti tomu tam, kde v hojném počtu zasvěcují život celibátu, jest vzrůstání obyvatelstva větší“. Nepřátelé asi vědí o tomto zcela vysvětlitelném úkazu, avšak mravní smýšlení brání jim vyznati pravdu. Zcela přirozené jest, že tam, kde manželství jako svátosti se nezneužívá k ukájení smyslnosti, nýbrž jako hlavní účel podložen mu ploditi dítky, jest vzrůst obyvatelstva zabezpečen.

Příkladem nám může býti Francie, o které je známo, že tam přirůstá obyvatelstva velmi málo a přece nikdo nepoukazuje na celibát, jako na příčinu tohoto neblahého zjevu, nýbrž všeobecně správně se přičítá vina mravní bezuzdnosti francouzské. Dále v náš prospěch svědčí ten úkaz, že u protestantů, kde celibátu kněžského není, daleko více množí se rozvedy než v zemích katolických. Vidí-li pak nepřátelé největší blaho státu jen ve velikém rozmnožení obyvatelstva, ukazují tím málo osvícenosti, neběrou ni při tom ohledu na to, by rozmnožení lidstva šlo alespoň úměrně s rozmnožením řádných charakterů mravně náboženských.

Druhou výčitku, že totiž kněz se celibátem odcizuje, nemohou nepřátelé též ničím odůvodniti, ba touto námitkou sami sebe porážejí, protože povolání kněžské nejen že nevylučuje péči a starost o potřeby společenské a národní, nýbrž ji docela přikazuje. Jest přece zcela přirozené, že srdce nepoutané žádnými starostmi rodinnými může tím spíše věnovati svou sílu zájmům a potřebám společnosti, zvláště je-li mu to ještě přikázáno.

Pro nás Čechy může býti tato námitka směšnou, vždyť za své národní probuzení má-

me děkovati v první řadě vlasteneckým kněžím. Pelcl, Procházka, Dobrovský, Marek, Nejedlý, Ziegler, Doucha, Jablonský, Sušil, Vinařický, Pravda, Kulda a přemnozí jiní by dle nepřátel neplatili pro nás nic? Třeba jen povážiti, že tito mužové spolu s učiteli světskými začali buditelskou práci národní v době, kdy nebylo řádného jazyka spisovného, kdy bylo zápasiti o správné vyjádření myšlenky a zásluhy této kněžím neupřel nikdo. A připomeneme-li si, že stojíme dnes v kulturním boji po boku národů takových, u nichž osvěta již dávno před námi kvetla, oč více nuceni jsme s úctou a vděčností pohlížeti na práce kněží — buditelů svých!

Ještě by se mohlo namítati: „Když povoluje církev manželství kněžím ritu řeckého, proč tak tvrdošíjně a neústupně se brání proti odstranění celibátu na západě? Jest jisto, že církev nepovažuje celibát za hlavní základní kámen, na němž budova její stojí; tím jest jí učení Kristovo, bezženství považuje jen za příznak jí příslušící jak po stránce praktické tak zvláště ideální. I bez celibátu by církev stála, avšak, jak bylo poukázáno, trátila by přemnoho na své působnosti.

To právě shledáváme na katolické církvi sjednocené, které římská stolice manželství kněží jako podmínku sjednocení na základě hořejšího důvodu dovolila. Jest však všeobecný úsudek o ní, že živoří a stěží udržuje se při životě. Příčina toho jest zcela zřejmá. U Rusínů, chce-li se kněz oženiti, musí tak učiniti před vysvěcením, poněvadž i oni správně doznávají s námi, že uzavírají sňatek již ve stavu duchovním, přiči se starodávné praxi církevní i písmu sv. Avšak není-li i takovéto uzavírání sňatku kněží proti idej kněž-

ské? Ci může mladý, novosvěcený kněz, naplněný starostmi v první řadě o nový život rodinný, býti naplněn zároveň ideálním zápallem pro hlásání a úplatňování nauky Kristovy? Povážíme-li ještě, že rodinné starosti u kněží rusínských nejsou zrovna nepatrné, ježto lid ukrajinský jest nesmírně nutný a dále, že nevěsta nepřináší věna příliš velikého, pochopíme zcela dobře, proč církev ritu řeckého vzkvétati nemůže. Naše pak církev vidí v tom výstrahu pro kněze svého ritu a proto jest tak daleka toho, by celibát odstranila.

IV. Původ celibátu.

Dle nepřátel nemůže nikdo jiný býti původcem kněžského celibátu, než nenáviděný papež Řehoř VII. Vyčítá se mu, že jen k rozmnožení a sesílení moci papežské zavedl kněžské bezženství, by ho jako znamenitého prostředku využil k radikálnímu provedení svých sobeckých reform.

Mínění toto nám velice krásně dosvědčuje, že dosud nejmocnější paní na světě jest nevědomost, které holduje tisíce a tisíce osvícenců.

Jest přece dobře známo z historie, že již dávno před Řehořem církev naléhala na to, by kněží žili v bezženství. O nějakém zavedení celibátu nemůže býti řeči. Ta idea o neposkvrněnosti kněžstva zde byla od samých časů Pána Ježíše, bylo třeba jen, by jí proniknuto bylo veškeré kněžstvo katolické.

Bychom vyvrátili mínění, že Řehoř VII. je původcem kněžského celibátu, postačí snad, když poukážeme na to, že Řehoř VII. papežoval v století jedenáctém a již r. 306. na koncilu Elvirském ve Španělsku stanovila církev, by kněží její

žili v bezženství. Totéž stanovil koncil Karthaginský r. 390, kde již s větší přísností zakročeno bylo proti ženatým kněžím zvláštním opatřením. Před tímto sněmem odbývány byly ještě tři, jednající též o celibátě kněžském. Z ustanovení jejich je patrné, jaké obtíže musela církev překonati, než celibát po celém katolickém světě byl zaveden. R. 314 koncil v Ankyře vydal výnosy týkající se ženatých jáhnů, z nichž ti, kteří s dovolením biskupovým sňatek uzavřeli, mohli v něm setrvati, jiní však proti vůli a bez vědomí biskupů v manželství vstupující, museli diakonatu se zříci. Koncil v Neocaesareji zakročil již ostřeji, neboť nakázal: „Kdo v kněžském stavu uzavře sňatek, nechť je sesazen!“ Třetí sněm Nicejský slavený r. 325 poněkud povolil na radu slavného biskupa Pafnucia, jenž, ač sám v nejprísnejší zdrželivosti žil, byl toho náhledu, by se bezženství podjáhnům nepřikazovalo, jsa toho přesvědčení, že by v době sňatků kněžských tak často uzavíraných, bylo nesmírně obtížno předpis splniti. Na toto povolení se nesmírně rádi odvolávají protestanté, ač by měli věděti, že na témže sněmě nicejském bylo manželství pro kněze úplně za nevhodné a úřadu kněžskému neslušící prohlášeno.

K výnosům jmenovaných sněmů přidala ještě synoda Trullánská jeden, kterým byl sňatek biskupům východním zakázán.

Na západě papežové všemožně přičiňovali se, aby kněžské bezženství došlo uskutečnění, čehož po dlouhém odporu konečně dosaženo. Již papež Siricius z konce IV. stol. ve svém dopise k španělskému biskupu Himeriovi poukazuje na zdrželivost kněží starozákonních, na starou praxi církevní a dokazuje z toho, že zavedení bezžen-

ství u kněžstva katolického jest zcela oprávněné. Zároveň hrozí již sesazením těm kněžím, kteří by nechtěli žítí v celibátě.

Innocenc I. učinil r. 405. další kroky, Lev I. r. 445 zakázal manželství již i podjáhnům. Osmý a devátý koncil Toledský r. 653 a 655 stanovily tresty horší nad exkomunikací a zbavení úřadu, jen aby idea o panenské církvi Kristově byla uskutečněna. Před Řehořem VII. vydávali zákazy proti sňatku kněžskému přemnozí jeho předchůdci, jako Benedikt VIII., Řehoř VI., Lev IX., Štěpán IX., Mikoláš II. a Alexander II.

Řada vyjmenovaných papežů a koncilů jasně dokazuje, že Řehoř VII. nemůže nikterak býti považován za původce celibátu. On pouze pomoci radikálnějších avšak zcela řádných prostředků užil k uskutečnění toho, oč se přemnoho lidí jiných marně pokoušelo. Vysvětlil laikům, proč kněz je nucen žítí v celibátě a tím získal pro sebe to nejdůležitější — souhlas lidu. Tedy lidu hlavně za papeže Řehoře VII. sluší přičísti zásluhu o to, že konečně bezženství bylo po celé církvi zavedeno. Bez tohoto souhlasu nemohl by jistě Řehoř VII. trestati neposlušné kněze zbavováním beneficií, vyloučením ode všech funkcí kněžských a p. Rozkazy pak, které ve prospěch zavedení kněžského bezženství vydal, buď nevynikají žádnou novostí, aneb se mu přičítají neprávem. Známo jest ku př. že zákaz laikům daný, by nezúčastnili se služeb božích, sloužených od kněží ženatých, vydal před Řehořem VII. již Mikuláš II. a Alexander II. na římském koncilu r. 1063. Neprávem též připisuje se papeži Řehoři VII., že prohlásil manželství kněžské za neplatné. To učinil teprvé buď Urban II. aneb na I. kon-

cilu Lateranském Kalixt II., což na II. sněmu Lat. bylo opět přijato a znovu definováno.

Od té doby zůstal celibát hlavní podmínkou pro ty, kteří chtějí svátost svěcení kněžstva přijmouti. Sněm tridentský, jenž otázku kněžského celibátu též řešil, nic jiného již nestanovil, což potvrzuje v sezení XXIV. kanon 10. Ba ani něco nového stanovit nemohl, nechtěl-li po celé církvi zaviniti všeobecné pohoršení, jak byl proti bavorskému vyslanci Baumgartnerovi, odpůrci celibátu, veřejně prohlásil.

* * *

Lze vším právem říci, že celibát kněží katolických a ještě více urputný boj smyslného světa proti němu, jsou nejvýmluvnějším svědectvím, že církev Kristova, tělesnost úplně vylučující, stojí na půdě čistě duchovní, božské, nepřátelé pak celibátu na půdě hlíny, hrubé hmoty a divoké smyslnosti, která ještě ani jednomu národu spásy nepřinesla.

Vzteky proti bezženství kněží jest také zcela vysvětlitelný, neboť povaha světa již jest taková, že nesnese nic čistého, panického a hledí strhnouti vše nadpřirozeně krásné tam, kde sám ve zmatku se potácí. Z toho důvodu nelze se pranic diviti, že právě nevěsta Kristova stkvějící se liliovou krásou cudnosti a nevinnosti vzbuzuje hněv a závist lidí nečistých, z jichž rád dosud nejvíc výpadů proti celibátu učiněno.

U nás jsou to hlavně moderní Husité, kteří hrdinný odpor a pyšný vzdor Husův na výsost vynášejí, ba nesmírně velebí jeho čistý, bezúhonný život a mravní reformy. Ale kdo ví, zda jsou si toho vědomi, že Hus plamenem své ohnivé vý-

mluvnosti směřoval jen k přísnému zachovávání celibátu? Či jest odněkud známo, že by ve svých kázáních brojil proti kněžskému bezženství? Hle, toť zase nové svědectví, které krásně ukazuje, jak jsou čeští odpůrci celibátu kněžského důsledni v uskutečňování ideí „svého“ Husa!

Volají-li však nepřátelé po zrušení celibátu jen proto, aby připravili tak církev o svobodu, ať jsou jisti, že dříve, než vykopají hrob svobodě církve katolické, zničí svobodu národa vlastního. Nechť pohlédnou ku př. na národ francouzský, o němž výteční jeho znalci nepřinášejí svědectví nejstkvělejší. Ač prý chlubí se dobytým právem a svobodou, nemůže přec za poměrů nynějších tyto drahé statky přivést k platnosti. Bývá poukázováno na různé příčiny toho, ale protože je velice nápadno, historií i národů pohanských dokázáno, že totiž zotročení kněžstva nutně s sebou přivádí zotročení národa, ne bez důvodu můžeme u národa francouzského na tuto do očí bijící, zvláštní okolnost jako na příčinu nejdůležitější poukázati, poněvadž ve Francii skutečně zotročil si lid v poblouznění rozumovém a mravním nejdříve svůj klerus a nyní je otrokem sám a to slepým.

Charakteristické obrázky, týkající se svobody kněžské, její veliké ceny pro život národní přinesly v době nedávné samy „Národní listy,“ které dne 10. ledna 1894 o smutných poměrech slezských podaly zprávu následující:

„Proti nám jest především zemský výbor a všechno, co s ním souvisí. Vláda nechová se k nám ani hůře ani lépe než v Čechách a na Moravě. Proto je celá byrokracie proti nám. Obchod, průmysl, železnice jsou proti nám, nemáme ani českého řemeslnictva a skromný počet české intel-

ligence. Lid je neuvědomělý. Vedle známých buditelů slezských na jediný stav lze se bezpečně spoléhati: na kněžstvo. *To nás nikdy nezradilo!* Na učitelstvo spoléhati nelze, zemský výbor má je úplně v rukou“.

Hle, svědectví listu nejliberalnějšího a ku kněžstvu tolik nespravedlivého a nepřátelského!

Na jediný stav lze se bezpečně spoléhati: na kněžstvo, to nás ještě nikdy nezradilo! Ale jaké kněžstvo? Jen svobodné, žádnými pouty nevázané!

V čas potřeby a národního nebezpečí dozrávají tedy nepřátelé, že vše jest proti nám: vláda, byrokracie, úřednictvo, učitelstvo, protestantští pastoři a jen neženaté, svobodné kněžstvo katolické zasluhuje plné důvěry, ale jindy z plných plic hlučí do davů: „Zrušte kněžské bezženství!“ A kdyby chtěli být dle uvedeného doznání poctiví, měli by ještě dodati: „A národní svobodu!“

Dotkli jsme se celibátu s této stránky ne hlavně proto, bychom mu získali hojných zastanců, nýbrž aby veřejnost věděla, že z celibátu kněžského plyne pro život národní skutečný prospěch. O obránce prozatím církev nestojí, roucho nevinnosti a neposkvrněnosti ubrání si sama, vždyť Kristus jest s ní až do skonání světa.

Protestantským odpůrcům, kteří vynikají zvlášť slídivým talentem probírání nemravných historek katolických kněží, těm radíme, by slídili dříve po historkách a pravdivých povídkách o svých ženatých „pánech“ a „paničkách“, aneb ať se ohlédnou na život svých otců-zakladatelů. Vědí ku př., že sama služka ženatého Luthera se chlubil, že měla s tímto „mužem božím“ dítě? Aneb nechť nahlédnou do pamětní knihy rodiště Kalví-

nova, kde stojí na věčnou památku zaznamenaná, že Kalvínovi bylo vypáleno na zádech potupné znamení pro ohavný sodomský hřích! O Zwinglim je též známo, že dříve než uzavřel sňatek s vdovou Annou Meyerovou, již dříve s ní tajně souložil.

Kdyby nebylo stydno zmiňovati se o všelijakých hanebnostech ženatých kněží protestantských, mohli bychom ukázati obrázků více, neboť material by postačil, prozatím však přestáváme na tom nejkrásnějším.

Dále můžeme protestantům pošeptati douškou ještě něco. Protože protestanté ukázali zvláštní vlastnost, přizpůsobovati se k poměrům katolickým a často již to, co církvi naší jako hanebnost vytýkali a proto jí spílali a láli, sami si však později přisvojili aneb přisvojiti chtěli, poskytl nám úplně nevědomě naději, že za nějaký čas se jim třeba i celibát zalíbí.

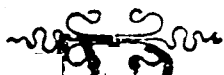
Utvvrzuje nás v tom mínění filosofa Nietzscheho, jenž pokládá zpověď u protestantů za nemožnou, poněvadž jí poměr ženatého kněžstva k lidu nepřipouští. Zcela správně můžeme tedy usuzovati, že za krátký čas budou volati protestanté po celibátě, poněvadž již ozval se v protestantském Německu hlas po zavedení soukromé zpovědi, která s celibátem úzce souvisí.

A uvážíme-li dobře všecken odpor světa proti celibátu kněžskému, přijdeme k úsudku, že proto se tolik osvícenců zajímá o otázku kněžského bezženství, poněvadž se jim výtečně hodí za dobrou zbraň k rytířským útokům na církve a za znamenitý prostředek k balamucení lidu. Vinu toho nese též alespoň poněkud celibát sám, poněvadž nese s sebou některé dosti stinné stránky ku př. zaviňuje alespoň částečně malý přírůst kněžstva, v ohledu národohospodářském a socialním menší

rozvoj u katolíků naproti protestantům, odcizuje církvi znamenité síly vědecké a j. Však zcela směle můžeme tvrditi, že nepřátelé nemají na mysli ani zdánlivé blaho církve, které by jí snad zrušení celibátu přineslo, nýbrž buď omlouvají svůj nečistý život aneb mají v úmyslu pokořiti církev. V mínění tomto utvrzují nás nynější poměry kněžstva.

Vymáhati kněžím právo k uzavírání sňatku v době, kdy existenční poměry jejich jsou dosti smutné a naděje na zlepšení hmotného postavení nejsou též růžové, prozrazuje nejlépe, jaký úmysl mají nepřátelé. Vždyť kdo by pak vypomohl knězi, když by se výdaje jeho až ztrojnásobily? Kdo by postaral se mu o zaopatření dítek, když by příjmy jeho zůstaly nezměněné? V ohledu tomto zrušení celibátu rozmnožilo by jen davy proletariatu, které beztoho jsou již dnes husté.

Než církev, ani kdyby takové okolnosti nepřály zrušení celibátu, má pro svůj požadavek důvod zcela náležitý, který ukazuje, že celibát kněžský nemůže býti nikdy odstraněn. Jako ústav, v němž všickni národové mají dojíti posvěcení a spásy, musí církev býti pramenem dokonalosti v každém ohledu. Avšak Bůh, písmo sv., společný souhlas všech národů ukazuje zcela zřejmě, že dokonalá zdrželivost, ustavičná cudnost jest ctností převznešenou, která dodává síly k vykonání toho, k čemu člověk ve stavu jiném cítí se slabým a neschopným; jest tedy požadavek celibátu úplně oprávněný, od něhož církev neustoupí potud, pokud nebude chtít proti Bohu a proti sobě těžce se prohřešiti.

Kalendář „Štít“

vyjde počátkem září

v pečlivé, skvostné úpravě s bohatým a rozmanitým obsahem a hojnými ilustracemi. Část kalendářní podrobná a instruktivní.

Obsah velice rozmanitý, poučný i zábavný, vážný i šertovný.

Objednávky přijímá již nyní

Politické Družstvo tiskové

v Hradci Králové,

Adalbertinum.

Pp. prodavačům se poskytnou obvyklé výhody.

Upozornění.

Pp. předplatitele upozorňujeme,

že po vydání tohoto 12.
čísla „Časových Úvah“ v
říjnu, listopadu, prosinci
t. r.

 na 3 měsíce ustaneme
ve vydávání

svého časopisu a vydáme
1. číslo V. ročníku teprv
1. lednem 1901.

Opatření toto činíme k
vůli snažšímu účtování
předplatného a k vůli pře-
hlednosti svých kněh.

Redakce „Časových úvah“.